

Jevgenyij Nyikolajev

A Vörös Hadsereg mesterlövésze

Egy hithű kommunista II. világháborús
emlékirata a keleti frontról

Albrecht Wacker előszavával

Hajja & Fiai Könyvkiadó, Debrecen
www.hajja.hu

Eredeti angol cím: Red Army Sniper
Copyright main text © Dina Nyikolajeva, 2017
Copyright foreword © Albrecht Wacker, 2017
Hungarian edition and translation
Copyright © Hajja & Sons, 2019
All rights reserved!

A magyar fordítás a Greenhill Books 2017-es kiadása alapján készült

A kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül tilos a mű
bármely részének sokszorosítása, illetve bármiféle
adattároló rendszerben való rögzítése és feldolgozása,
úgy mint mikrofilmzés, fénymásolás, elektronikus vagy
mechanikus kép- és szövegtárolás.

Fordította: Moczok Péter

Magyar kiadás: Hajja Book Kft.
Hajja & Fiai Könyvkiadó
E-mail: info@hajja.hu
Internet: www.hajja.hu
Felelős kiadó: Hajja Attila

Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt.

ISSN 1418-2467
ISBN 978 963 7054 853

Somogyi-könyvtár, Szeged

S000672745

2

Tartalomjegyzék

Bevezetés (Dina Nyikolajeva)	9
Előszó (Albrecht Wacker)	11
A szerző előszava	17
1. Butyorin hadnagy ötlete	21
2. Mesterlövész-kiképzés	33
3. Az első társam	45
4. Lődd a tűzoltókat!	52
5. Élet a frontvonalon	61
6. Párviadal	77
7. Véres küzdelem	94
8. Rendhagyó operáció	108
9. Fiatalok voltunk	113
10. Váratlan találkozás	120
11. Mesterlövész-találkozó	134
12. Visszatérés az ezredhez	152
13. „Meghívás”	166
14. A mi Zsenyánk	176
15. Újra a felderítőknél	184

16. Hős leányok	196
17. Látogatás a Kirov Művekben	202
18. A Szovjetunió Távirati Ügynöksége jelenti...	210
19. Ilyen a mi munkánk	239
20. Harmincöt évvel később	244
21. „Az orosz lebilincselő története”	252

Jevgenyij Nyikolajev veterán a kitüntetéseivel az 1980-as években

Bevezetés

E könyv nem írói alkotás, a szerző mindvégig mesterlövészként szolgált a II. világháborúban. Az elbeszélés mesterkéeltséget nélkülöző heroizmusában az idősödő harcossal találkozhatunk, amint visszatekintve negyven évvel fiatalabb énjére próbálja feleleveníteni a háború történeteit és saját élményeit.

Jelen életrajzi munkát ily módon szelektív emlékek alkotják: élmények gyűjteménye, mely az idők folyamán formálódott és a győztes szemléletmódját tükrözi. Nem adhat teret más nézőpontoknak, mivel a főszereplő épp az egyoldalúság révén képes definiálni magát és szilárd önazonosságot teremteni a háború irracionalitásában és káoszában. A rettegés, a fájdalom, a zűrzavar és a tragédia nem jelenik meg e könyv lapjain, ehelyett hőstettek megszakítatlan sorozata tárul elénk, mely az egységre helyezi a hangsúlyt anya és fiú, katona és szülőháza, a bajtársak, parancsnok és alárendelt, sőt múlt és jelen között. A magánlevelek gazdag kollekciója mellett ezen kapcsolatok prizmáján át nyerhetünk mélyebb betekintést a háború valóságába.

Azzal, hogy e könyvet más nyelveken is kiadják, országunk

történelmének egy része váratlanul átkel a határokon. Nyikolajev története így teljesen új olvasóközönség elé kerül, kilép a hétköznapiság és a megszokás kereteiből, ami a hasonló művek osztályrésze szokott lenni Oroszországban. E könyv a más nyelveken való megjelenés útján nyeri el az eredeti történeti munka rangját.

A szerző jóval később – a győzelem napjának negyvenedik évfordulójára – rekonstruálta az 1941 és 1945 közti harci cselekményeket, vagyis békeidőben, a Szovjetunió hanyatlásának és a *peresztrojka*nak az előestéjén. A műben ismertetett történetek szemléletes ábrázolást nyújtanak a XXI. századi olvasónak a nagy szovjet anyaföld mesterlövészeiről, Nyikolajev memoárja autentikus olvasmányélményt kínál.

Dina Nyikolajeva
Jevgenyij Nyikolajev unokája

Előszó

Jevgenyij Nyikolajev a szovjet *Narodnij Komisszariat Vnutrennyih Gye*l (NKVD, Belügyi Népbiztosság) kötelékébe tartozott, a Leningrádi Front soraiban harcolt 1941-ben és 42-ben. A II. világháborús szovjet mesterlövészek rangsorában a 32. helyen áll.

Röviddel a Szovjetunió összeomlása után úttörő jellegű kritikai eszmecsere kezdődött az orosz történészek között az ország történelméről. Megnyitották az archívumokat a kutatáshoz, és a külföldi történészek számára is hozzáférést biztosítottak az anyagokhoz, hogy objektív perspektívából vizsgálhassák a múltat. Az újszerű átláthatóság azonban rövid életűnek bizonyult, Vlagyimir Putyin hatalomra jutásával a levéltárak újra bezárltak és visszatért a propaganda az orosz dicsőség helyreállítására. A színvonalas történetírás lehetőségei mind a mai napig erősen korlátozottak.

Nyikolajev önéletrajzi műve érdekes példa a szovjet propagandairodalomra és a műfajra jellemző történelmi félremagyarázásokra. Épp ezért a szöveget – mely 1980 táján, a tárgyalt

események után évtizedekkel, egy újságíró segítségével került szerkesztésre – kellő kritikával szükséges olvasni. Például a szerző szerint Finnország intézett támadást a Szovjetunió ellen, holott valójában a Szovjetunió támadta meg Lengyelországot és Finnországot az I. világháború előtt birtokolt területek visszaszerzésére.

Az NKVD-t több ízben is angyalai hősök ártalmatlan társaságaként mutatja be, pedig a valóságban kegyetlen sztálini elnyomó szervezetről volt szó, melyet közvetlen felelősség terhel hárommillió szovjet és külföldi állampolgár haláláért. Az NKVD a német SS megfelelője volt: mindkettő az állam ellenégeinek nyilvánított személyek szisztematikus megsemmisítését végezte. Ide sorolandó a katyni vérengzés is, amikor az NKVD több mint húszezer lengyel katonatisztet gyilkolt meg. A szervezet katonai titkosszolgálat, a SZMERS hírhedt volt brutalitásáról, ám az olvasó lényegében semmiféle kritikai megjegyzéssel sem találkozik a tevékenységével kapcsolatban. Náluk szolgált Nyikolajev is.

A német katonákat a szerző a végzetükről mit sem sejtő, vágóhídra vonuló ostoba állatoknak ábrázolja, megölésüket az „igazi férfiak” sportjának tekinti és felmagasztalja, a szovjet mesterlövészekre pedig „a náci gazfickók likvidátorai” és ehhez hasonló kifejezéseket használ. E propagandisztikus megjelölések egy olyan memoárszerző képét vetítik elénk, akinek az emlékirata tökéletes összhangban áll az ellenfél dehumanizálására irányuló sztálini törekvésekkel.

A Berlinből a keleti frontra repített német mesterlövész ászok jobban fel voltak szerelve – például telefonvonal volt telepítve a lőállásukba –, a szovjetekhez képest mégis felkészületlenebbnek festi le őket. Ugyanakkor az NKVD orosz mesterlövésze a

Moszin–Nagantból leadott egyetlen lövéssel leszedi az ellenséges repülőgépet.

E túlfűtött patriotizmus a saját tetteiről szóló beszámolóiban is ugyanilyen hangsúlyosan jelen van. Elmondása szerint egy rajtaütés alkalmával sorra egymás után tizenegy némettel végzett, köztük két ezredessel és egy tábornokkal, akik épp akkor érkeztek a frontvonalra szemlét tartani. A pátosz csak fokozódik, amint a történetek után tájékoztatja szeretett anyját, hogy odaadó fiúként miként teljesíti kötelességét hazája és családja iránt.

Az elbeszélés valóságtartalmát az önéletrajzi visszaemlékezések fényében érdemes megítélnünk, melyekben az orosz katoná mindig erkölcsi fölényben van. Egy olyan emberről van szó, aki elkötelezetten szolgálja hazáját, tekintet nélkül arra, hogy ez milyen áldozatokkal jár a személyes komfortjára vagy az életére nézve. Nyikolajev szerint az orosz mesterlövészek élelem és víz nélkül indultak bevetésre, mert ezek elvonhatták a figyelmet a célpontról. A kiszáradással küzdő, éhező Nyikolajevnek a lövészgödör volt az otthona, amíg nem tudott elegendő számú német likvidálásáról jelentést tenni nagyra becsült felettesének.

Nyikolajev végül megsebesült, de nem túl meglepő módon még e drámai történésbe is tekintélyes adag pátosz vegyül. Elég csak arra gondolnunk, hogy a katonaságnál ajándékba kapott órája, amit a nadrágzsebben hordott, egy srapszélhámmal együtt a gyomrába fúródott, miközben egy robbanólövedék a bal karját is eltalálta. Nyikolajev ezalatt megmenti egy hadnagy életét, és csak utána keresi fel a kötözőhelyet. A diadalmas történet íve ott éri el a csúcspontot, mikor az olvasó értesül róla, hogy a sebesültet egy hozzáértő sebész látja el, aki egy épp ott

tartózkodó szakavatott órák segítségével az óra összes részét sikeresen eltávolítja.

Nyikolajev előszeretettel épít a lelki effektusokra, szünni nem akaró lángolása próbára teszi az olvasó türelmét, ugyanakkor nehéz ellenállni a vonzásának. Elkötelezett, patrióta szerzőjének köszönhetően a mű az orosz katonai memoárirodalom egyik lenyűgöző darabjának számít.

Albrecht Wacker

*Művem édesanyám, Anna Lukinyicsna
Nyikolajeva tündöklő emlékének ajánlom,
aki felnevelt, hogy azzá legyek, akivé váltam.
Csak a fia iránti hatalmas szeretetének
köszönhettem, hogy túléltem a háborút és
hazatérhettem.*

Újabb háború,
Újabb blokád...
De talán feledni tudjuk őket?
Néha azt hallom:
„Ne!
Ne tépd föl a régi sebeket!
Már belefáradtunk a háborús történetekbe,
És már épp elég verset olvastunk a blokádról.”

Úgy tűnhet,
E szavak igazak és meggyőzőek.
De ha ez az igazság,
Akkor ez az igazság
Nem valós!

Okkal gondolom,
Hogy a háborút nem szabad feledni:
Emlékezete a
Lelkiismeretünk.
Szükségünk van rá,
Hogy erőt merítsünk belőle...

A szerző előszava

A nagy háborús író és költő, Konsztantyin Szimonov ösztönzésének és támogatásának köszönhetően összeszedtem a bátorságot, hogy könyvet írjak a háborúról, amihez a leningrádi költő, Jurij Voronov lelkembe ivódott strófáit kölcsönöztem mottónak. Nem pusztán abból a megfontolásból ragadtam tollat, hogy a háború ne menjen feledésbe, hanem hogy történetem a sokra hivatott következő generáció okulására szolgáljon.

Az élet és a háború nehéz iskoláját végző egyszerű közkatónaként, aki a leningrádi Narva kaputól egészen a berlini Brandenburgi kapuig eljutott, miután bajtársaival együtt túlélte a kilencszáz napos ostromot, meg akarom osztani a fiatalabb nemzedékekkel hazánk legviszontagságosabb éveiben átélt élményeimet, amikor bátorság és állhatatosság tekintetében mindannyian komoly próbatétel elé kerültünk. Visszaemlékezésemmel újabb lapot szeretnék nyitni a szülőföldünkért vívott nagy háború történetében, bemutatva, hogyan honosodott meg és terjedt el a mesterlövészet Leningrádnál, hogy aztán fontos szerephez jusson a pozíciós lövészárók-hadviselésben az ostromlott város körül.

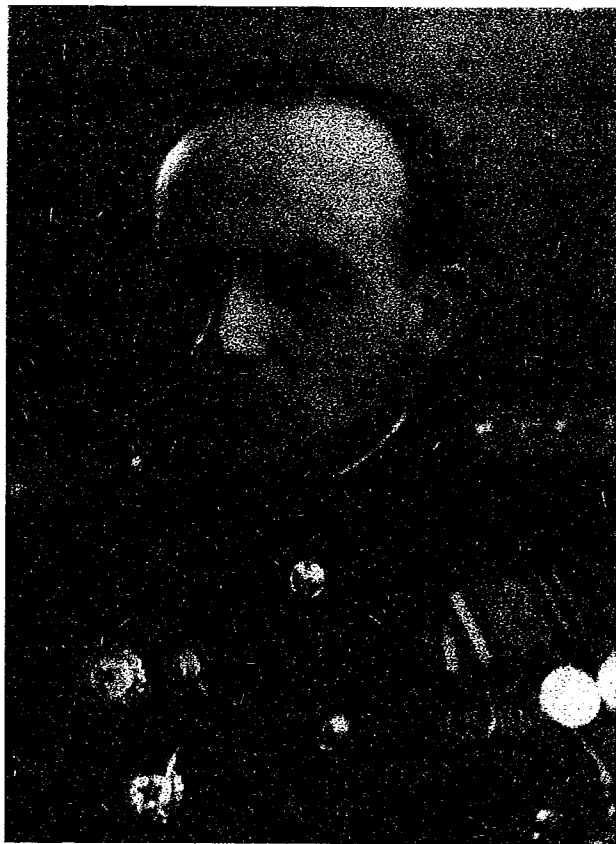
A háború veteránjai öregszenek. A *Csillagok a puskámon* című könyvben tárgyalt idők óta csaknem ötven év telt el. Alapjában véve a háború kezdete a téma, az első év, vagyis a legnehezebb esztendő az ostromlott Leningrád számára. Már a háború éveiben elkezdtem az adatgyűjtését: tanulmányoztam az eseményeket és az embereket, jegyzeteket készítettem a háborús hétköznapiokról, megőriztem a korabeli újságpapír-kiadásokat, dokumentumokat és fényképeket, illetve igyekeztem elraktározni az elmémbe a bajtársaim történeteit. A kézirat elkészítéséhez mindez nagy segítségemre volt.

Rendkívül hálás vagyok tambovi földijeimnek, a bajtársaknak, a 21. (109.) NKVD-lövészadosztály veteránjainak, különösen a 14. lövészezred egykori komisszárjának, a néhai Ivan Iljics Agasin tartalékos ezredesnek, aki komoly segítséget és állandó támogatást nyújtott művem megírásához.

Könyvemnek a jelenlegi a második kiadása, lévén hogy a Leninizdat Kiadó által megjelentetésre előkészített szöveg alapos gyérítésen ment keresztül. A kézirat első változatából kihúzásra került azon szakaszok többsége, melyek tartalma a történetek idején nem tartozott a nyilvánosságra, valamint azok, melyek az események helyszíne folytán nem tartottak számot a kiadó érdeklődésére. A könyv jelen formája jelentősen eltér az eredetitől, több kiegészítést is fűztem hozzá, és az első kiadásban meglévő hibák is javításra kerültek.

*Nyikolajev a feleségével, Tatyjanával
és lányával, Olgával*

*Nyikolajev egy tüzér alakulatnál fejezte be a háborút,
a képen tüzér százados díszegyenruhában látható*

1. FEJEZET

Butyorin hadnagy ötlete

1941. szeptember közepét írtuk. Az ilyenkor megszokotthoz képest kíméletlenül tűzött a nap, a pulkovói magaslatok felől érkező hófehér fellegek lassan úsztak az égbolton, hogy aztán szétoszoljanak valahol a leningrádi kikötő fölött. Élvezve a csendet a földön ücsörögtünk, örültünk, hogy még élünk. Kinyújtóztatott, fáradt lábunkon nehéz vászonbakancsot viseltünk, melyet vastagon belepett a por. A könyökünkön támaszkodtunk a magas, zöld fűben, némán heverésztünk és szórakozottan figyeltük a falubelieket, akik az ezred védelmi állásainak megerősítésével foglalatostkodtak. A fák lombkoronái finoman hajladoztak a szélben az alegységünk állásai mögött elterülő Seremetyev parkban.*

Tízen voltunk felderítő járőrök az ezredből, nemrég tértünk vissza a legutóbbi akcióból. Egy köpenybe szorosan belecsavarva mellettünk feküdt a különítmény tizenegyedik tagja, aki

* A Seremetyev park a jelenlegi Sztacski és Zsdanov marsall sugárút kereszteződése közelében feküdt

elesett a bevetés során, de visszahoztuk magunkkal. Ő már messze járt ahhoz, hogy osztozhasson az örömünkben.

Kissé távolabb ültem a többiektől, bal kezemet kínzó fájdalom gyötörte. *Hátha nem veszik észre, hogy megsebesültem. Elküldenének kórházba, és aztán nem sok remény maradna, hogy visszakerüljek az alegységemhez!* A sebből vér szivárgott a tenyerembe, de a másik kezemmel észrevétlenül letöröltem egy fűcsomóval.

Egy szanitéc az ezredből elhaladt mellettem, úgy döntöttem, szólok neki.

– Lenne szíves megnézni a karom, elvtárs? De ne túl feltűnően, ha lehet. Fáj egy kicsit.

– Hú, megsebesült testvérem. Egy lyuk van a zubbony ujján! Hol találták el? És mikor? – tudakolta aggodalmas hangon.

– Úgy húsz perce, miután visszatértünk a felderítésből.

– Miért nem szólt eddig? – kérdezte, s közben kinyitotta a táskáját. – Bekötözzük, teszünk rá egy érszorítót és elállítjuk a vérzést.

Sietve bekötözte a sebet és ráhelyezte az érszorítót közvetlenül a zubbony vattával bélelt ujjára: egy vékony gumicsővel elkötötte a felkart a bal vállamnál.

– Most pedig menjen az ezred kötözőállomására, tetanuszinjekciót kell kapnia! – utasított, s közben becsukta a táskát.

A vérzés, melynek nyomán minduntalan vér folyt a tenyerembe, valóban abbamaradt, de a karom továbbra is sajgott.

– Hát, köszönöm öreg cimborá. Nagy kár, hogy érte már nem tud tenni semmit – és a vászonba tekert halott felé intettem a fejemmel.

– Igen... ahogy mondani szokás, ilyen esetekben az orvos-tudomány tehetetlen – dünnyögött. – Maga viszont jobban

teszi, ha igyekszik, különben *maga* is ugyanígy vászonba csavarva végzi.

Nehezemre esett beismerni, hogy bajtársam haláláért bizonyos mértékben engem terhel a felelősség... Én vezettem a különítményt. A feladatot, vagyis az ellenség aktuális pozíciójának meghatározását és a bal szárnyon lévő alegységek azonosítását különösebb erőfeszítés nélkül sikerült végrehajtanunk. Az ellenség a közvetlen szomszédságunkban, szemközt volt; már elfoglalták Urickot, de a pulkovói magaslatok előtt sikerült őket megállítani. Mint kiderült, mellettünk a bal szárnyon a hadosztályunk 6. ezredének egyik zászlóalja állomásozott, tőlünk jobbra a Finn-öböl terült el.

Miután teljesítettük a feladatot, majdnem lőpárbajba keveredtünk egy osztaggal, melyről kiderült, hogy a saját határőrizeti lovas járőrünk. Jó hangulatban tartottunk visszafelé az ezredünkhöz. A fennhatóságunk alatt álló területen keresztül, egy széles, ám elhagyatott betonúton haladtunk Leningrád felé, amire kétségkívül az ellenségnek is rálátása nyílt. A pontosság kedvéért meg kell jegyeznem, hogy tapasztalatlanságomban és túlbuzgóságomban egyedül én, a felderítőosztag rangidős tagja gyalogoltam az úton, a többieknek megparancsoltam, hogy 8-10 méter követési távolságban, az út jobb széle mentén húzóódó mély árokban vonuljanak, ahol rejtve maradnak. Csak az osztag legmagasabb tagjának, a sor végén haladó Kotyelnnyikov közlegénynek a válla és feje magasodott az út síkja fölé.

Úgy számoltam, az úton gyalogolva mindent és mindenkit észrevehetek, egy magányos emberalak pedig nemigen tarthat számot az ellenség érdeklődésére. Ám a jelek szerint így is magamra vontam a náci figyelmét, mert hirtelen aknagránátokat és egyéb lövedékeket lőttek ki irányunkba. Az első lövések na-

gyon rövidnek bizonyultak, egy kietlen mezőn csapódtak be, de a következők egyre közelebb jutottak az úthoz. Azonnal kiadtam a parancsot a futólépésre, és magam is szaladni kezdtem, miközben figyeltem a gránátok robbanását. Egy perc múlva mintha valaki elköhintette volna magát mellettem, és egy deszkalap eltalálta volna a bal karom. A fájdalomtól sziszegve csak ekkor mértem fel, mi történt, és jobb kezemet az ütés helyére szorítva leszaladtam az árokba. A lendülettől még vagy tíz métert futottam, mire sikerült megállnom. A robbanások ekkorra abbamaradtak. Létszámellenőrzést tartottam, de kiderült, hogy csak tízen vagyunk.

– Hol van a tizenegyedik ember? – kérdeztem, miután megismerléltem az osztagot. – Merre van Kotyelnnyikov?

– Ő zárta a sort – felelte valaki.

– Tudom, én tettem a sor végére, hogy tartsa szemmel a többieket. De hol van? Mi történt vele? Nem nyelhetette el a föld!

Végigpillantottam a kétoldalt elterülő kopár mezőkön, ahol egyetlen bokor sem nőtt, de nem láttam senkit.

– Ez nem jó. Mindannyiunknak vissza kell mennünk megkeresni Kotyelnnyikovot.

Háromszáz méterrel visszább megtaláltuk a holttestét az árokban.

Aztán visszatértünk a bázisra. A karom még mindig sajgott, de nem siettem a kötözőállomásra, ültem és gondolkodtam. A háború harmadik hónapjában jártunk. Csak néhány napja vezényeltek bennünket, a 154. NKVD-lövészezred maradványait Leningrádba. Az országunk elleni gyalázatos náci támadásig ezredünk – jelesül a főhadiszállás, az utóvéd és néhány különítmény – egy határ menti kisvárosban állomásozott Karéliában.

A valódi harc számunkra 1941. június 26-án kezdődött, amikor Finnország formálisan is hadat üzent a Szovjetuniónak, hogy visszaszerezze az 1939–40-es téli háborúban általunk elfoglalt területeket. Június 22-étől a jelzett napig csak kisebb, szórványos összecsapásokra került sor. A heves, véres ütközetek során vissza kellett vonulnunk Viborgon át Leningrádba; az út egyikünk számára sem volt könnyű, közlegényekben és tisztokban is számos halottat és sebesültet veszítettünk.

Néhány nappal korábban ezredünk túlélőit erősítés gyanánt a 21. NKVD-lövészhadosztály 14. Vörös Zászló lövészezredéhez irányították, melynek Rogyonov alezredes volt a parancsnoka. A Leningrádba vezető délnyugati utakat a 42. hadsereg felügyelte, mely a mi hadosztályunkat is magában foglalta, amit a 6., a 8. és a 14. lövészezred alkotott. A hadosztályparancsnok Mihail Pancsenko ezredes volt.

A parancs értelmében a hadosztálynak délen, a Finn-öböl és a Néva folyó közti szakaszon, illetve még keletebbre, Zapevki térségéig kellett védelmeznie Leningrádot, meg kellett akadályoznunk, hogy az ellenség bejusson a városba.

A 14. ezred, mely nemrég foglalta el a hadosztályparancsnok által kijelölt védelmi szektort, lázas sietséggel beásta magát. Leningrád előtt ez volt az utolsó védvonal: közvetlenül Urick mögött húzódott, mely település alig néhány kilométerre feküdt Leningrád Kirov nevű negyedétől. A lövészárkainkból világosan tisztán látszottak a Kirov Művek gyárkéményei, éjszakánként a lövészárkok első vonala fölött átjutó rakéták fényei visszatükrözödték az Avtovo nevű előváros épületeinek ablakairól. Ezredünk második lépcsője és a hadosztály Leningrád területén állomásozott. Leningrád védőit egyetlen gondolat foglalkoztatta:

megvédeni a szülővárosukat és nem hagyni, hogy az ellenség betegyje oda a lábát. Ki kell tartani, egyszerűen ki kell tartani!

Ezeket a dolgokat tűnődtem, s közben megpróbáltam hozzászokni a sebesült karomat kínzó, szünni nem akaró fájdalomhoz. Mellettünk nem messze lábait az árok fölött lóbálva egy fiatal komszomolista hadnagy ült a mellvédfalon. Vaszilij Butyorinnak hívták, nemrég került az ezredhez, és azonnal ki-nevezték az 5. század parancsnokává. A hadnagy ragyogóan kifényesített csizmái megcsillantak a lenyugvó nap sugarainál. Átlagos magasságú, szőke, kék szemű, jó természetű fickó volt széles vállakkal, testfelépítése akár egy cirkuszi akrobatáé. Élére vasalt egyenruhája makulátlan tisztaságú volt, zubbonya a szorosra húzott széles tiszti övnek köszönhetően – mely mögé egyetlen ujj sem fért volna be – feszült rajta. Egész megjelenése és viselkedése harcedzett, rátermett tisztről árulkodott, amit rögtön éreztünk is, annál is inkább, mert mellkasán egykor színpompás, de már jócskán elhasználódott skarlátvörös-arany Vörös Zászló érdemrendet viselt. Derékszíján hosszú pántokra erősítve fekete pisztolytáska lógott, benne TT-pisztoly. Körülbelül huszonöt éves lehetett. Ahogy a Seremetyev park megtizedelt fáit figyelte és a mögülük érkező motorzúgást hallgatta, mintha eltűnődött volna valamin. Talán szűkebb pátriájában, Barnaulban jártak a gondolatai, ahol megszületett és felnevelkedett, vagy talán a családjára és a feleségére, Varvarára gondolt, aki a kalinyini régióban lakott. Még valószínűbb, hogy azon tűnődött, milyen esélyekkel hajthatják végre százada emberei az ezredparancsnok utasítását, aki elrendelte, hogy reggelre el kell látni a hadtápvonalakat, a fedezékeket és a lövészpostákat fegyverezettel. Az összes alárendeltje a lelkét kidolgozva a Kirov Művekből újonnan kiszállított lövegek és acélpajzsok mozga-

tásával foglalatoskodott, a parkból kiindulva védvonalat létesítettek belőlük. Néhányan hámba fogva, a volgai hajóvontatókhoz hasonlóan legállyazott, méretre vágott fatörzseket vonszoltak, melyek a fedezékek tetőszerkezetéül szolgálnak. A megsemmisült házak gerendáit is odavonszolták a Dacsnoje nevű faluból.

Nem tudni, mire gondolt a hadnagy ezekben a pillanatokban, de látszott, hogy nehezebb esik a békeidőben oly gyönyörű Seremetyev park harcokban kidőlt fáira pillantania. Gyakorlott katonatisztként, aki harcolt a finnekkel a téli háborúban, tapasztalatból tudta, hogy a frissen kidőlt fából származó gerendák három-négy rétegben a fedezék fölé fektetve sokkal nagyobb védelmet biztosítanak, mint a régi, kiszáradt rönkök, mivel az újonnan kivágott fában, még ha felhasogatják is tűzfának, nyomokban még jelen van az élet, márpedig ha így van, ellenállóbbnak kell lennie. A hadnagy láthatóan elégedetten nyugtázta, hogy emberei körültekintően és tempósan fektetik a gerendákat a fedezékek fölé, tudta, hogy a megfeszített munka a későbbiekben kamatozni fog. Ha sikerül mélyen beásnunk magunkat, a század személyi állományának nagyobb esélye lesz a túlélésre, és aztán éjjel-nappal, mindenféle időjárási körülmények között lehet lőni az ellenséget, „harcolni mindhalálig”, ahogy az ezredparancsnok tegnap fogalmazott. E szavak jelentését a század összes tisztje és közlegénye pontosan értette. Kiadták a parancsokat, mindenki tudta a feladatát. A legfontosabb az volt, hogy a szakasz- és osztagparancsnokok ne legyenek akadályoztatva, ne fojtsák el bennük a kezdeményezőkézséget és bízzanak az alárendeltekben. És Butyorin hadnagy nem avatkozott a dolgokba, biztos volt benne, hogy a század katonái nem fogják cserbenhagyni. Mögöttük állt Leningrád!

A hadnagy tűnődésének az ezred komisszárja, Agasin vetett véget, aki látogatást tett a század hadállásainál. A katonák már vigyázállásban voltak, mivel hamarabb észrevették a komisszárt, mint a századparancsnok. Látván, hogy mozgolódás támadt, a hadnagy körülnézett, s miután meglátta Agasint, könnyed mozdulattal beugrott a lövészárókba, és odasietett hozzá.

Iván Agasin a háború előtt komisszár volt egy tisztképzőben a leningrádi katonai körzet határvédelmi erőinél. A tapasztalt politikai tiszt mögött negyvenes éveire mozgalmas életút állt. Erős testfelépítésű, zömök ember volt, határozott, értelmes arcú, sűrű haja a háború viszontagságai miatt halántéknál már őszült. Agasin komisszár túlradó életereje és a kortársaira nem jellemző fiatalos lelkesedése ámulatba ejtett minket. Az ezrednél kedvelték őt, szerény, szűkszavú, könnyed és korrekt embernek tartották. Meggyőzően beszélt, mondandójának mindig súlya volt. Becsületességének és bátorságának köszönhetően – mely tulajdonságokat egy férfinál különösen nagyra értékelik – közszeretnek örvendett. A katonák készen álltak, hogy bármikor tűzön-vízen át kövessék. Tetszett, ahogy feltehetőleg pszikológiai nyelvjárással a *dolznyi* (kell) szót egy magánhangzó közbeiktatásával *dolozsnyinak* ejtette. Amikor kimondta, tudtuk, hogy *igazán* meg kell tennünk a dolgot – a szülőhazánkért, a pártért, a népért, a múltunk és a jövőnk életünk érdekében. Különösen így volt ez most, a súlyos megpróbáltatások idején. Így neveltek bennünket gyerekkorunktól fogva, már az osztályteremben is.

– Butyorin hadnagy, az 5. század parancsnoka! – jelentett határozottan. – A század a lövészárkok felszerelését végzi. A századnál vannak az ezred felderítői is, nemrég tértek vissza bevetésről. Erőt gyűjtenek, ahogy már jelentettük telefonon a főhadiszállásnak. Üdvözlöm, komisszár elvtárs!

Agasin tisztelgett, és kezét nyújtott Butyorinnak, majd miután bennünket is üdvözölt, intett, hogy „üljenek le srácok!”, és ezt mondta:

– Igen, hallottam az akció eredményéről. Szép munka, fiúk! Pihenjenek csak. Min gondolkodott annyira, hadnagy?

– Csak azon tűnődtem... Lenne egy ötletem komisszár elvtárs.

– Halljuk, ossza meg velünk!

Mi, felderítők is figyeltük a tisztek társalgását, tudni akartuk, a mi rokonszenves hadnagyunk milyen elképzeléssel áll elő.

– Komisszár elvtárs, visszagondoltam a finnek elleni háborúra, jobban mondva a finn „kakukkokra”, vagyis mesterlövészekre. Eszembe jutott, miért ne lehetne ilyesféle iskolát indítani az ezredben? Rendben, talán nem iskolát, ez kicsit fellengzősen hangzik, hanem valamiféle kiképzést, eleinte tíz-tizenöt emberrel? – nézett a komisszárra, aki figyelmesen hallgatta, láthatóan elgondolkodott a felvetésen. – Amíg itt vagyunk tartalékban, vállalnám néhány első osztályú mesterlövész kiképzését.

– Mi lesz az eszközökkel? – kérdezett vissza Agasin. – Az embereken, a tapasztalatán és a tettején kívül mire lenne szüksége?

– Eszközök? A körülményektől függ! Már tudakozódtam, kiderült, hogy az ezrednek van néhány mesterlövész puskája, ott hevernek lezsírozva a fegyverraktárban. Teljesen újak! Ezzel már lehetne valamit kezdeni!

– Nos, megvalósítható ötletnek tűnik. Még ma továbbítom az ezredparancsnoknak, biztos vagyok benne, hogy támogatni fogja. Kezdjen „tanulókat” toborozni az „akadémiájára” hadnagy! Valószínűleg már megvannak a jelöltjei.

– Igenis, komisszár elvtárs! Már majdnem felállítottam egy

csapatot a századomból. De – és közben felénk pillantott – megengedné, hogy a felderítőkből is válasszak néhányat? A hozzájuk hasonló fickók jók lennének indulásnak, értelmesek és bátrak. Sokan közülük otthon vannak a sportok terén.

– Mennyi időbe kerülne a kiképzésük? Tisztában van a helyzettel...

– Egyszerű lesz: némi elméleti felkészítés, ismerkedés a felszereléssel és a használatával. A vizsga pedig a frontvonalon lesz, élő célpontokkal! Úgy tizenöt napról lenne szó.

– Hát, ennyi időt rá lehet szánni egy hasznos ügyre – jegyezte meg Agasin, majd mintha be akarná rekeszteni a társalgást, hozzátette: – Akkor elintéztük. Magához veheti Nyikolajevet a felderítőktől, továbbá Dobrikot és Szemjonovot is. És vigye Rahmatullint a 8. századból, úgy hallottam vadász volt, egy mókust is szemén talál. Karpov őrmester a muníciós szakaszból is jó választás lenne és... Nos, ki van még? Később majd tájékoztasson!

Három nappal e fontos beszélgetés után egy csapat katona – köztük én is – egy-egy céltávcsővel ellátott, addig használaton kívüli mesterlövész puskát tartott a kezében. Az ezredparancsnokság az ezred mesterlövész iskolájának növendékeiként tartott nyilván bennünket.

Fájó szívvel vettem búcsút a felderítőegységnél lévő bajtársaimtól, de a mesterlövészet régóta dédelgetett álmom volt, ami azt illeti, gyermekkorom óta. Ma is percre pontosan fel tudom idézni a háború előtt készült *Mesterlövész* című film jeleneteit, mely egy rendkívül pontosan célzó orosz mesterlövész első világháborús hőstetteiről szól. Különösen az álcázással kapcsolatos jelenetekre emlékszem élenken. A mesterlövész lettette egy farönk vagy egy lőteterű utánzatát a senki földjén, be-

lemászott és a rejtekhelyéről pontos lövéseket adhatott le az ellenségre.

Már a háború előtt az elemi iskolában és aztán a tambovi vasútforgalmi technikumban is – ahová két évig jártam – lelkesedtem a lövészet iránt, versenyeken is elindultam. A tambovi technikumban jó lövészcsapatunk volt, négyen is bekerültünk a városi csapatba. Barátaimmal, Anatolij Abonoszimovval, Mihail Sztankóval és Borisz Vavrával már a regionális megméretetésre készültünk. A csapathoz tartozott Vlad Gyugyin is, az 5. század törzsőrmestere, aki a tambovi vagongyárban dolgozott és a városi tanács tagja volt, barátságunk ezekből az időkből datálódott.

Akkoriban nemcsak a lövészet iránt lelkesedtünk, már jóval azelőtt, hogy behívtak minket szolgálatra, mindannyian a mellkasunkon viseltük a védelmi jelvények teljes skáláját, mégpedig a második, magasabb fokozatot: az MVK (Munkára és Védelemre Kész), az SVK (Segélynyújtásra és Védelemre Kész), az LVK (Légvédelemre és Vegyvédrelemre Kész) jelvényeket és a Vorosilov Nyilat.

– Maga lesz a különítmény vezetője – szólott oda nekem a hadnagy, miközben átnyújtotta „az NKVD-erők 14. Vörös Zászló ezredének mesterlövészképzőjében tanulók lajstroma” feliratú listát. A már említett személyeken kívül a lista Valentyin Loktyev, Jurij Szmirnov helyettes politikai tiszt, Szergo Kazarjan és mások nevét tartalmazta. A mesterlövészképző megbízott parancsnokává ideiglenesen Vlad Gyugyint, a század politikai tiszt törzsőrmesterét nevezték ki.

Az „akadémiánkon” reggeltől estig folyt a kiképzés. A kadétoik igyekeztek, hogy minél hamarabb elsajátítsák a mesterlövészet fogásait, melyeket Butyorin hadnagy készségesen megosztott

velünk. Az első éjszaka a térdem közé szorított, felfordított kerek csajkát használva alátétnek egy gránáthüvelyből készített lámpa fényénél levelet írtam. Amilyen szüksézáuan és diszkreéten lehetett, tájékoztattam anyámat a változásról. Gyermekkorom óta azt tanították, hogy ne legyenek titkaim anyám előtt, most viszont úgy kellett fogalmaznom, hogy sem a teljes történetet, sem a teljes igazságot nem tudhatta meg; nem akartam újra ok nélkül felzaklatni.

Tambovban lakó édesanyám az alábbi levelet kapta tőlem a frontról:

Drága Anyuska!

Nem szükséges aggódnia miattam. Tegnap sajnos elbúcsúztam felderítői feladataimtól és az ottani barátaimtól. Kár, mert az ottani srácok mind jó cimborák voltak. Jelenleg kiképzésen veszek részt mélyen a vonalak mögött, ahol nyoma sincs a háborúnak! Kezdem megszokni az új csapatomat, de továbbra is az alapján választom meg a barátaimat, hogy „elmennék-e az illetővel felderítésre”.

Egyébként az itteni srácok is értelmesek, barátságosak, derűsek és bátrak.

Mint mindig, most is együtt vagyok Vlad Gyugyinnal, akit anyuska is ismer, és a két Iván – Dobrik és Karpov – is velünk van, akikről már beszéltem magának.

Adja át szívélyes üdvözetem az összes szomszédunknak. Továbbítsa üdvözetünket az iskolánknak, mindazon jóért, amit adott nekünk, nagy hasznát vesszük a fronton.

Öleli és csókolja fia,
Jevgenyij

2. FEJEZET

Mesterlövész-kiképzés

Az „akadémiánk” egy barátságos vízmosásnál kapott helyet, nem messze a Seremetyev parktól. A nap első felében gyakorlati kiképzés zajlott. A saját fegyverünket használva lögyakorlaton vettünk részt, megtanultuk az álcázás művészetét és az ideális pozíció megválasztását. Fizikai felkészítésen is részt vettünk: futás, erősítés, távol- és magasugrás is szerepelt a programban, ahogy gránátvetés és *szambó* (orosz eredetű katonai birkózás) is. Csakúgy, mint a háború előtt, újra a könyökünkön kúsztunk és támadást intéztünk a képzeletbeli ellenség ellen, csak most még nagyobb elánnal. Ahogy a teljesítményünket figyelő Butyorin hadnagy mondta, „a mesterlövésznek mentálisan és fizikálisan is erősnek kell lennie”.

Miután sötétedéskor visszatértünk a vízmosásból, megtisztítottuk és megolajoztuk a fegyverünket, majd jó néhányszor szétszedtük és újra összeraktuk. Puskavesszőre tekert kóc segítségével lúgos oldattal megtisztítottuk a cső belsejét, míg nem csillogott kellőképpen. Butyorin hadnagy megmutatta a különféle – szovjet és zsákmányolt – fegyverek alkatrészeit. A leg-

nagyobb hangsúlyt a mesterlövész puskára és a hozzá tartozó céltávcsőre fektettük.

A megfigyelésre is felkészítettek bennünket, és a vizuális memóriánkat is igyekeztek fejleszteni. Utóbbi így zajlott: a hadnagy a lövészárókba hívta az egyik tanítványt, akinek memorizálnia kellett a környező objektumokat, aztán távozott, majd két-három perc múlva visszatért és felsorolta a távollétében eszközölt változtatásokat, mivel a tárgyak egy részét időközben áthelyezték vagy eltüntették. Mindent meg kellett jegyezni a legapróbb részletig és beszámolni róla a hadnagnak. E gyakorlatok javították a megfigyelőkészségünket és élesebbé tették a figyelmünket, amit később jól tudtunk kamatoztatni a terepen, vagyis a frontvonalon. Ezt a fajta felkészítést a kurzus összes résztvevője nagyon kedvelte, bár a látottakat nem mindenkinek sikerült visszamondania. Színpadmesterként sokkal könnyebben tudtam memorizálni a dolgokat másoknál, de így is előfordultak hibák. A mesterlövésznél azonban nemcsak a látás és a megfigyelés bír nagy jelentőséggel, hanem az is, hogy megfelelő következtetéseket vonjon le az észlelésekből, és ezen a téren mindennap fejlődtünk. Az ekkor tanultak később nagyon hasznosnak bizonyultak. Tudatában voltunk, hogy mind a siker, mind a puszta életben maradásunk azon múlik, mennyire tudjuk elsajátítani ezeket a képességeket. Egy felkészületlen mesterlövész könnyen az ellenség rátermett mesterlövészének célpontjává válhat.

Butyorin hadnagy minden szavára érdemes volt figyelni. Mondanivalóját rendszerint a szovjet–finn háborúban szerzett saját élményeivel, illetve más mesterlövészeknek az I. világháborúban és a polgárháborúban megszerzett tapasztalataival is alátámasztotta.

A hadnagy széles körű ismeretekkel rendelkezett és tudta, hogyan adja át a tudását szemléletes módon, élvezetes stílusban és közérthetően; az előadásain rengeteg érdekes és hasznos dolgot hallottunk.

Az 1941 júniusában megindított német támadás óta magunk is sok mindent láttunk. Az ellenséggel hadakozva fontos tapasztalatokra tettünk szert – nem túl sokra, de ezek mégiscsak a saját tapasztalataink voltak. Ami például engem illet, közreműködtem a finn mesterlövészek, vagy ahogy a mieink nevezték őket: „kakukkok” vagy „öngyilkos osztagok” kiiktatásában. A finnek a szó legszorosabb értelmében vett öngyilkos osztagokat dobtak át a területünkre, melynek tagjai tekintélyes összegeket kaptak az életükért; a vonalaink mögött, a hadtápvonalak melletti sűrű bozótosokban, fatörzsekhez és ágakhoz láncolva rejtőzködtek.

Hogy ki láncolta őket oda? Nehéz megmondani. Talán ők maguk, a jó ég tudja miben bízva. Mindazonáltal ügyesen álcázták magukat, és teljesen észrevétlenül, pontos lövéseikkel sorra egymás után vadászták le a közlegényeinket és a tisztjeinket. Megölték a kocsik és teherautók sofőrjeit a kevés számú utassal együtt, s aztán felgyújtották a járművet. Amikor a torkolattűz és a golyók becsapódási helye alapján ha hozzávetőlegesen is, de bemértük a „kakukkok” tartózkodási helyét, géppuskatűz alá vettük a gyanús területet és kiiktattuk őket. Alkalomadtán a mieink tűztámogatása mellett egyenesen odaküszttünk a fához, ahol az orvlövész rejtőzött, és a lombkoronába hajított kézigránatokkal likvidáltuk a szörnyeteget. Kihúztuk a biztosítószeget, de nem dobtuk el rögtön a gránátot, hanem kivártunk néhány másodpercig. A gránát a levegőben robbant,

ahol az orvlövész tartózkodott, így nem volt ideje visszazuhanni a földre és megsebesíteni bennünket.

Egyik nap, az első ilyen bevetésemen meglepetten konstatáltam, hogy bár jó néhány gránátot bedobtam a lombok közé, várakozásaimmal ellentétben senki sem esett le a fáról. Úgy döntöttem, felmászom. Teljesen megdöbbsenem, amikor a legszigorúbb óvintézkedések közepette megtettem vagy hat métert, és szinte közvetlenül mellettem egy fejjel lefelé lelógó mesterlövészt láttam, aki fél lábbal a fához volt láncolva! Valamelyest feljebb, ugyanezen a láncon a fegyvere függött, amit előtte körültekintően félretett. Nem tudtam elérni a fegyvert, de érezve, hogy teljes biztonságban vagyok, feljebb kapaszkodtam. A sűrű lomboszatban jól felszerelt búvóhely volt, ahol két katonai oldaltárisznyára bukkantam. Az egyikben nem csak élelmiszer volt – jórészt konzervek –, hanem gondosan összecsomagolt bankjegyekötegek is. Több hétre elegendő ellátmányt tartalmazott: volt csokoládé, kétszersült, sűrített tej, cigaretta, gyufa, hordozható lámpa és egy palack borszesz a működtetéséhez. A másik zsák egy kézigránátot, egy felnyitott dobozban töltényeket – normál, gyújtó- és robbanólövedékeket – kiürült konzerveket, dobozokat és csomagolópapírt rejtett. A háború kezdete óta három „kakukkot” sikerült hidegre tennem Karéliában, egyikük nő volt.

– A mesterlövész rendkívül pontosan célzó lövész, aki fontos célpontokat vesz célba – mondta Butyorin hadnagy. – Céltávcsővel ellátott fegyverével kis és közepes távolságból pontos lövést tud leadni gyorsan mozgó célpontokra, akár nyílt terepen, akár álcázva van.

Megragadta a puskáját és a magasba emelte:

Ez a fegyver pontos lövést tesz lehetővé 100 és 1300 méter közötti távolságból, a céltávcső nélkül pedig 100-800 méterről. Tartsák észben, hogy rosszabb látási viszonyok között, pirkadatkor, alkonyatkor és borús időben is jó eredményeket garantál, csak megfelelően kell uralniuk. Ez legyen a cél.

És hozzáláttunk, hogy megtanuljuk uralni... A gyakorlatok után az újoncok majd' összeestek a fáradtságtól, de később nagyon hálásak voltak a szigorú oktatónak. A hadnagy nem ígérte, hogy a mesterlövészeknek könnyű feladatuk lesz, ellenkezőleg, minden alkalmas pillanatban figyelmeztetett bennünket a váratlan, nehéz helyzetekre, amikkel szembesülhetünk.

Több napon át ismerkedtünk a fegyver alkatrészeivel, és megtanultuk elsűtni. Kezdetben papírból készült célpontokra, majd egyre csökkenő méretű tárgyakra, például üres üvegekre, kiürült konzervdobozokra és gyufaskatulyákra lőttünk. Üres dobozát kötöztünk egy földbe szúrt gallyra vagy szalmaszálra, és az volt a feladat, hogy ellőjük a vékony szálat, miközben a doboz sértetlen marad.

Különösen nagyra értékeltük a fekvő üveg eltalálását: úgy kellett megcélozni, hogy a lövedék áthatoljon az alján és a nyakán jöjjön ki anélkül, hogy magát az üveget szétzúzná. Ami azt illeti, nem mindenkinek sikerült végrehajtania a feladatot.

Mozgó célpontokon is gyakoroltunk. Egyikünk előrement 5-600 méterre, és egy hepehupás területen húzni kezdett maga után egy hosszú kötelet, amire két-három edény vagy efféle tárgy volt erősítve, melyek a náci rohamsisakját és fejét voltak hivatottak szimbolizálni. A gyorslövészetet is igyekeztünk elsajátítani, arra törekedve, hogy percenként 10-12 célzott lövést is le tudjunk adni. Bármilyen nehéz volt a kiképzés, rendíthe-

tetlenül álltuk a sarat. Végül elérkezett a vizsga ideje, és október elején megalakult az osztagunk, hogy közvetlenül a frontvonalon tevékenykedjen.

Az ellenség ekkoriban előerő és hadfelszerelés tekintetében is egyértelmű fölényben volt. A lőszerrel sem takarékoskodtak, a fasiszták egyetlen puska lövésünkre is azzal válaszoltak, hogy vaktában hatalmas tüzet zúdítottak az állásainkra. Vadászbombázók és egyéb harci gépeik szünet nélkül a levegőben voltak, hogy „átrendezzék” a frontvonalat.

Egyik nap egy őryöngő náci, aki nem tudott bejutni Leningrádba, felhasználatlan hadianyaggal a fedélzeten visszaindult a bázis felé. Úgy döntött, megszabadul a bombaterhétől, mert megszórta a lövészárkainkat, de nem okozott jelentős károkat: katonáinknak sikerült fedezékbe húzódnuk, mivel megfigyelőink jó előre figyelmeztettek a veszélyre.

– Légítámadás! – kiáltották újra a megfigyelők, látva, hogy az ellenséges gép fordul. Mindenki eltűnt a lövészárkokból, kivéve hű társunkat, Mureska macskát, aki nyugodtan baktatott az úton a közelben felállított aknavető ütegeink felé, ahol az időbeosztás szerint ekkoriban került sor az ételosztásra. Az országút mentén haladó gép náci pilótája nem észlelt semmi figyelemre méltót, leszámítva a „libasorban vonuló” macskát, mindenestre a saját szórakoztatására rárepült és célba vette a géppuskájával.

A félelemtől rettegő macska előbb a farkát behúzza leült, majd nekiiramodott az úton. A pilóta nem habozott harmadjára is támadásba lendülni, és sikerült is végeznie a mi Mureskánkkal. A szörnyeteg ügyes mesterlövész lehetett, de ez az akció az utolsónak bizonyult számára. Az egyik tambovi srác, Jurij Szemjonov egy normál puskából leadott egyetlen lövéssel eltalálhatta

a pilótát, aki elvesztette az irányítást a gép fölött, mely nem tudott felemelkedni az utolsó zuhanórepüléséből, hanem az orrán landolva mélyen befűrődött a talajba, és mindannyiunk megelégedésére felrobbant. Örvendeztünk, amiért bosszút álltunk a mi Mureskánkért.

Eljött az idő, hogy számot adjunk a megszerzett tudásról. Barátságtalan októberi reggel köszöntött ránk. A lövészárkokat régóta átjárta a nedvesség, az éjszakák érezhetően hidegebbé váltak. Előző nap lehullott az első jelentősebb mennyiségű hó, egyenest a kiszáradt, fagyos talajra, takaróként borult Leningrád meggyötört földjére. Mindannyian tudtuk, hogy az első háborús telünk nagyon szigorú lesz.

Butyorin hadnagy párokra osztotta a csoportot és a már kijelölt lőállásokba vezényelt minket az ezred biztosítására. A párok összetételéről és elhelyezéséről már előző este tájékoztatást kaptunk. Minden pár már korábban elfoglalta és rendbe hozta a helyét, vagyis előkészítette és álcázta a lövészgödret.

Ivan Dobrikot kaptam társnak, egy alacsony, izmos srácot. Széles, jóindulatú arcán egyfolytában valamiféle csúfondárosság ült. Kiváló katona és elsőrangú mesterlövész volt, a legkisebb célpontot is eltalálta. Emlékszem egy incidensre, ami még békeidőben történt köztünk Karéliában, amikor egy este visszafelé igyekeztem az ezred főhadiszállásáról a századhoz.

A barakknál a mi Ivanunk állt őrségben, aki úgy ismert engem, mint a saját tenyerét, de nekem szegezte a bajonettjét:

– Nem engedlek át. Keresd meg az őrséget! Miért késtél?

Nem engedett volna be, ha a szakaszunk ügyeletes tisztje történetesen nem akkor jön ki a barakk tornácára.

Most pedig egymás mellett hasaltunk és az ellenség védvo-

nalát figyeltük. Közvetlenül előttünk másfél kilométerre egy vasúti sín húzódott, láttuk a vasúti átjárót, a jelzőbódét és a felhúzott sorompót. Ez volt az elsődleges igazodási pontunk. A vágányt keresztező országúton mindkét irányban jelentős mozgást észleltünk a német járművek és katonák részéről. Hozzánk közelebb egy behavazott mező terült el, melyen egyetlen tereptárgy sem volt, ami lehetővé tette volna a tájékozódást. Valahol errefelé futottak az ellenség árkai.

A náci fedezékek tűzhelyeiről magas füstoszlopok gomolyogtak a fagyos égbolt felé, a tábori konyhákból gőz csapott ki. Olyan éhesek voltunk, hogy úgy tűnt, a németeket egyfolytában etetik. A fegyvereink céltávcsövén át messze beláttunk a védvonalak mögé, láttuk, ahogy a katonák egyesével és csoportokban fel-feltünedeznek, de sajnos lőtávolságosan kívül voltak.

Hosszú időn át figyeltük őket anélkül, hogy egyetlen lövést is leadtunk volna; szorosan egymáshoz préselődve a hóval borított mellvédfalnak támaszkodtunk. Több órán át mozdulatlanul hasalni a fagyott talajon nem volt kimondottan élvezetes, ráadásul nem voltunk hozzászokva a dologhoz. A pufajkára felsőkabátot vettük, a bélelt nadrágot *kirzából* (sajátos orosz műbőr) készült csizmánkba tűrtük és fülvédős sapkát viseltünk, de a hideg így is csontig hatolt. Nagyon szerettünk volna felállni, hogy néhány élénk mozdulattal felmelegítsük elgémberedett tagjainkat, de tudtuk, hogy ez lehetetlen. Nem szabad mutatkoznunk az ellenség előtt, aki szintén figyeli a védvonalunkat. Pocsék hangulatban voltunk és kezdett sötétedni.

Mintha csak növelni akarná a bosszúságunkat, nagy pelyhekben újra esni kezdett a hó, a látási viszonyok jelentősen romlottak.

– Mit csinálunk? – súgta oda Ivan orosz-ukrán keverékn nyelven. – Menjünk innen vagy mi legyen?

– A „mi legyen”-re szavazok – feleltem. – Mégis hová akarsz menni? Találkozni akarsz egy német golyóval? Még világos van.

Hozzá akartam fűzni valamit, de hirtelen észrevettem néhány mozgó célpontot a tűzszektoromban mintegy hatvan méterre a megfigyelési pontunktól: három náci katona volt, egymástól hat-nyolc méter távolságban. Az elsőre egy női sál volt tekerve, de nem volt nála semmi, a másik kettő viszont nehéz zsákokat cipelt. Annyira lassan és nehézkesen haladtak, hogy azt feltételeztem, krumpliszsákokról lehet szó.

– Odanézz, Ivan! Jobbra náciakat látok! – rikoltottam boldogan, teljesen megfeledkezve arról, hogy csak nyolcvan méterre vagyok az ellenség vonalától és magam is célponttá válhatok. – Előbb az utolsót iktatom ki, aztán az első.

Dobrik is észrevette a náciakat:

– Ne hagyd őket elmenekülni, Jevgenyij!

Bekalkulálva az oldalszelet és a célpont mozgási sebességét célba vettem a leghátul haladó náci katona fejét, és lélegzetemet visszafojtva finoman meghúztam a ravaszt. A mesterlövész puska lövedéke nem hangos, de ereje halálos. Alig hallottam a lövés hangját, úgy tűnt, a szívem sokkal hangosabban kalapál! Láttam, ahogy a hátulsó katona a krumpliszsákkal a vállán összerogy, miközben a másik kettő megy tovább, észre sem véve, mi történt. A sikertől felvillanyozva úgy döntöttem, a másodikat is kiiktatom. Alaposan begyakorolt mozdulattal azonnal újratöltöttem a fegyvert. A második „hódító” is elesett, mintha megbotlott volna, de alighanem még maradt ideje felkiáltani, mert az első katona két-három lépés után megállt, körülnézett

és visszament a földre zuhant társához. Mellette állva gesztikulált és odaszólt a mozdulatlanul fekvő katonához. Alighanem rendreutasította az ügyetlenségéért, vagy ami még valószínűbb, nógatni kezdte, hogy álljon fel, mert még ekkor sem látta át a helyzetet, ahogy azt sem gyanította, mi fog történni egy másodperc múlva. Nekem azonban bőségesen volt időm újratölteni és leadni egy újabb lövést. Éles kattanást hallottam, mint amikor a fakopáncs megkopogtatja a fenyőfát az erős csőrével, és a harmadik náci holtan rogyott a másodikra.

– Szép munka! Hármat egyszerre! És három lövéssel! – összegezte Ivan a teljesítményemet. – Most rajtam a sor! – és a kezdeti sikereinken felbuzdulva felkészült a tüzelésre.

Miközben a saját tűzszektoromat is szemmel tartottam, Dobrikénak is nagyobb figyelmet szenteltem, de a németek már nem jöttek ilyen közel, ráadásul balszerencsénkre olyan sűrű havazás kezdődött, hogy ötven méterre sem lehetett látni. Alkonyodott, az idő pedig teljesen elromlott.

Miután újabb fél órán át feküdtünk a löállásban, úgy döntöttünk visszamegyünk. A csalódott Ivan fejét lógatva cammogott mögöttem a lövészárokból. Hogy felvidítsam, ékes „vadásztrófeákat” jósoltam neki másnapra. Tíz perc múlva már a fedezékben üldögéltünk.

Így hát Butyorin hadnagynak köszönhetően a 21. hadosztály szervezeti keretein belül létrejött egy mesterlövész alakulat. A náci likvidátorai megkezdték szent háborújukat. Később, az éjszaka folyamán, miután az összes mesterlövész visszatért a megfigyelőpontról, összegeztük a nap eredményeit. A hadnagy szerint az első lépés a legnehezebb, majd így folytatta:

A vizsgánk eredménye 26 kiiktatott náci. Nem rossz! De ne

feledjék elvtársak, a harcmező nem lőtér! A mesterlövésznek bátor szívvel és erős idegekkel kell rendelkeznie, mindig nyugodtnak, hidegvérűnek, higgadtnak, türelmesnek és merésznek kell lennie. A párharcból az kerül ki győztesen, akinek élesebb a szeme, biztosabb a keze és nagyobb a kitartása. A szovjet mesterlövész tudja mivel áll szemben, bátorsága, eleven észjárása és gyors reakciói révén legyőzi az ellenséget. Mindezt most mondtam el utoljára. Holnaptól önállóan tevékenykednek, nem lesz senki, aki útmutatással szolgálna. De most ideje aludni. Remélem, egészen reggelig tudnak majd aludni!

Majd elbúcsúzott és távozott. Hosszú ideig hánykolódtunk, az átélt események miatt nem jött álom a szemünkre. Valaki előállt egy felvetéssel:

– Idehallgassatok, holnap össze kellene mérni az erőnket, hogy ki éri el a legtöbb találatot. Mint egy versenyen. Mit szólnak?

Fél órán belül mindenki mélyen aludt, egyedül én nem, de megvult rá az okom. Az ágy szélén gubbasztva egy olajlámpa fényénél gondosan körömlöni kezdtem egy levelet egy jól kihegyezett tintaceruzával:

Drága Anyuska!

Sikeresen teljesítettem a kiképzést, és az ügyeletes tiszt gratulált nekem a felsorakoztatott csapatok előtt. Mostantól új feladatom van, megfigyelő lettem. Ne aggódjon értem, a munka könnyű és szinte veszélytelen: látcsővel figyelnem kell a környéket és jelentenem, mire készülnek a náciak. Meleg helyen ülhet az ember és rendesen fel vagyok öltözve.

Az állomáshelyünkön alig vannak harcok. Mikor a TASZSZ

azt jelenti, hogy „a leningrádi fronton minden csendes, csak kisebb összecsapásokra került sor”, tudhatja, hogy rólunk van szó.

Mi a helyzet otthon? És általában, hogy vannak az emberek a hátszágban? Csak egyet tudunk: a népünk túl fogja élni! Győzni fogunk!

Még nem is mondtam, hogy előléptettek. Most már törzs-örmester és szakaszparancsnok-helyettes vagyok.

Fia, Jevgenyij

Ettől fogva többnyire párosával, néha pedig egyedül mindennap kimentünk az arcvonalra. A lehető legközelebb lopóztunk a német állásokhoz, és elfoglaltuk helyünket a kedvenc bombatölcsérünkben vagy egy másik alkalmas rejtekhelyen; mire a nap teljesen feljött, álcáztuk magunkat, szemrevételeztük a terepet és kényelmesen elhelyezkedtünk. A frontvonal lett a második otthonunk, több időt töltöttünk ott, mint a saját fedezékünkben.

Szem előtt tartva a lövészárkokban maradt bajtársaink intelmeit igyekeztünk figyelemmel kíséreni az ellenség orvlövészeit és ténykedésüket. Ha a helyzet rosszra fordult, a bajtársainknak kellett fedezniük a mesterlövész visszavonulását, és szükség esetén elsősegélyben kellett részesíteniük, mivel az aknavetőők bármely pillanatban védőtűzet nyithattak és végezhetek velünk.

Kizárólag éjszaka alhattunk, és csak végszükség esetén ébresztettek fel minket, igaz, a kelleténél több ilyen alkalom adódott...

3. FEJEZET

Az első társam

Ivan Dobrikkal később is számos közös bevetésünk volt, amíg 1942 szeptemberében súlyos fejsérülést nem szenvedett, egymás oldalán harcoltunk.

Amikor Dobrikkal indultam „vadászatra”, magabiztosabb voltam. Ivan vidám, bátor srác, jó cimbora és kiváló lövész volt, tökéletesen bíztam benne. A poltavai körzetből származott, szülőfaluja, Kudolejevka a „németek alatt” volt – mondta utálkozva ukránul –, szülei és számos testvére felől már jó ideje semmit sem hallott.

Szülei nehezen tudták eltartani a nagy családot, és miután megbeszélte velük a dolgot, Ivan, a legidősebb gyerek Asztrahánba ment munkát keresni. Elszegődött a kaszpi-tengeri halászokhoz, ahol hálók behúzásával foglalkozott. Az összes jövedelmét hazaküldte, s közben mindent elvállalt, hogy fenn tudja tartani magát. Arról álmodozott, hogy belép a hadseregbe, de bárhová folyamodott, bárkihez fordult, a hadsereg nem akarta bevenni. „Túl fiatal vagy! Nőj fel és aztán amúgy is besorozunk!” – közölték vele a sorozóirodán.

És valóban, 1940. októberben, amikor esedékessé vált, besorozták a Vörös Hadseregbe.

Az asztraháni évek alatt érettebbé vált, vállas lett és megizmosodott, ám erős testfelépítése ellenére meglehetősen alacsony maradt. Egy NKVD-ezredbe került. Mosolygós, kerek arcú, barna szemű, derűs, találékony fickó volt, ügyesen replikázott, mindennek tudott örülni és mindig boldog volt. Még annak is örült, amikor ismeretlen helyre, Karéliába vezényelték. Mennyi érdekes dolgot láthatott a fiatal vidéki srác a kis vagonból, milyen sok újat tanult az út során! És milyen hatalmas a szülőháza, ha ilyen sok időbe telt eljutni a szolgálati helyére...

Dobrik az ezrednél töltött néhány hónap alatt férfivá érett, a tulajdon édesanyja sem ismerte volna fel elsőszülött fiát az egyenruhában sorakozó fess, simára borotvált katonák között. Ivan a seregben megszerette a sportot, kiváló lövész vált belőle és az ideológiai felkészítésen is jeleskedett.

Mikor megkezdődött a háború, ezrede kemény ellenállást tanúsítva visszavonult a határról a hátsó felé. A nácik azonban drágán megfizettek alattomos támadásukért. Az NKVD-alakulatok keményen védekeztek, minden katonába tíz ember ereje költözött, ennek ellenére az egyenlőtlen küzdelemben az ezredet körülzárták Viborg közelében.

Éjjel-nappal mindkét oldalról szünni nem akaró puska- és géppuskaropogás hallatszott és aknagránátok robbantak. A puskákkal felszerelt katonáknak pán célosokkal kellett szembenézniük, de a nácik ezúttal nem tudták megfőzni az ellenállásukat. „Az NKVD katonái nem adják meg magukat!” – hangzott a jelmondat, és az ezrednek végül sikerült kitörnie. Ivan Dobrikot hordágyon szállították el, mivel harctéri idegsokkot kapott.

A kórházi kezelés után Ivan sietett csatlakozni a bajtársaihoz. Ahogy Leningrádon át a Kirov Művek felé tartott, torkában dobogott a szíve. Tanúja volt, ahogy a város lakói segítenek a katonáknak a védművek megerősítésében, csákánnyal és fészítővassal próbálják feltörni a kőkemény talajt, harckocsi- és lövészárkokat ásnak, fedezékeket építenek a csapatoknak.

„Nem, ezek az emberek nem fogják beengedni a nácikat a városukba, úgyhogy nekünk is tartanunk kell magunkat!” – gondolta Ivan, és megfogadta, hogy nem sajnálja majd a saját életét, csak hogy bosszút álljon a nácikon a gaztetteikért.

A belső készítésnek engedve Ivan Dobrik, a Komszomol (Kommunista Ifjúsági Szövetség) tagja mesterlövész lett. Szent bosszúhadjáratának áldozati listája minden egyes nappal gyarapodott, mesterségét egyre magasabb szinten űzte. Ivan Dobrik mesterlövésznek, a náci pestis pusztítójának a nevét egyre gyakrabban említették a katonai kiadványok lapjain.

A terület, ahol a lövészárkaink futottak a háború előtt egy állami gazdasághoz tartozott, ahonnan a berendezéseket és a személyzetet még a németek érkezése előtt elszállították. Egyedül a termény maradt hátra, amit nem volt idő megsemmisíteni: a zászlóalj lövészárkai előtt egy káposztamező terült el a senki földjén.

Egy nap asszonyok érkeztek az ezred főhadiszállására Leningrádból, azt kérték, engedjék át őket a frontvonalra.

– Sok káposzta maradt ott, a gyermekeink pedig éheznek!

Rogyionov ezredparancsnok ellenezte az ötletet:

– Tisztában vannak vele, mit kérnek? Az ott a senki földje! A németek éjjel-nappal megfigyelés alatt tartják, rögtön lelövik magukat!

– Hát, majd éjszaka megyünk ki! A nácik a sötétben nem

találnak el minket – erősködtek. – És a katonái segíthetnek egy kicsit...

Az asszonyok nyomásának engedve az alezredes kénytelen volt felterjeszteni az indítványt Pancsenko hadosztályparancsnoknak, aki rábólintott a dologra, de elrendelte, hogy minden szükséges óvintézkedést meg kell tenni, a nőket pedig mesterlövészeknek és géppuskásoknak kell biztosítaniuk.

Másnap mintegy húsz nő jelent meg a színen, hatalmas zsákokat hoztak. Eltökéltnek látszottak, és mivel figyelmeztették őket, tudták mire számíthatnak. Mikor eljött az ideje, az őrség parancsnoka átengedte őket a századunk állásaihoz, s miután leszállt az est, segítettünk nekik átmászni a mellvédfalon. A leningrádi asszonyok bátorságától lenyűgözve nem csak mi, mesterlövészek, hanem az összes többi katona is készenlétben állt, hogy bármely pillanatban a káposztaszedők segítségére siessen. Közvetlenül pirkadat előtt a nők hatalmas zsákokat vonszolva épségben visszatértek, majd segítettünk nekik biztos helyre szállítani az értékes terhet.

Másnap este még többen jöttek. Ezúttal is átengedtük őket, de az előző éjszaka sikerén felbuzdulva most kevésbé voltak elővigyázatosak. A senki földjén zajló gyanús ténykedés zajait észelve a nációk aktivizálták magukat, és világítórakétákat lőttek fel. Heves tűzpárbaj kezdődött. A németek azt gondolhatták, hogy az utaszaink vagy a felderítőink tevékenykednek a mezőn, mert a világítórakéták fényénél tüzet nyitottak az asszonyokra. A rakéták lassan, egyenletesen ereszkedtek, a rájuk erősített ejtőernyők hosszú időn át a levegőben tartották őket.

A lövöldözés intenzívebbé vált. A torkolattüzeket használva az irányzáshoz a fegyverek csövét vettük célba. Ismerve a német ejtőernyők konstrukcióját a mesterlövészeink lelőtték a raké-

tákat és még odafönn kioltották őket. Ez főleg olyankor sikerült, ha egyszerre több rakétát lőttek fel: a legmagasabban lévő bevilágította a lentebbiek ernyőit, így azok kirajzolódtak a sötét égbolton. A megrémült káposztaszedők üres kézzel jöttek vissza. Sietve elláttuk a sebesült asszonyokat, és hátraküldtük őket; a halottak a mezőn heverték, ám ennek ellenére az asszonyok újra meg újra megjelentek káposztát szedni.

Egy alkalommal páran segítettünk a zsákmány cipelésében az akció után. Dobrik hátul maradt, hogy szemmel tartsa az ellenséget. Már pitymallott, amikor Ivan hirtelen észrevett két nőt, akik még mindig a senki földjén ügyködtek. A hosszú szoknyát és bélelt felsőkabátot viselő magas emberalakok jól látszottak a hajnali derengésben.

„Mi folyik ott? Azt hittem, a nők már visszajöttek, és a káposztákkal együtt hátrakísérték őket. Vajon mit keresnek arra? És hogy keveredtek ilyen messze?” – morfondírozott Ivan. „Most akkor mi legyen? Lehet, hogy nem a mi asszonyaink?” Nem volt senki, akitől útmutatást kaphatott volna, de aztán észrevette, hogy a nők mintha nehezen boldogulnának a hosszú szoknyával, ami felébresztette a gyanúját.

„A pokolba is, megeresztek egy lövést!” – gondolta, és lábon lőtte az egyiket, aki felrántotta a szoknyáját, és hangos szitkozódás közepette, erősen sántítva futásnak eredt.

– A német állások felé bicegett – mesélte később. „Sántikálj csak ribanc! Majd én kezelésbe veszem a káposztáidat...” – azzal újabb lövést adott le az álruhába bújt nácirra, mire az összerogyott. A másik német is megpróbált elfutni, de ő sem jutott el a lövészárokgig, ugyanolyan sorsra jutott, mint a „társnője”.

„Rohadékok! Most már elég orosz káposztát zabáltatok?”

A nácioknak többé nem fájt a foguk a káposztánkra, és Dobrik még aznap három újabb német katonával végzett.

A káposzta így a földeken maradt, betemette őket a hó; katonáink csak télen kezdték leszedni őket, amikor élelemkészleteink alaposan megcsappantak. Én magam is többször kimentem a mezőre, fenséges eledelt főztünk belőlük.

A védelmi vonalaink előtt, a senki földjén fekvő Klin nevű településen alig maradt valami az épületekből: már rég betört az összes ablak, egyes falszakaszok leomlottak a becsapódó lövedékektől, és mindenfelé bombatölcsek tátongtak. A két Ivan – Karpov és Dobrik, a hadosztály legjobb mesterlövészei – azonban rendszeresen kilátogatott ezekhez a házakhoz. Nagyon kedvelték ezt a helyet, a felső szintekről elsőrangú kilátás nyílt a német védelmi állásokra.

Még pirkadat előtt felmásztak a megfigyelőpontra, kényelmesen elhelyezkedtek, álcázták magukat és figyelni kezdték az ellenséget. A németek közben újabb támadásra készültek a vonalaink ellen, nem számítva fenyegetésre az épületekből, melyek közelebb feküdtek az ő lövészárkukhoz, mint a miénkéhez, ezért gyűjtöttek a következő rohamhoz. A fönn rejtőző Ivanék hallották, ahogy a németek harmonikán játszanak és teli torokból énekelnek, a puska céltávcsövén át látták önelégült fizimiskájukat. Egy monoklit viselő, lovaglóostort szorongató tiszt parancsokat osztogatott. A náci csőcselék alig 300 méterre volt.

Mesterlövészeink nem sokáig gyönyörködtek ebben az „amattőr művészetben”, kiosztották egymás között a szerepeket, és saját „koncertet” adtak a nácioknak. Elsőként a monoklis tiszt csuklott össze Ivan Karpov golyójától, majd sorra egymás után a többiek, ahogy likvidátoraink rájuk tették a célkeresztet. Amint ráeszméltek, hogy mi zajlik körülöttük, a németek al-

kalmas fedezéket keresve pánikszerű rohangálásba kezdtek a vízmósásban. Dobrik aznap 18, Karpov 14 náci iktatott ki, a legfőbb eredmény azonban az volt, hogy sikerült elejét venni a német támadásnak.

A feldühödött náciok egy egész órán át képtelenek voltak lehiggadni, de a pontos tűzéségi tűz csak az épületekben tett kárt, ahonnan Ivanék már rég távoztak. Ami azt illeti, mesterlövészeinknek épp csak sikerült fedezékbe húzódnuk egy pincében.

A politikai részleg által szervezett megbeszélésen értékeltük Ivanék akciójának az eredményeit, és arra a következtetésre jutottunk, hogy nem szabad túlzásokba esnünk. Egy jól induló nap, amilyen ez is volt, tragédiába torkollhatott volna számukra. Úgy döntöttünk, számos extra lövést kell kijelölnünk és gyakrabban kell változtatnunk a helyünket.

4. FEJEZET

Lódd a tűzoltókat!

A második védelmi vonalban tartalékban lévő 5. századunkat 1941. december 3-án éjszaka a válsághelyzetre való tekintettel mozgósították és sietve átvezényelték egy másik szektorba Urick mellé. Mint utóbb kiderült, az ezred ezt a szektort tudta a legnehezebben tartani. A frontvonal a Leningrádot Urickon át Sztrelnával összekötő villamossín mentén kanyargott, és a sínektől eltávolodva egészen a Finn-öbölhöz húzódtak.

A villamos vonal töltése mentén sietve kiásott fedezékeket mindössze pár réteg hitvány deszka fedte. Ha egy gránát a közelben robbant, a falak megremegettek, a mennyezetről pedig törmelék, üveg, vasdarabkák, hulladék zuhogott. Az efféle fedezékekben csak sisakban volt ajánlatos üldögelni. A síntől jobbra egy 1,5-2 méter mély lövészárk futott; mélyebbre nem lehetett ásni, különben feljövő a talajvíz elárasztotta volna az árkot.

Az év ezen időszakában az éjszakák hosszúak és sötétek voltak. A nácik féltek a sötétől és a felderítőink éjszakai akcióitól, ezért folyamatosan megfigyelés alatt tartották a frontvonalat. Rendszeres időközönként, két-három percenként világító-

rakétákat lőttek fel a végtelen, fekete égboltra, így hála nekik tisztán láthattuk a senki földjét. Ez hasznunkra volt, mert takarékoskodhattunk a mi világítórakétáinkkal. Éjszakánként a hangok is hallhatóbbá váltak, a német lövészárkok alig 60-80 méterre húzódtak.

Ha egy parancsnok a háború előtt az előírtnál kissé hosszabb vagy rövidebb szakaszon állomásoztatta volna az embereit, megrovást kapott volna. Ezúttal viszont az előírtnál háromszor hosszabb frontvonalat kellett tartanunk a békeidőbeli állomány felével. És mégis, bármekkora területet öleltek fel a lövészárkaink és bármily kevesen voltak a huszonhat árok védői, nem egyszer összefutottam az ezred felderítőinél szolgáló barátaimmal, amikor a fiúk az ellenség hadtápterületére indultak német foglyokat ejteni kikérdezésre, vagy küldetésüket teljesítve visszafelé jöttek a felderítésből, és útjuk a védelmi szektorunkon vezetett keresztül.

E találkozások rövidek lehettek csak, senkinek nem volt ideje, mindenkinek megvolt a maga tennivalója, márpedig az idő nagy fontossággal bírt, főleg ha egy jó kis társalgásról lett volna szó! Csak futólagos információcserére adódott lehetőség arról, hogyan áll a helyzet, van-e valami újdonság és milyen sikereket értünk el. Gyakran kérelmeztem, hogy együtt portyázhassak felderítő barátaimmal az ellenség hadtápterületén, de nem kaptam jóváhagyást a tisztektől, ugyanakkor időről időre lehetőségem nyílt együttműködni a keresőosztagokkal és tűztámogatást biztosítani a mesterlövész puskámmal.

Egy nap a fiúk az ellenség hadtápterületére készültek foglyot ejteni információszerzéshez. Utasítást kaptam, hogy tartsak velük egészen az ellenség arcvonaláig, várjak a visszatérésükre, és ha szükséges, fedezzem a visszavonulásukat. Nem ez volt a

legnehezebb megbízatás, de nem is a legegyszerűbb: tisztában voltam vele, mi szokott történni, ha az ellenség felfedezi a felderítőket. Az ember ilyenkor ritkán jut vissza ép bőrrel a lövészárokhöz, főleg ha az akció eredménnyel járt; ez csak a legtapasztaltabb, legnyugodtabb, leghidegvérűbb felderítőknak sikerül.

Miután védőkíséretet adtam a barátaimnak és átjutottak az ellenség lövészárkain, a senki földjén feküdtem lesben, várva a visszatérésüket. A kiválasztott bombatölcsér nagyon jónak ígérkezett: a visszaérkező felderítők útjába esett és nagyszerű kilátás nyílt az ellenség vonalaira. Álcázásra nem volt különösebb szükség, a hófúvás tökéletesen elvégezte a feladatot számomra.

Mindenütt béke és nyugalom honolt, türelmesen feküdtem a havon, a sötétséget fürkésztem. Az ellenség felől időről időre sziszegő világítórakéták repültek a magasba, a megfigyelők hébe-hóba mindkét részről eleresztettek egy-egy géppuskaszorozatot, olykor géppuska lövedékek füttyöltek az éj homályában, vagyis a szokásos mederben zajlottak az események. A legapróbb zizzenés hangjára is felfigyeltem, minden neszre, ami az ellenség felől érkezett.

Próbáltam elütni az időt, számolgattam, hol járhatnak bajtársaim az adott percben, de már nagyon sok idő eltelt, és odaátról semmi sem hallatszott. Egyfelől úgy tűnt, minden a tervek szerint alakul, ugyanakkor az efféle csend óvatosságra inti az embert. Mi van, ha eltévedtek, és máshol kellene várnom őket? Vagy talán a földön lapulnak és az alkalmas pillanatot várják, hogy átszaladjanak az ellenség arcvonalán, és a megbeszélt helyen bukkannak elő? Esetleg történt valami?

Időközben pirkadni kezdett, körülöttem minden szürkére változott, a csend nyomasztóvá vált. A náci arcvonal kontúrjai

egyre élesebben kirajzolódtak. A német lövészárkok második vonala is láthatóvá vált, füst bodorodott a fedezékek tűzhelyeiről, de a felderítőink semmi életjelet nem adtak magukról...

Kezdttem komolyan aggódni, amikor a távolból hirtelen gránátok robbanását hallottam, majd gyors géppuskaszorozatok visszhangoztak épp arrafelé, ahol számításaim szerint lenniük kellett. Mi lehet ez? Úgy tűnik, tényleg eltévedtek! Hogy történhetett? Az osztag összes tagja tapasztalt, harcedzett katona volt, a sötétben is nagyszerűen tájékozódtak és kiválóan ismerték az ellenség védvonalait. Az osztagparancsnok sem zöldfülű, bizonygattam magamnak, ezért is volt egyre érthetlenebb, mi történik odaát.

A detonációk egyre sűrűbbek lettek, a géppuskaropogás intenzívebbé vált. A tehetetlenség kínjában, látva, hogy nem segíthetek nekik, lőni kezdtem a német kiserődök lőréseit, ahonnan vadul tüzeltek, egy időre több is elnémult. Bármennyire szerettem volna, többet nem tehettem, mert nagyjából hatvan méterre, a lövészárkainkat elválasztó mély, széles árok vagy vízmosás túloldalán látványos „színpadi show” kezdődött. A vízmosás mélyén patak csordogált, mely télen sem fagyott be, tőle hatvan méterre pedig egy egyszintes, méltóságteljes faépület árválkodott rézsútos tetővel és kéménnyel, valami csoda folytán eddig túlélte a háborút. Hosszasan fürkésztem, főleg mivel a környező házakat földig rombolták vagy lebontották építőanyagának a német fedezékekhez. Nem tudtam, mi van a házban, ahogy valószínűleg a felderítőink sem. Bárhogya is, az épület mögött igazi csata kezdődött.

A kémény egyszer csak füstölni kezdett, a sűrű füst szétterjedt a fagyos téli égbolton. Egy-két perc múlva a ház körül is füstölni kezdett valami, hátul pedig a lövöldözés intenzívebbé vált, rend-

szertelenebb és sűrűbb lett. Egymás mellé illesztve a történeteket – a gránátok robbanását, a lövöldözést és a kéményből felszálló füstöt – határozott meggyőződésemmé vált, hogy ez a mi fiaink műve. Most már kizárólag az épületet figyeltem, ahol egészen felfoghatatlan események történtek.

A gránátrobbanások abbamaradtak, de a puskatűz hevesebbé vált. A ház környékén egyre nagyobb lett a füst, innen-onnan lángok csaptak ki; a puskatűz koordinátnak tűnt, egyszerre mintha száz lövész tüzelt volna.

„Kigyulladt a ház” – gondoltam –, „az egyszerre leadott lövések pedig felrobbanó lőszeresládák lehetnek! De hol vannak a srácok? Mi történik ott?”

A percek óráknak tündek, de aztán végre emberalakokat láttam egyik bombatölcsértől a másikhoz sietni a senki földjén. Mindannyian azonos irányba, felém tartottak. Óvatosan rászegeztem a fegyvert az első közeledő alakra.

– Hé, megállj! Ki kúszik ott? – úgy döntöttem, felemelem a hangom, és kibiztosítottam a fegyvert.

– Barátok!

– Még egyszer mondom, megállni! Milyen barátok? Jelszót!

– De hát mi vagyunk, Jevgenyij! Nem ismertél fel minket, vagy mi van? Hol ástad be magad? – Makszimov törzsőrmester hangja volt az.

– Erre, Makszimov! Mi történt veletek odaát? – alighogy lihegve lecsusszant a bombatölcsérbe, nekiszegeztem a kérdést. – Hogy sikerült összeakadni a németekkel? 4

– Megtudtuk, hogy abban az épületben – és hüvelykujjával visszamutatott a ház felé, ahonnan egyre sűrűbb füst gomolygott – muníciót tárolnak, egy fogoly árulta el. Szóval úgy döntöttünk, felrobbantjuk a szentélyt. Jó nagy kerülőt tettünk, így történt,

hogy nem ott jelentünk meg, ahol elterveztük, és kicsit feltartóztattak minket. De legalább sikerült felgyújtanunk az épületet. Képzelheted, milyen rémültek voltak a németek, hogy a lőszerkészletük bármely pillanatban felrobbanhat! Persze nem ment harc nélkül.

– A srácok mind épek és egészségesek? Vagy pedig...

– Úgy tűnik, mindenki megúsza ép bőrrel. Tartsunk lét-számellenőrzést – mondta a törzsőrmester, és lehasalt mellém.

A többi felderítő már mellettünk kúszott, az élen haladók pár vízhatlan ponyvába tekert, megkötözött nácit vonszoltak, majd a többiek következtek, gyorsan kúsztak a könyökükön.

– Sikerült bepólyáznunk néhányat – jegyezte mag Makszimov elégedetten. – Láthatod, minden rendben van, mind a tizenkét ember visszatért. Az utolsó tiszt most kúszik erre.

És jelezni kezdett Vlagyimirov alhadnagynak.

– Loktyev, te velem maradsz! – Vlagyimirov megállította a leghátul érkező felderítőt. – Mondd meg a többieknek, hogy húzódjanak fedezékbe a lövészárkokban! A ház most már bármelyik percben a levegőbe röpködhet. Épségben visszajutottunk, pedig alaposan megkavartuk a dolgokat! Nos, akkor megismerjük a munkánk eredményét?

Elhelyezkedett mellettem a bombatölcsérben. Miután továbbadta a parancsot, Loktyev lehasalt Vlagyimirov mellé, és ösztönösen felkészült a tüzelésre.

Valantin Loktyevvel iskolatársak voltunk Tambovban. Két évfolyammal alattam járt, de nővérével, Lidával, akinek majdnem az összes fiú igyekezett elnyerni a kegyeit, osztálytársak voltunk. Valentyin – egy széles vállú, robusztus srác – előnyben részesített engem a többiekkel szemben, mivel gyakran ellátogattam hozzájuk. Lida és én iskolakönyveket cseréltünk, amiből

akkoriban szűkösek voltak a készletek. Val most mesterlövész volt és már jó néhány náccival végzett.

– Köszönd a tűznek. A náciak azért vonultak vissza olyan gyorsan – mondta Loktyev.

– Úgy látom, extra munkát szereztek nekem – jegyeztem meg, észrevéve, hogy három náci vödörrel felszerelve a patak felé tart. – Köszönöm! Máskülönben megfagytam volna itt a tétlen ücsörgésben! – és célba vettem az egyik katonát.

– Mit csinálnak ezek? Tűzet oltanak? Vízért mentek? Lődd a tűzoltókat, Jevgenyij! – kiáltotta Makszimov.

Szükségtelen volt mondania, az egyik náci már az célkereszttem előtt volt. Hagytam, hogy vizet merjenek, mivel a teletöltött vödrökkel sokkal nehezebben mozognak és lassabban haladnak.

– Ne vedd el a lehetőséget, Val! Te már elvégezted a feladatodat, most hadd tegyem én is az enyémet! – mondtam Loktyevnek, aki szintén tűzet akart nyitni a németekre.

Rövid gondolkodás után átengedte a terepet, de továbbra is a céltávcsövön át figyelte a történéseket. A Makszimov által tűzoltóknak nevezett németek már megtöltötték a vödröket és felfelé tartottak a csúszós ösvényen a vízmosás pereme felé, a fekete emberalakok élesen kirajzolódtak a hóban. Eldördült az első lövésem, mire a náci, aki elérte a vízmosás tetejét, mintha megbotlott volna, majd összerogyott és visszagurult a két másik lábához, akik szintén legurultak, miközben a vödrök hangosan csörömpöltek. Nem adtam meg az esélyt, hogy újra felálljanak.

– Szép munka! – gratulált Makszimov. – Folytasd csak, újabbak érkeznek!

És valóban, a ház mögül három újabb náci szaladt a vízmosás

felé, mindegyik két-két vödörrel felszerelve. Anélkül, hogy szétnézett volna, az élen haladó a felsőkabátjára ülve lecsusszant a vízmosás oldalán. A második követni akarta a példáját, de a helyszín láttán rájött, mi történt, és visszafordult. A harmadik azonban, akit már leterített a golyóm, lesodorta a lábáról, így mindketten – az élő és a halott is – legurultak, leelőzve a vödreiket. Közben az első náciról összpontosítottam, aki szintén gyorsan legördült a mi orosz domboldalunkon. A második, aki félelmében hangos kiáltásba kezdett, megpróbált felszaladni, de három lépést sem sikerült megtennie, és a végzet őt is utolérte.

Az egyre jobban lángoló épület mögött a németek más taktikához folyamodtak: nem várták meg, hogy a víz megérkezzen, hanem havat kezdtek dobálni a tűzre. A ház egyik oldalához létrát támasztottak, mely valamelyest magasabbra ért a tetőnél. Két katona már felfelé haladt rajta a tetőgerinc irányába a kémény felé. Sejtelmem sem volt, mit akarnak ott csinálni és nem is érdekelt, lövéseim nyomán előbb az egyik, majd a másik is lezuhant.

A tűz már mindenhol tombolt az épületben, robbanások hallatszottak, a raktárhelyiségben tompa detonációk visszhangzottak.

– Hát, srácok, úgy tűnik, mindjárt felrobban. Húzódjunk kicsit lejjebb! – javasolta Vlagyimirov alhadnagy.

Gyorsan alábuktunk a gödör mélyére. Alig maradt időnk nyitott szájjal összekuporodni, és a levegő megremegett a fűsiketítő robbanástól. A detonáció erejére jellemző, hogy a talaj megrázkódott a lábunk alatt, odakinn deszkadarabok, gerendák és hatalmas földgörgyök repültek a magasba, egymáshoz csapódtak, majd hatalmas robajjal visszazuhanak.

Mintegy negyedórán át feküdtünk a gödörben. Amikor úgy gondoltuk, hogy az utolsó darabok is visszahullottak a talajra és minden elcsendesedett, felmáztunk a bombatölcsér pereméhez. Körülnéztünk a tájon, mely az elmúlt tizenöt percben jelentősen megváltozott, és átszaladtunk a lövészárkunkhoz. Egyetlen lövést sem hallottunk a hátunk mögül, senki sem maradt, aki tüzet nyithatott volna ránk. A felrobbant lőszerraktár környéke a földdel vált egyenlővé, mindössze egy hatalmas, sötét kráter és frissen kifordult füstölgő rögök maradtak utána.

Este a fedezékben fehér olajfestékkel négy normál méretű és hat apró csillagot festettem a puskatusra, ami arra utalt, hogy negyvenhat náci betolakodót iktattam ki a fegyverrel. Már csak annyi feladatom maradt, hogy a kisebbek helyére néhány nagyobb csillagot fessek.

5. FEJEZET

Élet a frontvonalon

Amikor a szektorunkban új alegységek váltották a régieket, egy-két mesterlövészt, aki alaposan megismerte az ellenség védvonalait, hátrahagytak „túlórázni”: azt a feladatot kapták, hogy segítsenek az újonnan érkezett alegységeknek megismerni a helyszínnel és alkalmazkodni az új körülményekhez. A gyakorlat szerint ilyenkor a következő váltás érkezéséig az új századdal vagy zászlóaljjal maradtunk, és a szisztéma a következő alegységnél is ismétlődött. Míg a többiek eltávozásra mentek, a mesterlövészek folytatták a szolgálatot, egyetlen pihenőnapot sem kaptak.

Az állandó bombatámadások, a folyamatos tűzéségi tűz, az ellenség mesterlövészeinek üldözése, a veszély, hogy bármikor egy ugyanolyan felkészült német mesterlövész célpontjává válhat az ember, illetve meghalhat egy eltévedt golyótól, gránáttól vagy egy aknagránát szilánkjától – mindez állandó ideg feszültséget okozott.

Mindazonáltal egyikünk sem siránkozott vagy panaszkodott, mert tudtuk, hogy a küldetésünk ezt követeli tőlünk. Mi több, készakarva, tudatosan a szektorunkban maradtunk, hogy to-

vább gyötörhessük a náciakat, olykor megfélekezve róla, melyik alegységhez is soroltak minket.

Esténként, mikor nem voltunk szolgálatban, rendszeresen felkerestem barátomat és földimet, Vlad Gyugyint, a századunk törzsőrmesterét, aki szintén „túlórázó” volt a szektorban. Ilyenkor behúzódtam a szállásmesteri fedezékébe, elterültem a löszeresládákon vagy a zsákokon, kinyújtóztattam a lábam és a viszonylagos nyugalmat kihasználva szunyókáltam egyet.

Vladdal mindig volt beszédtemánk. A gyenge minőségű petróleummal vagy zsírral működő, házi készítésű olajlámpa fényénél felidéztük a békeidők távoli, becses napjait. Visszaemlékeztünk a 154. ezredre, ahol a háború előtt szolgáltunk, a határvárosra és a karéliei táj szépségére, és persze szülővárosunkra, Tambovra, fájdalomosan rövid fiatalságunkra, az otthonunkra és az ismerőseinkre. Csak a szívünknek kedves lányokról nem beszélgettünk, azon egyszerű oknál fogva, hogy ilyenek nem voltak.

Miután törzsőrmesterré léptették elő, Vlad Gyugyin intézkedett alárendeltjei löszerrel, egyenruhával és élelemmel történő ellátásáról, szabadidejében pedig mesterlövész puskával felfegyverkezve kimentünk a frontvonalra. Dicsőséglistáján ekkor már vagy harminc likvidált náci szerepelt.

Egyszer úgy belefeledkeztünk a társalgásba, hogy a fedezék bezárt ajtaja mögött ránk virradt. Erre az ezred bölcse és a szarkazmus nagymestere, Vlad Kozirjev emlékeztetett minket, aki korábban rámenős gépkocsivezető volt. A háború előtt ő volt az ezredparancsnok sofőrje, de megbüntették és lefokozták. Kozirjev berontott a fedezékbe és kidülledt szemekkel kiabált az ajtóból:

– Mit üldögéltek itt hülyeségekről cseverészve, miközben a náciak ilyen piszkos trükkkel próbálkoznak?

– Miféle trükkel? – kérdezte ingerülten Gyugyin, a szokásos kópéságot vagy otromba tréfát várva Kozirjevtől. – Megint csak azért jöttél, hogy hetet-havat összehordj?

– Most teljesen komolyan beszélek! A németek mocskos üzenetet írtak egy fatáblára. Mit tegyünk?

– Gyerünk, Vlad – szóltam oda Gyugyinnak –, hozd a puskát és nézzük meg, milyen propagandát eszeltek ki a náciak!

Kimentünk a frontvonalra és valóban, az egyik német fedezék tetején hóba szúrt vékony póznákra erősítve egy fatáblát pillantottunk meg, melyen faszénnel írt nagybetűs, nyelvtanilag hibás orosz szöveg volt olvasható:

„Üdvözlét polgárok! Gyertek át a mi oldalunkra!”

– Nos, törzsőrmester, töltsd meg a fegyvert és tüzelj! Te lövöd a jobb oldalát, én a balt – mondtam Gyugyinnak.

A leadott hat lövésem után a tábla balra dőlt, a tartórúd eltörtött, Vlad jobb oldali tartórúdja viszont még állt. Leadtam rá egy lövést, de Gyugyin utolsó golyója már elvégezte a munkát, és a fatábla előrezuhant.

– Így mindjárt jobb! Mégis mit gondoltak ezek a gazfickók? Ilyen szöveget mutogatni NKVD-s alakulatoknak! Hálából az éberségedért beavatlak egy titokba, Kozirjev: újra sofőrként akarnak alkalmazni téged, igaz, egyelőre egy sebesültszállítóba terveznek beosztani.

És valóban, Vlagyimir Kozirjevet hamarosan átvezényelték az egészségügyi zászlóaljunkba. Barátaiként örültünk az áthelyezésének, mert imádott és kiválóan tudott vezetni, ráadásul nem ismert félelmet. Mennyi sebesültet szállított Leningrádba! Milyen sok életet mentett meg! Bármilyen időjárási viszonyok

között professzionálisan vezetett, ügyesen kikerülte a tűzéségi tüzet és a bombázásokat. Súlyos betegség után, 1973-ban halt meg Tambovban, a városi mentőszolgálatnál dolgozott.

– Figyelj, Vlad – fordultam Gyugyinhoz –, találtam egy helyet, amit holnap kipróbálhatnánk. Emlékszel arra a lerobbant villamosra a senki földjén? Már szétnéztem arrafelé, hozzáfogtam egy lőállás előkészítéséhez, ma kész is lesz. Jó kis hely, a németek mellett van és nagyon jó kilátás nyílik belőle, a golyók viszont nem találhatnak el. Majdnem közvetlenül a villamos alatt van.

– Vigyázz, nehogy ráfázz! – felelte Gyugyin. – Ez kitűnő célpont a németek számára.

– Gondoltam rá, de nem tervezem, hogy néhány napnál tovább maradok, változtatni fogom a helyem.

– Hát akkor sok szerencsét! – mondta Vlad, miközben a fagyott káposztából főzött forró levest merte. Egy nap „rangidős rekvirálóként” kiküldtek egy csapat katonával a senki földjére, ahol a leningrádi asszonyok korábban betakarítást végeztek. Nem volt könnyű dolgunk: káposztafejeket keresgeltünk a mély hóban mínusz negyven fokos hidegben, levágtuk a szárról a sötétben és vízhatlan ponyvából készült zsákokba tettük őket. Végül majdnem egy egész hónapra elegendő káposztát sikerült begyűjtenünk a zászlóaljnak!

Vlad és én jót derültünk, amikor felidéztem a második „zöldsegexpedíciót”. A nácik aznap este valamiért nem nyitottak ránk tüzet, aminek nagyon egyszerű volt a magyarázata: szintén nagy munkában voltak a vaksötétben, ők is káposztára ácsingóztak. Mikor rájöttünk, mi a helyzet, már késő volt, mindkét fél szétszóródott különböző irányban.

Megköszöntem vendéglátómnak a káposztalevest, és vissza-

tértem a saját szállásomra. Mielőtt bevetésre indultam, ellenőriznem kellett a „barátnőmet”: így neveztük mi, mesterlövészek a céltávcsővel ellátott, megbízható 7,62 mm-es Moszin-Nagant karabélyunkat. Az ellenőrzés a fegyver megtisztítását és beolajozását, télen pedig a tiszta kötszerrel történő álcázását is magában foglalta, hogy ne rajzolódjon ki a hóban. Leteleptem egy ládára a fedezékemben, és hozzáfogtam a nagy fontosságú művelethez. Bajtársaim előzékenyen felajánlották különféle színű töltényeiket a saját készleteikből. A sárga hegyűek nehézlövedékek voltak, a zöld csúcsúak nyomjelzők, a fekete végződésűek – néha piros hüvellyel – páncéltörők, a ritkán előforduló piros hegyűek pedig robbanó-gyújtó lövedékek. A németek és finn szövetségeik sárga színű robbanólövedéket, úgynevezett dumdum golyót használtak, amit a nemzetközi jog tiltott. Egy német mesterlövész egy ilyenrel talált el, a karomban robbant, „szétzúzva a bal váll felső harmadát”, ahogy utóbb a zárójelentésben szerepelt.

A mesterlövész egy hétre elegendő töltényt visz magával – és pedig minden fajtából –, akkor is, ha csak egyetlen napra készül lesben állni. Ki tudja, ezalatt mi történhet a frontvonalon! Minden töltényt egyenként megtörölgettem, betettem őket a pufajkám és a nadrágom zsebeibe, majd a töltényövet is teleraktam. Mint mindig, most is alaposan felfegyverkeztem: két pisztolyt vettem magamhoz, egyiket a pisztolytáskába, a másikat a csizmámba tettem, emellett számos kézigránátot – köztük néhány páncéltörő gránátot – és egy finn kést dugtam az övembe, és egy ponyvába csavart kis utászásót is a derékszíjamra erősítettem, e nélkül soha nem indultunk bevetésre.

Mindez nem számított fölösleges tehernek. Mint minden mesterlövész, én is pontosan tudtam, hogy egyszer szükség

lehet rájuk, főleg ha az ember szemtől szembe kerül az ellenséggel a senki földjén. Élelmiszer birtokában nem tudnám kiiktatni az illetőt, mivel tele gyomorral rosszabbul lehet harcolni; evés után az ember ellankad és elálmosodik, márpedig a frontvonalon a legkisebb hiba is az életünkbe kerülhet. Amikor „vadászni” indultunk, vizet sem vittünk magunkkal, fegyverek, kötszer, töltények – elsősorban ez az, amivel a mesterlövész el látja magát. A felsőkabátot is célszerű a fedezékben hagyni, pufajkában jobban boldogul az ember, könnyebben lehet benne mozogni.

Ideje volt indulni, mielőtt pirkadni kezd. A fedezékben mindenki melegen elbúcsúzott tőlem és biztonságos visszatérést kívánt. Ez szokássá vált nálunk, elvégre ki tudja, ép bőrrel jön-e vissza valaki a vadásatról. Persze ezt nem lehetett hangosan kimondani, ez volt a dolgok rendje.

Ilyenkor mindig tudattam a srácokkal, merre megyek és hol fogok lesben állni, miként a századparancsnokot, az őrszolgálatot és a felderítőket is tájékoztattam hollétemről. Biztosra vettem, hogy ténykedésemet több szempár is figyelemmel kíséri, ami nagyobb magabiztosságot kölcsönzött az akciók sikeres végrehajtásához. Úgy éreztem, bár bajtársaim fizikailag nincsenek mellett, lélekben velem vannak.

Elsőként az őrszolgálat... Leültem, kifújtam magam és beszélgettem a fiúkkal, újfent emlékeztettem őket, hogy tartsák szemmel a megfigyelési pontomat. Nemrég érkeztek vissza a turnusból, és itt maradtak, míg leszáll az est. Az út hátralévő részét – az őrsposzttól a villamosig tartó szakaszt – a könyökömön kúszva, óvatosan tettem meg.

Hiányzó ablaküvegeivel a régi villamos úgy állt ott, mint egy árva. Vörös és sárga oldalán golyónyomok éktelenkedtek, a

gránátszilánkok több helyen is átütötték, tenyérnyi felület sem maradt rajta sértetlen, faszilánkok borították, süvített benne a szél. Azt mondják, az utolsó útja tragikusan végződött, a nácik az összes utasát elfogták és lelőtték. Először a kalauz került sorra, aki megpróbált ellenállást tanúsítani. A megsemmisült villamos mostanra valószínűleg a németek igazodási pontjává vált. Korábban többször is jártam erre, a legapróbb részletekig ismertem a terepet.

Kényelmesen elhelyezkedtem a mélyen beásott lőállásban a síntől jobbra, valamelyest a villamos előtt. A megfigyelőpont az ellenséggel szemközti oldalon jól volt álcázva, és valószínűleg felülről sem lehetett észrevenni. Katonáinkat – különösen minket, mesterlövészeket – már jó ideje megtanították az álcázási technikákra. Nem titok, a nemtörődöm, hanyag, figyelmetlen emberek nem maradnak életben a fronton.

A lazálás nem az én világom volt, már gyermekkoromban is – mind odahaza, mind az iskolában – arra törekedtem, hogy pontosan, lelkiismeretesen végezzem a feladatom, akkor is, ha nem volt ínyemre. Anyám keményen dolgozott, hogy legyen ruhánk, cipőnk és megfelelő oktatást biztosítson számunkra. Későn, fáradtan jött meg a munkából, én pedig mindig segítettem neki a ház körül, így aztán a seregben könnyebbnek találtam a szolgálatot azoknál, akik nem voltak hozzászokva, hogy gondoskodjanak magukról. A frontvonalon egyáltalán nem kíméltem magam, ha ásról volt szó, mivel ez létfontosságú a túléléshez; erre a leendő mesterlövészek figyelmét is felhívtam.

Újabb gyötrelmes percek teltek el, majd téován, óvatosan előbukkant a nap, mintha aggódna, hogy ha megjelenik, meg-

szólalnak a géppuskák és emberek halnak meg. Végül teljesen kivilágosodott.

Hosszú ideje tanulmányoztam az ellenség erődítéseit. Láttam a német lövészárkokat jelző kis halmokat, már pontosan ismertem őket. Olykor-olykor elhaladt mellettük valaki, és óvatosan fölējük hajolt. Nem kellett aggódniuk, ma nem rájuk utaztam. A hátsó területeket figyeltem, felderítőink szerint valahol arra kell lennie a főhadiszállásnak. Megpróbáltam beazonosítani. Korábban könnyen meg lehetett őket különböztetni a telefonkábelekről, de a németek mostanra óvatosabbá váltak, egy ideje már a talajon vezették a huzalokat és hóval álcázták őket.

Azokra vártam, akik futva vagy sietős léptekkel közlekednek. Pár óra múlva azonosítottam néhányat, ketten-hárman mindig ugyanahhoz a fedezékhez tértek vissza, függetlenül attól, hogy merre mentek és meddig voltak távol. Alaposabban is szemügyre vettem, és úgy találtam, befogadóképesség és magasság tekintetében is kitűnik a többiek közül. Láttam oldalról az ajtaját, akkora volt, mint a valódi házaké. A lövészárkunkkal szemközti oldalán széles, alacsony ablak látszott, de ami a legfontosabb: egy őrszem járkált mellette fel-alá. „Úgy tűnik, ez a főhadiszállás” – gondoltam, és minden figyelmemet ide összpontosítottam.

Úgy saccoltam, nagyjából 700 méterre lehet. Az emberalakok kicsik, de jól kivehetőek voltak, a céltávcső négyszeresére nagyította őket. De nem elég szemmel bemérni a távolságot, a becslést ellenőrizni is kell! 700 méterre állítottam a távcsövet, és egy nyomjelző lövedéket töltöttem a puskába. Az ajtót leszámítva nem találtam értékelhető célpontot. Kivártam a pillanatot, mikor az arcvonalon géppuskaropogás hallatszik, és a

zajt kihasználva leadtam egy lövést. A lövedék jól látható csíkot húzott az ajtóig. Minden tökéletesen ki volt számítva! Már csak állítani kellett kicsit a távcsövön és várni az áldozatra. A mai napon megrendelésre szállítunk.

Ám az első lövést nem a kiszemelt célpontra adtam le. Negyven méterre tőle egy másik fedezék is volt, melynek felőlem eső oldalán nem láttam sem ajtót, sem ablakot. Észrevettem három nácit, ahogy kissé eltávolodnak a fedezék fehér tetejétől. Egyikük derékig meztelen volt, a másik kettő egyenruhát viselt felsőkabát nélkül. A félmeztelen katona felemelt karokkal sétálni kezdett. „Kinek akarja ez megadni magát? Hát persze, azért jött ki, hogy megmozgassa a tagjait” – gondoltam. A két másik megmosta az arcát hóval. Kivárva a pillanatot, amikor a félmeztelen katona végre megállt és guggolásokat végzett, leadtam az első lövést. A náci leguggolt... és aztán elterült a havon, mintha napozni készülne és élvezné a napsütést. A másik kettő tovább mosakodott a hóban, aztán egyikük megfordult, a fekvő emberre pillantott, és odaszólt a másiknak, mire az is megfordult. Csak álltak és a havon elterült társukat nézték, odamentek hozzá, próbálták felemelni. Mikor tudatosult bennük, mi történt, döbbenten körülnéztek, nem tudván, merről érkezett a golyó. Nem is néztek a lövészárkaink felé, nyilván úgy gondolták, túl nagy a távolság. Nem hagytam sokáig tűnődni őket, mindkettőt kiiktattam.

„Kezdetnek nem rossz” – gondoltam, és újratöltöttem a fegyvert. Óvatosan kivettem három töltényt a zsebemből és egy kis padkára helyeztem, hogy számon tarthassam őket. Épp csak felkészültem a következő lövésre, amikor észrevettem, hogy egy oldalkocsis motor közeledik a főhadiszállásul szolgáló fedezék felé.

A motoros lendületesen odahajtott a bejáráshoz és hirtelen lefékezett előtte. Egy magas katona azonmód leugrott a hátsó ülésről, és segített kiszállni egy kövér nácinak az oldalkocsiból. Miközben szolgálatkészzen tüsténkedett a láthatóan magas rangú tiszt körül, a motorkerékpár vezetőjére összpontosítottam, aki előrehajolt és mozdulatlanul pihent a kormányon. A magas katona még mindig azzal volt elfoglalva, hogy felsegítse a hájas tisztet az ülésről, akinek végül sikerült kikászálódnia és topogni kezdett. Leadtam egy lövést. A hórihorgas katona időközben odafordult a motorvezetőhöz, alighanem parancsot akart adni a távozásra, ám látva, hogy elaludt a kormányon, megbökte – de hiába. A harmadik lövésem után a magas fickó karjával a levegőbe csapva hátrahanyatlott a vezető mögé.

„Jól van... gondolom, van még három töltényünk!” – kivettem őket a zsebemből és a padkára tettem. „És most hogyan tovább?” – mondtam magamban a találatoktól fellelkesülve, de az események villámgyorsan követték egymást. Épp csak újrátöltöttem és tűzkész állapotba hoztam a puskát, amikor a motorkerékpár zúgását meghallva újabb náci bukkanak elő a fedezékből, alighanem vártak valakit. Két tiszt volt, mellkasukon kitüntetések csillogtak, csúcsos sapkát viseltek. Egyikük odafutott a nácihoz, aki pár perce még az oldalkocsiban ült, de már holtan feküdt a havon a fedezék előtt. A másik kiáltott valamit, segítséget hívott a fedezék belsejéből. Pillanatok alatt egy harmadik is előkerült, szintén odaszaladt a halotthoz. Megpróbálták felemelni, hogy bevigyék az építménybe. Először azzal végeztem, aki a parancsokat osztogatta, feltételeztem, hogy fontosabb a kövér tisztet cipelő két másiknál. Aztán persze őket is utolérte a végzet.

A lelkesedés szép dolog, de a józanság hangja továbbra is ezt

súgta: „Mára elég volt! Nem maradhatsz túl sokáig ugyanazon a helyen, különben elkapnak!” Egy időre abbahagytam a tüzelést, de továbbra is szemmel tartottam a náciakat. Bármilyen történjék, sötétedés előtt semmiképp sem jutok ki innen.

De egy óra sem telt el, és a náciaknál újra mozgolódás támadt: fedezéktől fedezékhez rohanva igyekeztek megközelíteni a főhadiszállást és a motorkerékpárt. Képtelen voltam visszafogni magam, és újra tüzet nyitottam a gazfickókra. Egyikük össze-rogyott, majd mögötte egy másik is a földre zuhant, a többiek pedig szétszóródtak, mintha a szél elfújta volna őket! Egy katona megpróbálta beindítani a motort, és sikerült is neki, de két páncéltörő gyújtólövedék eltalálta az üzemanyagtartályt és elvégezte a feladatot.

„Egyetlen nap alatt tizenegy! Hát barátom, ilyen teljesítmény biztos nem marad következmények nélkül.” Emlékezve, mit tanítottam a fiatal, kezdő mesterlövészeknek az elővigyázatosságról, nemcsak abbahagytam a tüzelést, de az ellenség megfigyelésével is felhagytam. Elhelyezkedtem a szűkös, de mély lövészgödörben. Kevés volt a hely, rettenetesen megszomjaztam, és nagyon szerettem volna aludni egy keveset, úgy látszik, a hatalmas idegfeszültség megtette a hatását. „Na és aztán! Egy kis pihenés igazán belefér.” De alig hunytam le a szemem, egy gránát süvített el mellettem, és felrobbant a közelben. Azonnal felpattantam és kinéztem a gödörből: mintegy 300 méterre méretes földgörmők zuhantak vissza a magasból.

„Aha, szóval nehézfegyverzetet vetnek be! Nagy hatótávolságú lövegnek tűnik, alig lehetett hallani!” Örültem, hogy a német tüzekek ilyen pontatlanul céloztak, nyilvánvalóan távol, mintegy öt kilométerre lehettek. Elégedetten nyugtáztam, hogy

a gránát nem Leningrádban, hanem egy kietlen mezőn, bár a saját lövészárkaink közelében robbant.

Néhány perc múlva újabb gránátsivítást halottam, hango-sabbat az előzőnél. A detonáció hatására mélyebbre húzódtam a gödörben, és összekuporodtam. A lövedék nagyjából száz méterre, a villamossínhez közelebb csapódott be. A tűzerek egyértelműen engem vettek célba! A következő detonációt már nem is hallottam, csak annyit éreztem, hogy a föld megremeg a lábam alatt, miközben a harmadik gránát valahol a közelben robbant.

„Gyerünk, gyerünk náci disznók, bombázzátok le az egész utat. Hadd örüljenek a leningrádiak a »pontosságotoknak!«” Csak egy gond volt: ahogy meglazult föld omlott bele, a kis gödör egyre jobban telítődött. Ásót már nem lehetett használni, a németek észrevették volna. A valahol mögöttem, a sínektől balra felrobbanó újabb gránát után átértékeltem a helyzetet: „A villamost akarják kilőni! A villamost, jobban mondva engem vettek célba!” A felismeréstől leizzadtam. „Gazfickók! Felfedeztek a patkányok! Már túl késő...” A következő gránát nyomán több mázsa föld repült a magasba. Egy hatalmas, üstfedél nagyságú földdarab egyenest a lőállásomba, a hátamra zuhant. „Mindennek vége” – villant át az agyamon. „Soha nem tudom magam kiásni, elszállt minden erőm, és valami hatalmas erővel nehezedik a hátamra, mindenhol föld van – a fülemben, a számban és az orromban is.”

Újabb ormóttan tárgyak zuhogtak körülöttem, valami súlyos dolog a fejemre esett, és legördült a vállamra... Aztán teljes csend következett, minden sötétségbe borult és már nem tudtam gondolkodni.

* * *

A századunk harcálláspontján tértem magamhoz, a villamossín alatt keresztben futó hatalmas betonlagútban. Egy zsámolyon ültem, hátamat a csővezeték oldalának támasztottam. Az összes ruhám ki volt gombolva, karom úgy lógott, mint a zsinag, lábaim széles terpeszben és zúgott a fejem. Emberek járkáltak körülöttem, valahogy az volt az érzésem, hogy ismerem őket, de mégsem: minden olyan kusza volt. Láttam, hogy beszélnek hozzám, de a hangjuk nem jutott el a tudatomig. „Talán megsüketültem” – gondoltam.

Csak ültem ott, kábultan meredtem a padlóra, ahol víz csordogált, a padlót lényegében hevenyészve lefektetett, frissen fűrészelt deszkák alkották. Láttam a tisztjeinket és a telefonkezelőt a fülére erősített hallgatókagylóval. Egy asztalként funkcionáló gránátosládán olajlámpa füstölgött. Ültem és kissé reszkettem, nem bírtam tudatosan gondolkodni. Aztán egy ismerős térdelt mellém. „Kire is emlékeztet? Pedig jól ismerem!” Végül ráébredtem, hogy barátom és földim, Ivan Vasziljev segédorvos az. Mellette a padlón egy nyitott elsősegélydoboz hevert. Valamiért nagyon világosan emlékszem rá – zöld volt, fedelén vörös keresztrel. Rendezni próbáltam a gondolataimat, de nem sikerült, szemem lecsukódott és összeestem...

Kisvártatva újra kinyitottam a szemem, de senki sem volt körülöttem; a környezet viszont maradt a régi, azzal a különbséggel, hogy az olajlámpa ontotta a füstöt, fulladoztam tőle.

Mint később megtudtam, megszakítás nélkül tizennyolc órát aludtam ültömben a harcállásponton. Senki sem háborgatott. Csak másnap mondták el annak a bizonyos napnak a történeteit, amikor kissé magamhoz tértem. A villamost támadó német

tüzérek összesen tizenegy nehézgránátot lőttek ki a jól kivehető célpontra. A gránátokat az Urick és Sztrelna mögött felállított nagy hatótávolságú lövegekből lőtték ki, a szovjet mesterlövénnyel akartak végezni, aki feltételezésük szerint a járműben rejtőzködött. A hatodik gránát majdnem közvetlenül a megfigyelőpontom mellett csapódott be, élve el voltam temetve a lövészgödrömben. A Morozov zászlóaljparancsnok és Ivan Vasziljev segédorvos által segítségemre küldött bajtársak és szanitécek csak a tűzérségi tűz abbahagyása után tudtak kiásni a síromból, s aztán a század harcálláspontjára vittek. Már alig volt bennem élet.

– Mi lett a puskámmal? – ezek voltak az első szavak, amit a két nap alatt kimondtam, jobban mondva eldadogtam.

– Elég, kedves barátom! A puskája teljesen elgörbült, három darabra hajlott! Nincs az a szakember, aki meg tudná javítani! Várja meg, míg újat kap!

– A közeli vizionlátásra – búcsúzott Morozov zászlóaljparancsnok. – Pihenjen. Menjen át az ezred kötőzhelyére, és dőljön le, ha nem akarja kórházban végezni. Szép kis harctéri idegsokkot kapott, úgyhogy nem ússza meg orvosi kezelés nélkül.

Aznap este hátrakísértek az ezred kötőzhelyére, ahol saját segédorvosunk, Vera Jarutova járt „a hadak útján”. E bátor nő a háború legelső napjai óta jelen volt a harcokban, számos bajtársam köszönhetette neki az életét.

– Nos, kedvesem, a kezem közé került. Jöjjön, feküdjön le erre a priccsre, azonnal ellátjuk! – azzal kezelésbe vett. Masszírozni kezdte az ízületeimet, injekciókat adott és megpróbálta helyrehozni a beszédemet.

Kellemes meglegésemre barátom, Vlagyimir Gyugyin is

megjelent az kötőzhelyen. Érezve, hogy valami baj történhetett velem és tudván, merre vagyok, Vlad a bevetésem alatt odakúszott megnézni, minden rendben van-e, de a legutolsó, tizenegyedik gránát szilánkjai eltalálták. Hallottam, ahogy alkudozik Verával, a beszélgetés így zajlott:

– A feje rendbe fog jönni – mondta Vera, miután kötés gyanánt valóságos turbánt varázsolt Gyugyin fejére. – Most pedig vegye le a nadrágját. Hol találta el a srápnél?

– Vera, illetve hát Jarutova elvtársnő! Nem hagyhatnánk ki ezt? Miért akarja, hogy levegyem a nadrágot egy hölgy előtt?

– Vegye le, maga piperkőc! Akkor hová adjam a tetanuszinjekciót? És ki fogja kivenni a srápnelt?

– Segédorvos elvtársnő, kedves hadnagy, nem tudna legalább elfordulni? Csinálja érzés után.

Ezután hosszú ideig nem tudtunk elaludni, ugrattuk egymást és minden apróságon nevettünk. Jól éreztük magunkat, hisz fiatalok voltunk, egymás szomszédságában feküdtünk és sebesüléseink ellenére próbáltunk ellazulni. Még ma is nevetnem kell a dolgon, pedig már nagyon sok idő telt el azóta. Alig egy kilométerre voltunk a frontvonaltól, de ez már „hátsó övezetnek” számított. Lehúzott csizmával, kinyújtott lábbal hevertünk a priccsre terített, édeskés illatú szénán; a háború kezdete óta most először takaró volt rajtunk. A párna alá azért mindannyian odatettünk egy pisztolyt és egy kézigránátot.

A történetekről anyámat is tájékoztattam levélben:

Drága Anyuska!

Nem árulok zsákmacskát, élek és jól érzem magam, ép és egészséges vagyok.

Először is el kell mondanom, hogy Vlad Gyugyinnal pihe-

nőn vagyunk a front mögött – ez egyfajta jutalomnak számít. Nemrég egyetlen nap alatt tizenegy nácit iktattam ki, és most kapom meg érte az elismerést. Egy ismerősöm a felderítőktől tegnap benézett hozzám, és elújságolta, hogy három napja foglyul ejtettek egy magas rangú nácit, aki a kihallgatáson ezt mondta: „Az egyik mesterlövészük két óra alatt a Birodalom tizenegy bátor katonáját ölte meg. Egyikük tábornok volt, de két ezredes és több más tiszt is volt köztük, akik a főparancsnokság utasítására Berlinből érkeztek.”

Úgyhogy a listámon már egy tábornok és két ezredes is szerepel.

Mint láthatja, hűen beszámolok a fronton végzett ténykedésemről. Várom válaszáat az életükről és a munkájáról.

Jevgenyij

6. FEJEZET

Párviadal

A december szigorú időjárást hozott. 1941/42 tele mindenki emlékezetében megmaradt: korán beköszöntött és kegyetlen volt. Éjszakánként -40°C -os hidegek jártak, a sík vidékeket egyméteres hóréteg fedte. A téli hónapok bennünket, Leningrád védőit és a város lakóit is súlyos megpróbáltatások elé állították.

A hős szovjet katonák azonban rendíthetetlenül harcoltak a város falainál, Leningrád bátor népe pedig szilárdan kitartott. Minden helyi lakos katonaként tekintett magára, és minden katona Leningrád szülöttének érezte magát. Bármilyen nehézségekkel kellett szembenéznünk, hittünk a győzelemben, hogy végül mi fogunk diadalmaskodni. A katonák még keményebben markolták fegyverüket, eltökéltek voltak, hogy megvédik Lenin nagyszerű városát.

A mesterlövészeink egyre intenzívebben támadták a náciakat. A német hódítók megsemmisítését célzó új hadviselési forma az egész leningrádi fronton meghonosodott és általánossá vált. Immár minden hadosztály rendelkezett mesterlövészekkel, akiknek a dicsőséglistáján jó néhány tucat kiiktatott náci sze-

repelt. Egész rajok, osztagok, sőt századok viselték a „mesterlövész” megjelölést.

A náciak hamar a bőrükön érezték a szovjet mesterlövészek ténykedését, akiknek biztos kézzel leadott lövései nyomán több száz tisztjük és közlegényük lelte halálát. A németek már nem voltak olyan gondtalanok és fölényeskedők, mint korábban, óvatosabbá váltak nemcsak a frontvonalon, hanem hátrébb, a mögöttes területeken is. Jobban beásták magukat és előrehajolva, sőt olykor kúszva közlekedtek.

A súlyos veszteségek miatt a német parancsnokság kénytelen volt sürgősen más frontszakaszokról katonákat irányítani Leningrádhoz, és mesterlövész ászokat is idevezényeltek, így hosszú ideje szolgáló, komoly tapasztalattal rendelkező, a mesteriségükhez kiválóan értő gyilkosok is megjelentek a térségünkben. A náci mesterlövészek jelenlétét hamar megéreztük, kiserődjeik keskeny lőrésein át rutinosan iktatták ki a megfigyelőinket. Már nem tudtunk szabadon járkálni a lövészárkaink körül, különösen a védvonal szakszerűtlenül megkonstruált részein. Mi, mesterlövészek is nehezebben tudtuk ellátni feladatunkat, többen is a náci mesterlövészek áldozatául estek. 1942 januárjában a 13. hadosztály kiváló mesterlövésze, Feodoszij Szmoljacskov élete is tragikus véget ért, akinek a dícsőséglistáján 125 megölt náci szerepelt. Temetési szertartásán, mikor végső búcsút vettek tőle, hadosztályunk mesterlövészei fogadalmat tettek, hogy könyörtelenül leszámolnak a náci betolakodókkal és bosszút állnak bajtársuk haláláért. Bevetési helyétől nem messze, a Cseszmenszkojei Háborús Veteránok Temetőjében helyezték örök nyugalomra, 1942 februárjában pedig a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnöksége a Szovjetunió

Hőse címet adományozta neki. Leningrád Viborg nevű városrészében a róla elnevezett utcán szobrot emeltek az emlékére.

Elhatároztam, hogy próbára teszem magam az egyik náci mesterlövész ásszal szemben. Három napon át az ezred szektora mögött teszteltem felkészültségemet a küszöbön álló párviadalhoz. Rengeteget gyakoroltam azzal, hogy üres gyufásdobozt kötöttem szalmaszárra és előbb száz méterről, majd fokozatosan növelve a távolságot ellőttem a földbe szúrt támasztékot. Mikor végre úgy éreztem, hogy teljesen készen állok a párharcra, elindultam a zászlóalj harcálláspontjára.

– Őrnagy elvtárs – jelentkeztem Morozov zászlóaljparancsnoknál –, engedélyt kérek egy náci mesterlövész felkutatására. A közelébe akarok jutni. Számíthatok a hozzájárulására? Mindenre felkészültem, vagy ő, vagy én, más lehetőség nincs. Tennem kell valamit, tennem kell. Megkapom az engedélyét?

– Nos, Jevgenyij, ha párbajról van szó, hát legyen. De tartsa észben: el kell kapnia. Milyen segítségre van szüksége?

– Adja parancsba a szakaszoknak, hogy két-három napig ne járkáljanak a lövészárkok környékén és ne legyenek útban, csak ha alapos indok van rá. De a tüzelést ne hagyják abba! Hagyja, hogy az eget célazzák, csak hallható legyen. Azt akarom elérni, hogy a náci ideges legyen és próbáljon célpontot keresni.

– Rendben, elintézem. Mikor indul?

– Ma este.

A náci lövéseinek röppályájából arra a megállapításra jutottam, hogy a villamossín közelében, a 3. szakasz állásai előtti tágas részen, valamelyest jobbra, a Finn-öbölhöz közelebb, a senki földjén rejtőzhet. Kizárólag innen vehette célba a lövészárkainkat. Úgy gondoltam, nem csak egy, hanem két-három tartalék pozíciója is van, de mindnek azonos oldalon kell lennie.

„Szépen befészkelte magát a gazember” – gondoltam. „Mivel nem látta a célpontokat, találmra lőtte a fedezékeink bejáratait, melyeket csak egyszerű ponyva takart, és lelőtte a mögötte ülő katonáinkat. Csekélyek voltak az esélyei, mégis sok találatot ért el.”

Így hát egy sötét, fagyos éjszakán kúszva megindultam a fel-tételezett irányba a szabványos ruhámra húzott hófehér álca-kezeslábasban. A hajnal már a senki földjén lapulva talált, a magas hó kitűnő álcázást biztosított. Az álcázás miatt nem ag-gódtam, de vajon sikerül-e észrevennem az ellenfeletem? Úgy számoltam, hogy ugyanolyan jól bele tud olvadni a hóba, mint én.

Az egész napom az ellenfelem keresésével telt. Nem volt sze-rencsém, a náci mesterlövész nem mutatkozott. Egyetlen lövést sem adott le: vagy a hóesés akadályozta ebben, vagy nem talált célpontot. Nem volt mit tenni, mint várakozni.

Így hát várakoztam. „Vagy átmegy egy másik lőállásba, vagy kissé előrébb jön, ahogy én – gondoltam –, de meg kell jelen-nie.”

De aztán minden máshogy alakult.

A hóesés már rég elállt, érezhetően hidegebb lett. A hóban lapulni a *kirza* csizmában elviselhetetlenné vált, pedig két kapcát is a lábamra tekertem és fülvédős sapkát viseltem, de a fületem szabadon kellett hagynom, hogy halljak, és csak az egyik keze-men volt kesztyű. Nagyon szerettem volna felállni és kiegye-nesedni, hogy felmelegítsem elgémberedett lábaimat... Aztán hirtelen észrevettem, hogy mintegy negyven-ötven méterre apró, gyanús, színes folt jelenik meg a tiszta, kápráztatóan fehér havon. Észrevétlenül letöröltem a könnyet, ami a hidegtől és a szélről folyamatosan patakzott a szememből, és láttam, hogy a

szürkés folt megmozdul. „Mit akar ez jelenteni?” – tűnődtem. A folt nem hagyott nyugodni, elvonta a figyelmemet az ellen-felem folyamatos keresésétől, tekintetem folyton visszatévedt oda, látni akartam, történik-e valami változás odaát.

Mialatt töprengtem és magyarázatot kerestem a foltra, szem elől vesztettem a lényegét, amiért olyan régóta fagyoskodtam. Mint kiderült, nagyon egyszerű volt a magyarázat: a felszínen látható apró folt mellett fehér álcaruhában hirtelen megjelent egy nagy is. Egy szempillantás alatt több métert kúszott balra, majd eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. A dolog meglepe-tésszerű volta miatt és mert csontig voltam fagyva, nem tudtam tüzet nyitni rá!

Észrevettem egy nácit, és hagytam elmenni! Amíg teljesen be nem sötétedik, nem tehettem semmit, csak emésztettem magam az ügyetlenségem miatt és eltöprengtem a történetken. Így gondolkodtam: „Nyilvánvaló, hogy a német reggelig nem jön vissza. Talán fázott, vagy úgy döntött, másik lőállásba vonul. Viszont az utóbbinak nincs értelme, hisz' közeleg az éjszaka. Biztos csak fázott. És holnap újra idejön, mivel még egyetlen lövést sem adott le innen.”

Akcióba léptem. Néhány fehér ágacskával – melyeket már korábban előkészítettem és magammal hoztam, ha szükség lenne rájuk – kijelöltem a megfigyelési zónát, vagyis a náci megjelenési és eltűnési helye által határolt területet. Megfeleztem a távolságot, majd meghatároztam a közepét és kijelöltem a vonalat, melynek mentén leszúrtam három támasztékvillát, amire a puskámat helyezem, mikor célra tartok. Holnap minden figyelmemet erre összpontosítom.

Míg ezzel foglalataskodtam, leszállt az est. „Nos, akkor hol-nap! Ma már semmi dolgom itt” – gondoltam, és beleásva ma-

gam a mély hóba, kúszva visszaindultam a lövészárkaink felé. A mozgástól kissé felmelegedtem, ahhoz viszont nem eléggé, hogy egyedül is le tudjak jutni az árokba, ehhez a barátaim közreműködésére volt szükség, akik már vártak.

A szó szoros értelmében a karjukban vittek a fedezékhez, mivel nem tudtam mozgatni a lábaimat: elgémberedtek, s mint kiderült, meg is fagytak, a szilárd felülettel való érintkezés elviselhetetlen fájdalommal járt. A barátaim újfent segítségemre voltak, levették a lábbelimet, aztán hóval és gyapjúkesztyűvel dörzsölni kezdték a lábfejemet, míg apró tűszúrásokat nem éreztem. A zászlóalj segédorvosával, Ivan Mihajlovics Vasziljevvel is megvizsgáltattak.

– Barátom, hová tette az esztét? – kérdezte rosszállóan. – Ez nem mehet így tovább. Mielőtt kiment, zsírt kellett volna kennie a lábára, újságpapírt tekerni rá, és aztán jöhet a kapca. De még jobb lenne, ha szerezne egy pár gyapjúzoknit.

– Ivan Mihajlovics, holnap mindent tudományosan csinállok. De ma csak dörzsölje át őket, próbálja meg, legyen olyan jó!

Ekkorra teljesen besötétedett. A fedezék bemelegedett, a tűzifa ragyogó lánggal égett, a kályha barátságosan duruzsolt. Bajtársaim kimentek az állásaikba, a fedezék kiürült és elcsendesedett. Mielőtt megehettem volna a forró levest, amit egy csajkában magam tettem fel melegedni, elbóbiskoltam, és aztán aludtam, mint a bunda...

Kinn a frontvonalon mindig türelmetlenül vártuk az ételt hozó tábori szakács vagy a törzsőrmesterünk érkezését, akik mindig két, forró étellel teli edénnyel jelentek meg. Naponta kétszer jöttek, de kizárólag sötétben: késő este és közvetlenül napkelte előtt, a nap többi részében tilos volt kilátogatni hozzánk. Mialatt egyikük veszélyes*útra indult az edényekkel, me-

lyek széles szíjakkal voltak a hátára erősítve, társa a másnapi ételt főzte a konyhán. A frontvonalra tartva a szakácsok nem a saját életüket, hanem az edényeiket féltették, melyeket a közelben felrobbanó gránátok és aknagránátok szilánkjai eltalálhattak. A tábori konyha és a század hadállásai közti út rövid volt, de veszélyes. Többször előfordult, hogy a katonák nem jutottak hozzá az élelmükhöz, és az is, hogy folyékony leves helyett a szilárd állagú hozzávalóit kaptuk meg. Ha viszont maradt valami a konyhán, a szakács vagy a törzsőrmester másodszor is megteremtette a nem éppen könnyű utat. Vlagyimir Gyugyin törzsőrmesternek volt nehezebb dolga: a lövészárkok nem voltak mélyek, ő viszont magas volt, és nem volt hozzászokva ahhoz, hogy a golyók elkerülése érdekében előregörnyedjen; mire megérkezett, a sistersgő folyadék egy része már kilötytyent az edényekből.

Mindenkinek fél csajka híg, ám forró borscs vagy másfajta leves jutott. Egyesek két fogást csináltak belőle: először megitták a levet kenyérrel, a sűrűjét pedig meghagyták második fogásnak. A forró teát a csajka fedelébe töltöttük, néha csak a sütőben kiszáradt kétszersült volt az egyetlen, amit leöblíthettünk vele.

Reggel a század őrszeme ébresztett.

– Nyikolajev, itt az idő, ébresztő!

– Micsoda, máris? Félbeszakítottad az álmomat, pedig milyen szép volt! Anyámmal rozslépényt vettünk, forró volt és ínycsiklandó...

– És tudtál enni belőle?

– Nem adtál rá lehetőséget – feleltem, és behunytam a szemem, hátha folytatódik az álom. De az őrszem látta mire készülök, és nem hagyott békén.

– Elég a csicsikálásból, Nyikolajev! Elszalasztod a nácidat.

Egy pillanat alatt talpra ugrottam. Körülbelül hajnali négy óra lehetett. Ahogy kiléptem a füsttől és kesernyés pernyétől búzló fedezékből, jóleső érzés volt szippantani egyet a tiszta hajnali levegőből. Derékig levetkőztem, egy horganyzott töltegydobozzal friss havat gyűjtöttem a mellvédfalról és sietve megmosdottam vele. Ettől teljesen kiment az álom a szememből, alaposan felélénkülve mentem vissza a fedezékbe. Sietős volt, még a náci előtt ki kellett érnem a helyszínre.

Megmelegítettem az előző napi vacsorát a tűzhelyen és gyorsan megettem. Tartalék gyanánt magamhoz vettem egy tízdekás kétszersültet, úgy nézett ki, mintha a háború előtt készült volna. Most már indulhattam. Először is tiszta csomagolóvászonba göngyöltem a puskámat, majd lehúztam a csizmát, és mindenben követtem Vasziljev útmutatásait: bekentem a lábam zsiradékkal, gyapjúzoknit húztam, amit egy társamtól kaptam, újságpapírba göngyöltem és aztán két kapcát tekertem rá. Más csizmát vettem fel, melyeket Gyugyin külön e célból hozott és két számmal nagyobb volt az enyémnél. „A legfontosabb, hogy tartsd melegen a lábad” – mondogatta anyám. „A legfontosabb, hogy megfelelően tekerjék a kapcát a lábukra” – tanították a seregnél, úgyhogy már nem különösebben foglalkoztatott, mi „a legfontosabb”. Akkoriban nem volt bárányszőr kabátunk és nemezcizmánk, a szokványos módon öltözködtem: bélelt nadrágot, a pufajkám fölött pedig felsőkabátot viseltem, és öltözetemet fehér álcaruha tette teljessé.

Miután barátaim elláttak egy csomó hasznos tanáccsal, sietve elköszöntem tőlük:

– Mennem kell, különben a náci előttem ér oda!

Már alaposan szemrevételeztem a környéket – ami a felderítő tevékenységgel járt –, így hamar rátaláltam a „hadiösvényemre”.

A védett zónától a megfigyelőponthoz menet szó szerint a hó alatt kúsztam. A helyszínre érve amilyen kényelmesen tudtam, elhelyezkedtem. Lőszert helyeztem a töltényűrbe és ráfektettem a puskát az előző este előkészített támasztékvillákra. Minden készen állt a megmértetésre, már csak türelmesen várnom kellett a hajnal első sugaraira. Ma csak egyetlen lövésre lenne szükségem. Vagy még arra sem. Alakulhat úgy...

Hamarosan egyre világosabb lett, az ellenség erődítései tisztán kivehetővé váltak. Le sem vettem a szemem a pontról, ahol a német mesterlövésznek meg kellett jelennie, ugyanakkor minden irányba figyelnem kellett, arra az esetre, ha előző nap óta változás történt volna. „Amikor lesben áll az ember, első dolga körülnézni. Ha változást észlelnek, figyeljék meg nagyon alaposan!” – folyton erre emlékeztettem a tanítványaimat, és magam is eszerint jártam el. Ma azonban nemcsak az ellenfelemre kellett összpontosítanom, hanem magamra is, nehogy véletlenül köhögjek, tüsszentsek vagy szipogjak. Még lélegeznem is elővigyázatosabban, kontrolláltan kell, óvatosan a hóba kell kifújnom a levegőt, mert ekkora hidegben a szájuregből távozó vízpára azonnal elárulja a tartózkodási helyemet.

Nyilvánvaló volt, hogy tapasztalt ellenséggel van dolgom, ahogy az sem lehetett kétséges, hogy már az állásában tartózkodik. „A gazfickó mégiscsak túljárt az eszemen, korábban kiért nálam” – gondoltam, miután virradni kezdett. Mivel a céltávcsövön át egyfolytában ugyanarra a pontra meredtem, könnyezni kezdett a szemem, ráadásul a szél egyenest az arcomba fújt, és a levegő is fagyos volt. Folyamatosan törölgettem a könnyet, vigyázva, nehogy feltűnő mozdulatokat tegyek. Jobb kezemen megdermedtek az ujjak, melyek folyamatosan készen álltak az akcióra. Aggódni kezdtem, képes leszek-e eltalálni a

célpontot, amikor kell. Tudatosult bennem, hogy az efféle párharcokban nincsenek sebesültek – a mesterlövész, akárcsak az utász, csak egyszer hibázhat.

De az idő könyörtelenül haladt. Már három óra telt el, és mióta ott hasaltam, sem neszezést, sem mozgást nem észleltem a túloldaltól. „Merre vagy, átkozott náci? Mutasd meg magad, csak egy pillanatra!” – suttogtam dermedt ajkaimmal. Tegnap az álcaruha alatti túlzott puffadtságából arra következtettem, hogy a németem kiválóan fel van szerelve. A hátán a kidomborodás alighanem a fehér ruha alatt rejtőző hőtároló edény lehetett. „Csakugyan egy edény. Jólesne most egy forró tea, a kezem és a szívem is felmelegítené! Nem, mégiscsak jobb lenne egy saját, házi készítésű, erős, illatos, édes tea, hozzá egy darabka sütemény...” – álmodoztam. Új gondolatok ötlöttek fel az ott-honmról, szinte egész addigi életem képei megjelentek előttem. Eszembe jutott Tambov, az ünneplés napjai, és anyám, ahogy már napkelte előtt pepecsel a sütijeivel. Vajon hogy boldogul nélkülem? Bizonyára nehezen, de soha nem ismerné el, és nem is panaszkodna. Aztán a szobánk a Nemzetközi utcán, ahol mindig hideg volt, a zúzmarás ajtóval és az eljegesedett ablakkal. Brrr! Milyen hideg volt otthon télen! És most is majd’ megfagyok... A szoba közvetlenül az utcára nyílt, nem volt sem tornác, sem folyosó. Anyám egy bélelt takaróval fedte le az ajtót, ő maga viszont pamutflanel takaró alatt aludt és egy felsőkabátot terített a lábára. Nem bánnám, ha most itt is lenne egy bélelt takaró, hogy felmelegítsen... Kíváncsi vagyok, hogyan szerzi be a tűzifát. Most is a piacon veszi? És ahogy a téli hónapokban iskolába mentünk! Mindennap mindenkinek vinnie kellett egy hasáb tűzifát. Ilyen volt a harmincas évek elején. De milyen lehet a leningrádi gyerekeknek mostanában? Az iskolám... Hol

van már az Alekszander Puskinról elnevezett első iskolám!? Emlékszem a tanárookra és a barátaimra. Most mindannyian harcolnak! Hol lehetnek most a „muskétásaim” – Igor Petrov, Miska Laptjev, Kolja Baljikov és Vaszka Bugyancev? Nem kaptam levelet tőlük. Eszembe jutott az osztálytermünk, a sarokterem, mely egyszerre nézett a Szovjet és a Nemzetközi utcára. Láttam magam, ahogy az ablaknál ülve mind a hat tanóra az unott közlekedési rendőr figyelésével telik, akinek a hébe-hóba elhaladó néhány buszon, teherautón és kocsin kívül nem volt mit irányítania. Micsoda technológia! Na és most? És a németeknél? Amivel rendelkeznek, több mint elegendő. És hogy sikerült annak idején kilőnom annak a harckocsinak a teljes kezelőszemélyzetét? A halom ócskavas ott maradt az iskolánál Urick közelében, míg a srácok neki nem veselkedtek és oda nem vonszolták a hadosztály javítóműhelyéhez...

– *Hände hoch!* – szokta volt mondani a mi „német lányunk”, Varvara Afanaszjevna Beljajeva az iskolában, amikor kérdezett valamit. A mi drága tanárnőnk, akit Varvaruskának becéztünk... mi mindent megtanultunk a német nyelvről! Mennyi hasznos dolgot tanított! Ha nem lettek volna az érdekes tanórái, az általa rendezett, németül előadott jelenetek az iskolai színpadon, a tanórákon kívüli közös olvasások, vajon tudnék-e ilyen jól németül? Milyen nagy hasznát vettem a német nyelv ismeretének a felderítő akciókon! És nemcsak a némettudásnak – a fronton minden, amit az iskolában felcsipegettem, hasznosnak bizonyult! Mikor a háború után visszamegyek Tambovba, első dolgom lesz ellátogatni az iskolámba, és földig hajolni a tanárain előtt: Rosza Iszaakova Szilbergoldsz kémiát, Natalja Porfirjevna Ignatyeva matematikát és fizikát, Szerafima Petrovna Gavrilovszkaja irodalmat tanított, Vlagyimir Vszjo-

volodovics Horkov iskolaigazgató pedig később a szovjet–finn háborúban szolgált. És persze ott volt Jarosevszkij, a történelemtanár, aki odafigyelésre és körütekintésre nevelt bennünket! Egyszer megkérdezte: „Hosszú évek óta jártok ebbe az iskolába, meg tudjátok mondani, hány fokból áll a lépcső? Na és hány ablak van az utcafronton?” Persze nem tudtuk. Milyen szép is volna, ha Bátorságért érdemrenddel térhetnék vissza az iskolába, mint Horkov igazgató... Bárcsak kinyiffanthatnám azt a gázfickót odaát! Hol lehet? Elnyelte a föld? Mutatkozni fog egyáltalán? Vagy arra számít, hogy előbb fagyok meg, mint ő? Elég legyen ezekből a sületlenségekből! Most már nem fogok más dolgokra gondolni. Azt hallottam, az emberek ilyenkor, ábrándozás közben szoktak megfagyni... Elég volt a kellemes gondolatokból! Indulatba kell jönnöm, hogy ne fagyjak meg! És dühös is leszek, dühös az elővigyázatos haramiára, aki ma sem adott le egyetlen lövést sem. Megsejtett volna valamit? Megijedt? Télen rövidek a nappalok...

Egy ideje azzal foglalatostkodtam, hogy ökölbe szorítom és elernyesztem az ujjakat a jobb kezemen: összefagytak és nem tudtam behajlítani őket. Akkor volt a csend, mintha az egész védvonal tudott volna a párharcunkról, és visszafojtott lélegzettel figyelte volna, ki lő elsőként. Bizonyára a német is fürkészt engem. Több mint egy hete egyetlen lövést sem adtam le; ő tudta ezt és óvatos volt. Nem volt idő befejezni a gondolatot, mert valami mintha a szívembe hasított volna: „Légy résen!”

És okkal, mert az árokból előbukkant a náci feje a hó fölött. Hirtelen elöntött a forráság.

Most azt következik, hogy akárcsak tegnap, a nagy testével kimászik az árokból a hóra, sietve megteszi a háromméteres távolságot és felszívódik! Nem, ugye csak viccelsz, te patkány,

ezúttal nem fog működni a dolog! Szilárdan kézbe fogtam a puskámat.

A náci arca tisztán látszott a nézőkén át, egy pillanatra sem vettem le róla a célkeresztet. A lövészárkainkat fürkészte, ahonnan mindenféle kellemetlenségre számíthatott, felém egy pillantást sem vetett. „Ez azt jelenti, hogy nem lát engem, és el sem tudja képzelni, hogy rajta kívül más is lehet itt. Biztató!” – gondoltam.

Meghúzhattam volna a ravaszt, de még nem akartam, mert így visszahanyatlott volna a lövészárkba, márpedig ez nem illeszkedett a tervembe. Le kellett lőnöm, és megmutatnom mindenkinek, hogy holtan fekszik országunk földjén. Szinte biztos voltam benne, hogy bármelyik pillanatban felpattanhat; már készen állt, és nem volt más útvonala. A tegnapi manőver megismétlésére készült, de most már tudtam, mit akar és számítottam rá.

A csend miatt nyugtalankodva, a fokozódó hidegtől és a sötétedéstől siettetve egyetlen rövid ugrással a felszínen termett, majd mélyen előrehajolva megtette az első, egyben utolsó lépést. Az ostorcsattanásra emlékeztető, régóta esedékes lövés hosszan visszhangzott a fagyos levegőben. A náci a hóra zuhant, puskája, mely többé nem jelentett veszélyt az embereinkre, kicsúszott a kezéből, és halott tulajdonosa lába elé esett.

„Hát, úgy tűnik, ezzel megvolnánk...” – gondoltam könnyebbülve. Kedvem lett volna felegyenesedni és az egész frontvonalnak odakiáltani: „Nézzetek srácok, kinyiffantottam az átkozott fenevadat!” De nem tudtam felállni, még kevésbé kiáltani; fejem ráhanyatlott a kezemre, mely még mindig görcsösen markolta a hideg puskát, úgy éreztem, minden erő elszáll belőlem. A hosszú órákon át tartó idegfeszültség megtette ha-

tását. Egész testemet megbénította egyfajta megmagyarázhatatlan kimerültség; valami oknál fogva csak enni és aludni akartam, mégpedig sokáig, és azzal a tudattal ébredni, hogy megtettem a kötelességemet.

Nem tudom, meddig feküdtem ott, csak azt, hogy valamikor felébredtem és kinyitottam a szemem.

„Tennem kell valamit. Vajon mennyi időt veszítettem?” – kérdeztem magamtól. „A németek bármelyik percben jöhetnek a mesterlövészükért, kereshetik. Nem, tennem kell valamit.”

Arrafelé néztem, ahol a náci feküdt. „Tévedtem, mikor azt hittem, hogy elhibázhatom. Ez nem történhetett volna meg!” – konstatáltam elégedetten, és inkább magammal kezdtem törődni. Lehúztam a gypjúkesztyűt a bal kezemről és óvatosan dörzsölni kezdtem vele a jobbat. Aztán hóval dörzsöltem, majd megint a kesztyűvel. Csak dörzsöltem és dörzsöltem, egyre erősebben masszírozva az ujjaimat, míg kellemes bizsergést nem éreztem benne. Aztán újra hóval dörzsöltem. Amint helyreállt a vérkeringés az ujjaimban és a lábfejemben, amit folyamatosan mozgattam, kezdtek engedelmeskedni az akaratomnak. Nem vártam meg, hogy besötétedjen, odakúsztam a halotthoz. Nem tartottam tőle, hogy az ellenség megláthat, álcaruhám és a mély hó megóvott attól, hogy pusztá szemmel észrevegyenek.

Jó néhány percbe került, mire kúszva megtettem a negyvenméteres távolságot, dőlt rólam a veríték. Leküzdve a fojtogató hányingert (elvégre nem mindennap kell hozzáérnem egy nácihoz, akit én lőttem le!) odahúzódtam a fejéhez, és azonnal észrevettem a lövedéktől származó bemeneti nyílást. A vér ráfagyott az arcára a hidegben.

Próbáltam összeszedni a gondolataimat, mi legyen a következő lépés? Vonszoljam oda a németet a lövészárkunkhoz bi-

zonyságul, vagy itt helyben motozzam meg bizonyítékért? „Nem, semmiképp sem vonszolhatom végig a fagyott gazfickót az úton. És kinek lenne rá szüksége? Elveszem amire szükségem van, és ennyi!”

Finn késemmel felhasítottam az álcaruhát. Azonnal észrevettem, hogy tényleg egy hőtároló edény, jelesül egy szokatlan formájú, lapos, fehérre festett palack van a hátához erősítve. Levettem róla, és hanyatt fordítottam a tulajdonosát. Új, fehér báránybőr kabátja alatt egy katonai táskát és egy írótablát találtam, egyenruháját számos kitüntetés ékesítette. Levágtam az érdemrendeket, a zsebeiből pedig az összes iratot, levelet és fényképet magamhoz vettem. A katonai táskában holland csokoládé, török cigaretta, osztrák öngyújtó, német kekszféleség, olasz borotva és egyéb holmik voltak, a karóra a csuklóján svéd gyártmány volt. „Ez aztán a nemzetköziség! Mindenhol járt és mindenhol fosztogatott!” Úgy döntöttem, a puskáját és a látcsövét is magammal viszem. Most, hogy végeztem, akár indulhattam is, nem volt értelme tovább kísértetni a sorsot. Ebben a pillanatban azonban fojtott hangon megcsörrent egy telefon. „Na nézd csak, milyen kényelemben élt a gazfickó!” – gondoltam. Gondoltam, körülnézek kicsit a náci rejtékhelyén, és csak a móka kedvéért válaszolok a hívásra.

Rögtön feltűnt, hogy úgy volt, ahogy sejtettem: a lövészárkot és a három méterre lévő löállást nem kötötték össze átjáróval, balvégzetéért így hát ők maguk voltak felelősek. A löállítás mindössze egy kiserőd volt egy lövészgödör peremén, melynek kémlelőnyílása kétrétegű szövettel volt lefüggönyözve, odakinn pedig mindent hó borított. El lehet képzelni, mennyi eséllyel lehetett 200 méterről észrevenni! A telefont, a valódi fapadlót és a számolyt leszámítva odabenn minden olyan volt, mint ná-

lunk, bár ez valamivel tágasabb volt, a bejáratot pedig meleg takaró fedte.

A telefon folyamatosan csöngött. A mesterlövésznek ilyenkor válaszolnia kellett. Felemeltem a kagylót:

– *Was wollen Sie?* (Mit akar?) – kérdeztem udvariasan.

– *Wo ist du?* (Hol vagy?)

– Ó, folytasd csak...

– *Was, was?* (Micsoda, micsoda?) – hallatszott a telefon-kagylóból.

– Jól mondod, nem minket, hanem titeket! – egy szójátékkal feleltem, az orosz *vasz* szó ugyanis „titeket” jelent. Letettem a kagylót.

„Ideje eliszkolni” – gondoltam. Elvágтам a zsinórt, és magammal vittem a telefont.

Kimerülten, izzadtan, de boldogan zuhantam barátaim karjaiba, akik óvatosan lesegítettek a lövészárkok alá. Miután több órán át figyelték a párharcot, a barátaim megölelgettek és gratuláltak a sikeremhez.

– Csend legyen örültek, most kezdődik a multság! Gyereünk!

A „multságra” tett utalás épp időszerű volt, és a srácok hamar megértették. Kipróbált fiúk! Az összekötő folyosón át diadalittasan a főhadiszállás-fedezékhez vonultunk a trófeákkal.

Miután telefonon már tájékoztatták őket a visszatérésemről, a század vezetése összegyűlt a harcállásponton: Butyorin hadnagy, a századparancsnok mellett ott ült Morozov zászlóaljparancsnok; Popov, a század politikai tisztje; Ivan Vasziljev, a zászlóalj segédorvosa és a mosolygó Uljanov őrnagy a hadosztály politikai vezetésétől. Utóbbi jelenlétén egyáltalán nem csodálkoztam, Uljanov őrnagy gyakran felkeresett minket a front-

vonalon, örültem, hogy újra látom. Közvetlenségének, bátorságának és emberségének hála az őrnagy közszeretetnek és közmegbecsülésnek örvendett. A magas, sovány férfiú egy bottal közlekedett a frontvonalon, mivel nemrég megsebesült a lábán.

– Őrnagy elvtárs! A parancsot végrehajtottam, a náci mesterlövészt kiiktattam! – jelentettem felvillanyozva Morozov zászlóaljparancsnoknak.

– Szép munka. Szóval végül mégis sikerült? – mondta és megölelt. – A haderőnem nevében is köszönöm. Két nap eltávoztát kap. Kérdemelte!

– A Szovjetuniót szolgálom! – harsogtam jókedvűen. – Kezelésbe vettem a gazembereket, és éjjel-nappal is folytatom, az egész századunknak megtanítom a fogásokat!

Pontosan két napig senki sem háborgatott. Gondosan elhelyezkedtem egy puha derékaljon a harcállásponton, szőrmekabátot terítettem magamra és az egész időt alvással töltöttem. Aznap este sem a lövészárkainkra zúduló tűzéségi tűz, sem Gyugyin törzsőrmester „Ébresztő, Nyikolajev, kész a vacsora!” kiáltása nem tudott felébreszteni. Úgy tűnt, most először sikerül bepótolnom az itt tartózkodásunk óta kiesett alvásmennyiséget.

Véres küzdelem

1941 decemberében kineveztek az 5. század egyik lövészszakaszának parancsnokává egy hadnagy helyére, aki elesett a legutóbbi összecsapásokban. A mesterlövész puskámtól azonban nem tudtam megválni, időről időre kimentem a frontvonalra. Ilyenkor magammal vittem egy katonát, hogy bevezessem a mesterlövészet rejtelmeibe, vagy ha úgy tetszik, képezzem az utódaimat. Dicsőséglistám lassan, de biztosan gyarapodott, ennek megfelelően a puskatuson lévő csillagok száma is növekedett, nagy műgonddal, olajfestékkel vittem fel őket. Már hét közepes és hat kisebb csillag díszelgett rajta, vagyis ez idáig 76 nácit tettem hidegre. Egy vadonatúj puskáról volt szó, melyet a villamosnál tönkrement fegyver helyett kaptam.

1941. december 13. a megszokott módon, vagyis az őrszemek jelentéseivel, a szolgálati beosztás elkészítésével, a parancsok kiadásával és a parancsnokságról kapott utasítások teljesítésével indult. Aztán hirtelen a század harcálláspontjának telefonkezelője, Filatov tizedes berontott a fedezékbe:

– Jevgenyij, hívat a századparancsnok. Sürgős! Azt mondta, késlekedés nélkül hagyj ott mindent.

Butyorin hadnagy, a századparancsnok a következő parancsot adta: „Siessen az ezred törzskarára! Maga dönti el hogyan, de még napnyugta előtt át kell jutnia. Menjen egyenesen Agasin ezredkomisszárhoz. Három órára ott kell lennie.”

Görnyedten szaladni a kígyózó lövészárkokban nem volt valami kellemes. Túl azon, hogy éhes voltam, még az élelmiszerfejadagot sem kaptam meg...

Bármennyire igyekeztem, nem értem oda három órára, de nem róttak meg érte, tudták, milyen körülményes világosan kijutni a szektorunkból.

– Siessen át a hadosztály törzskarához, az embereink már várják. Jelentkezzen Matvejevnél, a politikai osztály parancsnokánál!

A hadosztály törzskara is jókora távolságra volt. Járművekkel természetesen nem találkoztam, mivel a németek folyamatosan szemmel tartották és még éjszakánként is bombázták az országutat. Ennek ellenére pár óra múlva már a hadosztály főhadiszállásánál voltam, próbáltam rendbe szedni magam. Korábban már jártam itt egy mesterlövész állománygyűlésen, a náci-pusztítók összejövételén, nemrég pedig ugyanitt fogadtak párttagjelöltté minket, jelesül Dobrikot, Karpovot, engem és még néhány bajtársat más ezredekéből.

Pancsenko ezredes, a hadosztályparancsnok irodája előtt tizenkét ember gyülekezett egy szűk helyiségben. Trescsev századoson, a Komszomol politikai helyettes vezetőjén kívül két felderítő, néhány utász és harckocsizó volt jelen. A hadosztályparancsnokra várva azon tűnődtünk, mi okból rendelhettek ide egy ilyen tarka társaságot. Végül behívtak minket az irodába

– Üljenek le, elvtársak! – szólalt meg a hadosztályparancsnok.

– Az eligazítás rövid lesz. Nyikolajev tábornok, a hadseregparancsnok kéréste ide magukat, hogy miért, nem tudom. Mindannyiunk személyes meghívást kapott, este hat órakor mindannyiuknak nála kell lennie. Nincs sok idő. Egy sebesült szállítóban fognak utazni, ami odakinn vár. Trescsev százados kíséri majd magukat.

Pontosan a megjelölt időpontban behívtak minket az irodába. A parancsnok az íróasztalnál állt, kissé fölé hajolt és mindkét kezével rátámaszkodott. A szokásoknak megfelelően felsorakoztunk előtte, majd miután köszöntöttük a parancsnokot, egy lépést előre lépve sorra bemutatkoztunk.

Nyikolajev tábornok intett, hogy ülünk le, felvett egy ceruzát és odahúzott magához egy méretes írófüzöt:

– Mindannyiuktól tájékoztatást kérek, milyennek látják a helyzetet az uricki szektorban. Beszámolnak az ottani német erőkről, a tevékenységükről, az erősítéseikben és a fegyverzetükben észlelt változásokról. Sorra egymás után kikérdezem magukat.

Azonnal egyértelmű volt, mit várnak tőlünk. Mindannyian Urick térségében állomásozó ezredekől érkezünk, a miénk a védvonal legszélét, a Finn-öböl és a tőle balra elterülő pulkovói magaslatok közti szakaszt ellenőrizte. Urick közvetlenül előttünk feküdt...

Amilyen tömören, szabatosan, mégis részletekbe menően tudtuk megosztottuk vele az információinkat és az elképzeléseinket. Kivétel nélkül mindenki azt akarta, hogy mihamarabb szorítsuk ki a németeket Leningrádból. Jelenlegi hadállásainkat senki sem tartotta megfelelőnek: kényelmetlenek, nyirkosak és védtelenek voltak, a németek könnyen szemmel tarthatták és bombázhatták őket. Mindenki valódi cselekvést várt, épp ezért

a beszámolók során pontosságra törekedtünk. És valóban, nálunk felderítőknél, utászoknál és mesterlövészeknél ki tudhatott többet az ellenség védműveiről, melyeket mindennap megfigyeltünk és alaposan tanulmányoztunk? Ki ismerhette jobban a teljes frontvonalat, a senki földjét és az ellenség állásainak hátsó régióit, miután hason csúszva szélében-hosszában bejártuk?

A parancsnok figyelmesen végighallgatott bennünket, rövid szünetet tartott, majd hozzánk fordult:

– A helyzet világos. Tudni akarom, be lehet-e venni Urickot rohammal anélkül, hogy az előrenyomulás hirtelen elakadna? Mi a véleményük?

– Feltétlenül! – vágtuk rá szinte kórusban –, de persze megfelelő előkészületek után és összehangolva a különféle alegységek hadmozdulatait.

A parancsnok felállt, mi pedig talpra ugrottunk. A tábornok megköszönte az eszmecserét és búcsúzóul engem leszámítva mindenkiel kezet szorított, majd visszament az íróasztalhoz, fölvev rőla valamit, felénk fordult és ezt mondta:

– Nos, elvtársak, köszönöm a közreműködésüket! Magát pedig, Nyikolajev elvtárs, a 42. hadsereg katonatanácsa nevében a náci gazemberek pusztításáért megjutalmazom egy órával, melybe bele van gravírozva a neve – azzal átnyújtott egy díszdobozt, és kezet rázott velem.

– A Szovjetuniót szolgálom! – feleltem kissé izgatottan.

Miután kiadta az „oszolj” parancsot és elhagytuk az irodát, a többiek megkértek, hogy mutassam meg az ajándékot. Egy méretes zsebóra volt a Kirov Művekből, a fedél belsején gravírozással: „J. A. Nyikolajev elvtársnak a hadsereg katonataná-

csától a német fasizmus elleni harcban mutatott kimagasló teljesítményéért.”

A srácok megcsodálták az órát, elolvasták a szöveget és gratuláltak, bár egyikünk sem tudta, mit tartogat a sors a nem túl távoli jövőben nekem és az óra számára.

Ugyanazon az úton, amin jöttünk, visszamentünk, csak most fordított hierarchiai sorrendben. A hadosztály törzskarán és az ezrednél rákérdeztek a tábornokkal folytatott megbeszélésünkre, megnézték az órát, elolvasták a fedélen lévő gravírozást, de senki sem kérdezte meg, hogy „Srácok, nem vagytok éhesek?” Persze nem számítottunk rá, hogy közös vacsorára invitálnak, nem ilyen idők jártak. De legalább egy kicsit korábban utunkra engedhetek volna...

Szerettem volna mihamarabb visszaérni és harapni valamit, ezért maximális sebességgel tettem meg az ezred törzskara és a zászlóalj harcálláspontja közti távot, ami nem volt egyszerű, mert az út egy része hóval borított, kanyargós szakaszokon vezetett.

„Úgy látszik, történt valami” – gondoltam, ahogy végigsiettem a század lövészárkain, melyek a távollétemben alapos változáson mentek keresztül. A fedezékeknél üres horganyzott lőszerdobozok heverték, lábam alatt kézigránátok begöngyöléséhez használt olajos csomagolópapírok zizegtek, a katonák a fegyvereik ellenőrzésével foglalatoskodtak.

Századparancsnokunk, Butyorin hadnagy, akit tájékoztattam a visszatérésemről, sietve kiadta a parancsot:

– Igyekezzen a szakaszához! Megjött az utasítás, egy óra múlva támadunk.

„Remélem, lesz időm enni valamit a csata előtt” – csak erre tudtam gondolni. Nem volt kétségem afelől, hogy a szakaszom

készen áll a csatára és alig várja, hogy részt vehessen a küszöbön álló műveletben. A rajparancsnokok kiosztották a megmaradt kézigránátokat, illetve újra ellenőrizték a katonák fegyverzetét és felszerelését.

A Vörös Hadsereg katonái összeszedték szerény javaikat és az oldalzsákjukba tették őket, melyet a kényelem kedvéért a hátukra vetettek, majd sietve pár soros leveleket körmöltek a rokonoknak és barátoknak – rövid, sebtében megírt leveleket, talán az utolsókat az életben. Én is írtam néhány sort anyámnak Tambovba:

Drága Anyuska!

Mint mindig, most is minden csendes és nyugodt. A mai napon átvonulunk egy másik helyre, ami valószínűleg sokkal jobb lesz, mint a mostani. Épp ezért most nincs időm írni, de ahogy megérkezünk, ez lesz az első. Tudnia kell, hogy megjutalmaztak: kaptam egy gravírozott órát a hadsereg parancsnokától.

Adja át üdvözetem mindenkinek, és ne aggódjon, ha sok idő telik el a leveleim között. A költözés és az új postaszolgálat miatt bármi megtörténhet.

Sok-sok ölelés és csók,

Jevgenyij

Az alegységek parancsnokai jelentést tettek feljebbvalóiknak az alárendeltjeik harckészültségéről. Parancsba kapták, hogy az embereik ne kószáljanak céltalanul a lövészárkoknál és ne vonják túlzottan magukra az ellenség figyelmét, hanem pihjenek a fedezékekben.

Az egyezményes jelig még mindig hátravolt öt perc.

– Bárcsak tudna adni valamit az éhem csillapítására – mondtam a napostisztnek –, két napja alig ettem.

– A francba az egészszel! – dohogott. – Ezt jól elszúrtuk! Tudja, parancsnok, a mi hibánk; azt hittük, nem fog visszajönni! Csak vártunk, vártunk, és aztán megettünk mindent. Kérem, bocsásson meg! Viszont van néhány levél az ön számára, jobban mondva három, mindegyik Tambovból érkezett.

Belenyúlt a gázlárcrtáskájába, és előhúzott három borítékot, rajtuk a számomra oly ismerős és kedves kézírással. „Anyámtól jött” – konstataáltam boldogan. „Majd később olvasom el őket, ha egyedül leszek” – gondoltam, és a bélelt nadrág zsebébe gyűrtem őket. Az órát rövid búcsúpillantás után egy jobb oldalt lévő kisebb, különleges zsebbe süllyesztettem. Még öt perc volt hátra a jelzésig.

Aztán elérkezett a várva várt perc, mely az egész csatára lendületet ad: a fagyos levegőben három rakéta indult sivítva az ég felé, előbb zöld, majd vörös ragyogásba vonva a mellvédfalon túli havas mezőt. Átlendültem a mellvédfalon, talpra ugrottam, felegyenesedtem és körülnéztem, mi a helyzet a szakaszommal. A lövészárkaink kiürültek.

– Előre a szülőhazánkért! Hurrá! – üvöltöttem, mire az arcvonal teljes hosszában számtalan torokból tört elő a „Hurrá!” kiáltás. A zászlóalj támadásba lendült.

Századunk lendületesen, minimális veszteségek árán betört a nácik első lövészárkaiba, önkívületi állapotban, a menekülő ellenség hátán kívül mást nem látva, a géppuskaropogással és a lábunknál robbanó gránátokkal mit sem törődve elfoglaltuk a lövészárkok második, majd szorosan a rémült nácik nyomában haladva a harmadik vonalát is. Bajonettel és puskatussal

végeztünk a gazfickókkal, a kézigránátokkal pedig kiűztük őket a masszív építésű árkokból.

– Szép munka, fiúk! Üssétek a nácikat keményebben! Ne nézzetek vissza! – kiáltotta Butyorin hadnagy, aki megjelent a szakaszunknál. – Az egyetlen út az előre!

Érezve, hogy a fő célt már sikerült elérni – vagyis elfoglaltuk az ellenség lövészárkait –, a katonák tovább nyomultak a parancsnok után. Az utolsó lövészárkok mellvédjén átugorva egy mezőn találtuk magunkat, melyet méteres hó borított. A hirtelen csendtől meghökkentünk, s bár sem az ellenséget, sem a kétoldalt hadrendbe állított erőinket nem láttuk, a századparancsnok ösztönzésére a szakasz tovább nyomult a hófödte magaslatok felé, mialatt a többiek a fedezékeikbe visszavonult nácik likvidálásával voltak elfoglalva. Mindenfelé halott nácik heverték bizarr testtartásban, rengeteg volt belőlük.

Miután helyreállították a rendet az elfoglalt árkokban, a század többi katonája is követte a parancsnokot, és kijutott a mezőre, készek voltak támadást intézni a hátsó régiók ellen, de a németek rendezték soraikat és védelmi tüzet nyitottak ránk, tüzéséggel és aknavetőkkal lötték a korábbi lövészárkaikat és fedezékeiket.

– Előre! Mindenki előre! Ne álljatok meg! Tűnjetek a tűzmezőből!” – kiáltotta Butyorin hadnagy, miközben egyre messzebbre vezette embereit. De a meneküléssel kecsegtető alacsony dombokhoz nem lehetett gyorsan eljutni, a hó túlságosan mély volt, a lábaink alig tudtak mozogni benne, mintha egymáshoz lettek volna kötözve. Ráadásul kiderült, hogy a hó alatt jégpáncél húzódik. Két-három gránát csapódott be a havas síkságon, jéggel és gránátszilánkkal vegyes gejíreket fakasztva.

Egyetlen kézigránáttal és egy pisztollyal felfegyverkezve a

századparancsnok mellett futottam. Tíz méterre tőlünk Filatov, a tagbaszakadt szibériai srác igyekezett a szomszédos szakaszból, kezében tűzkész állapotba hozott DP golyószóróval evickélt a hóban. Mögöttünk tíz-tizenöt bajtársunk nyomult előre.

„Hé, kicsit mintha kevesen lennénk” – gondoltam, ahogy a katonáink soraira pillantottam, melyek minden percben egyre ritkultak. „Vajon mit tervez a századparancsnok? Mi lesz a következő lépés?”

És mit tehetnénk? A feladatot végrehajtottuk, sőt kissé túl is teljesítettük, eljutottunk egészen a harmadik lövészárkvonalig. Másra nem maradt emberünk, és a zászlóaljjal való összeköttetés sem volt megfelelő. A legnagyobb fenyegetést azonban a pirkadat jelentette, a nácik már jól láthatták embereinket a havon. Mi hárman már majdnem eljutottunk a biztonságot ígérő magaslathoz, amikor mindannyiunk meglepetésére a domb tetején széles, fekete lőrés tűnt fel, és félelmetes géppuskatűz zúdult ki rajta. A németek az egész befagyott tavat tűz alá vették.

„Szóval ez nem egy egyszerű magaslat, hanem jól álcázott lőállás! Egy álcázott kiserőd! Ezért nem vették észre a felderítőink; eddig nem használták, mivel az erődítéseik mögött van!” Alig pár másodperc elteltével már csak hárman maradtunk élve a behavazott területsávon: a századparancsnok, Filatov géppuskás és én. A holttérben, közvetlenül a lőrés alatt voltunk, mely tovább okádta a halálos tüzet.

Megpróbáltam oldalról felmászni az lőrészhez, de két lépést sem sikerült tennem és visszacsúsztam, a kiserődot jég borította. Megkerülni azzal a veszéllyel járhatott, hogy közvetlen lőtávolságból eltalálnak.

„Most aztán mi legyen? Hogy fogunk innen kijutni?” – tűnődtem, és körülnéztem a hófödte tájon. A ragyogó téli nap

vakítóan sütött, mi pedig itt ragadtunk ebben a holttérben, ahová a magaslati kiserőd árnyéka vetült. Az árnyék határának a sávján egyszer csak három homályos emberalak tűnt fel. Egyre nagyobbak lettek, végül megálltak és nevetésben törtek ki, majd beszélgetni és gesztikulálni kezdtek. Amennyire értettem őket, a magaslatról lepillantva a mezőn haldokló katonáink látványán örvendeztek.

Nem bírtam tovább. Szó nélkül átvettem Filatovtól a golyószórót, hátrálni kezdtem oldalirányban és célba vettem az egymás mellett álló három magas, jókedvű, hahotázó tisztet a dombtetőn. Ujjam ráfonódott az elsütőbillentyűre, és egy rövid sorozat örökre elhallgattatta a három mókás kedvű fickót.

– Hát, srácok, jobban tesszük, ha visszatérünk a bázisra. Egyesével megyünk, Filatov fedez a golyószóróval – rendelkezett Butyorin hadnagy. – Rövid sprintekben, cikcakkban haladjunk, és ne torlódjunk fel. Gyerünk, indulás!

Ő ment elsőként, mélyen előrehajolva ide-oda cikázott a havon a biztonságos lövészárkok felé. Mindössze hatvan méterről volt szó, mégis végtelen távolságnak tűnt. Filatov is futásnak eredt és alábukott, hogy fedezéket találjon, majd én is nekiiramodtam. A nácik a kiserődben észrevettek bennünket, fejünk fölött és a lábunknál golyók süvítettek. Filatov néhány rövid sorozattal átmenetileg lecsendesítette őket, ezt kihasználva a hadnagy és én futni kezdtünk.

– Nem, ez nem fog sikerülni! És mi van Filatovval? – gondoltam, aztán észrevettem, hogy Filatov is rohan. A lőrésből heves tűz alá vettek minket, a hadnagy földre rogyott. Megsebesült vagy meghalt? Odaküldtem Filatovot Butyorinhoz:

– Siess a hadnagyhoz! Ha meghalt, hozd vissza, ne hagyd ott. Add át a golyószórót, fedezlek. Indulj!

Megragadtam a fegyverét és tüzet nyitottam a lőrésre, mire a német géppuska elhallgatott. Fél szemmel Filatovot figyeltem, aki odakúszott a hadnagyhoz, a vállára vette és a kezével takarítva a havat az útból kúszni kezdett vele a lövészárók felé. Folyamatosan lőttem az ellenséget, nem hagytam, hogy a kiserőd géppuskása felemelje a fejét. Úgy tűnt, a kiserőd örökre elnémult, örömöm azonban korainak bizonyult, mert a nácik heves aknatüzet zúdítottak a tóra, mi hárman voltunk a célpontok.

Az aknagránátok közvetlenül mellettünk robbantak, előttünk és oldalt csapódtak be, csak úgy záporoztak. Az egyik a hadnagy hátán robbant, Butyorin és Filatov meghaltak. „Vége mindennek, most én következem!” – tudatosult bennem, hogy ebből a pokolból lehetetlen élve kijutni, legfeljebb csoda folytán, már ha létezik ilyesmi. Futottam tovább, a golyószóró dobtárával védtem a fejem. Sűrű irányváltatásokkal, cikcakk vonalban haladtam, igyekeztem kijutni a tűzmezőből. A németek el akartak vágni a lövészároktól, mely már csak húsz méterre volt. Próbálj eljutni oda! „Most már biztos, hogy mindjárt megsebesülök. De hol?” – egyfolytában ilyen gondolatok jártak a fejemben. Félttem, hogy megsebesülök és elviselhetetlen fájdalom gyötör majd, sőt talán hadirokkant leszek. „Nem, a dobtár védi a fejemet. Talán a lábamon? Akkor viszont biztos nem jutok el a lövészárokg! Nem akarok a lábamon megsebesülni. Akkor már inkább a karomon. De melyiken? Ha a jobbat találják el, hogy használom majd a kezem? Inkább a bal karomat!” Ide-oda cikázva folyamatosan próbáltam kitérni az utam szegélyező detonációk elől. Az aknagránátok robbanásai nyomán hó és jég repült a magasba, fémszilánkok repkedtek szerteszét. A felrobbanó lövedékek között futva észrevettem, hogy Filatov megmozdult. „Életben van! Kússz, cimbora! Talán a hadnagy is él”

– tűnődtem, mikor hirtelen borzalmas fájdalmat éreztem a bal karomban. „Melyik gázfickó talált el? Ki tehette?” Próbáltam kikövetkeztetni a dolgokat. Rájöttem, hogy senki nincs körülöttem és nem is lehetett. „Szóval megsebesültem! A karomon! Mégpedig a balon” – kezdett derengeni. Futás közben rápillantottam a karomra. A pufajka ujjá a vállrésznél cafatokra szakadt, tenyeremet melegnek és nedvesnek éreztem. A jelek szerint egy robbanólövedék talált el. De ki adhatta le a lövést, hisz’ egyetlen németet sem látni?! Egy mesterlövész?

Komoly fájdalom gyötört, karom tehetetlenül lógott, de tudtam, hogy ki kell iktatni a mesterlövészt, mivel az nem fogja hagyni, hogy Filatov visszakússzon. Lehasaltam a hóba, és tűzkész állapotba helyeztem a golyószórót, de továbbra sem tudtam, merre és kit vegyek célba. Úgy gondoltam, most is a lőrésből tüzelnek, máshonnan nem lehetett! Céloztam, meghúztam a ravaszt, de nem hallottam lövést. Újra és újra próbálkoztam, de továbbra sem történt semmi. Kifogyott a lőszer! Hát persze. Hány lövedék lehet egy töltenytárban?

A karomat kínzó fájdalmat leküzdve kúsztam a lövészárók felé. Nem tudtam hátrahagyni a fegyvert, még kiürült tárral sem. Mégiscsak fegyver! Végül a golyószóróval bezuhantam az árokba, ahol valaki elvette tőlem, egy másik bajtárs pedig keskeny szíjat kötött a karomra és elállította a vérzést.

– Szanitécek! Vannak itt szanitécek? – kiáltottam oda a katonákhoz. – Segítsenek a géppuskásnak visszahozni a századparancsnokot. Valaki segítsen Filatovnak!

Végül sikerült kissé visszanyernem az öntudatomat, és kezdtem összerakni a körülöttem zajló történések mozaikjait.

– Hányan maradtak életben? A tisztak közül kik? – érdek-

lődtem a katonáknál. Elmondták, hogy egyetlen tisztet sem látnak, és nagyon kevés a túlélő.

– Figyeljenek! Mindenki készítse elő a fegyvereket és a kézigránátokat. Lehet, hogy a nácik támadást indítanak. Nem szabad beengednünk őket az árkokba! Keressenek néhány szanitécet! El kell látnunk a sebesülteket, és aztán hátraküldeni őket. Keressenek valamilyen kötelet vagy telefonkábelt, oda kell hajítanunk Filatovhoz, egyedül nem fog tudni idekúszni.

Úgy láttam, odafigyelnek a parancsaimra és kötelező érvényűnek tekintik őket. Valaki már hozta is a telefonkábel-teker-cset. Filatov tíz méterre feküdt az ároktól, a hadnagy teste rajta.

– Életben vagy Filatov? Tudsz kúszni?

– Megsebesültem. Segítsetek! Egyedül nem fog menni!

– Sietünk. Kapd el, Filatov! Fogd meg a végét és tekerd magad köré, mi pedig behúzzunk! Ne dobd le magadról a hadnagyot!

– kiáltottam oda, majd rázuhantam a mellvédfalra...

Hirtelen metsző fájdalom hasított belém, ezernyi égő tűszúrás formájában átjárta a testemet, és aztán elenyészett. Kisvártatva ismerős hangokat hallottam, de nem hatolt el a tudatomig, ki beszél kihez:

– Hová küldjük? Nincs eszméleténél! Vagy hagyjuk az egészségügyi zászlóaljnál?

– Nem, át kell vinni a kolostorba, 1170-es tábori kórház, sürgősen! Siess, Vlad! Óvatosan szállítsátok, ne rázkódjon, különben nem éli túl!

„Kiről beszélnek? Mi történt velük? És hol vagytok? Velem mi történt?” – próbáltam értelmezni a dolgokat, de nem állt össze a kép. Úgy éreztem, mintha felemelnének és vinni kezdenének. Aztán egy ismerős hang bátorító szavai következtek:

– Hát, testvér, vigyázz magadra! Gyógyulj meg és gyere vissza az ezredhez! Várni fogunk!

„Testvér...” Ki mond ilyeneket? Ez Vlad Kozirjev hangja! Igen, ez ő. A betegszállító ajtaja becsapódott, ő pedig elindult összeszedni a többi sebesültet. Újra elvesztettem az eszméletemet.

Rendhagyó operáció

Az Alekszandr Nyevszkij kolostorban berendezett 1170-es számú nagy tábori kórház zsúfolásig tele volt. Egy hordágyon feküdtem a fal mellett a hosszú folyosón. A mennyezet bolt-hajtásai mintha nagyon magasan húzódtak volna, talán mert a hordágyat közvetlenül a padlóra tették. Körülöttem mindenütt huzat süvített, legalábbis így éreztem, a fogaim vacogtak.

Egy magas, sovány férfi könyékig feltűrt orvosi köpenyben szélesen gesztikulálva, nagy léptekkel haladt a folyosón, mellette egy alacsony, ősz hajú asszony próbálta tartani a lépést, miközben magyarázott valamit. Sűrűn megálltak a hordágyaknál, és belenéztek a sebesült feje alá tett papírokba vagy váltottak néhány szót az illetővel, és mentek is tovább. Hozzám is oda-jöttek, felemelték a rám terített pokrócot és a magas orvos valamilyen okból tapogatni kezdte a gyomortájékomat. Hidegrázásom volt, nagyon rosszul éreztem magam.

– Vigyék egyenest a műtőasztalra! – szólt oda az ősz hajú nőnek.

Nem voltam tudatában a testemnek, csak valami tompa fájdalmat éreztem benne, és egyfajta közömbösséggel viszonyul-

tam a körülöttem zajló történésekhez, de a viziten elhangzó, számomra eddig távoli szavak – „műtő”, „műtőasztal”, „kórterem”, „injekció” stb. – hallatán összerendeztem a félelemtől, mivel még nem tapasztaltam meg a valódi értelmüket. Időközben egy gumikerekekkel és fogantyúkkal ellátott magas, fehér, fémből készült rideg asztalszerűséget toltak a hordágyam mellé.

– Óvatosan mozgassák, gyomorsérülése van! – rendelkezett valaki.

Emlékszem, megpróbáltam átgördülni a hordágyról, amit a szanitécek az asztallapszerűség szintjéig emeltek, de mikor felültem, olyan pokoli fájdalom hasított belém, hogy rögtön elájultam...

Mintha valami ködben lebegtem volna, de aztán szétoszlott, és hirtelen egy fehér ruhás nő jelent meg mellettem. Nem lebegett, ült:

– Magához tért, gyermekem? Hála istennek!

– Kicsoda maga? És hol vagyok?

– Ne keljen fel, feküdjön nyugodtan. Az őrzőben van, komoly műtétje volt. Most pedig idehívom a doktor urat – és felállt a székről.

– Várjon egy percet! Mit jelent az, hogy „őrző”? És miért vagyok itt? – megijedtem ettől az ismeretlen, baljósnak tűnő szótól.

– Ne nyugtalankodjon! Már túlvan az egészen. Örülnie kellene!

Hányinger gyötört. Fájdalmat nem éreztem, de nem tudtam mozogni, mintha az ágyhoz lettem volna láncolva. „Talán tényleg le vagyok kötözve.” Mozogni próbáltam, de... zuhanni kezdtem a semmibe.

Hangos beszélgetésre tértem magamhoz, egy ismerős férfihangot hallottam:

– Hol van az én hősöm? Azt mondták, már felébredt.

Fehér köpenyes emberek álltak mellettem, egyikük a magas férfi volt, akit korábban a folyosón láttam.

– Sok vért vesztettem, vagy mi történt? Tudom majd használni a karomat? – kérdeztem.

– Úgy látszik, nem tudja mi történt – mondta a sebész jóízűen nevetve. – Itt van velünk ez a drága ember – mutatott az egyik mögötte állóra –, magát pedig megoperálták. És micsoda műtét volt! Teljesen szokatlan. Egy gránát- vagy aknaszilánk bevitte az óráját a gyomrába és a darabjai szanaszét szóródtak. Egy órasmester segítségével „leltároztuk” az összes alkatrészt: megmondta, mi hiányzik, én pedig sorra megkerestem és kiszedegettem őket. Az összes csavart és rugót kioperáltuk! Úgyhogy neki is köszönettel tartozik, igazán otthon van a mesteriségében. Most pedig pihennie kell, aludjon sokat! – és továbbindult a következő ágyhoz, közben utasította nővért, hogy fordítsanak több figyelmet rám.

Helyükre illesztve a mozaikokat az elmúlt 24 óra történéseiről, melyek lassan, de epizódyszerűen megjelentek az emlékezetemben, nyilvánvaló volt, hogy két helyen is megsebesültem: a karomon és a gyomromon. Az orvos hosszúra nyúlt vizitje kimerített, pedig én nem is beszéltem, csak hallgattam a mondanóját. Amint lecsuktam a szemem, megszűnt körülöttem a világ, és pihentető, nyugodt álomba szenderültem.

Pár nap elteltével lényegesen jobban éreztem magam. Időközben az összes orvossal és ápolónővel megismerkedtem, de nem csak a sebészeti részleg dolgozóival, hanem azokkal is, akik alkalmasszerűen fordultak meg az őrzőben. Gyakran meg-

álltak az ágyamnál, szóba elegyedtek velem, és áldották a sebész aranykezét.

A jó kedélyű orvos és a szakavatott órasmester által elvégzett műtét részleteiről rajtam kívül már az egész kórház tudott, és most élvezettel újságolták a történeteket. Az operáció az alábbiak szerint zajlott. Utoljára még annyit hallottam, hogy „Vigyék egyenest a műtőasztalra!”, majd miután szemrevételezte a sebet, a sebész kijelentette: „Órasmester nélkül nem tudom megcsinálni! Sürgősen kerítsenek egyet!” Senki sem tudja, hol és hogyan sikerült gyorsan találni, de végül egy szakemberrel jöttek vissza. A segítségével az óra összes apró alkatrészét kivették a gyomromból a nadrágombból kiszakadt szövet- és vattadarábokkal együtt: az óraüveg összes szilánkját, minden csavart, rugót és fogaskereket. Igaz, a bél egy részét is el kellett távolítani, de hát ez volt a produkció ára...

Megmenekülésemet a sebész szerint annak köszönhettem, hogy a gyomrom üres volt, ami a munkáját is megkönnyítette. Felépülésemért a kórház lelkiismeretes nővéreinek is köszönettel tartozom, akik gondoskodtak rólam. Mindazoknak, akik segítettek talpra állni és új életet adtak, életem utolsó napjáig hálás leszek. Később még a gravírozott órámat is visszakaptam, nem is akármilyet! Pontosan ugyanolyan volt, mint az eredeti, gravírozott dedikálással a Leningrádi Front politikai osztályától, 1942 januárjából. Mamlakat Navtangova adta át nekem, aki 1942 augusztusában egy küldöttséggel látogatást tett nálunk a 14. ezrednél – ugyanaz a Mamlakat, aki kislánként tanulta meg, hogyan kell szakszerűen gyapotot szedni, és aztán Sztálin saját kezűleg tüntette ki a Lenin-renddel és egy arany karórával. A gyomrom is helyrejött. Bár mind a mai napig érzékeny, alig-

hanem ez így természetes. Ahogy az orvosok mondják, a „javítási munkálatok” továbbra is emlékeztetnek a történetekre.

Mikor 1964. januárban, a blokád alóli felszabadulás huszadik évfordulóján Leningrádban jártam, reméltem, hogy találkozom a megmentőimmel. Keresésem azonban eredménytelennek bizonyult, a háború túlélőit a sors szétszórta hatalmas szülőföldünk legtávolabbi sarkaiba. Hol lehetnek most? Tisztelet illeti őket, a Leningrádi Front orvosi személyzetét: a sebészeket, akik a bombázások és légitámadások közepette is dolgoztak; a gyógyítókat, akik sebesülés vagy éhhalál áldozatai lettek, mialatt a soha nem felejtendő kilencszáz napos ostrom idején ezrek életét mentették. Hatalmas köszönet illet benneteket tőlünk, frontkatonáktól, a szüleinktől, feleségüinktől és a gyermekeinktől.

9. FEJEZET

Fiatalok voltunk

Nyolc napja voltam az őrzőben, gyötrelmeim lassan, de biztosan enyhültek, kezdett visszatérni az erőm. Az orvosi személyzet erőfeszítéseit fiatal szervezetem is segítette. Végre kezdtem úgy érezni, hogy túlélem.

A gyógyulással a pozitív szemlélet is visszatért. Volt időm elmélkedni, értelmet keresni mindabban, amin a háború hónapjai alatt keresztülmentem. A lövészárók után élvezet volt igazi ágyban, puha derékaljon feküdni és pléddel takarózni, mely nem volt ugyan hófehér, de tökéletesen csíramentes volt.

Minden reggel derűsen ébredtem. Örültem, hogy hamarosan felkelhetek, sétálgathatok, friss levegőt szívhatok, visszatérhetek ezredbeli bajtársaimhoz és újból használhatom a mesterlövész puskát. Csak az hiányzott a teljes boldogsághoz, hogy nem érkezett levél sem anyámtól, sem egy barátnőtől, akivel életem eddigi húsz éve alatt még nem hozott össze a sors. Nem akartam megírni, hogy súlyosan megsebesültem és jelenleg kórházban fekszem, semmi szükség nem volt arra, hogy drága, melegszívű anyám aggódjon emiatt.

Mivel mindössze négy ágy fért el benne, az őrzőben sosem

volt üres hely. Huszonnégy óra leforgása alatt egy vagy akár két ágyat is többször át kellett húzni, ahogy új betegek érkeztek... A sebesülés jellegén, az illető személyiségén, legfőképp azonban a fegyelmezettségen múltott a dolog. Ha valakiben kellő erő és kitartás volt ahhoz, hogy hat napon át betartsa az orvos utasításait, életben maradt. Ha nem, az illetőt levitték az alagsorba. Ez történt például azzal is, akinek súlyos gyomorsérülése volt, de nem bírta elviselni a kínzó szomjúságot és szeretét ejtette, hogy mosakodáskor több korty vizet is igyon...

Egyik reggel a vizit és a szokásos kórházi procedúra után épp csak sikerült elbóbiskolnom, amikor egyszer csak ismeretlen, ám rendkívül kellemes női hangra ébredtem. Ahogy felnéztem, az álom varázsütésre kiment a szememből: egy alacsony, húsz év körüli nő állt az ajtóban. Nem egyszerűen csinos volt, káprázatosan gyönyörűnek találtam. Jól látszott, hogy a fehér orvosi köpeny vonzó alakot takar. Apró, fekete, csillogó lakkcipőt viselt. Ami engem illet, durva csizmát viselő lányok látványához voltam szokva, így e takaros cipellők igencsak ámulatba ejtettek.

És nemcsak engem: az őrző összes betege megbabonázva nézte a jövevényt.

– Kicsoda maguk közül Zsigarjov? – kérdezte a lány, miközben mindannyiunkat alaposan végignézett. Kétszer is feltette a kérdést. – Akkor hát nincs itt Zsigarjov nevű?

– Én vagyok! – szólalt meg a Vaszilij Zsigarjov nevű középkorú katona, miután végre felocsúdott.

– Tehát maga Zsigarjov? – ismételte meg a kérdést, és megindult az ágya felé. – Akkor fogja a papírjait, és írja alá itt.

Azzal átnyújtott valamit Vaszilij bátyusnak, mindenkitől elköszönt és távozott.

– Ki lehet ez a szépség? – kérdeztem kábultan.

– Kicsit jobb színben látszanak a dolgok, nem igaz? Észrevetted? – jegyezte meg a szomszéd ágyon lévő fickó, mintegy ráerősítve az érzéseimre.

„Bárcsak megismerkedhetnék vele” – gondoltam, és elhatároztam, hogy kérdezősködni fogok felőle.

– Szandra, ki volt az, aki nemrég Zsigarjovot kereste? – érdeklődtem Szandra Nyevzorova nővérnél olyan közönyösen, amennyire tudtam.

– Ő a mi Tinánk a nyilvántartóból, civil ápolónő. Miért, felkeltette az érdeklődését?

– És mit dolgozik a nyilvántartónál?

– A sebesültek holmijaival és papírjaival kapcsolatos ügyeket intézi. Ha bárkinek bármire szüksége van, hozzá lehet fordulni.

– Ez esetben ő az én emberem. Hogyan találhatom meg?

– Nos, ma már késő, de holnap megkérem, hogy reggel nézzen be magához. Miről lenne szó?

– Hát, csak... – hirtelen elhallgattam –, meg akarom kérni, hogy hozza ide az irattárcámat, vajon megvan-e minden.

– Rendben, holnap odaviszem magához Nyikolajev.

A nap hátralévő részében természetesen főként róla folyt a társalgás, de persze a békeidők is szóba kerültek, a család, a barátok, a közeli ismerősök. Ha úgy adódott, egy kis dicsekvést is megengedtünk magunknak, társaim fényképeket, leveleket mutogattak a szeretteiktől. Nekem nem volt semmi, amit megmutathattam volna.

Másnap a szokottnál hamarabb, két órával az ébresztő előtt keltem, és megkezdődött a várakozás, a lány azonban csak a vizit után jelent meg.

– Ki akart látni engem?

– Én vagyok az! Kérem jöjjön kicsit közelebb – mondtam olyan nyugodtan és komolyan, amennyire tőlem telt, bár a szám közben mosolyra húzódott –, innen nem igazán látom és hallom.

Odajött az ágyamhoz:

– Mit szeretne kérdezni, beteg elvtárs?

– Kérem, üljön le, Tina, hogy mindent elmagyarázhassak! – ahogy összeszedtem a bátorságomat, nagy örömet leltem abban, hogy hangosan kimondhattam a számomra oly kedves nevet.
– Szeretném megkérni, hogy hozza ide az irattárcámat.

– Rendben, megyek és megkeresem. Mi a családi neve?

– Nyikolajevnek hívnak. Jevgenyij Adrianovics Nyikolajev. 1920-ban születtem, a 14. ezred mesterlövésze vagyok, törzs-
őrmester.

Fél óra múlva odanyújtotta a saját irattárcámat:

– Ez a magáé? Vegye ki, amire szüksége van, a többit pedig visszaviszem.

– Tudja, Tina, sajnálom, de ez nem az én irattárcám! Az enyém nem ilyen, valamivel nagyobb, szintén fekete, de újabb ennél...

– Lehetetlen! – felelte ingerülten. – Nem keverhettem össze! Sosem fordult elő... Rendben, visszamegyek és megnézem még egyszer.

– Várjon egy percet, Tina! Valami másra is meg akarom kérni. Ugye tudna nekem segíteni levelet írni anyámnak?

– Persze! Ha végzek a teendőimmel visszajövök. Tehát azt mondja, az irattárcája nagyobb ennél?

Pár perc múlva egy másik irattárcával jött vissza, ami persze szintén nem az enyém volt.

– Tudja, Tina, ez végképp nem az enyém! Úgy tűnik, nem néztem meg alaposan az előzőt.

Estére összebarátkoztunk. Sokat megtudtam róla. Az anyjával élt itt, a kórház területén, aki osztályos nővér volt, az apja pedig jelentős érdemeket szerzett a tengerészetnél. Tinának volt egy Fegya nevű vőlegénye, aki a fronton harcol, de nem a mi szakaszunkon. Hosszú ideje nem kapott levelet tőle, nem tudta, mi van vele. Nem sértődött meg, amikor töredelmesen bevalloztam neki, hogy a közjáték az irattárcával csak azért volt, hogy megismerhessem.

– Tina, ugye nem tudsz sakkozni, vagy igen? Ha akarod, megtaníthatlak, és aztán játszhatnánk egy partit.

– Rendben, de csak holnap, amikor nem lesz semmi dolgom, addig keríték egy sakk-készletet. Nos, akkor megírjuk azt a levelet? – emlékeztetett az eredeti teendőnkre. – Szereztem rendes borítékot és papírokat.

Leguggolt az éjjeliszekrényhez és előkészült az íráshoz. A levél anyámnak szólt Tambovba:

Drága Anyuska!

Ne lepődjön meg, amiért nem személyesen írok. Szándékosan van így!

Újra kiképzésen vagyok, Leningrádban lakom. Kaszárnyában alszom, igazi ágyon, mint békeidőben!

Még nem tudom, meddig fogok itt maradni. Talán egy hónapig. A következő napokban megtudom, és megírom magának.

Itt-tartózkodásom alatt megismerkedtem egy kedves lánnyal és összebarátkoztam vele. Tinának hívják, a teljes neve Melityina Nyikolajevna. A háború után meg akarom mutatni neki

a városunkat, Tambovot. Talán tetszeni fog neki? Már megígérte, hogy eljön.

– Miket találsz ki, Jevgenyij? Abbahagyom az írást! A levélben egyetlen igaz szó sincs. Hogy tehetsz ilyet? És mi ez az egész, hogy megígérted nekem?

– Igenis, tehetek ilyet, és pillanatnyilag ezt kell írnom, Tina! Fogalmad sincs, milyen ember az anyám. Ha megtudja, hogy megsebesültem, egész Leningrádig elgyalogol. Miért zaklatnám fel? Hadd legyen nyugodt, így sem könnyű az élete. Szóval folytathatjuk?

– Folytassuk...

Nos, anya, mára ennyit. Mostantól gyakrabban írunk: egyedül és Tinával közösen is. Az ő címére írja a leveleit, a mellettünk lévő kórházban dolgozik.

Az egész kórház szerette Tinát, persze lehetetlen volt nem szeretni. Én is szerettem... De tudván, hogy vőlegénye van, nem vallottam meg neki az érzéseimet. Tréfásan „kishúgomnak” neveztem, nem hagytam, hogy bárki is kihozza a sodrából, és én is tartózkodtam ettől.

Miután felépültem és visszatértem az ezredemhez, sűrűn leveleztem vele, és valahányszor úgy adódott, hogy szolgálati ügyben Leningrádban jártam, mindig szakítottam időt arra, hogy beugorjak a Szent Alekszandr Nyevszkij kolostorba meglátogatni őt és az anyját. Ilyenkor forró itallal kínáltak és szeretnyen megvendégeltek, előbb azonban be kellett számolnom, hány nácit iktattam ki legutóbbi találkozásunk óta. Ez volt a legértékesebb ajándék számukra.

Útjaink aztán hirtelen elváltak: híreket kapott Fegyárról és sűrűn távozott, hogy találkozhasson vele. A vőlegénye megsebesült és kórházban feküdt valahol a hátsószárnyban. Mielőtt elment, sikerült rövid üzenetet hagynia nekem. Nem hibáztattam, amiért így elrohant, hisz' nem volt jogom hozzá, ezzel együtt sokáig epekedtem a kedves, kék szemű lány után.

Amikor egy katona a fronton szolgál és embert próbáló küldetést teljesít, élete pedig állandó veszélyben van, nagy szüksége van valakire, aki kedves számára és akit szerethet, akiért kész lenne bármit megtenni, és akiért csak helyesen cselekedne. Első szerelmem emlékét mind a mai napig szentségként őrzöm emlékezetemben. Ő volt az, aki segített életben maradni az ostrom legnehezebb időszakában.

Váratlan találkozás

1941 szilveszterén átszállítottak egy másik kórházba a Borogyin utcába. Az épületben a háború előtt iskola működött.

Még mindig gyenge voltam, a gyomrom még nem forrt össze teljesen a műtét után, és a karomon lévő sebesülés sem gyógyult rendesen. Január közepén azonban már fel tudtam ülni, kezdem felkelni az ágyból és óvatosan járkálni.

Egy derűs, barátságos kis szobába kerültem a kórház sebészeti részlegén. Rajtam kívül még hárman voltak benne. Egyikük Pjotr Antonovics Glukih, a leningrádi katonai körzet vizsgálóbírója volt, a másik pedig a kórház vezető sebésze, aki haldoklott: testi kimerültségben szenvedett és folyamatosan fogyott. A harmadik ágy egy tizenhat éves sápadt civil srácé volt, akinek nemrég amputálták a bal lábát, mely a várost ért tüzéségi támadásban sérült meg. Az életkorára jellemző nyughatatlansággal a mi Szergejünk derűsen ugrált a kórteremben egyik ágytól a másikig mankó nélkül, sőt az orvosok utasításai ellenére a folyosóra is kimerészkedett. Olykor elfelejtette, hogy hiányzik az egyik lába, elesett és elveszítette az eszméletét. A varratok, melyeknek még nem volt idejük megfelelően összeforrni, ilyen-

kor kiszakadtak és folyni kezdett a vére. Csodálkoztunk, hogy egyáltalán maradt még egyetlen csepp vér is a testében. Az arca olyan fehér volt, mint egy háború előtt készült, vadonatúj lepedő.

Végül ketten maradtunk a betegszobában: Pjotr Antonovics és én, a többieket elvitték, és persze nem kerültek vissza hozzánk... Pjotr Antonovics sebesülten is próbált járkálni, és apránként én is kimentem a folyosóra. Nehezen viseltem a tétlenséget, lévén hogy nem voltam hozzászokva, ezért most is igyekeztem elfoglaltságot találni. Például szívesen besegítettem a szolgálatos nővéreknek – akiknek az asztala közvetlenül a betegszobánk ajtajánál volt – grafikonokat, jelentéseket és egyéb kórházi aktákat szerkeszteni.

Különösen a sebészeti részleg vezető nővérével, a köztisztletnek örvendő Alekszandra Ivanovna Kropivnyickájával kerültem közeli barátságba, aki a városi tanács tagja volt. Minden idejét és energiáját a kórháznak szentelte. Sokszor leültem hozzá és Léná nevű lányához – a Leningrádi Orvosi Intézet elsőéves hallgatójához, aki majdnem egykorú volt velem – a szolgálatos nővérek folyosói asztalánál, mindenféle dologról társalogtunk. Lénával hamar megtaláltuk a közös hangot. Vidám, eleven lány volt éles nyelvvel, ő volt a sebesültek kedvence: újságot olvasott nekik, lejegyezte leveleiket az otthoniaknak, vagy egyszerűen csak elbeszélgetett velük.

Egyszer elújságolta, hogy talált valakit a kórházban, aki szintén Tambovba való. Kiderült, hogy jó barátom, Vlagyimir Gjugyin törzsőrmester az. A harmadik emeleten volt (én az elsőn), mindenféle huzalok, kötések és nehezekek szövvényében feküdt keresztre feszített pózban, nyakig begipszelve. Hónapokon

át ebben a testhelyzetben feküdni nem kis tűrőképességet igényelt, de Vlagyimir nem volt híján a dolognak.

Úgy tűnt, jól érzi magát, fehér fogaival szélesen mosolygott és szokásához híven viccelődött.

– Nos, Vlad, úgy látom, nem felejtettél el nevetni. Egyszer élünk, nem igaz?

– Minket, tambovi srácokat nem lehet megtörni! Újra harcolni fogunk! – kontrázott Gyugyin.

Leültem az ágya szélére, és pillanatok alatt belemerültünk a nosztalgiazásba.

Egy nap megkértem Lénát, hogy vigyen ki a hidegre, mert már nagyon vágytam a friss levegőre. Szerzett ruhát és a hátsó bejáraton át kikísért a szabadba. Alig léptünk rá a hóra, mikor nagy szégyenemre majdnem összeestem, a vállára kellett támaszkodnom, hogy két-három lépést tudjak tenni.

– Semmi baj, semmi baj, mindjárt elmúlik! Ilyen ez a friss levegő, ha elszokik tőle az ember – vigasztalt Léna.

Az ájulásközelet állapot tényleg hamar elmúlt, és az általa kitaposott ösvényen lassan megindultunk az udvaron át egészen ki a kapuig, ahol kis időre megálltunk. Ennyi idő alatt is sok mindent láttam, az ostrom valódi tragédiája csak ekkor tudatosult bennem. Számos megrakott teherautó haladt el mellettünk, halottakat szállítottak: fiatalokat, időseket, férfiakat, nőket, gyerekeket, akik az éhségtől és a hidegtől halálra fagytak saját otthonaikban, a náci bombák és gránátszilánkok áldozatául estek az utcán vagy az összedőlt épületek romjai alól húzták ki őket, és már nem mehetnek haza a munkából...

– Menjünk, Léna, elegendő van – mondtam rekedt hangon.

Kínzó vágyat éreztem, hogy mihamarabb visszatérhessek az

ezredemhez, újra felvegyem a puskát és bosszút, bosszút, bosszút álljak a nácikon a leningrádiak összes szenvedéséért.

Egyik nap a sebészeti részleg osztályos nővére bevitt az irodájába.

– Öltözzön fel a beteg! – és egy székre terített egyenruhára mutatott.

Nem értettem semmit, de már hozzászoktam, hogy a parancsot teljesíteni kell, így felvettem az átlós szövésű zubbonyt, a sötétkék lovaglónadrágot és az elegáns bőrcsizmát.

„Mintha bemutatkozó látogatásra mennék a menyasszony szüleihez!” – gondoltam, és nem is jártam messze az igazságtól.

– Elkészült a vőlegény? – kérdezte a nővér, és kritikus szemmel minden oldalról végigmért. – Akkor indulhatunk.

– Hová megyünk, nővér? – kérdeztem félénk, mégis kellemtelenül behízselő hangon, remélve, hogy végre kiderül, mi ez az egész.

– A kórház igazgatójához.

– Miért hozzá? Az elbocsátásomról van szó?

– Aki kíváncsi, hamar megöregszik – replikázott.

A nővér kinyitott egy ajtót, melyen kis tábla állt „Kórház-igazgató” felirattal, maga elé engedett, és bejelentett:

– Igazgató elvtárs, Nyikolajev sebesült az utasításának megfelelően megjelent. Engedélyt kérek a távozásra – majd miután megkapta az engedélyt, távozott.

Csak álltam ott, és lopva körülnéztem. Az irodában az igazgató és két ismeretlen tartózkodott: magas férfiak fehér orvosi köpenyben, melyet azonban a vállon átvetve viseltek.

– Jöjjön csak, Nyikolajev, foglaljon helyet! – mondta az igazgató. – Mondja el az elvtársainak, hogy érzi magát.

– Nagyon jól, igazgató elvtárs. Egészséges vagyok, már majdnem teljesen szabadon tudok mozogni, nagyon kérem, hogy haladéktalanul küldjön vissza az ezredembe a 21. hadosztályhoz.

– Nem tudná elvégezni a feladatát! Még nem tud rendesen járni, most is le van gyengülve, a varratok még nincsenek össze-forrva. Ezredes elvtárs – fordult oda az egyik ismeretlen tiszthez –, ma még nem áll készen az útra, de pár hét múlva rendben lesz.

– Nos, örülök, hogy megismerhettem törzsőrmester elvtárs. Mielőbbi jobbulást! Később újra keresni fogjuk – mondta a titokzatos ezredes –, de addig szabad. Pihenje ki magát, törzsőrmester!

Tíz nap múlva az osztályos nővér újra odahozta az uniformist, ám ezúttal felsőkabátot, fülvédős sapkát és szörmekesztyűt is adott mellé. Elfogott az idegesség. Sokáig bíbelődtem az öltözékekkel, amíg új gallért varrtam a zubbonyra, kitűztem a törzsőrmesteri rendfokozatra utaló vörös háromszögeket és a gyalogsági jelvényt – egy fehér, zománcozott pajzsot keresztbe tett puskákkal – a felsőkabát hajtókéjára. Az összes gombot kifényesítettem, csak úgy ragyogtak. Most már minden készen állt. Lementünk a kijáráshoz.

Egy Gorkij Autógyárban készült fekete GAZ–M1-es zárt személygépkocsi várt bennünket. Kinyílt a hátsó ajtó, egy hang odakiáltott hozzánk:

– Kérem, szálljanak be! Régóta várjuk magukat.

Nagy nehezen beszálltam és elhelyezkedtem. A két ezredes ült mellettem, akiket már korábban is láttam, régi ismerősként üdvözöltük egymást.

– Induljunk – adta ki egyikük az utasítást –, lépjen a gázra, de azért ne nagyon rázzon össze bennünket!

A jármű lendületesen suhant a behavazott, fagyos leningrádi utcákon. A felderítőktől megszokott módon végig kifelé kémleltem az oldalablakokon át, próbáltam emlékezetembe vésni a jellegzetes tereptárgyakat.

– Elnézést, megkérdezhetem hová megyünk?

– Milyen kíváncsi fickó! Aggodalomra semmi ok, hamarosan mindent meg fog tudni.

A kocsi megállt. Körülöttünk mindent álcahaló borított. „Mikor jártam én itt? Mikor láttam én ezt azelőtt? Honnan olyan ismerős, és mégsem ugrik be?” – ilyen gondolatok cikáztak a fejemben. „Két tornyos épületrész, egyszerűek, mégis kifejezőek, lenyűgöző méretekkel... De hisz' ez a Szmolnij Intézet főbejárata!”

– Ez a Szmolnij, elvtársak! – kottyantottam ki megkönnyebülten. – Emlékszem az épületre a képekről és a filmekből. Ez a Szmolnij.

– Micsoda, felismerte? Bravó! Járt már itt?

Mindkét ezredes mosolygott, látták rajtam, hogy egyszerre vagyok zavarban és érzek elégedettséget.

– Nem, uram, soha. Viszont itt, a homlokzat előtt egy Lenin-szobornak kellene állni. Merre van?

– Le van takarva homokzsákokkal a tűzérési tűz ellen. Ahogy kiűzzük a németeket Leningrádból újra kihozzuk! Gyerünk, elvtársak!

A széles lépcsősoron elhaladtunk az ügyeletes tiszt előtt, aki szalutált, majd két katona mellett, akik géppisztollyal a kézben őrizték a bejáratot.

– Az őrnagy talpon van! Valami van odafenn... Nem meglepő, hisz' itt van a Leningrádi Front vezérkara.

Az ezredes mondott valamit az ügyeletes őrnagynak, és átnyújtott neki egy papírt. A tiszt jóváhagyóan biccentett.

– Megyek és jelentést teszek – közölte az egyik ezredes, és felment valahová a lépcsőn.

– Menjünk mi is, törzsőrmester! Egy ideig várakoznunk kell a fogadószobában, de nemsoká szólítanak – mondta a másik.

Alig hét percet vártunk, nem többet.

– Nos, menjünk Nyikolajev! – figyelmeztetett az ezredes. Felálltam, lejjebb tűrtem a zubbonyt a derékszíj mögött, hogy lesimítsam rajta a ráncokat, valahogy lelapogattam a hajam és beléptem a szélesre tárt ajtón.

Egy tágas irodában találtuk magunkat. Körülnéztem. A szemközti falnál két ablak között zöld kelmével borított méretes íróasztal állt, rajta malachitból készült masszív írókészlet. A falakra szerelt üvegpolcokon könyvek sorakoztak, fölöttük Marx, Engels és Lenin portréi. Az asztalnál két bőrfotel, köztük pedig egy polírozott asztalkát láttam.

Az irodában lévő férfi az asztal fölé hajolva állt, egy íróömbre jegyzetelt. Ránk nézett, némán intett, hogy menjünk közelebb, közben folytatta az írást, egyértelműen jelezve, hogy még várunk kell egy kicsit és csendet kér. Miután befejezte az írást, felegyenesedett, rátette a tollat a fekete tintatartóra és felénk fordult:

– Szíves elnézésüket kérem! Most már végeztem. Látom, elvégezte a feladatot.

– Igen, uram! Teljesítettük a parancsot, Andrej Alekszandrovics. Engedélyt kérek a távozásra.

– Az engedélyt megadom, köszönöm ezredes elvtárs, távoz-

hat. – Majd felém fordult, és nyugodtan ezt mondta: – Üdvözlöm, Nyikolajev elvtárs. Üljön le, helyezkedjen el kényelmesen – és kezet nyújtott.

Megráztam a kezét, majd meglehetősen oda nem illő módon váratlanul vigyázzba vágtam magam, és ezt mondtam:

– Üdvözlöm! Köszönöm elvtárs... – hirtelen elakadt a szavam, nem tudtam, mit mondhatnék. Nem állt jogomban Andrej Alekszandrovicsnak szólítani a vendéglátót, ahogy az ezredes tette, a családi nevét pedig nem ismertem. Nem viselt katonai egyenruhát, ami elárulta volna a rendfokozatát és ezzel megmentett volna. Végül látva, milyen helyzetbe kerültem, ő maga sietett a segítségemre:

– Zsdanov, Andrej Alekszandrovics, ha úgy tetszik – mutatkozott be. – Ismerjük meg egymást, Nyikolajev elvtárs – és újra kezet nyújtott. – Örülök, hogy találkoztunk! – köszöntött újfent, majd leültetett az egyik egy fotelbe, és leült velem szemben.

Egy percre csak szótlánul ültünk, méregetve egymást. Láthatóan lehetőséget akart adni, hogy összeszedjem magam, nem hozakodott elő a mondandójával, nem akart sürgetni.

Egy negyvenöt év körüli, köpcös embert láttam magam előtt, aki az utóbbi időben láthatóan sokat fogyott. Khakiszínű viharbát volt rajta, mellkasán Lenin-rend díszelgett. Egyenes orra, rövid, fekete bajsza és ugyanilyen színű haja volt. A kimerültségtől és a kialvatlanságtól táskák gyűltek a szeme alá. Nagy, okos, komoly, ugyanakkor meleg, megnyerő szeme volt.

Miközben felidéztem az arcát, melyet gyakran láttam portrékon, egyre csak mosolygott. Feszélyezve éreztem magam: „Hogyhogy nem ismertem fel azonnal? Ez ő, Zsdanov elvtárs személyesen, az SZKP Politikai Bizottságának a tagja, a Köz-

ponti Bizottság titkára, a párt leningrádi regionális és városi bizottságának első titkára, a védelmi tanács tagja.”

Zsdanov szótlanul mosolygott a zavarom láttán.

– Feloldódott már kicsit, Nyikolajev elvtárs? – szólalt meg végül. – Biztos vagyok benne, hogy a frontvonalon sokkal kényelmesebben érzi magát! Ne nyugtalankodjon, és ne legyen zavarban! Sokat hallottam magáról, az eredményeiről, és most eljött a lehetőség, hogy igazán komolyan elbeszélgezzünk. Nos, meséljen valamit magáról: hogy szolgál az egészsége, hogy halad a gyógykezelése, hogy áll a háború, hogyan viselkednek a németek a frontvonalon? Láthatja, milyen sok kérdésem van magához. Próbáljon felelni rájuk.

– Nagyon jól vagyok, Andrej Alekszandrovics. Az egészségem kitűnő, a kórházi kezelésem jól halad, úgyhogy hamarosan visszamegyek az ezredemhez és újra harcolok a nácik ellen, mint azelőtt...

– Mondjon valamit részletesebben a tapasztalatairól, arról, hogyan kezdte likvidálni a nácikat. És persze magáról is. Ha jól tudom, a háború előtt színházban dolgozott? Színpadmester volt?

„Honnan tud erről?” – tűnődtem, majd pár másodperc gondolkodás után hozzáfogtam a beszámolóhoz.

Beszéltem neki magamról és a társaimról. Igyekeztem rövidre fogni, a legfontosabb, legérdekesebb dolgokra szorítkoztam. Andrej Alekszandrovics érdeklődve hallgatta a mondandómat, nem szakított félbe, csak amikor tisztázni akart valamit, ilyenkor kérdésekkel próbálta irányítani a beszélgetést. Úgy tűnt, minden érdekli: milyen ételt és ruházatot kapunk, milyenek a tisztjeink és számos egyéb dolog. Nagyon kötetlenül lehetett vele társalogni.

– Voltak bármikor is nehézségei? Előfordult, hogy félt?

– Ez is, az is, Andrej Alekszandrovics. Végére is a mesterlövész is ember, annak minden gyengeségével. Időnként, amikor szemtől szembe találja magát az ember egy nácival, kissé megijed, de ez hamar elmúlik, főleg ha közelről látom, és azt gondolom, hogy nem is emberi lény, hanem szörnyeteg gazember. Ilyenkor rögtön feldühödök és minden másról elfeledkezem. A legfontosabb, hogy legyőzzük a félelmet, amennyiben felüti a fejét. Akkor minden könnyebbé és egyszerűbbé válik.

– És általában milyen távolságból szokott löni? Mennyire megy közel az ellenséghez?

– Attól függ, mennyire tudok túljárni az eszén, de persze a helyszínen is múlik. Leginkább a 60-100 méteres távolságot szeretem a lövészárkaiktól. Úgy gondolom, minél közelebb férkőzik az ember a németekhez, annál nagyobb biztonságban van: jó kilátás nyílik rájuk, és biztos, hogy nem találja el egy német gránát.

– Nem szeretné mindezt lejegyezni, Nyikolajev elvtárs? Hogy az egész front megismerhesse a tapasztalatait. És nem csak ez a frontszakasz, a többiek is tanulhatnának magától. A saját megfogalmazásában, a saját szavaival, a lényegre összpontosítva. A többivel ne törődjön, a politikai részleg majd segít magának.

– Megpróbálom, Andrej Alekszandrovics, bár iskolai esszéket és faliújságra írt cikkeket leszámítva még nem volt alkalmam írni.

Zsdanov elvtárs az órájára pillantott, és megjegyezte, hogy milyen jól elbeszélgettünk. Megnyomott egy gombot, mire bejött egy pincérnőre emlékeztető, ízléses fűzős sapkát viselő lány, és kérdően Zsdanov elvtársra nézett.

– Nyina, hozzon nekünk forró teát, legyen szíves!

Zavarba jöttem:

– Hagyja csak, Andrej Alekszandrovics. Nemrég jóllaktam a kórházban.

– Nem, nem... Ma az én vendégem. És ne találjon ki történeteket, tudom, mennyire „lakhatott jól”.

Nyina szó nélkül kiment, és egy tálcával tért vissza. Két csésze gyenge, de forró tea volt rajta, valamint két kis dzsemtartó, melyeken néhány szem kockacukor volt, és kis tálkákon két szelet fekete „ostromkenyér”. Olyan vékonyak voltak, hogy mikor felemeltem az egyiket, szétmorzsolódott a kezemben, ha nem fogom meg időben, visszaejtettem volna.

Élvezettel elfogyasztottam a forró teát és megköszöntem Zsdanov elvtársnak a vendéglátást.

– Szó sincs róla, mi tartozunk köszönettel a hazáért végzett kiváló szolgálataért és a részletes beszámolóért – mondta Andrej Alekszandrovics. – Február 22-én találkozót szervezünk a frontvonalon szolgáló mesterlövészek számára. Remélem maga is ott lesz, Nyikolajev elvtárs. Addig is gyógyuljon meg, nyerve vissza teljesen az erejét. És ne feledkezzen meg a javaslatomról a tapasztalatai közzétételéről – tette hozzá, s közben felállt. – Nagy szükségünk volna rá, nagyon nagy – és sokatmondóan végighúzta a tenyere élet a torka előtt. – Sok sikert kívánok hozzá! Ha elkészült a kézirat, már jöhet is, közvetlenül engem keressen. Ha segítségre van szüksége, csak szóljon. Ne legyen szégyenlős, telefonáljon, itt vannak a telefonszámaink – azzal letépett egy lapot a papírblokkokról, rajta nagy, olvasható írással két szám látszott. – A többiről majd én gondoskodom. Nos, minden jól! – és újra megnyomta az íróasztalon lévő, láthatatlan gombot.

Ezúttal a kísérem jelent meg.

– Ezredes elvtárs, kérem vigye vissza mesterlövész barátunkat a kocsival a kórházba, és tegye amit mondtam. Nyikolajev elvtárs fontos és sürgős feladatot kapott, teremtsen meg a megfelelő körülményeket a számára. Iránymutatást ad majd a munkájához, megadtam Nyikolajevnek a telefonszámát.

– Igenis, Andrej Alekszandrovics! Úgy lesz! – az ezredes összeütötte a bokáját és vigyázzba vágta magát – Távozzhatunk?

– Igen. Még egyszer sok sikert kívánok! Jól elbeszélgettünk, lazítottunk kicsit, most pedig munkához látunk – és Zsdanov elvtárs búcsúzóul újra kezét rázott velem.

Betegtársaim rögtön lerohantak:

– Mindent tudni akarunk! Hol voltál?

– A Szmolnijban. Andrej Alekszandrovics Zsdanovval teáztam.

– Tényleg? Na és miről beszélgettetek? Ne tarts minket bizonytalanságban. Ki vele!

Figyelmesen hallgattak, nem vágta a szavamba, csak aztán kezdtek záporozni a kérdések, hogy a mondanivalóm végére értem: hogy nézett ki Zsdanov elvtárs, hogyan volt öltözve, milyen hangnemben beszélt hozzám és így tovább. Minden érdekelte őket!

Készségesen válaszoltam az összes kérdésre, magam is újra át akartam élni a történeteket, hogy egész életemben emlékezzek erre a találkozásra.

Még aznap kaptam egy halom négyzetrácsos iskolai füzetet és tíz „Taktika” márkájú ceruzát. Azt is felajánlották, hogy az igényeimtől függően egy gépirónőt is a rendelkezésemre bocsátanak a kórház adminisztrációs részlegéről.

Nagy lelkesedéssel láttam munkához. Nemcsak közérthetően

kellett bemutatnom a dolgokat, az idő is szorított. Kétségkívül nem ez volt a legkönnyebb feladat, amit kaptam.

Az írás teljes időtartamára mentesültem a kórházi szabályzat előírásai alól, néha éjszakánként is a betegszobában vagy az ügyeletes nővér folyosói íróasztalánál ültem és szorgosan kör-möltem. Leírtam, amit megtanultam, átéltem és amin keresztülmentem. Úgy éreztem, legjobb tudásom szerint mindent lejegyeztem. Példákkal szemléltettem mesterlövészeink, vagyis barátaim és tanítványaim mindennapjait és tevékenységét. Lejegyeztem, mi kell ahhoz, hogy az emberből sikeres mesterlövész váljon: milyen öltözet és felszerelés szükséges, hogy melegen tartsa magát és kényelmes körülményeket teremtsen. Említést tettem a likvidált nácik lajstromozására szolgáló, cédulákból álló speciális könyvecskéről és a különleges engedélyről, mely szükség esetén a hadosztály szektorának teljes területére szabad belépést biztosít, ha a szokásos lőtávolságnál messzebből kell tüzet nyitni a célpontra. Szót ejtettem a mesterlövészek védekezésben történő helytelen használatáról – ami néha előfordult – és a csatában való hatékony alkalmazásukról.

Amikor úgy éreztem, hogy elkészültem a kézirattal – vagyis megvitattuk és elfogadtuk a szöveget a betegszobában, még egyszer átdolgoztam, elvégeztem a korrektúrát és legépelték a szöveget –, felhívtam az egyik megadott telefonszámot a kórházigazgató irodájából.

Kettesben indultunk el a Szmolnij felé Pjotr Antonovics Glukihhal, akit már kiengedtek a kórházból, de visszarendelték, hogy kíséren el a Leningrádi Front politikai osztályához. A segítségével könnyen megtaláltam az illetékest a Szmolnijban,

akinek át kellett adnom a kéziratot. Csak akkor könnyebbültem meg, amikor átnyújtottam az illetőnek.

Még aznap ugyanitt, a politikai szekciónál egy új gravírozott órát kaptam, a gyomromba fúródott darab pontos másolatát, azzal a különbséggel, hogy a fedélen ez a szöveg állt: „A Leningrádi Front politikai osztályától Nyikolajev mesterlövésznek”. Az órával együtt meghívást kaptam a fronton szolgáló mesterlövészek Szmolnijban tartandó első seregszemléjére.

Mesterlövész-találkozó

1942. február 22-én, zsebemben a meghívóval már gyalog is sikerült megtennem a kórháztól a Szmolnij Intézethez vezető utat. A mi Lénánk mindenesetre utasítást kapott, hogy kísérjen el az eseményre.

– Úgy látom, még mindig gyenge vagy, egyedül eltévedhetsz és el fogsz késni – mondta ellentmondást nem tűrő hangon. Érvei meggyőzőek voltak, javaslatát az osztályos nővér, és ami még fontosabb, anyja, a részleg vezető nővére, Alekszandra Ivanovna is elfogadta.

Léna tényleg nagyon jól ismerte a várost, de délután háromig már csak kevés időnk maradt. Sietnünk kellett, és a lábunkon kívül másra nem számíthattunk. Az út során veszteglő trolibuszokat láttunk a széles utak mentén. Leningrádban nem volt tömegközlekedés, az áramszolgáltatás, mely a háború előtt lehetővé tette a trolibusz- és villamosközlekedést, mostanra megszűnt.

Bármennyire siettünk, alig sikerült időben odaérni a Szmolnijba. A derék Léna szerencsét kívánt, és azonnal visszafordult,

hosszú út állt előtte. Mikor megmutatattam a meghívómat a Szmolnij szolgálatos tisztjének, hirtelen elbizonytalanodtam.

– Miért késett, és miért egyedül jött? – vetette oda nyersen a meghívót nézegetve. – Hol vannak a papírjai?

– Nincsenek papírjaim, csak ez itt... Kórházban vagyok. Zsdanov elvtárs hívott meg – magyarázkodtam. – Ha gondolja, telefonáljon, igazolni fognak! – azzal odanyújtottam neki a papírt az Andrej Alekszandrovics által saját kezűleg leírt telefonszámokkal.

A tiszt telefonálgatni kezdett, és meglegedésemre minden nagyon hamar tisztázódott, pár perc múlva már be is adtam a felsőkabátomat a ruhatárba. Levettem az utcai ruháimat és rendbe szedtem magam egy hatalmas tükör előtt, majd felmentem a lépcsőn.

A folyosó elhagyatott volt, csak nagyritkán futott el mellettem egy-egy füstszagú, háborúban pácolódott zubbonyt viselő katona, hogy aztán eltűnjenek a sakkterem ajtaja mögött. Vadozatúj uniformisomban kényelmetlenül éreztem magam előttük, csak álltam és határozatlanul nézegettem szerteszét.

Aztán élénk eszmecserét folytatva két másik katona haladt el mellettem, a terem felé tartottak. Egyikük ismerősnek tűnt.

– Jurij! Szemjonov! – kiáltottam kétségbeesetten. – Várj meg!

Mindketten megálltak, meglepetten néztek rám, majd közelebb jöttek, és Szemjonov a karomba vetette magát:

– Szervusz, Jevgenyij! Mi szél hozott erre? – majd meg sem várva a választ, beviharzott a terembe és eltűnt az ajtó mögött.

– Hát belé meg mi ütött? – kérdeztem a másik katonától.

– Én magam sem értem – felelte.

Beszédbe elegyedtünk. Kiderült, hogy mesterlövész, és hozám hasonlóan a 21. hadosztálynál, de a 6. ezredben szolgált.

Megtudtam, hogy a bajtársaink közül jó néhányan – mintegy harmincan – itt vannak a seregszemlén. Sorolni kezdte az ismerős neveket, de nem tudta befejezni, mert a teremből kijött néhány srác, akiket azonnal felismertem.

A csoport élén Jurij Szemjonov lépdelt sietve, mögötte mosolyogva igaz barátaim és bajtársaim következtek: Ivan Dobrik, Ivan Karpov, Zsagid Rahmatullin, Szergej Korcsagin, Alekszej Seszterik és a többiek.

– Nézzenek oda! Ez tényleg a mi Jevgenyijünk! Ezek szerint életben van!? – és Ivan Karpov teljes erejéből magához szorított.

– Nyikolajev! Hogy vagy öreg cimbora? – kérdezte Dobrik ukránul és átölelt.

Ezután a többiek következtek. A hátamat, a vállamat és a karjaimat lapogatták, mintha tesztelnék, igazi vagyok-e, és megakarnának győződni róla, hogy tényleg életben vagyok.

– Gyere velünk, keresünk neked egy helyet – mondta Jurij Szemjonov, és maga után húzott a terembe. A többiek utánunk.

Mindannyian nagyon izgatottak voltunk mind a találkozó, mind a miliő miatt, lévén hogy egyenesen a frontról vagy a kórházból érkeztünk. A Szmolnijban lenni valamennyiünket izgalommal töltött el.

Égtem a vágytól, hogy megtudjam, hogy mennek a dolgok az ezrednél, élnek-e még a többiek, milyen sikereket értek el a barátaim és mi a helyzet a fronton, de nem volt idő beszélgetésre. Az oldalajtókon katonai és civil ruhát viselő emberek léptek a terembe és az elnöki asztal felé vették az irányt.

– Többé nem hagylak el titeket – súgtam oda a többieknek.

– Nem fognak kiengedni a kórházból!

– Ha nem hagynak szépen távozni, elszököm! Az ezrednél majd meggyógyulok!

– Akkor gyere velünk most. A Lityejnij úton vagyunk, a Vörös Hadsereg Házában.

Ahogy az elnökség tagjai helyet foglaltak az asztalnál és elült a taps, síri csönd telepedett a teremre. Kuznyecov hadosztálykomisszár, a Leningrádi Front Katonatanácsának tagja köszöntötte a jelenlévőket:

– Elvtársak! Holnap az egész ország a Munkás-Paraszt Vörös Hadsereg napját ünnepli [hivatalosan: „a Vörös Hadsereg és Haditengerészet napja”, mely minden évben február 23-án került megrendezésre]. Azért gyűltünk itt össze, hogy az egész országgal együtt megünnepeljük a szülőföldünk számára oly fontos napot...

Nem sokáig beszélt, elvégre háborús időkben éltünk! Miután rövid áttekintést nyújtott a hadseregünk megalakulásáról és dicsőséges teljesítményéről, Kuznyecov felhívta a figyelmet a haderőnek a mostani vészterhes időkben, a nácizmus elleni harcban betöltött szerepére. Szót ejtett a nácik kiiktatására irányuló mesterlövész mozgalom megszületéséről, illetve a mesterlövészek jelentőségéről a német betolakodókkal szembeni állóháborúban, majd név szerint is felsorolta a náci gazfickók legjobb likvidálóit.

Az utána felszólaló Andrej Alekszandrovics Zsdanov az anyaföldért vívott nagy háború igaz hőseinek nevezte a mesterlövészeket és a mesterlövész mozgalom jelentős kiterjesztését szorgalmazta.

– Örömmel jelentettük a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának, hogy január első húsz napján e találkozó meghívottjai, a harcok résztvevői, a mi mesterlövészeink

több mint hétezer német legénységi állományút és tisztet likvidáltak – mondta Zsdanov elvtárs. Szavait tapsvihar fogadta, majd folytatta a beszédét:

– A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének 1942. február 6-án kelt rendelete értelmében a Leningrádi Front legkiválóbb katonái a Szovjetunió Hőse megtisztelő kitüntetésben részesülnek. Kozlov hadnagy, Jakovlev alhadnagy, Vezlivcev főtörzsőrmester, Pcselincev őrmester, Golicsenkov és Szmoljacskov közlegények, Fomin hadnagy, Kalinyin helyettes politikai tiszt, Loszkutov törzsőrmester és Szinyavin főhadnagy nevét jól ismerik a fronton. Nyikolaj Andrejevics Kozlov egy maga több mint háromszáz náci közkatonát és tisztet iktatott ki. Kalinyin helyettes politikai tisztet a náci gazfickók könyörtelen likvidálásában szent cél vezérelte, a Leningrádi Komszomol ünnepelt tagja, lánglelkű szovjet hazafi, nemzeti hős 155 német megszállót pusztított el. Loszkutov törzsőrmester, a kommunista párt tagja 117 náci megölésével örök hírnévre és megbecsülésre tett szert a szovjet nép körében, Szinyavin főhadnagy, pártunk tagja pedig 190 náci közlegényt és tisztet küldött a túlvilágra. Katonáinknak a fronton meg kell tanulniuk a hőseinktől, hogyan kell kérlelhetetlenül támadni az ellenséget. A legjobb mesterlövészek tapasztalatait a front összes katonája számára hozzáférhetővé kell tenni, hogy több ezer új mesterlövészünk lehessen. Célunk, hogy a kisszámú mesterlövészek helyett egész mesterlövész osztagok, szakaszok és századok jöjjenek létre. A front minden katonájának, tisztjének és politikai tisztjének ki kell vennie a részét a felelősségteljes és nemes küldetésből. Kívánom, hogy a legkiválóbb bajtársainknak adományozott kitüntetések mindannyiunkat új hőstettekre ösztönöz-

zék. Dicsőség a szovjet fegyvereknek! Kívánom, hogy a Szovjetunió hőseinek sorai gyarapodjanak!

Zsdanov elvtárs befejezte köszöntőjét, a beszédet dörgő taps fogadta, majd megkezdődött az említett hősök kitüntetése.

Elsőként Feodoszjij Szmoljacskov mesterlövész neve hangzott el, akinek a magas rangú kitüntetés posztumusz került odaítélésre: Feodoszjij Artyemievics Szmoljacskov, a 13. lövészhadosztály mesterlövésze 126 lövéssel 125 náci iktatott ki, de 1942. január 15-én életét veszttette. Hőseinket az elnöki asztalhoz szólították, ahol Zsdanov elvtárs személyesen adta át a kitüntetést, és az aranycsillaggal ékesített Szovjetunió Hőse díj mellett a Lenin-rendet is a zubbonyukra tűzte. A rangos díj kitüntetettjei között földim, Vlagyimir Pcselincev is ott volt, aki 102 nácial végzett, Vezlivcev mesterlövész 134-et, Golicsenkov pedig 140-et tett hidegre. Ezután a front vezérkari főnöke, Guszev vezérőrnagy emelkedett szólásra, aki ünnepélyesen, minden szó után rövid szünetet tartva felolvasott egy napiparancsot, mely a Leningrádi Front katonáihoz szólt:

– A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnöksége nevében, a német megszállók elpusztítására indított katonai akció előkészítésében mutatott teljesítménye, az ellenség katonáinak és hadfelszerelésének megsemmisítésére irányuló küldetés példás teljesítése, illetve ezen feladatai során tanúsított hősiessége és bátorsága elismeréseként Lenin-rendet adományozok... – az „adományozok” szót megnyomta, hosszú szünetet hagyott, kinézett a hallba majd fennhangon így folytatta: – Alekszander Vlagyimirovics Babin helyettes politikai tisztnek.

A front vezérkarának parancsnokhelyettese átnyújtott egy kis vörös díszdobozt és egy szintén vörös könyvecskét Zsdanov elvtársnak, aki a beszédek alatt mindvégig az elnöki asztal és a

szónoki emelvény között állt. Andrej Alekszandrovics körbe pillantott a termen, és megszólalt:

– Megkérem Babin elvtársat, fáradjon ide a díjátadásra.

Alekszander Babin fellépett a pódiumra, odament Zsdanov elvtárshoz, megrázta a felé nyújtott kezét, a másik kezével pedig átvette Andrej Alekszandrovicstól a vörös dobozt. Ezután a közönség felé fordult és fennhangon, nyomatékosan ezt mondta:

– A Szovjetuniót szolgálom!

A terem majd' felrobbant a tapsorkántól.

Babint követően a többi kitüntetett ábécé-sorrendben, egyével odalépett az elnöki asztalhoz. Kilencedikként a mi Jurij Szemjonovunk került sorra a Tambovi Komszomolból. Összesen tizenketten kaptak Lenin-rendet, öten közülük a mi 21. hadosztályunk katonái voltak.

– A Vörös Zászló érdemrend kitüntetettjei! – szólalt meg újra ünnepélyesen a vezérőrnagy, és sorolni kezdte a neveket. A díj várományosai felálltak, majd izgatottságtól és elfogódottságtól kipirult arccal elindultak az asztal felé.

Nem mindegyikük mehetett oda az asztalhoz, mivel sokan közülük orvosi kezelés alatt álltak, a mesterlövész Vlagyimir Gyugyin főtörzsőrmester például ugyanezen a napon a betegszobán kapta meg a Vörös Zászló érdemrendet. Megint mások időközben meghaltak, így sem az ünnepélyes alkalomról, sem a kitüntetésükről nem szerezhettek tudomást.

És most Ivan Dobrik is megkapta a Vörös Zászló érdemrendet, csakúgy, mint Ivan Karpov. Gratuláltam a barátaimnak, és segítettem feltűzni az érdemrendet a zubbonyukra.

Aztán egyszer csak ezt hallottam:

– Vörös Zászló érdemrend Jevgenyij Adrianovics Nyikolajevnek!

Úgy ültem ott, mintha odakötöztek volna a székhez, nem voltam képes felállni. „Mi van, ha nem is engem szólítottak? Képzem, milyen kínos lenne, ha két Nyikolajev állna fel!”

– Mozgás! Mit üldögélsz még itt? Téged szólítottak – sügta oda Ivan Karpov.

Totális zavarban voltam, de felálltam a helyemről, és a székek közötti széles folyosón odamentem az asztalhoz.

– Jelen van Nyikolajev? – kérdezte Zsdanov elvtárs mosolyogva, majd előrenyújtotta az érdemrendet tartalmazó díszdobozt, és kezét rázott velem.

Anélkül, hogy elengedte volna a kezem, a közönség felé fordult és ezt mondta:

– Nyikolajev elvtárs a kórházból érkezett hozzánk. Kívánjunk neki mielőbbi felépülést! És miután kijön a kórházból, ugyanolyan sikeresen irtja majd a náciakat, mint a sebesülése előtt. Gratulálok Nyikolajev elvtárs a kitüntetéséhez!

– A Szovjetuniót szolgálom! – feleltem hangosan a jelenlévők tapsára, majd halkán, hogy csak Zsdanov elvtárs hallja, ezt mondtam: – Köszönöm, Andrej Alekszandrovics!

A hallgatóság tapsolt. Zsdanov elvtárs újra kezét rázott velem, és halkán megkérdezte:

– Nem szeretne valamit mondani?

– De igen, Andrej Alekszandrovics!

Figyelmet kérően felemelte a kezét, és amint a terem elcsendesedett, megszólalt:

– Figyelmet kérek! Nyikolajev mesterlövész szeretne szólni néhány szót! – biccentett, és a tekintetével jelezte, hogy a szónoki emelvény engem vár.

Izgatottan megindultam az emelvény felé, és megálltam mellette. Túl nagyinak tűnt számomra, attól tartottam, elvesznék

mögötte. Rengeteg gondolat kavargott a fejemben, kedves, meleg szavakat akartam mondani, de úgy éreztem, a torokszorító izgatottságtól belezavarodok a mondanivalómba, s mivel nem beszélhettem sokáig, úgy döntöttem, a lényegre szorítkozom. Néhány pillanatig behunytt szemmel álltam, átgondoltam a mondandómat, valamelyest lehiggadtam, és aztán maguktól jöttek a szavak:

– Elvtársak! Köszönet pártunknak és kormányunknak e hatalmas elismerésért. Jómagam mindent megteszek majd, hogy kiérdemeljem. Megesküszöm, hogy ameddig a szívem dobogni fog, amíg a szemem lát és kézbe tudom fogni a puskát, harcolni fogok a náci veszedelem ellen. Eddig 76 nácit öltem meg. Ez nem sok. Ígérem, hogy háromszázat fogok kiiktatni! Így lesz! És fiatal bajtársaimnak is megtanítom, hogyan kell ezt csinálni.

– Jó volt, jól beszélt! – nevetett Zsdanov elvtárs. – Rövid, de velős! Jól csinálta!

Boldogan, hogy elkerültem a kudarcot és pontosan megfogalmaztam mindazt, amit éreztem, gondoltam és el akartam mondani, az elnökség és a hallgatóság tapsától kísérvé visszamentem a helyemre. A barátaim már vártak. Ivan Dobrik végig szorongatta a kezem, és sokan mások, köztük idegenek is a kezüket nyújtották. Ivan Karpov kivette a csillogó arany-vörös-fehér zománcozott érdemrendet a dobozból, és a mellkasomra tűzte.

Mialatt gratuláltunk egymásnak, megcsodáltuk és zubbonyunkra tűztük a kitüntetések, az elnökség bejelentést tett:

– Elvtársak! Az összejövetel egyórás szünet után a Vörös Hadsereg Kirov Házában folytatódik, ahová a résztvevőknek maguknak kell eljutniuk.

Kevesebb mint egy óra alatt a Vörös Hadsereg Házában vol-

tunk a Lityejnij utcán. Ahogy keresztülvágtunk a városon, úgy éreztük, mintha ezen a napon egész Leningrád minket figyelne, és a felsőkabátjainkon át látná a kitüntetéseinket.

– Szedjék rendbe magukat, fényesítsék ki a csizmájukat és aztán menjenek egyenest a nagyterembe! Negyedóra múlva kezdődik a fogadás – közölte a rangidős tiszt a hálótérben.

A hadosztályunk számára elkülönített nagy szobában mintegy húsz ágy volt egymáshoz tolva. Néhány papírszatyor hevert rajtuk.

– Nos, Jevgenyij, érezd otthon magad! Ez az ágy itt szabad – mondták a srácok. – Itt töltjük az éjszakát, és holnap visszajöhetsz velünk az ezredhez!

– Ebben megegyeztünk! De holnap még be kell ugranom egy percre a kórházba. Ott van néhány holmim, és el akarok búcsúzni a fiúktól.

– Persze, menj csak. Mutasd meg nekik a kitüntetésedet! Most viszont induljunk. Már szóltak.

– Csak egy perc, nézzük meg, milyen szatyrokat hagytak itt nekünk.

Kiderült, hogy hátországból küldött ajándékok vannak bennük a leningrádi fronton szolgáló katonáknak. Belenéztem a sajátomba. Az első, ami szemembe ötlött, egy levél volt, kiolvashatatlan aláírásokkal a végén. Amennyire ki tudtam bogarászni, valamelyik körzeti pártbizottság vezetőségi tagjai írhatták. Összeállítottak egy ajándékcsomagot, gratuláltak nekem és a többi katonának e jeles napon, és mielőbbi győzelmet kívántak.

Sajnáltam, hogy nem adták meg a címüket, és így nem tudtam nekik köszönetet mondani.

Egy dobozban öt csomag „Fehér-tengeri Csatorna” márkájú

cigaretta, két könyv, néhány pár gyapjúzokni és -kesztyű, papírba csomagolva néhány dió, némi fűszerezett mézeskalács és csokoládé volt. A legkedvesebb azonban az óvodás gyerekektől kapott ajándék volt, egy nagy zsebkendő a szegélyén vörös rojtokkal, négy sarkában a nevekkal: Olga, Vaszja, Lida és Vlad. A zsebkendő közepére az „Alyándék” szó volt írva, a helyesírási hibát különösen megindítósnak találtam.

– Ideje indulni, srácok! Fejezzék be a találkozást a hátorzággal – figyelmeztetett a rangidős tiszt, mi pedig sajnálkozva félretettük a papírszatyrokat.

Felharsant a zene, a rézfúvós zenekar indulójának a taktusaira, amelyet jó ideje nem hallottunk, a vendégek a széles márványlépcsőn felmentek egy tágas előcsarnokba, ahol a Vörös Hadsereg Kirov Háza honvéd ének- és táncegyüttese adott műsort.

A frontvonalról verbuvált előadók között a mi alegységünk néhány tagját is felfedeztem, a hadosztályunk együttesétől irányítottak át őket. Az együttesben a mi „primadonnánk”, Valja Kajkova is fellépett a barátjával néhány más fiú és lány társaságában, akikkel közeli barátságban voltam. „Társulatunk” vezetője, Alekszander Danilovics Cserkaszov politikai tiszt értelmes ember volt, s mivel korábban színházban dolgoztam, sokat beszélgettünk, ha lehetőség kínálkozott.

A széles folyosó falain arcképek sorakoztak, fölöttük „a Leningrádi Front legkiválóbb mesterlövészei” felirat. Magamat is felfedeztem köztük, géppuskával a kézben szerepeltem a képen. „Mikor fotóztak le? És miért géppuskával? Biztos egy felderítő akció alkalmával!” – morfondíroztam. A fényképem mellett Ivan Dobriké függött, és minden portrénál hosszú felirat szerepelt. Az enyém alatt ez állt: „J. A. Nyikolajev törzsőrmester.

A Komszomol titkára, mesterlövészként és felderítőként is bátor, a kezdeményezés híve. Számos alkalommal behatolt az ellenség vonalai mögé, hogy teljesítse a feljebbvalótól kapott veszélyes megbízatásokat. Egyetlen nap alatt tizenegy náci megszállót likvidált. Nyikolajev elvtárs eddig összesen 76 német gazemberrel végzett.”

Úgy éreztük, a front parancsnoksága és az összejövétel szervezői minél több kellemes meglepetést akarnak nekünk szerezni. Bejelentették, hogy hamarosan egy ünnepelt kabaré-énekesnő is fellép, akinek a repertoárját az egész Szovjetunióban ismerték és énekelték. Klaudia Ivanovna Sulcenkóról és a dzsesszzenekaráról volt szó. Számos színművészhez és kabaréművészhez hasonlóan ő is az ostromlott Leningrádban maradt, koncerteket adott a helyi lakosoknak és a frontkatonáknak.

A zenekar vezetője Klaudia Ivanovna férje, Vlagyimir Koralli volt, az átlagnál magasabb, meglehetősen pufók, kellemes, rokonszenves fickó; rangjelzés nélküli egyenruhát viselt, oldalán egy kis Browning pisztoly függött.

Klaudia Ivanovna jó néhány slágert előadott és néhány új dal is elhangzott tőle, melyek nemrég születtek a blokád alatt Leningrádban. Minden dalt közkívánatra kétszer is elénekelt, le sem engedték volna a színpadról, ha a zenekar vezetője, Vlagyimir Koralli nem tesz bejelentést:

– Ne aggódjanak, elvtársak! Klaudia Ivanovna fog még énekelni, ezt határozottan megígérem, de más helyszínen is várják magukat, ahol folytatódik az ünnepi fogadás.

Sajnálkozva álltunk fel, hogy ellátogassunk a „más helyszínre”.

Közben minket, a 21. hadosztály katonáit egy percre feltartóztattak és beinvitáltak egy helyiségbe. Felsorakoztunk és meg-

hallgattuk a napiparancsot: „A Leningrádi Front politikai osztálya névre szóló fegyvert, mesterlövész puskát adományoz X. Y. elvtársaknak”. Mi, mesterlövészek, jelesül Dobrik, Karpov, Rahmatullin és én névre szóló mesterlövész puskát kaptunk, a puskatuson fémllemezrel. Az enyémmre a következő szöveg volt gravírozva: „A Leningrádi Front politikai osztályától J. A. Nyikolajevnek, a nácik likvidátorának. 42. 2. 22.”

– A Szovjetuniót szolgáljuk! – harsogtuk kórusban a politikai osztály küldöttének köszöntő szavaira. Letérdeltünk, kinyújtott karunkba fogtuk a puskát, megcsókoltuk és megesküdtünk, hogy a lehető legtöbb nácit iktatjuk ki velük a gyűlölt ellenség fölött aratott végső győzelemig.

Az élmény izgalmától fűtve a titokzatos „más helyszín” felé vettük az irányt. Kiderült, hogy egy hatalmas csarnokról van szó, ahonnan hangos zene dübörgött.

– Elvtársak, fáradjanak az asztalhoz!

Az ostrom idején legfeljebb álmodozhattunk arról, hogy egyszer efféle mondatot hallunk. A tágas csarnokban faltól falig három sorban hófehér abroszokkal fedett hosszú asztalok voltak felállítva. És azok az ételek! Az asztalon céklával, káposztával, burgonyasalátával megpakolt tányérok sorakoztak, fejenként két-három kanál jutott belőlük, továbbá két szelet kenyér fekete kaviárral és sprattal. Ezenkívül volt még extra kenyér, csokoládé, cigaretta, vodka, sör és limonádé – mindannyiunknak a hivatalos fejadag kétszerese jutott. Mindez ízlésesen tálalva, elsőrangú kiszolgálással.

Mikor asztalhoz ültünk, úgy adódott, hogy az egyik sarokban telepedtem le, ahonnan nemcsak az egész csapatot, hanem az asztalfőn ülőket, a front vezérkarát, az újonnan kitüntetett hőseinket és Ivanovna Sulcenkót is láthattam. Majdnem közvet-

lenül Sulcenkó mellett Vlagyimir Pcselincev feszengett, új titulusával, a Szovjetunió Hőse kitüntetéssel barátkozott.

Amint a csarnok teljesen elnémult, a csapattestparancsnok szólásra emelkedett:

– Elvtársak! A mai napon két okból is ünneplünk. Együtt ünnepeljük az országgal a Vörös Hadsereg születését és kitüntetjük hőseinket, a nácik likvidálóit. Örömmel látom a meglepetést az arcukon, ahogy végignéznek az ünnepien megterített asztalokon. Ez egy ajándék maguknak, Leningrád védőinek a háterszágtól. A haza nem feledkezett meg magukról! Úgyhogy emeljük poharunkat a mi szeretett szülőföldünkre, a Szovjetunió Kommunista Pártjára, a mi hős népünkre és a győzelemre.

Mindenki talpra ugrott, csak úgy zengett a „Hurrá!” kiáltás. Ezután újabb köszöntők és beszédek következtek, noha már réges-rég megittunk mindent, és a tányérok sem maradt semmi.

Kiválasztva az alkalmas pillanatot Vlagyimir Pcselincev felemelkedett a székről és Sulcenko felé fordult:

– Klaudia Ivanovna, megígérte, hogy fog még énekelni nekünk. Persze csak ha nincs nagyon elfáradva...

– Már hogyan énekelnek a mi hőseinknek! Halljunk egy kis zenét, Vlad! – vágta rá Klaudia Ivanovna.

A zenekar rázendített, a művésznő pedig belekezdett a *Kék sál* című slágerébe, majd újabb és újabb dalok következtek. Úgy énekelt, ahogy korábban még sosem hallottuk.

Magam is felbátorodtam és egy kéréssel fordultam hozzá:

– Klaudia Ivanovna, a kedvencem kivételével szinte már minden dal elhangzott. Volna szíves elénekelni az *Anyát?*

A dal szívből jövő, lágy dallamai betöltötték az elcsendesedett csarnokot.

„Anyá... nincs szó, mely szebben és kedvesebben cseng...”

Többünknek könny szökött a szemébe, a dal sokunk számára emlékeket idézett az otthonról, az anyáról, a családról, a gyerekekről – a nagy becsben tartott békeidőkről.

Mikor az utolsó strófák is elenyésztek és a dal véget ért, az egész épületet dörgő tapsvihár rázta meg, mely hosszú időn át nem akart csillapodni. Húszéves fiataloként a szeretteinkre gondoltunk, akik türelmesen várják hazatérésünket a győzelem után.

Mintha ráértett volna a lelkiállapotunkra, Klaudia Ivanovna újabb dalba kezdett:

Nem, nem a szemeidre emlékszem
A búcsú óráján.
Nem a hangodat
Hallom majd a csendben.
Puha, reszkető kezeid
Jutnak majd eszembe,
Melyek rád emlékeztetnek...

Hosszúra nyúlt az éjszaka, énekeltünk, beszélgettünk. Mindenkinnek megvoltak a saját dédelgetett emlékei, elmeséltük és meghallgattuk közülük a legkedvesebbeket.

Az együttes egyik zenészével ültem egy asztalnál, akit nemrég ismertem meg. Kiderült, hogy ő is Tambovból származik. Felidéztük szülővárosunk utcáit, és kiderült, hogy közös ismerőseink is vannak.

– Kik beszélgetnek itt Tambovról? Hadd nézzem csak! – szólalt meg egy hang mögöttem.

Körülnéztem. Vlagyimir Pcselincev állt a széknél, mellkasán a Szovjetunió Hőse érdemrend aranycsillaga fityegett. Ahogy beszédbe elegyedtünk, sokat megtudtam róla. 1919-ben született Tambovban, majd egy évvel később elveszítette az apját, aki a fiatal szovjethatalom védelmében halt meg. Nevelőapja a hadseregben szolgált, és amíg Vlagyimir felcseperedett, családjával jó néhány városban – Moszkvában, Jaroszlavban, Petrozavodszkban és Leningrádban – megfordult. Vlagyimir jó kedélyű, szívélyes fickó volt, szerette a sportokat és szívesen olvasta Thomas Mayne Reid, Walter Scott és Jules Verne könyveit. Kedvelte az ifjúsági táborokat, az ottani spártai életmódot, gyalogtúrákat, harcjátékokat és tábortüzeket.

Már kisgyermek kora óta érdeklődött a lövészet iránt, 1935-ben kamasz fiúként megkapta a Vorosilov-lövészjelvényt, 1937-ben pedig ő volt az iskolai lövészcsapat kapitánya az országos lövészbajnokságon, ahol első helyezést ért el, melynek jutalma egy TOZ–9-es kis kaliberű puska volt.

Nemcsak a lövészetet kedvelte, az iskolájában futballozott és röplabdázott is, imádta a teniszt, és atlétikai versenyeken is szerepelt. Iskolai tanulmányai idején mesterlövészképzésen vett részt és a „Szovjet Sport Mestere” kitüntetésre aspirált, ám 1941. június 22. minden számítását keresztülhúzta. Harmadéves egyetemistaként félretette a tankönyveket, hogy puskát ragadjon, de amikor a háború legelső napján megjelent a sorozóirodán, elutasították, így védelmi erődtítéseket épített. A hadsereg hamarosan önkénteseket kezdett toborozni az ellenség ejtőernyős támadásainak elhárítására, és besorozták a 83. „felderítő-megsemmisítő” zászlóaljba. Vlagyimir Pcselincevből mesterlövész

és megfigyelő lett. Bosszújának áldozati listája napról napra hosszabbodott, pontos célzásának köszönhetően 25, 36, majd 60 nácit sikerült kiiktatnia. Aztán megkapta az első kitüntetését, egy órát, melybe bele volt gravírozva a neve.

Vlagyimir éjjel-nappal, a dermesztő hideggel és az esővel dacolva türelmesen kutatta az ellenséget. Éjszakánként álcázott tüzelőállást alakított ki, napközben felderítést végzett. A tüzelőállás kényelme és tisztasága érdekében a belsejét gallyakból készített fonatokkal bélelte. A mellvédfalba támasztékvillákat szúrt, hogy a karja ne fáradjon el annyira. A legapróbb részletig tanulmányozta az ellenség védműveit, egyetlen méter sem maradhatott ellenőrizetlenül. „Mindent látni, miközben én magam láthatatlan maradok” – hangzott a mottója.

A felderítő-megsemmisítő alegység tapasztalt katonájaként közvetlen közről megtapasztalhatta, hogy az ellenség érti a dolgát, ravasz és veszedelmes. Ahhoz, hogy életben maradjon, ravaszabbnak, okosabbnak, fürgébbnek, egyszerűen rátermettebbnek kellett lennie az ellenségnél. Vlagyimir a hidegben vizet locsolt a hóra a puskacső elé, hogy tüzeléskor a hó ne szállhasson föl, ami elárulhatta volna a rejtekhelyét. A csőtorolatra vásznat terített, hogy egybeolvadjon a hóval. Ő mindent látott, az ellenfelei nem. Az újságokból tudomást szerzett róla, hogy rajta kívül más mesterlövészek is bevetésre kerülnek, akiknek szintén megvannak a saját dicsőséglistáik és tapasztalataik. Levelezni kezdett velük, majd egy idő után a mesterlövészek kapcsolatba léptek és versengni kezdtek egymással.

A tegnapi nap örömteli és emlékezetes volt Vlagyimir számára. Egy dedikált mesterlövész puskát is kapott, a pusкатuson egy csillogó fémlamezzel, melyen ez állt: „A Leningrádi Front politikai osztályától V. Pcselincev mesterlövésznek, a náci lik-

vidátorának”. Belefeledkeztünk a társalgásba, késő estig beszélgettünk. Egyikünk sem tudta, hogy alig hat hónap múlva Vlagyimir Pcselincev Ljudmila Pavlicsenko szevasztopoli mesterlövészszel, a Szovjetunió Hőseivel és Nyikolaj Krasavcsenkóval a szovjet ifjúsági delegáció tagjaként egy nemzetközi egyetemista találkozóra utazik az Egyesült Államokba. A küldöttség Irakba, Egyiptomba, Közép-Afrikába és Nagy-Britanniába is ellátogatott. Gyönyörködhetett az őserdőkben, a sivatagokban, az ismeretlen déltengerek kékségében és megismerhette a híres londoni ködöt...

Visszatérés az ezredhez

Mindössze három nap telt el a mesterlövész-találkozó óta, de Zsdanov elvtárs felhívása, miszerint „a náci pestis elpusztítását a Leningrádi Front összes közlegényének és tisztjének becsületbeli ügyként kell kezelnie”, az újságcikkek alapján a front összes egységénél meghallgatásra talált, akárcsak a mi hadosztályunknál.

A náci likvidálása minden nappal egyre nagyobb méreteket öltött, a jelek szerint egyre több különítmény illette magát „mesterlövész” megjelöléssel.

Ezredparancsnokunk, Rogyionov ezredes a fedezékében tartózkodott helyettesével, a politikai ügyekért felelős Agasin rangidős zászlóaljkomisszárral.

– Ezredes elvtárs – köszöntöttem Rogyionovot a fedezékbe lépve –, jelentem: Nyikolajev törzsőrmester visszatért a kórházból a szolgálat folytatására!

– Végre! Nos, üdvözljük! – és az ezredes kezét nyújtott. – Épp időben érkezett. Rengeteg dolgunk van, és nincs elég emberünk.

– Meséljen el mindent! – biztatott Agasin. – Sikerült összedrótozniuk magát? Hogy szolgál az egészsége?

– Köszönöm, rangidős zászlóaljkomisszár elvtárs, kitűnően érzem magam, nem panaszkodhatok az egészségem miatt.

– Nos, hát akkor, mutassa meg a papírjait, a kórházi zárójelentést. Magánál van?

– Komisszár elvtárs, nem adtak semmi effélét. Miért lenne szükségem ilyesmire, ha egyszer újra jól vagyok? De ha csak-ugyan szükség van rá, gondolom, elküldik. Szó szerint ezt mondták: „Most már megint jól van Nyikolajev, visszamehet az ezredéhez.” Úgyhogy itt vagyok...

– Maga lóvá akar tenni minket! És nincs is valami jól. Nem tud rászedni, lelépett a kórházból papírok nélkül! – mondta Agasin mosolyogva. – Mindazonáltal köszönet az ezred iránti hűségért és hogy inkább visszasietett, mint hogy hátul maradt volna. Hová irányítsuk őt ezredes elvtárs?

– Mit ért azon, hogy hová? Hát ahol lennie kell. Nekünk életerős, egészséges katonákra van szükségünk! – mondta Rogyionov ellentmondást nem tűrően. – Elrendelem, hogy haladéktalanul menjen Polikarpovhoz az egészségügyi részlegbe gyógykezelésre. Három hét pihenés és rehabilitáció, aztán majd meglátjuk!

– És személy szerint maga hová szeretne menni? Politikai megbízatást vagy katonai szolgálatot szeretne?

– Katona vagyok, komisszár elvtárs, oda megyek, ahová küld, a lényeg, hogy harcolhassak a németek ellen, mert szavamat adtam! Ígéretet tettem Zsdanov elvtársnak a mesterlövész-találkozón.

– Igen, hallottam róla. Megfogadta, hogy háromszáz németet likvidál. Tartsa is meg az ígéretét! Viszont új beosztásba he-

lyezzük, mostantól maga lesz az ezred helyettes politikai tisztje, úgyhogy varrjon egy csillagot az ujjára és egy negyedik háromszöget a hajtókájára.

Az egészségügyi részlegen földijeim és barátaim meleg fogadtatásban részesítettek. Először is enni adtak, majd késő este, miután kibeszélgettük magunkat, leheveredtünk az egykori iskolaépület pincéjének falai mentén sorakozó félkemény pricscsekre.

Napközben az orvosi részleg kiürült, csak a szolgálatos orvosok és nővérek maradtak, a katonákat kiküldték az ezredre, mindenki hasznossá tette magát, egyedül én maradtam tétlen. Próbáltam bepótolni a kimaradt alvás- és táplálékmenyiséget, s közben mohó olvasásba kezdtem, az orvosi szakirodalomtól az iskolai tankönyvekig minden kezem ügyébe kerülő kiadványt elolvastam. Rajtam kívül alig voltak néhányan a részlegen, a hadosztály akkoriban nem vett részt aktív harctevékenységekben.

Esténként, amikor a „családunk” újra összegyűlt a tágas helyiségben, nótáztunk, bizalmas beszélgetéseket folytattunk, sőt táncoltunk is. Főként Ivan Mihajlovics Vasziljev segédorvost hallgattuk szívesen: kiváló hangja volt és rengeteg slágert ismert, a legnépszerűbbek mégis a háborúban fogant dalok voltak. Akik tudtak, bekapcsolódtak, de többnyire szólóban énekelt, miközben Iván Matuzko segédorvos virtuóz technikával tangóharmonikán kísérte.

De bármilyen jó volt a barátokkal az egészségügyi részlegen, szívem a frontvonalra, igazi feladatra vágyott. Egy hét múlva, anélkül, hogy megvártam volna az előírt időszak leteltét, meggyőztem Polikarpov őrnagyot, a részleg vezetőjét, hogy engedjen vissza az ezredemhez. Még aznap az 1. századnál voltam,

és új megbízatásom keretében átvettem egy lövészszakasz parancsnokságát.

A századparancsnok Tambovból származott. Pjotr Andrejevics Silov főhadnagyot a szovjet–finn háború idején rendelték vissza a tartalékosok közül, és aztán az NKVD-erőknél maradt. Az általa vezetett helyőrség a Szesztra folyó fölötti vasúti hidat őrizte a Karéliai-földnyelven, a Nagy Honvédó Háború kitörése itt érte Pjotr Andrejevicsét. A kivételes bátorságú, korrekt és higgadt Silovot az emberei is szerették, és a feletteseivel is jó kapcsolatban volt. Lapko főhadnagy, a század politikai tisztje, a Kirov Művek küldötte a párt első újoncai közé tartozott, intelligens, bátor tisztet ismertem meg benne. A szakaszparancsnok-helyettes, egy Szergo Kazarjan nevű fickó Leninakánból szintén mesterlövész és rátermett kiképzőtiszt volt.

Szergo Kazarjannal tett közös erőfeszítéseinkkel hamar rendbe szedtük a 2. szakaszt. A lövészárkok kimélyítésével és megerősítésével kezdtük, majd rendbe hozattuk az összes lőállást és fedezéket, újabb lövészgödröket ásattunk, és lőszerdepókat, latrinát, sőt saját fürdőkabint is létesítettünk. Összegezve: átvettem egy védekezésre berendezkedett alegységet, kissé felráztam és fokozatosan felkészítettem őket a támadó hadmozdulatokra.

Ehhez elsőként a megjelenésükön kellett változtatni. Amint végeztünk a földmunkákkal, parancsba adtam, hogy tisztítsák meg az egyenruhájukat, alaposan mosakodjanak meg és csak tiszta gallérú ruhában járjanak. Ezek az intézkedések javítottak az alárendeltjeim morálján, egyszerűen kellemesebb látványt nyújtottak egymás előtt. Tisztán, ápoltan, lenyírt hajjal, szorosra húzott derékszíjjal békebeli katonákra emlékeztettek. A szakaszunk és a védelmi állásaink példaként szolgáltak, először csak

a századnál, majd az egész zászlóaljnál. Az ezredparancsnokság, mely gyakran kilátogatott a frontvonalra, elismeréssel szólt a nálunk látottakról.

A katonákban csak akkor tudatosult, hogy mindez nemcsak a feljebbvalóik dicséretének learatását szolgálta, miután végrehajtották a változtatásokat, és személyesen is érezték ezek hatását. A Szovjetunió kilenc tagköztársaságából érkezett katonák barátokká váltak, még egységesebbek lettek, jobban megismerték egymást, és bármilyen feladatra készen álltak. Biztam az embereimben, ők pedig bíztak fiatal parancsnokukban. Így indult új életem az ezrednél.

Nehezen ugyan, de sikerült időt szakítanom arra, hogy mesterlövész puskámmal időről időre „nácivadászatra” induljak, a kiiktatott nácik számának növekedtével a puskatust egyre több csillag borította. Számos alárendeltemnek mesterlövész-kiképzést is tartottam, mely során helyettesem, Szergo Kazarjan és Ivan Karpov, a géppuskás szakasz parancsnoka volt segítségemre.

Még több mint negyven év távlatából is magam elé tudom idézni az összes katonámat. Ott volt a kötelességét pontosan teljesítő, okos, robusztus ukrán fiú, Roman Sztjepanovics Moszkovo. Szakaszparancsnoki feladataim ellátása közben ő volt az, akire támaszkodhattam. Hatalmas bányászkezeléssel imádta forgatni az utászását, így a szakasz védelmi állásaiban az összekötő árkok és a lőállások mindig kifogástalan állapotban voltak. Roman Sztjepanovics nem félt a munkától, mindig talált tenni-valót és elsőrangú munkát végzett. Kiásta az ellenséges tűzben beomlott lövészárkokat, gondoskodott a járhatóságukról és tökéletesítette a lőállásokat, éjszakánként sokszor több köbméter földet ásott ki. A nácik elleni összecsapásokban is ugyanilyen

volt: megfontolt, kiegyensúlyozott, higgadt, ugyanakkor egyfajta düh is feszítette.

Szamuél Davidovics Bljaher közlegény korábban az önkénteseknél szolgált. Nagyon alacsony, törekeny testalkatú, vézna odesszai zsidó volt. Imádott beszélni, szabadidejében egyfolytában a családjáról készült fotókat mutogatta, folyton dicsekedett róluk. „Itt, középen én és az én Rózám vagyunk. Na meg persze a gyerkőcök.” A fotót nézve feltűnt, hogy a hatalmas, dús keblű, testes Róza a férje fölé tornyosul, a szüleik lábánál és oldalt pedig egy csomó szurtos gyerek látható. Bljaher nem tudta, hány gyermeket hagyott hátra odahaza, tizenegyet vagy egy egész tucatot. A legendás odesszai humorérzéssel megáldott Szamuél Davidovics szerint felesége, Róza, egy hatalmaskodó, ugyanakkor kedves és eleven teremtsé a gyerekekre pillantva gyakran viccelődött a férjével: „Mit tegyünk, Szamuél, takarítsuk össze ezt a sokaságot vagy csináljunk újabbakat?”

Szakaszunknál gyakori látogatónak számított Zsagid Kaljevics Rahmatullin, a hadosztály ismert mesterlövésze, aki a 4. században szolgált. Nem tartozott a fiatalabbak közé, alacsony, széles arcú, enyhén ferde vágású szemű katona volt. Útjai során – amikor „vadászatra” indult, vagy épp onnan jött – gyakran beugrott hozzánk beszélgetni a földijeivel. *Krupno gavarjat za zszizny* (Sok beszéd az életről), jegyezte meg ilyenkor az odesszai születésű Bljaher. Zsagid gyakran tolmácsolt nekem kazahról, tatárról és üzbégről oroszra, illetve viszont.

A seregben nem akadt senki, aki ne ismerte volna legalább névről a hadosztály legjobb mesterlövészeit. Ez érthető is volt, mivel e nevek sosem hiányozhattak a hadosztály újságjából. Zsagid Rahmatullint, aki néhány éve a kommunista párt tagja volt és több mint száz nácit likvidált, mindenki jól ismerte a

szakasznál, nagy tekintélynek örvendett. A bevetések közti szünetekben a katonák gyakran megkérték, hogy beszéljen magáról. Ilyenkor testvériesen körbekínálta a hallgatóságot Morzsanszk dohánnyal egy hímzett erszényből, és mesélt a családjáról, a kolhozról, a háború előtti életéről és a fronton elért eredményeiről. Jól értett a történetmeséléshez.

Zsagid 1913-ban született egy Mukomedjarovo faluban, az orenburgi terület szuvangyiki járásában. Szegényparaszti családból származott, 1921-ben elvesztette az apját, aki éhen halt, beteg anyjára hagyva a kisfiút. A fiatal Zsagidnak napszámosként kellett dolgoznia egy helybéli pénzeszsáknál, aztán mikor 1929-ben meghirdették a kollektivizálást, napszámosként elsőként vették be a kolhozba, és ezzel egy időben a Komszomolnak is tagja lett. 1930-ban a jó eszű, törekvő fiatalembert traktorvezetői tanfolyamra küldték, így Rahmatullin 1939-ig traktorosként dolgozott a kolhozban, mi több, kiemelkedő teljesítményéért megkapta a Sztahanov érdemérmet. 1937-ben beléphetett a pártba. Részt vett a szovjet–finn háborúban, a Nagy Honvédő Háborúban pedig a legelső napoktól harcolt a nácik ellen. Mikor a helyiek kikísérték a frontra induló Rahmatullint, a párt körzeti bizottságának titkára ezzel búcsúzott tőle: „Legyen ugyanolyan elsőrangú katona, mint amilyen kiváló kombájnos volt!” Aztán mindenki színe előtt Zsagid megígérte, hogy méltó lesz a falubeliek bizalmára, és megesküdtött, hogy hősiiesen fogja védelmezni szülőhazájukat.

Egységéhez, a Leningrád mellett állomásozó 21. NKVD-hadosztályhoz megérkezve az első naptól kezdve behatóan tanulmányozta a hadviselést és a haditechnikát, igyekezett elsajátítani a mesterlövészeti művészetét. Égett a vágtyól, hogy minél több náccival végezhesen. Kommunistaként tudta, hogy a frontvo-

nalon, az események sűrűjében van a helye, ahol a náci gazficók kérlelhetetlen pusztítójává vált. Megfogadta, hogy legalább százat likvidál közülük.

Zsagid az első „vadászatán” sem veszítette el a lélekjelenlétét, néhány pontos lövéssel egyetlen bevetésen egy tisztet és négy közlegényt iktatott ki. A nácik észrevették, honnan nyitott rájuk halálos tüzet a mesterlövész, és aknatüzet zúdítottak a helyre. Zsagid azonban megőrizte higgadságát, ügyesen volt álcázva, és megvédte magát a repeszekről.

A sors a leningrádi fronton hozzá hasonló erős, céltudatos emberek mellé sodorta. Hatalmas tenyerük korábban traktor, aratógép vagy gyapotszedő gép kormányához volt szokva, óvatosan emelgette a „fehér aranyat” tartalmazó dobozokat, és aransárga búzaszemek folytak át az ujjaik között. Senki sem tanította őket a gyilkolás tudományára, de a katonák megkegyelmezték a csatákban és éretté váltak.

1943. április elején a családjához küldött levélben Zsagid ezt írta:

Nem kell aggódniuk miattam. Megtartottam a szavam: mesterlövész puskámmal 148 nácit likvidáltam. Megkaptam a Vörös Csillag érdemrendet, Zsdanov elvtárs személyesen mondott köszönetet a teljesítményemért. Ígéretet tettem, hogy kétszázra emelem a kiiktatott nácik számát, és tartom magam a fogadalmamhoz. Folytassák a nyugodt munkát drágáim a mi szülőföldünk hasznára. Megsemmisítjük a nácikat.

Mikor 1944-ben találkoztam vele a hadosztályunk egészségügyi szekciójában, felhívta a figyelmemet egy változásra:

– Listát vezetnek a mesterlövészek teljesítményéről. A te

időben még nem volt ilyesmi – és megmutatott egy „likvidált nácik egyéni listája” című táblázatot. A szemközti lapon grafikonok sorjázta, melyek az egyetlen napon lelőtt nácik számát és az egyre hosszabbodó dicsőséglistákat ábrázolták. A feljegyzései szerint ekkor 177-nél járt.

Zsagid nagyszerűen helytállt a harcban. Bármibe fogott, megbízható volt és alapos munkát végzett. Emlékszem nézeteltéréseire Ivan Dobrikkal, aki Rahmatullin szerint nemtörődöm módon „folyton a bajt kereste és oroszlánként küzdött”. Zsagid mindig azon volt, hogy barátja oldalán lehessen, de két összecsapás között gyakran figyelmeztette Dobrikot: „Bátor harcos vagy, Ivan. A merészség jó dolog. De nem éri meg elveszíteni a fejed, még jól jöhet!” Ivan ilyenkor a szemöldökét ráncolva a szavába vágott, és ukránul ezt mondta: „Tudod, hogy nem tehetek másként, barátom! A te családod a hátsóhátságban lakik, az enyéim viszont náci megszállás alatt vannak! Annyira dühös vagyok a nácikra...”

Rahmatullin 4. századának parancsnoka egyszer súlyosan megsebesült egy ütközetben. Zsagid a vállára vette, és a lövészárók felé cipelte, de a németek elhatározták, hogy mindkettőjüket foglyul ejtik, és rájuk támadtak. Zsagid a földre fektette a parancsnokot, és kézigránátokkal tartotta távol a nácikat, majd mesterlövész puskájából tüzet nyitott rájuk. Miután visszaverte a támadókat, folytatta útját, maga után vonszolva a parancsnokát. Visszaérkezve elvitte az orvosi részlegre, majd azonnal visszament a lövészárokhoz és újra belevetette magát a küzdelembe.

Egyszer egy általa foglyul ejtett náci őrnagyot kísért, amikor egy motorkerékpár állt meg mellette:

– Hová viszi? – kérdezte a motoron ülő százados, szemei idegesen jártak ide-oda.

– Hadifoglyot viszek a hadosztály törzskarára – felelte Zsagid.

– Épp őt kerestem, úgyhogy menjen vissza katona, a foglyot pedig személyesen viszem be, külön érte jöttem.

– Nem, nem adom át a foglyot. Utasítást kaptam, hogy vigyem be, én magam fogom bekísérni.

– Ne vitatkozzon! Megparancsolom, hogy adja át a foglyot, különben lelövöm parancsmegtagadásért!

– De én nem ismerem magát! – felelte Zsagid, érezve, hogy valami nincs rendben, és minden eshetőségre felkészülve tűzkész állapotba hozta a puskáját.

Mivel azonban megszokta, hogy a parancsnak engedelmeskedni kell, végül átadta a foglyot a századosnak. Mikor visszatért az ezredhez és jelentést tett a történetekről, saját parancsnoka szitkozódni kezdett, és le akarta lövetni, amiért nem tett eleget a parancsnak. A mesterlövészt az ezred felderítéselhárítói húzták ki a csávából, akik a „századost” – akiről kiderült, hogy a mi egyenruhánkat viselő náci – és az elfogott őrnagyot is elkapták.

Miután többször is megsebesült a fronton, Rahmatullin hadirokkantként tért vissza a kolhozba, ahol újból csatlakozott a traktoros brigádhoz, és a katonai kitüntetések után munka érdemrenddel is gyarapodott. 1945–58 között elnökhelyettes volt a zijancsurini községtanácsnál és népi ülnök a járásbírószágon. Egyszer kezembe került egy Zsagidról szóló jellemzés, ez állt benne: „Nagyszerű családfő, gondoskodó apa, lelkiismeretes munkaerő, szolgálatkész bajtárs, szerény, és bármikor kész felajánlani segítségét azoknak, akik szükségét látják. Gyermekei

nagyon fegyelmezettek, mind a tanulmányaikban, mind a munkájukban kitüntették magukat.” Lehetett volna másként?

A csata minden katona számára a saját mozgásterén belül, saját környezetében zajlik. Szergo Kazarjan szakaszparancsnok-helyettes rövid idő alatt 89 nácit iktatott ki mesterlövész puskájával, többször is behatolt az ellenség hátsó területeire, folyamatosan harcolt és súlyos sebesüléseket szenvedett. Az egyik összecsapásra a pulkovói magaslatok déli lejtőin került sor, melyek elzárták a náci útját Leningrád felé, és ami a kommunista Szergo Kazarjan számára is választóvonalnak bizonyult.

A 2. szakasz épp előretört. Miután sebesült szakaszparancsnoka helyére lépett, Szergo Kazarjan közlegény izgatottan figyelte, mennyire tartják be a parancsait, és hogy emberei egymást fedezve miként közelítik meg fedezéktől fedezékig futva az ellenség lövészárkait. A szárnyakon támadó 1. és 3. szakasz lemaradt, így a németeknek sikerült bekeríteniük Kazarjan szakaszát, minden irányból tűz alá vették őket.

„Ássátok be magatokat!” – adta ki az utasítást Kazarjan, és gyalogsági ásójával elsőként hajtotta végre a feladatot. A náci így már nem tudtak célzott lövéseket leadni, de így is sok katonát sikerült likvidálniuk.

„Most mitévők legyünk?” – tűnődött Szergo. A gondolatok ide-oda cikáztak a fejében, és aztán vakmerően úgy döntött, hogy felveszik a harcot a túlerőben lévő ellenséggel.

– Mindenki gondoskodjon megfelelő fedezékről! Egyszerre csak egyet lőjete, és csak ha biztos találátra számíthattok. Takarékoskodjatok a lőszerrel! – a katonák továbbadták egymásnak az ideiglenes parancsnok utasításait.

A németek meg voltak hökkenve: egy csapat körülzárt szovjet

katona nemcsak hogy nem hajlandó megadni magát, hanem még egyenlőtlen küzdelembe is bocsátkozik velük.

Egy német mesterlövész kidugta a fejét az árokból, Kazarjan célba vette a géppuskájával és tüzelt, a náci összerogyott. Nyemin futár közben egy másik nácial végzett. A náci ezután kiugráltak a lövészárkokból, és géppisztolyaikból ölmet okádva üvöltve megindultak a merész fickók felé, hogy elfogják őket vagy az utolsó szálig végezzenek velük. Ám a mi géppuskásaink is aktivizálták magukat, és kézigránátok repültek a náci felé. A németek kénytelenek voltak visszavonulni, de aztán aknatüzet zúdítottak az ezer sebből vérző szakasz szektorára, majd újabb támadást próbáltak intézni bátor fiaink ellen, ám ezúttal összehangolt géppuskatűzzel találták szemben magukat.

– Ruszkik, adjátok meg magatokat! – kiabálták a náci, de többé nem emelték fejüket a mellvédfal fölé.

– Maradjatok csendben, ne mozogjatok! – rendelkezett Kazarjan, és óvatosan tovább fürkészte a német lövészárkokat.

A németek újabb manőverrel próbálkoztak, középre géppuskásokat, a szárnyakra mesterlövészeket irányítottak.

– Maradjatok hason fekve, ne emeljétek fel a fejeteket! – adta ki a parancsot Kazarjan. – Utolsó töltenyig harcolunk! Tartálkoljátok a kézigránátokat, de hagyjátok lövöldözni a németeket.

A harc egy pillanatra sem csitult. A náci mesterlövészek és géppuskások helyet cseréltek, igyekeztek megtörni hős katonáink ellenállását, de erőfeszítéseik hiábavalónak bizonyultak.

Eltelt a nap, holdfényes éjszaka volt. Éjfélkor a szakaszparancsnok utasította Nyemin futárt, hogy bármi áron jusson vissza a főerőhöz, és szerezzen erősítést. Alig három métert tett meg laposkúszásban, mikor a németek észrevették, és újra

aknagránátok kezdtek süvíteni a levegőben, melyek a közvetlen szomszédságukban robbantak. Nyemin megsebesült, csakúgy mint Kurmambekov osztagparancsnok, utóbbi súlyosan. Kazarjant is találat érte a vállán, de ügyet sem vetve sérülésére odakúszott Nyeminhez, és bekötözte a fejét. Kurmambekov halkan nyöszörgött.

A németek úgy gondolták, ekkora pergőtűz után a szovjet katonák nem képesek ellenállást tanúsítani. Újra előjöttek a lövészárkokból, és a nyögdécselő Kurmambekov felé kúsztak, aki egy földből és gerendákból álló kiserőd közelében feküdt.

– Azt már nem, gazfickók! Nem fogom hagyni! – suttogetta Szergo. Megragadta a géppuskáját, de észrevette, hogy megrongálódott egy aknaszilánktól. Ekkor felállt, és sorra egymás után három kézigránátot hajított az előrenyomuló németek felé. Az egyik náci meghalt, két másik megsebesült, a többiek visszatértek a kiindulási helyükhöz.

Egy német mesterlövész tüzet nyitott Kazarjanra, az első golyó áthatolt a parancsnok hátán lévő katonai zsákon. Szergo még mélyebbre próbálta ásni magát, miközben golyók fűtyöltek körülötte. Négy lövés érte a hátizsákját, átütötték a csajkáját, de nem érték el a parancsnokot, aki nem mozdult a helyéről... A német mesterlövész azt hitte, a szovjet katona már halott, mert néhány újabb lövés után abbahagyta a tüzelést. Kazarjan csendben maradt, meg sem moccant.

Késő éjszaka Nyemin félig öntudatlan állapotba került, delirálni kezdett, hangosan kiabált és csapkodott maga körül. A német géppuskások tüzet nyitottak a hang irányában, és az egyik sorozat el is találta a sebesült futárt, aki meghalt anélkül, hogy visszanyerte volna az eszméletét. Kazarjan odakúszott hozzá, megcsókolta barátja kicserepesedett ajkait, és odasúgta

neki: „Viszlát, bajtárs! Folytatjuk a harcot, és bosszút állunk érted. Egyetlen katonát sem hagyok a gyalázatos náci kezére jutni, sem élő, sem holtat. Tartani fogjuk a vonalainkat!”

Felhők jelentek meg az égen, összeálltak és eltakarták a ragyogó holdat. Az éj leple alatt a századparancsnok futárjának végül sikerült odakúsznia Kazarjanhoz.

– Már kezdtük azt hinni, hogy meghalt – mondta.

– Mint láthatja, kitartunk. Menjen vissza, és kérje meg a századparancsnokot, hogy küldjön embereket – felelte Kazarjan. – Nem hagyjuk el az állásainkat! A fasiszta gazembereket pedig ki lehet szorítani a lövészárkaikból.

Fél óra múlva megérkezett az erősítés. Embereink még aznap este gyors támadással kiűzték az ellenséget az árkaikból, és aztán szilárdan tartották az állásaikat.

A háború során Kazarjan kilencszer sebesült meg.

– Erős szívem van, nagyon erős – mondta vigyorogva, mikor a tábori kórházból visszatért az ezredhez –, örmény gránitból készült!

Szergo mellkasán Vörös Zászló érdemrend, Bátorságért érdemrend és egyéb kitüntetések csillogtak. A fronton szolgáló mesterlövészek első találkozásán egy gravírozott mesterlövész puskát is kapott.

Ilyen ember volt a szakaszparancsnok-helyettesem.

Szergo Kazarjan hadirokkantként is dolgozott. Leningrádban, az Ūrhajós úton lakott. Hosszú éveken át a 3-as számú Halfeldolgozó üzem gépgyártó- és karbantartóműhelyének a vezetője volt. Munkatársai egyhuzamban több éven át Kazarjant, a kommunista párt tagját választották brigádvezetőnek, és az üzem párttitkári tisztségét is ő töltötte be.

„Meghívás”

A mesterlövész természetesen nemcsak egy nagyon pontosan célzó lövész, aki az ellenség elől rejtve maradó, kényelmes lövészállásból lövöldöz. A náci likvidátorainak sokszor elképzelhetetlenül mostoha körülmények között kellett tevékenykedniük. A mesterlövész lesben áll a senki földjén, elvágva az arcvonaltól és a bajtársaitól, akik segítségére lehetnének, ilyen helyzetekben teljesen magára marad. A legkülönbébb időjárási viszonyok közepette, télen-nyáron, forróságban és hidegben, éjjel-nappal el kell tudnia látni a feladatát. Teljesen egyedül megfelelő lövészállást kell létesítenie az ellenség arcvonalaának szomszédságában, sőt olykor náci ellenőrzés alatt álló területen. Ráadásul nincs senki, aki ellenőrizhetné, megfelelően álcázta-e magát, és hogy mi látszik a lövészállásból az ellenség irányából.

Jó dolog, ha a mesterlövészek párosával indulnak bevetésre, ez jelentősen megkönnyíti a helyzetüket, de véleményem szerint a jó náci vadász többnyire egyedül indul akcióba.

A mesterlövész feladata nehéz, télen és nyáron egyformán veszélyes. Mintha minden nehézség, ami a fronton adódhat, főként őt sújtaná. A lövésznek, aki a saját frontvonaláról, rejtett

lőállásokból tüzel, könnyű élete van. Bármilyen balul üt ki, mindig számíthat a bajtársai segítségére, folyamatosan mozoghat rejtett búvóhelyén, változtathatja a helyzetét, és csak egy nézőpontból látja az ellenséget, pontosan szemből.

A mesterlövésznek számos ellensége van, különösen nyáron. A legfőbb ellenség mellett egyebek is akadnak, és sosem tudhatja, mire számíthat tőlük. Ide tartoznak a méhek, darazsak, legyek, hangyák, sőt a mezei egerek is...

Emlékszem, egy derűs nyári napon lesben álltunk Ivan Dobrikkal. A senki földjén, sík, nyílt terepen kellett hasalnunk a sűrű fűben, majdnem közvetlenül az ellenség orra előtt. A német frontvonalat és a hozzá vezető közelítőárkokat kémleltük. Úgy számoltunk, hogy sík mezőn, a sűrű fűben, ahol nincsenek tereptárgyak, a náci aligha vehetnek észre bennünket.

Ha szerencsénk van, nyugodtan fekhettünk volna, míg leszáll az est. Társam, aki mozdulatlanul feküdt a tikasztó napon, egyszer csak felkeltette egy apró mezei egér érdeklődését. Ma sem értem, a kíváncsi kis ördög hogyan jutott be a szorosra húzott derékszíjon át Ivan zubbonyába.

Amíg az egér valahol a hátánál mocorgott, Ivannak sikerült visszafognia magát, mivel nem mert megmozdulni. De amikor lejjebb, a gyomortájékához merészkedett és harapdálni kezdte, Dobrik nem bírta tovább: beleüvöltött a pusztaságba és hisztérikus nevetés tört rá. Komolyan megijedtem. Nem tudván, mi történt, azt hittem, valamiféle rohamot kapott a kimerültségtől vagy a perzselő napsütéstől. Ivan közben eldobta a puskát és szívbe markoló hangon kiáltozva hengergőzött a fűben.

– Mi történt, Ivan, elvesztetted az eszed? A szomszédunkban németek vannak! Mostantól bármelyik pillanatban pergőtűz alá vehetnek – mondtam elképedve.

– Egy egér járkál a hasamon! – Dobrik csak ennyit tudott felelni.

Az abszurd helyzettől és a fűben hengergőző Iván arckifejezésétől önfeledt jókedv lett úrrá rajtam, én is nevetésben törtem ki.

A náci persze nem haboztak tüzet nyitni az aknavetőkkal.

– Fussunk! – Ivannak patakzottak a könnyei a nevetéstől, ennyit is alig tudott kimondani. Felkapta a puskáját, és nekiiramodott a lövészárkaink irányába, egyik tenyerét egy futás közben újonnan szerzett sebre szorítva, miután egy mellettünk felrobbant aknagránát szilánkjai beágyazódtak a fenekébe. Utanaszaladtam.

A srapnelekre ügyet sem vetve mindketten nyílegyenesen futottunk. Nem volt jelentősége, az ideges rángatózástól megmerevedtek az arcizmaink, nem is nevtünk, mint inkább visítottunk, és valahányszor egymásra néztünk, arcunk folyton görcsbe rándult. Az utat végignevetve végül beugrottunk a lövészárkba.

– Ez aztán szép kis jelenet volt! – jegyezte meg a bennünket kísérő megfigyelő a fedezékben. – Elment az eszetek, vagy mi történt?

Csak a jó ég tudja, hogyan kerültek el bennünket a lövedékek és a méretesebb gránátzilánkok, és hogy nem léptünk rá a saját aknáinkra.

A tavasz beköszöntével a szanitécek aggódni kezdtek a fertőzések miatt, amire minden okuk megvolt. Az állandó alultápláltság miatt az emberek legyengültek, ráadásul a katonák a bombakráterekben összegyűlő tisztítatlan, poshadt vizet itták, mivel más nem volt kéznél, a hó pedig már elolvadt. Mindamellert a zászlóalj segédorvosa, égy Ivan Vasziljev nevű okos,

fiatal srác aktív közreműködésének hála minden rendben volt. Tambovban diplomázott az orvosi egyetemen, és a besorozása előtt egy éven át egy vidéki kórházban dolgozott, így komoly jártasságra tett szert, emellett bátor fickó volt. A mi Mihajlovicsunk (mindenki az apai nevén szólította) a harcok során nem szorítkozott a munkájára – vagyis a sebesültek összefoltozására és evakuálására –, ha veszélyesre fordult a helyzet, megtalálta a módját, hogy maga is szakszerűen ritkítsa az ellenséget. Egyszer még egy nagydarab nácit is sikerült valahogy foglyul ejtenie. Mihajlovics mindig a csata sűrűjét kereste, több száz sebesült életét mentette meg.

A harcok szünetében Mihajlovics a megelőzésre összpontosított, például megszervezte a túlevek gyűjtését, főzetet készített belőlük, és az egész zászlóaljjal megittatta, ami megmentett minket a skorbuttól. Minden tőle telhetőt megtett – sőt a lehetetlent is –, hogy nullára redukálja a fertőzések és gyomorproblémák számát.

Egyik nap gyomorbántalmaim támadtak, és kénytelen voltam felkeresni Ivant, aki utasított, hogy haladéktalanul menjek az egészségügyi részlegre. Így hát elgyalogoltam a mélyen a vonalaink mögött lévő Avtovóba, „elkülönítésre a fertőző részlegre és különféle vizsgálatokra”. Útközben egy lövontatású sebesültszállító haladt el mellettem. A kocsis a földim volt, akit súlyos sebesülése után szállítási feladatokra osztottak be. Három sebesültet fuvarozott.

– Merre mész, mesterlövész? Ugorj fel!

Felszálltam mellé a kemény bakra.

A szóbeszéd, miszerint Nyikolajevet a sebesültek között látták, a jelek szerint erősen eltúlzott formában a zászlóalj arcvonala is eljutott, mindenesetre a temetéséről szóló hírekről

néhány túlbuzgó levélíró révén anyám is tudomást szerzett Tambovban. A háború során kétszer hallott ilyen szomorú híreket rólam...

Rövid gyógykezelés után a megszabott időn belül visszatértem az ezredhez. Egészségesen, derűs hangulatban barangoltam a hátsó régióban. Mindenfelé a szokásos kép fogadott. Minden tiszta és ismerős volt, minden a helyén. A bombatölcsérek számának növekedésében és a szomszédos liget fáinak ritkulásában nem volt semmi új. Aztán hirtelen zene ütötte meg a fülem, valahonnan *Az Amur áradata* szólt hangosan a rádióból, amit Klaudia Sulcenko slágere, a *Kék sál* követett. A dallamok az egész arcvonalat betöltötték. „Ez furcsa” – gondoltam.

Aztán fülsértő rikácsolással hirtelen megszólalt a bemondó: „*Achtung, Achtung!* Itt a német rádió. Közlegények és tisztek a 14. NKVD-ezredből, figyelem! Vitéz katonáink lelőtték a mesterlövészeteket, Nyikolajevet. Hamarosan a *Búcsúzás* című számot játsszuk!”

– Na persze! Várjatok csak, átkozott Fritzcek...

Nem egyszerően besétáltam, hanem valósággal berontottam a harcálláspontra. Az összes szakaszparancsnok és a század törzsőrmestere is odabenn ültek. Mikor megláttak, döbbsen néztek egymásra.

– Nahát, egy élőhalott! – szólalt meg a törzsőrmester. – Én meg már lehúztam magát az ellátmánylistáról...

– Úgy értesültünk, látták magát az egészségügyi részleg felé menni – mondta Kuzmin, a század írnoka. – Ezek szerint nem volt igaz a szóbeszéd? Nem volt időnk ellenőrizni a dolgot, az elmúlt napokban folyamatosan harcban álltunk a nácikkal. A németek pedig most összezavartak minket...

– Többé nem fognak összezavarni senkit! – ígértém. – Vár-

jatok csak, náci zsványok, majd én lenyomom a hazugságaitokat a torkotokon! Százados elvtárs, mutassunk nekik egy igazi temetést? – kérdeztem a század politikai tisztjét, Zsukov századost.

– Miért is ne? Gyerünk, Nyikolajev! Megyünk és helyrehozzuk a hibánkat. Fedezzenek, ha szükség lenne rá – fordult oda a százados a századparancsnokhoz.

Mesterlövész puskákkal felfegyverkezve a politikai tiszt és én kimentünk a frontvonalra. Megmarkoltam a tölténytáskát, melyben mindig több fajta lőszert tartottam. Ivan Vasziljev segédorvos is kérte, hogy velünk tarthasson, elkért egy látcsövet a századparancsnoktól és egy géppisztolyt a telefonkezelőtől.

Gyönyörű napunk volt, az akció nélkül is élveztem volna az ég kékségét. Odafönt a nap fényesen ragyogott, mindent bevilágított a környéken. A fákon egyetlen levél sem zizzent, madarak csiviteltek, béke és nyugalom honolt a tájon.

Az arcvonaltól mintegy tíz méterre megfelelő löállásokat kerestünk egy vízmosásnál, lehasaltunk és kémlelni kezdtük a nácikat. Nyugodtan sétálgattak a lövészárkaiknál, alig álcázták magukat, az utóbbi pár napban nem nagyon háborgatták őket a szektorunknál. Olyan jól láttuk őket, mintha közvetlenül előttünk lennének – csak választani kellett közülük!

A tőlem öt méterre hasaló politikai tiszttel nem sokáig gyönyörködtünk a békés tájban. Visszhangzó lövéseink nyomán a németek sorra egymás után összerogytak. Vasziljev a látcső segítségével irányított minket a célpontokra.

A politikai tiszt végül jobbnak látta, ha véget vet az akciónak:

– Ketten összesen hetet iktattunk ki, azt hiszem, mára ennyi elég. Ne kísértsük tovább a sorsot!

– Nem rossz eredmény – tette hozzá Ivan Vasziljev –, de a németek mindjárt bevetik az aknavetőket. Menjünk innen. Nem akarok sebesülten visszavonszolni titeket...

Mikor visszajött a lövészárkunkhoz, eszembe jutott valami:

– Ivan, add kölcsön a látcsövet fél órára! De akár együtt is mehetünk. Tudni akarom, hová akasztották a németek a hangszórót.

– De ne maradjatok el túl sokáig, srácok! A hangszóró arra van, nagyjából nyolcvan méterre – a politikai tiszt az erdő felé mutatott.

Ivan Vasziljevvel a könyökünkön kúszva a jelzett irányba tartottunk, ahonnan a zene szólt. Bemásztunk egy mély bombatölcsérbe; Ivan a látcsóval, én pedig a puska céltávcsövén át fürkészni kezdtük a környéket.

Ivan észrevette a hangszórót az egyik fán:

– Ott van! Nézd, egy kék huzal vezet hozzá.

Ekkorra már én is észrevettem a fekete, harang alakú kültéri hangszórót. Célba venni és eltalálni a huzalt még néhány tíz méteres távolságból sem ígérkezett könnyű feladatnak, de aztán eszembe jutott, hogyan gyakoroltunk az első napokban, amikor gyufaskatulyát erősítettünk szalmaszálra vagy gallyra. Most nem voltak gallyak, de a fényes, kék rádióhuzal élesen kirajzolódt a zöld háttér előtt.

Egy darabig nyugodtan feküdtem, hogy teljesen ellazuljak a gyors gyaloglás és a kúszás után, majd felkészültem a tüzelésre.

– Rendben, Ivan, figyelj tovább a látcsóval. És most lássuk miből élünk!

Az ötödik lövés után a zene elhallgatott. Ivan, aki szemmel tartotta a hangszórót, odasúgta:

– A vezeték úgy vált ketté, mintha késsel metszették volna

el. Most pedig vedd kezelésbe a hangszórót, páncéltörő löszert használj, hogy biztosra menj!

Kilőttem néhány páncéltörő nyomjelző lövedéket a hangszóróra.

– Na, mit látsz? – kérdeztem.

– A golyók a közepébe csapódtak. Most már nem látok semmit, de a hangszóró ugyanott lóg.

– Semmi jelentősége! Golyókkal nem lehet leszedni, de hosszú időre elnémítottuk, ebben teljesen biztos vagyok, és ez a legfontosabb. Most pedig tűnjünk innen, de azonnal, a németek biztosan észrevettek a nyomjelző lövedékek miatt.

Elégedetten tértünk vissza az ezredhez, a német rádiót elhallgattattuk.

Másnap reggel azonban a németek újakezdték a műsorszórást, éjszaka nyilvánvalóan új hangszórót telepítettek. Zenei bevezető nélkül, borzalmas oroszossággal az alábbi üzenetet mondták be:

Nyikolajev mesterlövész! A Führer csodálja bátor szovjet katonát. A parancsnokságunk meghívja magát a mi oldalunkra! Kényelmes életet garantálni magának. Kapni szép nagy házat, lesz sok pénz, cukor és kenyér, összeházasz német nővel. A Führer magas tiszti kitüntetéssel jutalmazni, első osztályú Vaskereszt. Jönni át hozzánk!

Mégis hogy gondolták ezt? Miben bíztak?

A németek tíz-tizenöt perces időközönként többször is szóról szóra megismételték az üzenetet. Pár perc múlva belépési engedélyt kértem Morozov őrnagy, a zászlóaljparancsnok fedez-

zékébe. Agasin alezredest és a századparancsnokomat, Zsukov századost is ott találtam.

– Nos, Nyikolajev, értesült a meghívásról? Esetleg szeretne válaszolni rá? – kérdezte a zászlóaljparancsnok.

– Milyen ügyben jött, Jevgenyij? Látom, forgat valamit a fejében – érdeklődött Agasin alezredes.

– Alezredes elvtárs, azt hiszem, Morozov őrnagynak igaza van; ha a németek meghívtak, menjünk és látogassuk meg őket!

Fölvázoltam a tervem a tiszteteknek.

– Nos, kockázatos a dolog, sőt bizonyos mértékben vakmerő, de elvileg működhet. Beszéljük meg a rangidőssel, mit szól hozzá.

A rangidős támogatta az ötletet. „Ha a nácik likvidálásáról van szó, bármilyen eszköz megfelel!” – mondta Agasin.

Pontban este hétkor kimásztam a lövészárokból, és a bokrok mögött rejtőzve, könyéken kúszva megindultam a németek felé, bombatölcsérekben keresve fedezéket. Még mindig nagyjából száz méterre voltam az arcvonaltól. Mintegy negyven méterre a lövészárunktól felegyenesedtem a bombatölcsérben, hangosan fütyentettem és magasba emeltem egy póznára erősített fehér zsebkendőt. A németek észrevették a manővert, ez rögtön kiderült, mert abbahagyták a tüzelést, a mieink viszont fokozták a tüzet. Átláttam a helyzetet: a németek a lövészárkaikban gyülekeztek, a vonal teljes hosszában egyre gyakrabban kandikáltak ki az árkokból. „Hadd gyűljön össze még több!” – gondoltam, nekem nem volt sietős.

Mintegy tíz perc elteltével összeszedtem magam. „Hát akkor jöjjön, aminek jönnie kell! Talán megúszom!” – és teljesen felegyenesedtem. A mieink azonnal „precíziós” tüzelésbe kezdtek, tisztán látszottak a nyomjelző lövedékek halálos röp pályái. Újra

lehasaltam a bombatölcsérben, majd újabb öt métert tettem meg laposkúszásban. Közben még több német gyűlt össze a lövészárkokban, már hallottam is őket: „*Komm, komm, Soldat! Schnell, gyors!*” Vártam, mintha félnék, hogy tüzet nyitnak rám, sőt halkán nyögdécselni kezdtem, mintha megsebesültem volna. Ezalatt újabb németek érkeztek az árkokba, és löni kezdték a mieinket, engem viszont elszigeteltek az enyéimtől, egyértelműen jelezve, hogy nem akarnak bántani.

Hogy őszinte legyek, vacogott a fogam a félelemtől. Mi lesz, ha az egyik katonánk véletlenül eltalál? Ekkor újra felegyenesedtem, és lobogtatni kezdtem a magasba emelt fehér zsebkendőt, majd erőteljes mozdulattal leeresztettem, hogy jelt adjak... De a jeladás nem a németeknek, hanem a mieinknek szólt. Az aknagránátjaink sivítani kezdtek a levegőben, és a német lövészárkokban robbantak. A géppuskáink is rázendítettek, a mesterlövészeink pedig minden előbukkanó náci sisakra tüzet nyitottak. A zászlóalj és az ezred aknavetői fejetlenséget idéztek elő a német árkoknál, a becsapódásokat áthatolhatatlan földzuhatagok és porfelhők jelezték. Hallottam a sebesült nácik borzalmas kiáltozását. A zűrzavar közepette futólépésben visszatértem a mieinkhez, egy-két perc múlva már ölelgettek is a barátaim. Egy hadifogoly, akit a felderítőink nem sokkal később elkaptak, a kikérdezésekor megerősítette, hogy az akciót illetően helyesen kalkuláltunk, azon az emlékezetes éjszakán a németek jó néhány tucat embert veszítettek. Többé nem kaptunk meghívást a németektől.

A mi Zsenyánk

A zászlóaljnál volt egy fiatal lány, egy Zsenya nevű egészségügyi katona, de a vezetéknévére oly sok év távlatából már nem emlékszem. Mindenki így szólította: „a mi Zsenyánk”, és az emlékezetemben is így maradt meg.

Ugyanúgy magam előtt látom, mintha most is itt lenne nagy *kirza* csizmájában, jócskán túlméretezett lovaglónadrágjában, hatalmas, szintén méreten felüli felsőkabátjában és gyakorlósapkájában, mely állandóan le akart csúszni bozontos hajáról. Zsenya nem lehetett több tizenhat évesnél. Hogyan és honnét került a zászlóaljhoz? Senki sem tudta pontosan. Sok lány érkezett a frontra a Komszomolból, önkéntesnek jöttek szülővárosuk, Leningrád védelmére. Ő is megjelent, és ennyi elég is volt.

Hogy idősebbnek tűnjön tizenhat évesnél, próbált úgy viselkedni, mint a harcedzett katonák: megtanult dohányt sodorni, és maga is dohányzott, reszelős, mély hangon beszélt és nem nagyon válogatta meg a szavait...

Amíg béke és nyugalom honolt, senki sem figyelt különösebben Zsenyára – csak egy hétköznapi lány, kicsit pimasz, na

de ki bánja? Ugyanakkor mindenki tudta, hogy bárhogy alakuljon a helyzet a csatában, Zsenya ott lesz, ahol lennie kell, ahol a legnagyobb szükség van rá, így hát mindenki szemet hunyt a szeszélyei fölött. Sem idő, sem ember nem volt a megnevelésére, a németek csak három kilométerre voltak Leningrádtól, és alig 40-100 méterre a lövészárkainktól. A nagy pontosságú gránátvetők időről időre kérdezz-feleleket játszottak az árkok között.

Zsenyának mindig sok teendője akadt. Katonák tucatjai köszönhették neki az életét, súlyosan sebesült tiszteket és közlegényeket mentett ki a harcmezőről, fittyet hányva a puska- és géppuskatűzre, a felrobbanó gránátokra és aknákra. Bekötözte a könnyebb sérülteket, hátrakísérte őket, majd újra előresietett az arcvonalra a harcok sűrűjébe. Úgy vettük, ez az ő megszokott munkája, mint a katonaké vagy bárki másé a fronton, ahol mindenki tudja, hol a helye, mi a feladata, és felelősségteljesen elvégzi a tennivalóit.

Egyszer azonban a mi Zsenyánk olyan esemény részese lett, amit soha nem fogok elfelejteni.

A zászlóalj egy gyárépületnél állomásozott Urick közelében, nem messze a Klinovó házaktól, melyek a háború egy másik szakaszában váltak híressé. Átlagos nap volt a fronton, amiről a TASZSZ ezt szokta írni: „a többi fronton nem volt számottevő harctevékenység”.

A hadosztály felderítőosztaga késő este bemerészkedett az ellenség ellátási övezetére. Vezetőjük a felderítő szakasz parancsnoka, Ivan Pilipcsuk alhadnagy volt, aki kiváló kiképzőtiszt, bátor felderítő, derűs fickó és mókamester lévén közszerepetnek örvendett.

Múlt az idő, a lövészárkokban a „kirándulóink” visszatérését

vártuk, akiknek már meg kellett volna érkezniük: már majdnem két éjszaka telt el a távozásuk óta. Katonáink a lövészárkokban gyülekeztek, készen arra, hogy bármely pillanatban kirontsanak bajtársaik megmentésére, de minden ugyanolyan csendes volt, mint azelőtt. Már csaknem megvirradt, amikor a hosszúra nyúlt távollétük miatt aggódók hirtelen szórványos géppuskaropogást és gyenge, ám gyakori gránátrobbanásokat hallottak az ellenség vonalai felől. „Ilyen a mi formánk! Észrevették őket! Az nem lehet, hogy nem tudnak átjutni!” – gondolta mindenki, s felkészültünk a német lövészárkok elleni rohamra, ha úgy adódik. Volt némi fogalmunk, mi zajlik odaát, és ahogy a felderítők heves géppuskaropogás közepette egyesével visszaszivárogtak a lövészárkainkhoz, a részletekről is értesültünk.

– Mi történik ott? – az összes visszatérőre csak úgy záporoztak a kérdések.

– Nem túl jó a helyzet! Egyenesen beléjük futottunk! A parancsnok súlyosan megsebesült. Ketten meghaltak, a többiek megúszták karcolásokkal...

Idegcsévéző percek teltek el így. A német lövészárkok már láthatóak voltak a kora reggeli kékes párában, és a nácik felénk kilőtt nyomjelző lövedékeinek röppályái még jobban kirajzóldtak. Sokan még most sem tértek vissza: azok, akik már meghaltak és többé nem találkozunk velük, valamint azok, akik kint tartanak és fedezik bajtársaik visszavonulását.

Aztán megpillantottuk a felderítőszakasz parancsnokát, Ivan Pilipcsukot, aki utolsóként vonult vissza. Súlyos sebesülése ellenére Pilipcsuknak sikerült a senki földjére kúsznia, 10-15 méterre feküdt a német lövészároktól, közvetlenül a nácik szeme előtt. Úgy tűnt, a náci géppuskarozatok összes nyomjelző lö-

vedéke egyazon célpontra, a menekülni próbáló szovjet tisztre irányul.

A mieink már majdnem abbahagyták a lövöldözést, de újból tüzet nyitottak: le kellett választani Pilipcsukot az ellenségről, nem hagyhattuk, hogy élve a nácik kezére kerüljön, segítenünk kellett Ivannak, hogy közelebb kúszhasson az árkaink felé. Láttuk, hogy Pilipcsuk nem mozog, sejtettük, hogy nem képes egyedül kúszni. Lehetséges, hogy számára már vége mindennek? Nem! Hallottuk a nyögéseit, és láttuk, hogy olykor-olykor előrenyújtja a karját. Hogy segíthetnénk neki? Mind tudtuk, hogy odakúszni hozzá szóba sem jöhet, a németek minden négyzetcentimétert tűz alá vesznek, és mostanra már eléggé kivilágosodott.

A németek könnyedén végezhetek volna Pilipcsukkal, aki csak feküdt ott nyögdecselve, közvetlenül előttük. Ők azonban kívártak, nem akartak törődni vele, élvezték a látványt, és hogy tétlenségre vagyunk kárhoztatva. Ugyanakkor nem tudták fogásba ejteni, mivel nem engedték volna őket a közelébe.

– Ruszki katona! Megmentsétek tiszteteket! – kiabálták a nácik, jól tudván, hogy a Vörös Hadsereg szabályzata értelmében nem szabad a veszélybe került bajtársat sorsára hagyni. Két felderítő már így is életével fizetett, amiért oda akartak jutni a parancsnokukhoz. Választ keresve fürkésztek egymás arcát, hogy mit kellene tennünk. Úgy tűnt, nincs kiút. Egyetlen reményünk a sötétedés lehetett, de ettől majdnem egy egész nap választott el minket.

– Mindenki a helyére, folytatni kell a megfigyelést! Nem szabad a nácikat Pilipcsukhoz engedni, sem azt, hogy kidugják a fejüket – rendelkezett Morozov őrnagy, a zászlóalj parancsnoka.

– Nem fognak aknatüzet zúdítani a saját lövészárkaikra. Hát ha kibírja napnyugtáig.

Ahogy beállt a csend, hirtelen felharsant egy női hang:

– Elvtársak, hagyjuk meghalni a hadnagyot, vagy mi van? Hol vannak a hősök? A pokolba veletek!

Egy szürke katonai felsőkabátot viselő emberalak felpattant a lövészárokból, ráugrott a mellvédfalra, lekapta fejről a gyakorlósapkát és megindult a német vonalak felé.

A németek meghökkentek. A halállal dacolva egy lány egyenes testtartásban a parancsnoka felé tartott, hogy megmentse.

– Hé! Szép nő! Jönni át hozzánk hadifogolynak! – kiabálták a németek rossz orosszággal, és abbahagyták a géppuskázást.

Zyena a legocsmányabb stílusban szidalmazta a németeket, s közben eltökélten közeledett a hadnagyhoz. Odament egyenesen hozzá, lehajolt, felnyalábolta, a hátára vette, és olyan nyugodtan, mintha semmiségről lenne szó, megindult vele a vonalaink felé. Közben egyre jobban meggörnyedt a súly alatt, mely túl volt a teherbíró képessége határain.

„Bármely pillanatban! A náci bármely pillanatban lelőhetik.” – visszafojtott lélegzettel vártuk az elkerülhetetlen lövést. Ám vakmerősége láttán a németek is megdermedtek, nem értették, mi zajlik előttük. Nem számítottak ilyen higgadt bátorságra egy orosz lány részéről. Zsena már majdnem a lövészárkunknál járt, de már lépni is alig tudott.

– Bukj le, Zsena! Bármelyik pillanatban lelőhetnek! – kiabáltak a mieink. – Bukj le egy bombatölcsérben! Segítünk!

Mindössze tíz méterre a lövészárkunktól óvatosan földre fektette a terhét. A náci csak ekkor ocsúdtak fel, és mint a megszállott, tüzet nyitottak a géppuskáikból, de már elkéstek. A katonáink ekkor már kiugráltak az árkokból, megragadták a

hadnagy ernyedt testét és lehúzták a lövészárkba. Valaki Zsenyát is odasegítette az árokhoz, mivel már alig tudott mozogni...

A mi Zsenyánk csak azután tért magához, hogy abbamaradt az aknagránátok sivítása. „Valaki megkínálhatna egy cigivel” – mondta, mire azonnal kezek sokasága nyújtott felé tömött dohányos erszényeket és sodort cigarettákat. Még mindig zihálva mohón szívta be a dohányfüstöt. Félig fekvé az árok falának támasztotta a hátát és mosolygott, nem hitte el, hogy megmenekült.

Alig egy héttel később a hadosztályparancsnok az ezred tisztjeinek és közlegényeinek jelenlétében Vörös Zászló érdemrenddel tüntette ki Zsenyát, akit feszélyezett a rendkívüli figyelem. Első kitüntetését önfeláldozó bátorságával és egy szovjet tiszt életének megmentésével érdemelte ki.

Hol lehet most a mi kis hősnőnk? Sikerült elkerülnie a náci lövedékeket? Megérte a győzelem napját? A lakóhelyén vajon tudnak a hőstettéről? Nem tudom, azt viszont igen, hogy Pilipsuk hadnagy, a szakaszparancsnok életben maradt. Miután egymás után több műtéten is átesett, Ivan folytatta szolgálatát a tambovi körzetben – a hadseregben, mint azelőtt.

A náci Németország legyőzése óta sok év telt el, azóta jó néhány városba volt lehetőségem ellátogatni. Számos emlékművet láttam, melyeket elesett katonáink, pilótáink, harckocsizóink, tüzeink és matrózaink tiszteletére emeltek, ám eggyel sem találkoztam, mellyel az egészségügyiek előtt kívántak volna tisztelegni, akik a különféle haderőnemeknél katonák ezreinek az életét mentették meg. Talán nem jutottam el mindenhová, viszont sehol nem is olvastam efféle emlékműről...

Mindezt nemcsak a mi Zsenyánk története kapcsán tartottam

fontosnak megemlíteni. A háború során nagyon sokat köszönhettem a hadsereg orvosi személyzetének, bensőséges baráti viszonyt ápoltam a hadosztály egészségügyi részlegének tagjaival. Barátságunk jóval a háború előtt kezdődött és mind a mai napig él, jóllehet sem az ezred, sem a hadosztály, sem az egészségügyi részleg nem létezik többé, mivel a hadosztályt az összes segédalakulatával együtt még 1945-ben feloszlatták.

Ivan Mihajlovics Muravjov és Ivan Mihajlovics Vasziljev segédorvosok 1939-ben diplomáztak a tambovi orvosi egyetemen. Mi hárman együtt kezdtük a katonai szolgálatot a Karél-Finn Szovjet Szocialista Köztársaságban, ezután mindkét Ivan az ezred egészségügyi részlegére került. Ugyancsak itt dolgozott Vera Jarutova, Ivan Novosztrojennij és Szasa Zamaskin szanitéc, az ezredünk költője is. A részleg parancsnoka, Szergej Nyikolajevics Polikarpov őrnagy közvetlenül a besorozása előtt végezte el az orvosit és ezredorvos lett. Mivel még nem volt túl a diplomavédésen, nem volt teljes jogú orvos, így jelzés nélküli uniformist viselt. A jól értesültek úgy emlegették, mint „a sebész, akihez nagy reményeket fűznek”, és később igazolta is a várakozásokat. Akkoriban, 1940-ben hamar összebarátkoztunk, de már nem emlékszem hogyan, csak annyit tudok, hogy nem orvosi okból, mert a háború előtt egyszer sem voltam beteg. Az egészségügyi személyzet többi tagjával is jól kijöttem, talán mert szívós fajta voltam és nem zargattam őket csip-csup problémákkal. Bárhogy is, mikor lehetőségem adódott egy-két órát pihenni a hátsó régiókban, mindig szívesen látott vendég voltam a hadosztály egészségügyi részlegén. Alighogy megjelentem, a barátaim rögtön az ügyeletes nővér gondjaira bízta: „Vera, kérszisen fürdőt Nyikolajevnek, adjon neki tiszta fehérneműt és

egy pótágyat, hadd pótolja be az alvást emberhez méltó körülmények között.”

A blokád alatt azonban ennél sokkal felelősségteljesebb és nehezebb feladatot vállaltak: élelmet biztosítottak számomra és bőségesen elláttak édes teával.

Többnyire elválaszthatatlan barátaim, Tamara Szmolova és Vera Tatarinkova ápolónővér, illetve Dasunya Kopeljovics helyettes politikai tiszt, az egészségügyi részleg ifjúkommunista szervezetének a titkára gondoskodtak rólam. Elláttak „különleges esetekre” félretett cigarettával a kiporciózott mennyiségből, amit a közlegényekhez és tisztekhez hasonlóan ők is megkaptak. Az ostrom éhínséget hozó napjaiban szoktam rá a dohányzásra, ők pedig figyeltek rá, hogy ellássanak minket dohányval. Ma is élvezettel gondolok vissza a Leningrád melletti Urickban gyártott kitűnő „Fehér-tengeri csatorna” márkájú cigarettára.

Miután a hadosztályomtól a SZMERS-hez vezényeltek operatív munkára, elvesztettem a kapcsolatot a barátaimmal, ritkábban tudtam felkeresni őket, de azért nem feledkeztem meg teljesen róluk. A 96. tüzérdandár, ahol a SZMERS kémelhárítójaként szolgáltam, 152 mm-es lövegeivel különféle alegységeknek nyújtott tűztámogatást a front különböző szektoraiban. Amikor a frontvonal menti utakon követtük a nácikat, a tüzérségi vontatóink műszerei naponta több mint tizenkét kilométer megtételét regisztrálták.

Ekkor is sűrűn találkoztam a barátaimmal az utaknál, előbb a Karéliai-földnyelven, később a Baltikum felszabadítása során. Az összecsapások és az erőltetett menetek szünetében mindig szakítottam időt arra, hogy megtudakoljam az egészségügyi részleg helyét, és beugorjak hozzájuk egy-két órára.

Újra a felderítőknél

Kapcsolatomat a felderítőknél lévő barátaimmal azután sem szakítottam meg, hogy mesterlövész lettem. Továbbra is gyakran kellett együtt dolgoznunk. Néha bevetésre mentem velük: ilyenkor a saját fegyveremet vittem, arra az esetre, ha mesterlövész puskával kellene tűztámogatást biztosítani számukra. Alkalmadtán egyedül vagy egy osztag élén indultam felderítésre.

1942 augusztusában egy este behívtak a zászlóalj harcálláspontjára. Éreztem, hogy valami történni fog, mert nem szoktak csak úgy berendelni. Akkoriban különleges státusban voltam: az ezred mesterlövészeként voltam nyilvántartva, de technikai okokból a 2. zászlóaljhoz tartoztam.

A harcálláspontra érve a szokásnak megfelelően jelentettem az érkezésemet. A törzskar fedezékében a zászlóaljparancsnokon kívül az operatív ügyekért felelős helyettese, egy híradós, Maruszja Nazarova szanitéc és az ezred felderítőszakaszának a parancsnoka is ott tartózkodott.

– Az ezredparancsnokság úgy döntött, bevetésre küldi magát, Nyikolajev. A részletekről a felderítőszakasz parancsnoka, Kirszanov hadnagy tart eligazítást. Öné a szó, hadnagy elvtárs!

– A legutóbbi akcióból visszatérve felderítőink rábukkantak egy német egység főhadiszállására, de nem volt alkalmuk bemenni. A hadosztályparancsnokságnak égető szüksége lenne a törzskari dokumentumokra: a náci hadművelleti térképekre, parancsokra és levelezésre. Az iratok megszerzésével a mi ezredünket bízták meg. Rövid mérlegelés után a parancsnokság úgy döntött, magának ajánlja fel a feladatot. Maga tapasztalt felderítő, jól ismeri az ellenség védelmi vonalait. Nincs messze.

És megmutatta a helyet, mely kék ceruzával be volt karikázva az asztalon kiterített 1:100 000 méretarányú térképen.

– A parancsnak megfelelően megkeresem és elhozom a törzskari iratokat – válaszoltam.

Tudtam, hogy nem lesz egyszerű. Három német védelmi vonalon kell óvatosan átjutnom, és miután megtalálom a főhadiszállást, egy teljes napot vagy talán még többet kell várakoznom, hogy az alkalmas pillanatban behatoljak. És miután elvégeztem a feladatot, észrevétlenül vissza is kell térnem az egységemhez.

A rövid csendet a zászlóaljparancsnok törte meg:

– Nem, ez így nem lesz jó! Valakit magával kell vinnie. Legyünk őszinték: veszélyes bevetésről van szó. Lehet, hogy nem jön vissza, bármi megtörténhet.

– Őrnagy elvtárs! – feleltem. – Egyszerűbb lenne, ha egyedül indulnék bevetésre. Nem azért küldenek, hogy ejtsek hadifoglyot kikérdezésre!

Maruszja Nazarova szanitéc közbevágott:

– Zászlóaljparancsnok elvtárs, engedélyt kérek, hogy Nyikolajevvel tarthassak. Volna szíves...?

– Más sem hiányzott, mint felderítőakcióba menni egy lánnyal! – méltatlankodtam.

Mindannyian elnevelték magukat Maruszja kérésén, de ő makacsul ragaszkodott a felvetéshez:

– Akkor is megyek! Rendben, Őrnagy elvtárs?

Mindenki tudta, hogy Maruszja bátor lány. A nációkkal való összecsapások során számtalanszor cipelt biztos helyre sovány vállain sebesült katonákat a harcok sűrűjéből. Ez a munkájához tartozott, itt viszont felderítésről volt szó.

– Őrnagy elvtárs, csak hátrálatni fog.

– Rendben, menjen egyedül. De tartsa észben: ne bonyolódjon harcba a németekkel, semmi lövöldözés, nem szabad lelepleződni! Nem lesz senki, aki biztosítaná, mindent körültekintően, csendesen kell intéznie. Kéz- és lábtörést! Érjen vissza biztonságban! Várni fogjuk.

A térkép fölé hajolva újra meg újra megtárgyaltuk a tervezett útvonalat. Megállapodtunk a jelzésekről, ha előre nem látott problémák merülnének fel, valamint a visszatérésem lehetséges helyéről és idejéről.

– Este szedje össze a szükséges holmikat és aludjon egy kicsit – mondta a zászlóaljparancsnok –, de még ma éjszaka indulnia kell, mégpedig tiszta fejjel.

Hogy is gondolhattam volna alvásra? A fedezékembe visszatérve ellenőriztem és megolajoztam a fegyvereimet: egy Tokarev pisztolyt, egy Nagant revolvert és egy kis Walther pisztolyt. Volt még öt kézigránát dobozokban, egy finn kés és a felderítők elmaradhatatlan társa, egy háromszínű jelzőfáklya. Mindezt úgy kellett bepakolni, hogy a legkisebb zajt se csapják az út során, de szükség esetén minden tárgy könnyűszerrel elérhető legyen. Beletömököttem őket a zsebeimbe, a csizmámba, a batyumba és az ingembe. A derékszíj csatjára és a gombjaimra sarat kentem, semmilyen fényes tárgy nem lehetett nálam, ne-

hogy a jelzőrakéták fénye megcsillanjon rajtuk. A zsebeimből minden fölöslegeset kipakoltam.

Az irataimat sem vittem magammal, a párttagjelölti kártyámat átadtam a komisszárnak, csakúgy mint a két gravírozott órámat, a leveleimet, a fényképeimet és minden egyebet, majd némi sajnálkozással a Vörös Zászló érdemrendet is átnyújtottam neki. A felderítés egyik szabálya: ha bevetésre indul az ember, semmi olyat nem vihet magával, ami segíthet az ellenségnek a személyazonosság megállapításában, ha megsebesülne vagy meghalna.

Már csak annyi maradt, hogy előzetesen elismételjek mindent, vagyis újfent ellenőrizzem a felszerelést és kipróbáljam, mennyi időbe telik a fegyverek használata: előrántani a kést, elhajítani a kézigránát, elsütni az egyik pisztolyt, elővenni a másikat, felkészülni a tüzelésre bal és jobb kézzel egyaránt, tüzelni nadrágzseben, pufajkán és ingen keresztül. E próbákat mi magunk szerveztük, és mindig hasznosnak bizonyultak. Megtanultam, hogyan kell gyaloglás közben a vállra vetett mesterlövész puskát „Lövésre felkészülni!” parancsra az előírt három helyett egyetlen mozdulattal tűzkész állapotba hozni. Nagyon trükkös, drámai mozdulatsor: jobb kézzel meg kell markolni a fegyvert a puskatus alatt, és aztán hipp-hopp! – a puska megpördül a levegőben és pillanatok alatt készen áll a tüzelésre.

Odakinn leszállt az est; sötét, holdtalan, kifürkészhetetlen éjszaka volt, ami egyáltalán nem jött rosszul. A többiek elkísértek egy darabon, végighaladtunk a frontvonalon az utolsó előretolt állásig. Elbúcsúztam a zászlóaljparancsnoktól, megkaptam az utolsó instrukciókat a felderítőszakasz parancsnokától, egyeztetettük óráinkat és megbeszéltük a jelzéseket, majd

gyors, szívélyes búcsú, váll- és hátlapogatás következett, aztán egy utolsó kézfogás a barátokkal, akik finoman felfelé taszítottak, és a mellvédfalon át már kint is voltam a lövészárokból, hogy beleolvadjak a környezetbe.

Még ekkor sem voltam egyedül, egy tapasztalt utász velem tartott, hogy segítsen átjutni az aknazáron – mind a sajátunkon, mind az ellenségén, jöllehet a saját aknamezőnkön átvezető utat már jól ismertem. Előttem haladt, de aztán kezét nyújtott, a másikkal pedig jelezte, hogy most már visszamegy.

Teljesen magamra maradtam a koromsötétben. Mint mindig, a bevetés elején ezúttal is kissé kényelmetlen érzésem támadt, ami alig néhány másodpercig tartott, de kissé ijesztő volt. Mindenki átéli ezt a félelmet, aki hosszú kórházi kezelés után tér vissza a lövészárókba: két-három napig az ember minden süvítő golyó hallatán hasra vágja magát, minden gránátbecsapódáskor előregörnyed. De aztán újra otthon érzi magát, és már nem figyel a mellette felrobbanó gránátok szilánkjainak fütyölésére. Ugyanígy nekem is alkalmazkodnom kellett a helyzethez, hozzászokni, hogy egyedül vagyok, és a feladatra összpontosítani, amivel megbíztak – és akkor minden rendben lesz. Mindenestre ideje volt folytatni az utat, hogy megtudjam, mi vár rám.

Biztonságban átjutottam a német védvonal első lövészárkán, amit már hosszú ideje igyekeztem feltérképezni, ezért úgy ismertem, mint a tenyerem. A két fél géppuskáinak ropogásától kísérve – a lövöldözést szándékosan mi kezdtük – ugyanilyen sikeresen átjutottam a lövészárkok második vonalán is. Egy pillanatra megálltam kifújni magam és körülnézni, majd folytattam az utam a harmadik, utolsó lövészárók felé. Itt könnyebb dolgom volt, mert a németek úgy érezték, errefelé szabadabban mozoghatnak, lazábbak lehetnek, hangosabban beszélgethetnek

és álcázás nélkül járkálhatnak, mint az arcvonalon, így könnyebben kiismertem magam. A hangos társalgás azonban nemcsak a lazaság jele volt: félték a sötét orosz éjszakától, és beszélgetéssel próbálták lelket önteni magukba.

Ritkábban ugyan, de a németek itt is lödöztek fel világítórákétákat, melyek akadályozták a gyors előrehaladást, ugyanakkor segítettek is a tájékozódásban. Amíg az apró ejtőernyőkhöz kapcsolt rakéták odafenn lebegtek, szorosan a földhöz lapultam és megdermedtem, s közben igyekeztem körülnézni. Egy árok futott mellettem, mely a törzskar fedezékéhez vezetett, mindössze egy nagy bokorcsoporthoz kellett volna eljutni. Könnyebb lett volna az árkot követni, de ez szóba sem jöhetett, a németek merő óvatosságból időről időre végigpásztázták. Kúszva megindultam az árokkal párhuzamosan és eljutottam a patakhöz – vagyis minden ott van, ahol lennie kell! Ezek szerint jó irányban haladok, és már majdnem a célnál vagyok. A keresett fedezék alig valamivel a magányosan álló fától balra található. A sűrű bokrok rejtekében óvatosan megindultam arrafelé. A bársonyos fű minden neszt elnyelt. Vízisiklóként kúszva megközelítettem a hangok forrását – közvetlenül a fedezéknél voltam! Egy őrszem fel-alá járkált mellette, hangosan beszélt valakihez. Megindultam a hang irányába, amikor váratlanul beleestem egy gödörbe.

„A fenébe is, egy gránáttölcsér” – mérgelődtem, de aztán beláttam, hogy nagyon is hasznos lehet.

Lassan odakúsztam a túloldali pereméhez, és óvatosan kiékeltem. A fedezék közvetlenül mellettem volt. Most már minden figyelmemet erre összpontosítottam: kik mennek be, mennyi időre és mikor jönnek ki.

Kisvártatva négy német jött ki a fedezékből, párokra oszlottak

és különböző irányban eltűntek a lövészárkoknál. Megpróbáltam kitalálni, hányan vannak összesen. Kik maradtak odabenn? Talán négyen lehetnek: egy tiszt, a tisztiszolgája, egy híradós és valószínűleg egy őrszem a következő váltáshoz. Lapultam és lélegzetemet visszafojtva hallgatóztam. Lehet, hogy a németek tanácskozássra készülnek? Talán megtudhatnék valamit a beszélgetésükből...

Megint csak hálás szívvel gondoltam vissza tambovi iskolámra, ahol alapos felkészítést kaptam. A fronton az ott megszerzett összes tudásnak, főleg az idegen nyelvnek nagy hasznát láttam, amiért tanárnőnk, Varvara Afanaszjevna Beljajevát illeti hatalmas köszönet, akinek az útmutatása mellett egész színdarabokat adtunk elő németül az iskola színpadán, és én mindig főszerepet kaptam bennük.

Ismét kinyílt a fedezék ajtaja, újabb náci lépett ki rajta. Alighanem magas fickó lehetett, mert mély hangja a lövészárkok szintjéhez képest jóval magasabbról hallatszott. Mikor pár méterre eltávolodott a fedezéktől, meg is pillantottam a hórihorgas emberalakot. Megszólalt bennem a mesterlövész: „Lőj rá a sziluettre!”, de alighogy átfutott az agyamon a gondolat, el is hessegettem. Az égimeszelő odament az őrszemhez, és beszélni kezdett hozzá. Amennyire értettem, a nyurga alak a hátsó régióba, Urickba készült egy *Frau*hoz!

„Szóval a gazfickók szórakozásra vágnak! Várjatok csak! Ezért is meg fogtok fizetni, ha eljön az ideje!” – gondoltam.

Osztottam-soroztam, és arra jutottam, hogy csak egy-két ember lehet a fedezékben. Mit tegyek? Lapuljak a helyemen talán egész sokáig? A pirkadat hamar itt lehet, és nekem akkor végem.

Körös-körül minden csendes volt, csak tompa lépteket hal-

lottam a távolból, az őrszem sétált fel-alá a lövészárkoknál mintegy húsz méterre a fedezéktől. Valahonnan jócskán mögülem, jobb oldalról gyanús susogás hangja vonta el a figyelmem, kissé meg is ijedtem, de aztán abbamaradt és megnyugodtam. A felderítői ösztönömnek köszönhetően éreztem, hogy nem jelent fenyegetést. Nem hagyhattam „nyomokat” magamról, és a németek láthatóan nyugodtak voltak.

Mindazonáltal arrafelé is figyeltem, nem ismétlődik-e meg a neszezés? Nem, jelenleg nem hallatszik onnan semmi. Ideges remegés lett úrrá rajtam. A veszéllyel szembesülve mindig ez történik, miután döntést hozunk és eljön a cselekvés ideje: az önálló cselekvése, amikor egy személyben feljebbvaló és alárendelt az ember, és az egész akció, csakúgy, mint az élete a saját kezében van.

Ám ez a remegés nem félelemből fakad, ez nem az a fajta! A döntő csapás, a valódi cselekvés előtti feszült várakozás érzése hívja életre. Részletes tervet eszeltem ki, a legapróbb részletekig kidolgoztam.

Tíz perc sem telt el a nyakigláb távozása óta, mikor újabb katona jött elő a fedezékből. Álldogált egy ideig, topogott, fülelt, majd rágyújtott az öngyújtójával, aztán mindkét irányba oda kiáltott: *Wie heiss?* (Mi a helyzet?) *Alles sehr gut!* – felelte az őrszem.

Ami az illeti, én is így éreztem, eddig minden nagyon jól alakult.

Úgy gondoltam, a nemrég kilépett katona lehet a fedezék lakója. Láthatólag neki kellett ellenőriznie az őrhelyeket, de kényelemből vagy félelemből nem akart túlságosan messze menni. Pedig jobban tette volna...

Ennyi volt! Úgy tűnt, elérkezett a pillanat. Ha nem távolodik

el onnan és visszamegy a fedezékbe, ki kell iktatnom. „Hang nélkül” – idéztem fel az instrukciókat. A finn kés már a markomban volt, pengéjét a zubbony ujjába csúsztattam, nehogy megvillanjon. Megszorítottam a markolatot, és felkészültem, hogy bemászok az árokba.

De szerencsém volt. Miután megbizonyosodott afelől, hogy a környéken minden *sehr gut*, a német végre vállalta a kockázatot, hogy kicsit odébb menjen az árokban. Végére is ez a harmadik védvonal volt, mélyen a hátsó régióban. Léptei lassan elhaltak a távolban. Ő nyugodtnak látszott, én viszont izgatott voltam: nem volt okom tovább várni! Ha mások is vannak a fedezékben, kezelésbe kell vennem őket. Jó lenne, ha aludnának.

Közvetlenül a bejárat mellett lecsusszantam a lövészárókba. Lassan magam felé húztam az ajtót, hang nélkül kinyílt. Óvatosan beléptem az ismeretlenbe. Odabenn csend honolt. Az asztalon egy kicsorbult tetejű orosz „Villám” petróleumlámpa pislákkolt, halvány fényt szórt maga körül.

Alig néhány percem volt a feladat végrehajtására, a tiszt bármely pillanatban visszajöhetett. Minden eshetőségre felkészülve előkészítettem egy kézigránátot, amit elsősorban husángként terveztem használni, vagyis ütést akartam mérni vele a tiszt fejére. A pisztoly szintén a kezem ügyében volt végszükség esetére. Sietve körülnéztem. A gerendákból készült masszív építésű falon üveglap nélküli keretben méretes Hitler kép függött. A portré köré több tucat képeslap és magazinokból kivágott, különféle testtartásokban pózoló szépségeket ábrázoló képek voltak tűzve. „Jó kis lakótársaik vannak!” – gondoltam.

Az asztalon a lámpa körül üres és bontatlan borosüvegek sorakoztak, a tányérokon rágcslálnivalót, kinyitott konzerveket

és kenyeret láttam. Én azonban fontosabb dolgokat kerestem, és egy nikkelezett kétszemélyes ágylőtt függve észrevettem egy tiszt tászkát, három gázálcot és két géppisztolyt.

Anélkül, hogy belenéztem volna, megmarkoltam a táskát és a vállamra akasztottam, be a szíjam alá, hogy ne himbálózson, kivettem a tárákat a géppisztolyokból, és benyomkodtam őket a csizmám szárába. A táska azonban még nem elég. Hol tartják a fontos dolgokat? Az asztal mellett három fából készült gránátosláda állt egymásra pakolva. Mi ilyenekben tartottuk a törzskari dokumentumokat. Könnyedén felnyitottam a legfelső tetejét, de hiába, mert női alsónemű volt benne.

Bemásztam az ágylő alá, ahol két ugyanilyen dobozt láttam, azzal a különbséggel, hogy az egyik meg volt vasalva. Kihúztam az ágylől, szerencsére nem volt lezárva, és mikor kinyitottam, láttam, hogy megtaláltam azt, amiért ide küldtek!

Épp csak elkezdtem a zsebeimbe és az ingem alá tömködni az iratokat és a cédulákat, amikor óvatosan közeledő léptekre lettem figyelmes. Ahogy a fületem hegyeztem, majd' elpattantak az idegeim. Az ajtóhoz rohantam és a falhoz simultam, felemelt kezemben kézigránát, a másik, a bal pedig ráfonódott a finn kés markolatára. Egyszer csak szelíd suttogást hallok odakint-ről:

– Te vagy az, Jevgenyij? Nyisd ki! Én vagyok, Maruszja!

Óvatosan kinyitottam az ajtót. Ő volt az! Eljött meglátogatni! A tarkójánál fogva berántottam az óvóhelyre. Egy pillanatra megdermedtem, egyetlen szót sem bírtam kinyögni. Végül visszanyertem a beszédképességemet, és megróttam:

– Maruszja, te idióta, te vagy az?! – azzal orra alá nyomtam a gránátot és a kést. – Van neked fogalmad, mit tennék most veled legszívesebben?

– De én látni akarom, hogy zajlik egy felderítő akció – felelte flegmán Maruszja, s közben sajnálkozva nézett rám.

„Ez egy ördögi nőszemély, nem gyerek. Hogy tudott idekúszni, hogy nem hallottam meg? Hol lehetett?” – morfondíroztam. Valamelyest lehiggadva ezt mondtam:

– Figyelj! Mi olyan érdekes benne? Még jó, hogy nem csődítettél ide valakit! Ugye nem?

– Nem, a tiszt az őrszemmel beszélgetett, cigarettáztak, úgy-hogy bejöttem utánad. Szemmel tartottalak, végig a közeledben voltam, csak féltem odakiáltani hozzád...

Egy kézmozdulattal odébb tessékeltem, és folytattam a dobozok átkutatását. A párnák és a matracok alá is benéztem. Maruszja segített, begyömöszölte az iratokat az elsősegélytáskájába.

– Ideje indulni! Kijutni nehezebb lesz, mint bejönni – figyelmeztettem a lányt, szem előtt tartva, hogy ketten vagyunk, amivel korábban nem számoltam.

Magamhoz vettem a két géppisztolyt, és még utoljára körülnéztem a fedezékben, eloltottam a lámpát, lecsavartam a tetejét, szétlocsoltam a petróleumot és a dobozokra is lötyyintettem belőle, majd lehúztam egy pokrócot az ágyról.

– Gyerünk! Te mész ki elsőként, és elfüggönyöződ a bejáratot a pokróccal. Rögtön megyek utánad! – Felvettem két kést az asztalról, meggyújtottam egy gyufát és kiugrottam az ajtón.

Az egyik kést átadtam Maruszjának, megmutattam, hogyan használja. A felső sarkainál átszúrva a késekkel odaerősítettük a pokrócot az ajtó fölé. A pengék könnyen belefűrődtek a vágta.

Ahogy magunk mögött hagytuk a lövészárkok második vonalát, robbanás közepette lángok csaptak ki a nemrég elhagyott

fedezékből. A felbolydulás azonban elmaradt, várakozásomnak megfelelően a német tiszt úgy gondolhatta, a petróleumlámpa okozta a tüzet. Közben az első lövészárkon is biztonságban átjutottunk, majd miután elidőztünk egy bombatölcsérben kifújni magunkat, továbbindultunk. Visszafelé Maruszja előtt kúsztam, mivel valószínűleg elfelejtette az aknamezőn keresztül vezető utat. Nem figyelgettem hátrafelé, de tudtam, hogy a mozdulataimat utánozva óvatosan követ engem. Teljesen nesztelenül kúszott! Egyetlen gally sem roppant meg alatta, egyetlen cserje sem rezdült meg.

Csak azután engedtem szabad folyást a haragomnak, ami majd' szétvetett, hogy visszajutottunk a saját lövészárkunkba

– Ne csapj ekkora hűhót, katona! – felelte Maruszja. Csak állt ott és mosolygott, mintha semmi sem történt volna...

A katonai újságok a későbbiekben sokat írtak szanitécünk, Maruszja Nazarova hőstetteiről, aki a Leningrád melletti súlyos harcokban közlegények és tisztek százait mentette ki a harcmezőről. A lapok kiemelték a bátorságát és a szülőföld iránti önzetlen odaadását.

Hős leányok

1942-t írtunk. Már csaknem egy teljes éve megszakítás nélkül fegyverben álltunk. Mesterlövész puskám a harmadik szemmemmé és harmadik kezemmé vált, segítségemre volt az ellenség felkutatásában, bemérésében és likvidálásában. Hasznos tapasztalatokat szereztem a lövészárk-hadviselés terén, a német mesterlövészekkel vívott párharcok során mindennap egyre jártasabb lettem az álcázásban, az álcázott nácik észlelésében, a nappali és éjszakai lövészetben.

Tapasztalataimat szívesen megosztottam a többiekkel, és nemcsak a bajtársaimmal – akik már képzett mesterlövészek voltak –, hanem főként az újonc lövészekkel. Ez idő alatt számos tisztet és közlegényt vezettem be a mesterlövészet rejtelseibe. Tanítványaim között nők is voltak. Nem titok, a nőknek kivételesen ugyan, de már a háború előtt is lehetőségük volt a Vörös Hadseregben szolgálni, a háború alatt pedig számuk megsokszorozódott. Számos különféle szolgálati helyen ott voltak: a hétköznapibbnak számító gépírónők, szanitécek, szakácsnők, mosónők és rádiótávírászok mellett voltak köztük orvosok,

tolmácsok, oktatók, vizsgálóbiztosok és hasonlók, nem is beszélve a női pilótákról és harckocsizókról.

Mindenki ismerte a tambovi körzet Vederevscsina nevű falujából származó legendás partizánnő, Zoja Koszmogyemjanszkaja nevét, aki posztumusz megkapta a kiemelkedően rangos Szovjetunió Hőse kitüntetést. Ugyancsak nagy hírnévnek örvendett az ismert szevasztopoli mesterlövész, Ljudmila Pavlicsenko is, aki szintén megkapta a Szovjetunió Hőse érdemrendet.

Egyik nap, mikor egy újabb mesterlövész-találkozó után az ezredünkhöz tartottam a hadosztály törzskarától, utam egy aknavető osztag mellett vezetett, mely egy gyárra emlékeztető kőépületben állomásozott az Urickba vezető országút jobb oldalán. Egy hang hirtelen kikiabált hozzám:

– Mesterlövész elvtárs, csak egy percre!

Megálltam és körülnéztem. Egy egyenruhás lány közeledett felém, vállán elsősegélytáska. A kezét nyújtotta, hosszú, kecses ujjai voltak:

– Épp csak sikerült utolérnem. Hadd mutakozzam be! Maruszja Mitrofanova örvezető vagyok, szanitéc. Tudom, ki maga.

Beszélgetni kezdtünk. Kiderült, hogy kérni szeretne tőlem valamit: tanítsam meg a mesterlövészetre.

– Öröömre szolgálna, Mitrofanova elvtársnő!

Nem árult el többet magáról, de az ismerőseimtől később megtudtam, hogy a leningrádi Komszomolnak a tagja. A sorozóirodán az életkora miatt nem engedélyezték neki a katonai szolgálatot, de ő nem tágitott: a polgárország kötelékében kijutott a frontvonalra, és tanúja volt néhány összecsapásnak. Bátyja valahol nem messze, egy másik hadosztályban harcolt a nácik ellen. Anyját, három nővérét és négy bátyját hátrahagyta Le-

ningrádban, apja pedig még 1936-ban meghalt, amikor Maruszja még csak tizenhárom éves volt. Ő volt a legfiatalabb a családban.

– Nem dohányzik, ugye? – szegeztem neki a kérdést.

– Keveset. Miért kérdezi?

– Csak mert abba kell hagynia! Ha dohányzik, nem fogom tanítani. Mi lesz, ha elkapja egy köhögési roham, miközben lesben állunk? Akkor aztán mindkettőnknek vége.

– Rendben, leszokom róla!

Maruszja gyors felfogású tanítványnak bizonyult. Alig néhány nap múlva már pontosan eltalálta a házi készítésű célpontokat, minden lövése a célpont közepébe fúródott. Legelső „vadászatán” rögtön két nációval végzett.

Miután sokadjára sebesült meg a mellette felrobbanó gránátok szilánkjaitól, Maruszja nagyon zsémbessé vált. Ezúttal a szája, pontosabban az alsó ajka sérült meg. Nem ment kórházba, a hadosztály egészségügyi részlegét választotta. Lehetőséget kapott, hogy Moszkvába utazzon, ahol egy arcplasztikára szakosodott kórházban megműtethette volna magát, de ő kategorikusan elutasította az ajánlatot, mondván „most nincs időm piszmogni a hátszágban”.

A mi kötőzhelyünkön varrták össze az ajkát, és egyáltalán nem nézett ki rosszabbul a beavatkozás után, vonásai csak még határozottabbnak tűntek.

A harcok szünetében Maruszja Mitrofanova rendszeresen felkeresett az ezrednél, és elindultunk nációvadászatra.

– Takarékoskodjon a lőszerrel! – instruáltam. – Őrizze meg a higgadtságát, csak akkor lőjön, ha biztos a dolgában. Ha úgy érzi, nem találja el a célpont, ne lőjön, különben lehet, hogy nem jut több lövési alkalomhoz. Nagyon sok a német, bőven

van választási lehetőség. De ne siessen, ez nem mindig segít. Ne csak a közlegényekre menjen, a magasabb rangúakat vegye célba, ez az elsődleges feladat.

Közös bevetéseinken Maruszja tizenhat nácit likvidált, három hét múlva már egyedül indult vadászni. Nem félt a felmerülő nehézségektől, de nem cselekedett meggondolatlanul, nem kapkodott és nem vállalt értelmetlen kockázatot – tudta, milyen drága a mesterlövésztöltény.

A mai napig levelezek Maruszjával, aki hosszú ideje már nem a Mitrofanova, hanem a Barszkova nevet viseli. Leninrádban él, hazafias és katonai jellegű közösségi munkát végez, jelenleg ügyvezető titkár a hadosztályunk veteránjainak bizottságában. Két lánya van, akik sokban emlékeztetnek anyjukra.

Az ezred komisszára, Ivan Iljics Agasin megígérte, hogy javasolni fogja felvételemet a pártba. Egyik nap behívatott az ezred harcálláspontjára egy kis beszélgetésre délután három órára. A komisszár fedezékét vigyázó őrszem figyelmeztetett:

– Várjon, Nyikolajev, a komisszár most nagyon elfoglalt. Majd személyesen szólítja. Üljön le egy kicsit, pihenjen!

Levettem a vízhatlan köpenyt, összehajtogattam és rátettem egy tönkre a komisszár fedezékétől mintegy tíz méterre álló lombos fa alá.

Nagyjából húsz perc telt el. Az eső, mely jövetben utolért, időközben elállt és a nap kilesett a felhők közül. Az ezred postaszolgálatosa átadott néhány levelet a zászlóalj számára. Nekem is érkezett egy Tamboból.

Felbontottam a borítékot. Odahaza minden rendben volt, és mint mindig, anyám emlékeztetett, hogy a győzelem után hazavár. A szívem azonnal megtelt melegséggel.

Hirtelen egy lány lépett ki a fedezékből, kezében gyakorló-

sapka. „Valószínűleg egy új gépirónő vagy egy szanitéc az egészségügyi részlegtől, ki tudja” – gondoltam. Az esőkabát alatt nem láthattam a hajtókáját.

– Miért nem tiszteleg? – kérdezte váratlanul.

Felptantam, feltettem a sapkát, kihúztam magam és egyik kezemet a halántékomhoz emeltem.

– Mutatkozzunk be! Margarita Boriszovna Kotyikovszkaja vagyok, a hadosztály ügyészi hivatalának katonai vizsgálóbiztosa – és kezet nyújtott.

Úgy gondoltam, nem ok nélkül elegyedett szóba velem. Kicsit nyugtalan voltam: vajon miért keresnek a hadosztály ügyészi hivatalától?

– Tanítson meg mesterlövész puskával lőni!

Meghökkenem. Ez váratlanul ért.

– Nem hisz nekem? Hát akkor ide nézzen!

Egy táviróoszlopra mutatott, melyen összesöndörödött, leszádkadt huzalok himbálóztak a szélben, a fém keresztmerevítőkön pedig néhány csésze alakú zöld szigetelő árválkodott. Egymás után három lövés dördült, és mindegyik után zöld porcelándarabkák zuhantak a földre.

– Így kell ezt! – büszkélkedett Margarita Boriszovna, miközben visszatette tokjába a Tokarev pisztolyt.

– Lenyűgöző! – feleltem. – Szép munka!

Meggyőződtem róla, hogy Margarita Boriszovna elsőrangú lövész, de ez még nem elég ahhoz, hogy valaki a náci likvidátora legyen. Egy célpontra bárki rá tud lőni. Való igaz, nem mindenki találja el, de tegyük fel, hogy mégis. Az igazi szakértelem a célpont megtalálásához szükséges.

Úgy döntöttem, megtanítom neki a dolgot. Két héttel az ezred harcálláspontján történt emlékezetes találkozás után meg-

jelent nálunk, és egy tartalék mesterlövész puskával elindultunk a frontvonalra. Margarita Boriszovna eleinte kíséreként jött velem, figyelte, mit hogyan csinálok, ismerkedett a környezettel. Mindig a legbiztonságosabb lőállásokat választottam neki, de persze ő ezt nem gyanította, s közben megtanítottam a szorgos tanítványnak, mit kell tudnia és tennie egy mesterlövésznek: mi a teendő különböző körülmények között, különféle helyzetekben. Gyors felfogású lévén könnyen megértett mindent.

Mindazonáltal hamar észrevette, hogy óvni próbálom a nehézségektől. Aztán úgy döntöttem, vége a próbaidőnek, ideje, hogy élesben is kipróbálja magát. A rokonszenves, bátor lány csak az én jelenlétemben harminc náci iktatott ki. Jelenleg Leningrádban dolgozik, és ott is lakik.

Látogatás a Kirov Művekben

1942. május 1-jén Ivan Dobrikkal együtt behívtak a hadosztály főhadiszállására. Az ezrednél ezt az utasítást kaptuk: „Jelentkezzenek Matvejevnél, a hadosztály politikai osztályának vezetőjénél!”

Ivan és én régóta ismertük az ezred komisszáriját, Matvejevet. Alacsony, sovány ember volt, tartása egyenes, mint a veterán katonatisztké. Jóvágású fickó volt, intelligenciát és komolyságot sugalló megjelenéssel. Az ezredben gyakran láttuk Matvejevet, a tisztek és a közlegények körében is szeretetnek és megbecsülésnek örvendett. Sokat követelt, de mindig korrekt hozzáállást tanúsított. Szerényen viselkedett, kedvelte a katonákat és ők viszonzták a szeretetet.

– Meghívás érkezett a május elsejei hivatalos ünnepségre, és a hadosztály képviselőjében maguk fognak ellátogatni a bennünket ellátó Kirov Művekbe – közölte Matvejev, miután üdvözölt minket. – Délután két órára kell ott lenniük. Lehet, hogy mondaniuk is kell néhány szót. Induljanak, különben elkésnek. Ne lézengjenek ott túl sokáig, most nem olyan időket élünk...

Amint visszaérnek, jelentkeznek nálam! Itt az engedélyük. Nyikolajev a parancsnok.

Két óránk volt, hogy gyalog megtegyük a hadosztály harcálláspontja és a Kirov Művek közti négy kilométert. Őszintén szólva nem volt valami könnyű útszakasz, a nácik folyamatosan ágyúzták az országot és a környékét.

Egyetlen jármű sem húzott el mellettünk. Nagy ritkán szembeálloztunk egy-egy az arcvonatra igyekvő, magányos katonával – összekötő tisztek vagy különleges feladattal megbízott személyek lehettek, mint mi. Meglehetősen gyakran hagytunk le hátrafelé tartó sebesült katonákat, akiket a szanitécek korábban az kötőhelyre vittek.

Minél közelebb értünk a városhoz, annál gyakoribbá váltak az ellenőrzőpontok, ahol az engedély mellett a katonai személyazonossági iratainkat is be kellett mutatnunk. Az ellenőrzőpontokon zöld szegéllyel ellátott tányérsapkát viselő tisztek és közkatonák voltak, az NKVD határőrei. Alaposan megvizsgálták az iratainkat, jó utat kívántak és figyelmeztettek bennünket a legveszélyesebb útszakaszokra.

A híres Kirov Művektől mintegy ötszáz méterre megálltunk rendbe szedni magunkat. Levettük a zubbonyt és kiráztuk belőle a lövészárokban rákerült piszkot. Új gallért tettünk rá, mely négyrét hajtott vászonból készült, mivel a titkos készletben lévő apanázst már elhasználtam. Némi nedves föld, homok és nyál segítségével gondosan kifényesítettük a csatokat és a gombokat. Cipőkefe hiányában a kirza csizmára tapadt szennyeződéseket fűvel takarítottuk le. Miután kritikus szemmel végigmértük egymást, úgy ítéltük meg, hogy megjelenésünk immár kifogástalan.

Izgatottan közelítettünk az átjáróhoz, melyen át annak előtte

Kirov és Kalinyin a gyár területére lépett, és ahol a nagy Lenin oly sokszor végigment. Valamelyest a megadott időpont előtt érkezünk, így hát megálltunk az utca túloldalán. Az erőltetett menet után lehűtöttük magunkat, amíg a kísérőnket vártuk, de ő még nem jelent meg.

Egy töpörödött öregasszony ment el mellettünk, lépni is alig tudott. Jóllehet meleg idő volt, gyapjúsálat viselt, mely átlósan volt megkötve a hátán. Barázdált, szürke arca és bánatos szemei voltak. Hirtelen megállt, alaposan szemügyre vett bennünket, és megkérdezte:

- Mik ezek a szép kitüntetések rajtatok, galambocskáim?
- Mesterlövészek vagyunk. Nácikat likvidálunk, mamuska
- feleltem.
- És sokkal végeztetek közülük?
- Nem annyival, amennyivel szeretünk volna. Ő 152-nél, én pedig 124-nél tartok.

Mikor ezt meghallotta, a kedves öreg néni sipító hangon örvendezni kezdett:

- Köszönöm, ti csodálatos fiúk! Bárcsak minden katona ilyen lenne! Akkor még az én Viktorom is élne...
- Feltétlenül bosszút állunk a maga Viktorjáért, mamuska!
- Az édesanyjuk bizonyára hazavárja magukat? – kérdezte.
- Az biztos, hazavárnak bennünket! Viszont most elnézését kérjük, de késésben vagyunk.
- Jó utat és sok szerencsét! – búcsút intett, és ment is tovább. Keresztülvettük a hátunkon a mesterlövész puszkát, és a bejáráshoz siettünk.

A helyiség, ahová a kísérőnk bevezetett minket, zsúfolásig telve volt. Tudván, hogy az ellenség folyamatosan bombázza az üzemet, megkérdeztem:

– Nem veszélyes ilyen sok embert egyetlen helyiségbe összehúfolni?

– Kissé! De már hozzászoktunk, mint maguk. Megtanultuk, hogy ne féljünk a bombázástól. Vannak óvóhelyeink és ástunk föld alatti üregeket, de a Kirov Művek munkásai nem mindig használják őket, a munka nem állhat le! Ha az óvóhelyen ücsörögnénk, ki gyártaná a gránátokat és javítaná a harckocsikat? – hangzott a tárgyilagos válasz.

A díszasztalhoz ültettek minket, melyet vászonból készült abrosz borított. Körülnéztünk. Velünk szemben az üzem műhelyeinek küldöttei ültek, egyenest az esztergapadtól érkeztek: olajfoltos pufajka volt rajtuk, vállukon gázálarc, kezükben puska. Lesoványodott, szürke arcuk még ezen az ünnepi napon is zord maradt.

Ahogy Ivannal leültünk, kezdetét vette az ünnepség, mintha csak ránk vártak volna.

– Elvtársak! Május elsejei ünnepélyes megemlékezésünket két nagyra becsült vendég is megtiszteli, a gyárunk által ellátott 21. NKVD-lövészadosztály legjobb katonái, a Leningrádi Front kiváló mesterlövészei, Ivan Dobrik és Jevgenyij Nyikolajev helyettes politikai tiszt. Mindketten több mint száz náci likvidáltak, erről személyesen fognak beszélni. Addig is üdvözljük országunk hős védelmezőit!

A csarnok összes vendége egyszerre felállt és tapsban tört ki.

– Engedjék meg, hogy felolvassam a nevezett hadosztály parancsnoka, Pancsenko ezredes táviratát, melyben a főparancsnokság és a személyi állomány nevében köszönti e jeles alkalom résztvevőit – mondta az ülés elnöke, és dübörgő tapsvihart váltva ki felolvasta a szöveget, melyet korábban átadtam a ve-

zetőségnek. Az ünnepi rendezvény hivatalos stílusban folytatódott, sallangmentes, rövid, lényegre törő volt.

Ivan és én nem ismertük a mellettünk ülőket. Egyikük – alighanem az üzem pártszervezője – nem annyira május elseji beszédet tartott, mint inkább vázlatos jelentést adott az eredményekről, melyekkel a Kirov Művek munkásai köszöntötték az ünnepet. A háborús körülmények okozta termelési nehézségekre utalva elmondta, hogy a gyár kollektívájának sikerült teljesítenie a kitűzött célokat, és a jövőben is bármilyen feladatnak eleget fog tenni.

A gyár a frontvonal közelében feküdt. Mindennap bombák és gránátok tucatjai rombolták az üzemcsarnokokat és a be rendezéseket, kiiktatva a munkásokat a termelésből. A Lenin-grádban maradt munkások akaraterejét sem a nélkülözhetetlen szakértők hiánya – akiket nagyrészt az Urálba telepítettek –, sem az üzemanyag- és nyersanyaghiány, sem az éhínség, sem a hideg nem tudta megtörni, biztosak voltak a győzelemben.

Az ellenség gránátjai által megrongált üzemegységekben harckocsikat, tarackokat, ágyúkat javítottak és löszereket gyártottak a sereg számára. Ha a szükség úgy hozta, a gyári munkásokból állították össze a megjavított harckocsik kezelőszemélyzetét, és mentek is egyenest a frontra, hogy rögtön harcba szálljanak a nácikkal. Emellett különleges szerelőbrigádok is indultak az arcvonalba, hogy csata közben, helyben végezzék el a harckocsik és lövegek javítását. Szükség esetén a brigád tagjai pakolták fel és szállították a löszert, sőt páncélosokat is vezettek. A Kirov Művekből sokan csatlakoztak a polgárőrséghez, és már régóta a fronton harcoltak. A frontra távozott férjek és apák helyét a gépeknél nők és gyerekek vették át. A beszélő

az egybegyűltekhöz címezve mondanivalóját maximális erőki fejtésre szólított fel a nácik teljes megsemmisítése érdekében.

A beszédet követően az élmunkásoknak járó kitüntetések kerültek átadásra. A gyárigazgató egy listáról felolvasta a veterán munkások és a gyár legkiválóbb dolgozóinak a nevét. A háború előtt számos hasonló ceremónián vettem részt, és meglepődtem, hogy sem a díszasztalon, sem a szomszédságában nem láttam ilyenkor szokásos tárgyakat – gramofont, gitárt, ruhaneműket, fényképezőgépeket és egyéb ajándéktárgyakat, melyeket többnyire már az átadás előtt odakészítettek. Ivannak is hasonló gondolatok jártak a fejében.

– Mivel fogják megajándékozni őket? Hol vannak a díjak? – súgta oda.

– Hamarosan kiderül.

„A munkában nyújtott kiváló teljesítményéért, a fiatal munkások betanításáért, személyes bátorságáért és egy különleges megbízatás idő előtti teljesítéséért nagyhírű, elismert élmunkásunk, Szergej Mihajlovics Bustyirkov kitüntetésben részesül...”

Ivannal teljesen meg voltunk lepődve, amikor a teremben ülők dübörgő tapsviharától kísérve a kiváló mester odament az asztalhoz, és két utalványt vehetett át, melyek a gyár raktárában tárolt készletekre szóltak, jelesül fél kiló étolajra és egy kiló asztalosenyvre. Döbbszent arckifejezésem láttán az egyik asztalszomszéd felvilágosított:

– Ne lepődjön meg! Számunkra mostanság ez a legértékesebb díj. Egy doboz asztalosenyvből egy vödörnyi kocsonya készíthető, több napra elegendő élelem egy családnak, az étolajban pedig ki lehet sütni valamit.

Ami azt illeti, joggal nyugtázta meglepéssel a mester ki-

tüntetését. A város élhelmezési helyzete még most is nagyon aggasztó volt. Bár a kenyérfejadagot kiegészítették, így a nehéz fizikai munkát végző dolgozók ekkoriban napi 700, a többi fizikai dolgozó 500, az adminisztrátorok 400, a gyerekek és egyéb eltartottak 300 grammot kaptak, ez nagyon kevés volt az éhínségtől lesoványodott embereknek.

Miután átadták a díjakat, okleveleket és egyéb kitüntetések, és újdonsült tulajdonosaik távoztak, én kaptam szót. Nem készültem különösebben az alkalomra, így nem tudtam, mit mondok majd a munkásoknak. A nap során szerzett benyomások, valamint mindaz, amit az üzemben láttam és hallottam a segítségemre voltak, így a szavak maguktól jöttek.

Köszönetet mondtam a meghívásért, gratuláltam a kollektívának május elseje alkalmából és hangot adtam abbéli óhajomnak, hogy mindannyian megérik a győzelem napját. Mint katona, kifejeztem hálámat a hadseregszoportnak, illetve személy szerint nekünk, a 21. hadosztály katonáinak nyújtott aktív segítségükért és századunk bátor politikai tisztjéért, Vlagyimir Mihajlovics Lapkóért, akit a Kirov Művekben készítettek fel. Ecseteltem, hogyan harcolunk vállvetve a németek ellen, és milyen bátran küzdenek a Kirov Művek emberei, például Uljanov politikai tiszt, a Vinogradov nevű mesterlövész-tanítványom, Morozov zászlóaljparancsnok és még sokan mások. Arról is szót kellett ejtenem, hogyan likvidáljuk Ivannal a náciakat, és számos csatajelenetet is felelevenítettem.

A jelenlévők figyelmesen hallgattak és kérdéseket tettek fel. Nyugtalanságom alaptalannak bizonyult, minden simán ment.

– Nem vagyok olyan ékesszóló, mint barátom és társam, Jevgenyij. Több Fritzcet iktattam ki nála, de a szónoklat nem az én világom. Megígérem, hogy háromszáz náci likvidálok, és

ha még életben leszek, ennél is többet – mondta Ivan Dobrik, aki izgatottságában keverni kezdte az ukrán és az orosz szavakat.

Rövid, magvas beszédéért ha lehet, még forróbb tapsot kapott, mint én.

Az ezredhez visszatérve beszámoltunk a többieknek, mi mindent tapasztaltunk a Kirov Művekben. Anélkül, hogy félbeszakítottak volna, végighallgattak bennünket, és a hallottaktól megrendülve megfogadták, hogy még több náci pusztítanak el. Ígéretet tettek, hogy bosszút állnak a gyűlölt betolakodókon a romlásba döntött Leningrádért és bátor lakóiért, a gyerekekért, az idősekért és hős munkásaiért. Mesterlövészeink megfogadták, hogy tökéletesítik tudásukat, minden nap újabb és újabb embereket tanítanak meg a mesterlövészet fogásaira, hogy megsokszorozzák a mesterlövészek számát, a náci gazfickók likvidálása terén pedig javítanak egyéni teljesítményükön.

A Szovjetunió Távirati Ügynöksége jelenti...

1942 júniusának második felében jártunk. Egy nap teljesen váratlanul szokatlan csend telepedett az ezred szektorára. Idestova több mint két napja élvezhettük a csendet, ami ugyanakkor elővigyázatosságra is intett minket. Szinte már bántotta a dobhártyánkat, aminek a háború legeleje óta sikerült hozzászoknia a soha nem szűnő hangokhoz: a bombák és gránátok becsapódásához, az aknavetőik sivítéséhez, a felrobbanó gránátok robajához, a heves géppuskaropogáshoz, az egymást követő golyók füttyöléséhez, a tiszték hangos, érthető, rövid parancsaihoz, a „Hurrá!” kiáltásokhoz és sebesült bajtársaink nyögéseikhez.

És most, a nem remélt csendben felfedeztük: nem felejtettük el, hogy halk beszéddel is meg lehet érteni egymás szavait. Szabadidőnk is volt, ezt kihasználva levelet írtunk az otthoniaknak, vagy egyszerűen csak ültünk és nem csináltunk semmit. Elgyötörtén várva valamire a határtalan kék eget bámultuk, míg bele nem fájdult a szemünk, mígnem tudatosult bennünk, hogy ugyanolyan, mint a háború előtt volt. Azt is észrevettük, hogy

a napok hosszúak, derűsek és tikkasztóak, az éjszakák pedig rövidek és szintén melegek. Kiderült, hogy a fű továbbra is növekszik és hullámszik, az ember leheveredhet benne és figyelheti az eget. Közvetlenül mellettünk, rögtön a lövészárkot szegélyező mellvédfal túloldalán csillagvirág és százszorszép nőtt, karcsú száraikon a nap felé nyújtóztak. Körülöttünk poszméhek röpdöstek, tisztán hallottuk zsongásukat, sőt még a fölöttünk száll-dosó szitakötők szárnyainak a rezgése is hallatszott. A csendet csak a mesterlövészek ellenségre leadott szórványos lövései és az éjszakánként magasba kúszó vakító jelzőrakéták sziszegése törte meg.

– Van valami mókás ebben az egészben – mondta a zászlóalj parancsnoka, Arhipov főhadnagy a századunkban szolgáló Popov hadnagynak, aki jelentést tett a szektorunkban lévő helyzetről. – Cseng a fülem! Ne lazítson hadnagy, készüljön fel minden váratlanra. Az emberei folytassák a lövészárkok mélyítését és ássanak újabb lövésztechnőket. Folytassák a megfigyelést, egyetlen percre sem lankadhat a figyelmük! Az az érzésem, hogy a nácik készülnek valamire.

És mi figyeltünk is. Az ellenség védvonalának minden egyes méterét jobban szemmel tartottuk, mint korábban. Az előttünk húzódó, legapróbb részletekig ismert terepen és a védvonalnál észlelt legcsekélyebb változásról is jelentést készítettünk.

Július 21-én a nappali órákban Popov hadnagy telefonon ezt közölte Arhipov zászlóaljparancsnokkal:

– A megfigyelőim jelentős ellenséges csapatmozgást észleltek a hátsó területekről az arcvonala irányába!

Ugyanezen a napon, sötétedés után a zászlóaljparancsnok újabb telefonhívást kapott:

– Motorzúgást hallok a távolból. Harckocsiknak tűnnek, de

felderítés nélkül nem tudom megállapítani a számukat. Errefelé minden csendes, mondhatni nagyon csendes – mondta a századparancsnok.

– Erősítsék meg a megfigyelőpontokat és helyezték a századot teljes harckészültségbe. Halmozzák fel a lőszereket, hozasanak sürgősen gyújtópalackokat és helyezzenek készenlétbe páncéltörő gránátokat. A páncéltörő tüzéreket átgondoltabban telepítsék az állásaikba. Továbbítom az ellenségről tett megfigyeléseit, a maguk szektorában főleg az 1. zászlóalj érintett. Jelentéseket várnak.

A katonák feszülten várakoztak az állásaikban, miközben a megfigyelők minden eddiginél behatóbban fürkésztek az ellenség védelmi vonalait. Füleltek, mi zajlik a senki földjén haladó vasúti töltés mögött, mely kettéosztotta a lövészárkok közti vízmosást. A nácik kétségkívül ott gyülekeztek, hogy döntő támadásra induljanak. Rövid, ugatásszerű parancsok harsantak, motorzúgás és fegyverzörgés hallatszott.

Másnap, 1942. július 22-én minden kiderült. A nácik úgy döntöttek, hogy bármi áron itt, a mi zászlóaljunk szektorában törnek át Leningrád felé. Pontban reggel tíz órakor légierejük masszív bombatámadást intézett a teljes védvonalunk ellen, majd mintegy harminc percen át a tüzéségük és az aknavetőik puhították az arcvonalunkat. Leírhatatlan volt a lárma, körülöttünk egy időre minden elsötétült. Földgörmögyök repültek a magasba, pár perc alatt a lapos, zöld, szelíd vízmosás felismerhetetlenné vált, minden füstölt és gyomorforogató kénzapot árasztott.

A szűk lőállásban, kezemben a mesterlövész puskával tisztán hallottam, ahogy a gránátok robbanása nyomán beomlanak a lövészárkok. A tüzéségi tűz első perceiben a lövészárkaink

számos helyen megrongálódtak és néhány fedezékünk is megsemmisült.

Nehéz nap volt ez a katonáink számára, akik 10-15 méterre helyezkedtek el egymástól. Többen is meghaltak vagy megsebesültek. A bombázás után az amúgy is megcsappant állomány észrevehetően tovább fogyatkozott – a századomban a tisztekkel együtt mindössze 23 ember maradt egy ötszáz méter hosszú vonal megvédésére...

Az életben maradtak lázasan készülődtek a támadás visszaverésére, mely bármely pillanatban megindulhatott. Katonáink kiásták a bajtársaikat, előkerítették a fegyvereket és a muníciót. Ahol lehetett, rendbe hozták a megrongálódott lőállásokat, fedezékeket és a beomlott lövészárkokat. A szanitécek elsősegélyt nyújtottak a sebesülteknek, majd intézkedtek a halottakról. A tisztek számba vették a veszteségeket és kiadták a parancsokat. A megfigyelők, akik a bombázás alatt a lövészgödrökben tartózkodtak, azonnal átmentek a lőállásokba, a gyújtópalackokat és az időzített gránátokat keresgélték, melyeket korábban a kezük ügyébe készítettek. A géppuskások és a páncéltörők letakarították a földet a fegyverükről, a kényelem érdekében a mellvédfalra fektették őket és sietve hozzáláttak az előttük húzódó tűzszektor megtisztításához. Senki sem tétlenkedett, de sürgőtelen kapkodás sem volt. Mindenki tudta, mit kell tennie, ha a támadó nácik géppuskatűzet zúdítva ránk megrohamoznák a lövészárkainkat. Készen álltunk a fogadásukra.

És jöttek is... Alighogy a tüzéség elhallgatott, a nácik tömött sorokban kúszva megindultak a vízmosásban a vasúti töltés felől. Keménykötésű, jól táplált, vad nácik voltak, a tisztek folyamatosan ösztökölték őket. A mellettem lévő katona meg-

igazította a sisakját, hogy még stabilabban álljon, és fennhangon ezt mondta:

– Kezdődik... Testvéreim, most sem fogunk megtörni! – és gondosan ellenőrizte a maga elé helyezett kézigránátokat és gyújtópalackokat. Valaki meghallotta, és rögtön visszaszólt:

– Már nem egyszer visszavertük a gazfickókat, most is így lesz, csak dugják ki a fejüket.

A géppuskát a hasukhoz szorítva a németek egyre közeledtek, célzatlan lövésekkel árasztották el a lövészárkainkat. A bennünket lerohanó horda létszáma akár a két zászlóaljat is elérhette. A lövészárkainkban csend honolt. Korábban is volt részünk ilyen heves támadásokban, így ettől sem rémültünk meg. Az sem félemlített meg minket, hogy alig néhány tucatnyian néztünk szembe a békazöld uniformist viselő nácik áradatával. A géppuskaropogás sem keltett félelmet bennünk, tudtuk, hogy a célzatlan lövések csak a lélekre hatnak, a gyenge idegzetűeknek szánják őket, márpedig ilyenek nem voltak köztünk. Úgy döntöttünk, közelebb engedjük a részeg hordát, hogy célzott lövésekkel biztosabban eltalálhassuk őket. Amint az összes náci átkelt a vasúti töltésen, átjutott a vízmosáson és 20-30 méterre megközelítette a lövészárkunkat, a géppuskásaink tüzet nyitottak.

Anatolij Scserbinszkij tucatnyi náci haramiát kaszált le Maxim géppuskájával és Nyikolaj Gulij géppuskás is alig maradt el tőle. Mögöttük a század lövészei megtervezetten, összehangoltan tüzeltek. Mesterlövészként a tiszteket és a lövészárkok közvetlen közelébe jutó katonákat lőttem. A puskacső vörösen izzott...

A nácik nem számítottak ilyen heves ellenállásra, sietve visszavonultak. A német túlélők egy része bombatölcsérekben ke-

reset fedezéket, igyekeztek beásni magukat. A tisztek nélkül maradt többiek botladozva futottak visszafelé, több tucatnyian közülük a vízmosásban lelték halálukat. Ám ekkor a védvonalaink mögött felállított tüzérség és aknavető is működésbe léptek. Amit a lövészek elkezdtek, barátaik, a tüzerek fejezték be. A náci brigantik első kísérlete a védelmünk áttörésére meghiúsult.

Nagy segítséget kaptunk egy az ezredhez vezényelt légvédelmi ütegtől is, mely valahol a hátsó régióban állomásozott. A tüzerek elvágták az ellenséget a vasúti töltéstől, megakadályozták, hogy kereket oldjanak, és ott helyben, a vízmosásban likvidálták őket. Jogos bosszúnk elől ezúttal csak keveseknek sikerült elmenekülni.

A légvédelmi üteget egykori iskolatársam, a szintén Tambovból származó Jusin főhadnagy irányította, akivel nem sokkal korábban véletlenül futottam össze. Ugyanolyan vakmerő volt, mint iskolás korunkban: úgy döntött, előrébb hozza az üteget és közvetlen tűz alá veszi az ellenséget. Légvédelmi géppuskatűzzel higgadtan pásztázta a nácikat és repesz-romboló gránátokat lőtt ki rájuk, megsemmisítve az aknavető kezelőit. Jusin rettenthetetlen légvédelmi tüzei ugyanolyan pontossággal támadták a földi, mint a légi célpontokat, számos repülőgép után az üteg az ellenség aknavetőit is kiiktatta. A „légoltalmi figyelő” szerepét ezúttal az üteg parancsnokhelyettese, Dimitrij Martinovics Jerofejev rangidős politikai tiszt játszotta, aki az ütközet alatt a lövészárkunkban tartózkodott. Sűrűn telefonált a zászlóaljparancsnokának, hogy a németek a vasúti töltés mögött gyülekeznek az újabb támadásra, de az ütegparancsnok a messzelátójával maga is látta, mi történik a szektorunkban. Csak egy rövid parancs, és a légvédelmi ágyúk tüze ismét a ná-

cikra zúdult. A század géppuskái ezúttal sem engedték, hogy a nácik felemeljék a fejüket, én pedig újra célba vettem a tisztjeiket és fanatikusabb katonáikat.

A légvédelmi tüzekek segítségével az ellenség gyalogságának második támadási kísérlete is megghiúsult. A helyzet azonban továbbra is kritikus maradt, nem volt elég emberünk, majdnem az összes tisztünk megsebesült, és az ellenség fel tudta újítani a támadásait. A két náci zászlóalj állományának nagyjából a fele örökre a vízmósásban maradt. De mi van, ha a támadás felderítési célokat szolgált? Ha csak tesztelni akarták az erőiket és a miénket? Mi lesz, ha egy egész ezredet vetnek be ellenünk? Ez esetben még tűzérési támogatással sem tudnánk tartani magunkat. De egyetlen katonánknak sem fordult meg a fejében, hogy hátrahagyva állását átadja a lövészárkot az ellenségnek. Ez azt jelentené, hogy átengednénk a nácikat Leningrád felé! Magunkra hagyatva, az ezreddel való összeköttetéstől megfosztva nem tudtuk, hogy a parancsnokok tisztában vannak-e a helyzetünk alakulásával és intézkedtek-e már, hogy segítséget küldjenek megfogyatkozott csapatunknak. Ami azt illeti, a segítség szinte a legjobbkor érkezett, addig is rendbe hoztuk a lövészárkot és felkészültünk az újabb támadás visszaverésére, mely nem sokat váratott magára.

Nagyjából harminc perc elteltével a feltöltött náci alegységek a tisztjeik ösztönzésére harmadszor is támadást indítottak a védvonalaink ellen. Ezúttal is nagyon közel jutottak, hosszú nyelű kézigránatok sokaságát dobálták a lövészárkainkba, de csak kevés érte el a kívánt hatást, mert sikerült még a levegőben elkapni őket, vagy felszededegettük a lövészárkok aljáról és visszahajigáltuk őket.

Egyik lőállásból a másikba, egyik szakasztól a másikhoz ro-

hanva segitettem a többieknek a mesterlövész puskámmal. Sorra vontam ki a forgalomból a tisztjeiket, segitettem a lövészárkoknál kialakuló kritikus helyzetek megoldásában. Miután egyetlen tisztjük sem maradt, a német katonák elvesztették a fejüket; minthogy senki sem ösztökelte őket, nem tudták, mitévők legyenek: menjenek-e tovább a golyózáporban vagy forduljanak vissza. Természetesen az utóbbit választották. Látna az elbizonytalanodott ellenséget, a katonáink és géppuskásaink pontosan tudták, mi a teendő, higgadtan lőtték az ide-oda szaladgáló nácikat.

A lövészárkokban eljutottam a század harcálláspontjára. Javasolni akartam a századparancsnoknak, Popov hadnagynak, hogy küldjön megfigyelőket közvetlenül a vasúti töltésre, ahonnan jól látnánk, mi zajlik a nácik táborában, így lenne néhány percünk az ellenség szándékainak a kikémlelésére. Ám mint kiderült, a parancsnok nem tartózkodott a harcállásponton.

– A szakaszoknál van – közölte Anatolij Knyazev szanitéc.

– De nincs összeköttetésünk a szakaszokkal, úgy látszik, a vezeték több helyen is elszakadt – tette hozzá Kirijanov telefonkezelő. – Fogalmam sincs, merre keressük! – majd kiviharzott a fedezék ajtaján, és futtában visszaszólt: – Megyek megkeresni a szakadásokat, talán a parancsnokot is megtalálom, az 1. zászlóalj már kereste...

Pár perccel a távozása után tucatnyi német bombázógépet pillantottunk meg, a védvonalunk felé tartottak. Előbb körözni kezdtek, majd zuhanórepülésbe fogtak, és lecsaptak a lövészárkainkra.

– Légítámadás! – kiáltotta a figyelő, mire pillanatok alatt az összes lőállás kiürült. Katonáink a lövészgödörökben kerestek fedezéket. Mi a harcállásponton a fedezék ajtajánál álltunk –

felkészülve arra, hogy bármelyik pillanatban alábukjunk – és figyeltük az eseményeket, csak a közvetlen találat lehetősége miatt nyugtalankodtunk.

Apró fekete tárgyak váltak le a gépekről és egyre nagyobbak lettek, fennállt a veszélye annak, hogy a fedezékeink és az amúgy is felszaggatott lövészárkaink másodperceken belül romhalmazzá válnak. Ezúttal azonban semmi félelmetes nem történt. A náci pilóták láthatóan bizonytalanok voltak, mert pontatlanul, valamivel a lövészárkunk mögé dobták le halálos terhüket. Talán azt hitték, hogy katonáik már birtokba vették a vízmósást és a lövészárkokat, vagy tartottak Szemjon Jusin légvédelmi ütegétől, mindenesetre két támadórepülés után távoztak. Ezzel együtt továbbra is mindenholnán jajveszékélés és becsapódások hallatszottak, a föld folyamatosan rázkódott. A bombák robbanása nyomán a 3. szakasz zónájában nehéz földgöngyök repültek a magasba.

A háború eddigi egy éve alatt sok ember halálát láttam, de értelmetlensége folytán az egyik haláleset mind a mai napig élénken él az emlékezetemben. Pártszervezőnk, Pjotr Gyerevjanko őrmester, a zászlóalj egyik kedvence a szemem láttára halt meg egy tűzérségi támadás során, miután közvetlen találat érte. Pjotr mindig ott tűnt fel, ahol szükség volt rá, alig 23 évesen fel sem merült benne, hogy meghalhat. „Ti és én még nem tettünk semmit a győzelemért, úgyhogy túl korai meghalunk. Még látnunk kell Berlint” – mondogatta a katonáknak, inspirálva őket, hogy higgyenek az erejükben, és engem is ugyanezzel ösztönzött. Szerette az életet, szerette és értette az embereket.

És a mi Pjotr barátunk már nincs többé... Csak nemrég beszélgettünk a század harcálláspontján, várva, hogy véget érjen

a légitámadás. Amint befejeződött, Pjotr egyetlen percet sem akart elvesztegetni: „Kimegyek a 3. szakaszhoz. Úgy látom, komoly nehézségeik vannak.”

Épp csak sikerült átszaladnia a 2. szakaszhoz, egy katonával beszélgetett, amikor a bombatámadást hirtelen tűzérségi támadás követte. A szakasz hadállásába csapódó második gránát Pjotr lábánál robbant. Mikor a bombázás után eljutottam a 2. szakaszhoz, már mindennek vége volt, azon a helyen, ahol Gyerevjanko és a katona állt, hatalmas gránáttölcser tátongott...

De nem volt idő szomorkodni, a háború ment tovább a maga útján.

„Vajon a telefonkezelő elvégezte a feladatot, és fedezékbe húzódott vagy meghalt?” – tűnődtünk, mivel még most nem tért vissza a harcálláspontra.

– Nem sikerült neki, nincs összeköttetés! – mondta Szergej Akszjonov híradós immár sokadjára, folyamatosan kurblizva a reménytelenül néma telefont.

A németek újra bombázni kezdték a lövészárkainkat, a föld ismét remegni és rázkódni kezdett. A tűzérségi tűz fedezetében, közvetlenül a felrobbanó gránátok mögött a nácik újra megjelentek a vízmósásban. Gyorsan közeledtek, s ahogy üvöltöttek, robbanólövedékekkel megtöltött géppuskáikból pergőtűz zúdítottak ránk. Elképzelhetetlen hangzavar uralkodott, de a nácik erőfeszítései mit sem értek a Vörös Hadsereg tapasztalt, harc-edzett katonáival szemben, tanúja voltam, hogy katonáink milyen gyorsan elfoglalták állásaikat.

Az előrenyomulás kavargó porában, géppuskáik dühödt ropogása közepette a németek nem figyelték a hátuk mögül érkező lövéseimre, sőt magát a fedezéket sem vették észre, lévén hogy a század harcálláspontja mögöttük, a vasúti töltésnél volt. Csak

mentek előre, remélve, hogy végre elfoglalják az orosz lövész-
árkokat, melyek eddig megközelíthetetlenek voltak számukra.
Harcálláspontunk és mi hárman – Knyazev szanitéc, Akszonov
híradós és jómagam – így nemcsak a századunktól voltunk el-
vágva, de a szakaszokkal sem volt semminemű összekötteté-
sünk. A lőszer már majdnem elfogyott, mindössze a nálam
lévő töltények és néhány kézigránát állt rendelkezésünkre.

– Nem mondanám, hogy tele vagyunk munícióval, srácok!
De se baj, ki fogjuk bírni! Biztos vagyok benne, hogy megmen-
tenek bennünket. És nemcsak minket, hanem a századot is! –
próbáltam lelket önteni a társaimba és magamba. – Minden-
esetre tartanunk kell a harcálláspontot!

Nem tévedtem. Arhipov zászlóaljparancsnok a zászlóalj ösz-
szes mesterlövészt kivezényelte a megsegítésünkre, és erősítés
gyanánt egy géppuskás szakaszt küldött a századhoz Karpov
őrmester parancsnoksága alatt, aki mesterlövész és kitűnő gép-
puskás volt. A zászlóaljparancsnok csaknem a teljes tüzérségi
kapacitást a szektorunkhoz összpontosította, a hátsó régiókból
pedig az ezred tüzérsége és Szemjon Jusin légvédelmi ütege
újra ágyúzni kezdte a vízmosást. Erről azonban csak később
szereztünk tudomást, közben el kellett döntenünk, mit tegyünk.

A fedezék ajtajának résein át majdnem az egész vízmosást
láthattam, melyen át a nácik a lövészárkok felé futottak, egy
kis ablakon keresztül pedig jól látszottak a saját erődítéseink.
Ahogy korábban, a nácik ezúttal is sokan voltak.

– Készítsd elő a kézigránátokat! – kiáltottam oda Anatolij
Knyazevnek, miközben a puskatussal kitörtem az ablakot. –
Majd innen segítem a srácokat. Őrizd a bejáratot, és ha a nácik
közel jutnak a fedezékhez, használd a gránátokat! Szergej, te

próbáld beüzemelni a rádiót, úgy tűnik, nem lesz több tüzérségi
támadás. Próbáld kinyitni az ajtót, Knyazev majd segít.

Egymás után lőttem hátba az előretörő nácikat. Pillanatnyilag
könnyű dolgom volt, a nácik nem láttak engem és nem hallották
a lövéseimet. De nemcsak az én golyóimtól hullottak, láttam,
ahogy a katonáink viasszaszorítják őket. „Arra az esetre, ha ma-
radt volna néhány tisztjük, akár csak egyetlen is” – gondoltam,
és sokadára is újratöltöttem a puskámat.

Nagant pisztolyával Knyazev már rég ellőtte az összes tölté-
nyét, hármat leszámítva, amiket elmondása szerint „vészhely-
zetre” tartogatott. Figyelte, ahogy tüzelek, és közben instruált:

– Ott balra az egy tiszt, integet a kezével. Épp most készül
beugrani az árokba. Kapd el! – kiáltotta, és egy másodperc
múlva már meg is fékeztem a túlbuzgó nácit. Valahányszor egy
újabb német rogyott össze holtan a lövésem nyomán, Anatolij
beszámította a mérlegembe, és elmés kommentárt fűzött a lá-
tottakhoz: „A tizenkettedik is kipipálva! A tizenhetedik is búcsút
intett! A húszas felment a mennybe!”

A csata izgalmában és a heves lövöldözésben észre sem vet-
tem, hogy magam is hangos megjegyzéseket teszek a soron kö-
vetkező náci kiiktatása előtt: „Hát akkor könyörögj Istenhez!
Mert tiéd a mennyország, te gazfickó!” Az újabb nácinál a kö-
vetkező szavak kíséretében húztam meg a ravaszt: „Találkozz a
teremtőddel, disznó!” Miután azonban magamhoz tértem, ezt
mondtam Knyazevnek:

– Hagyd ezt a dumát közvetlenül az orrom alatt! Úgysem
tudod megszámolni az összeset. Inkább csinálj valami haszno-
sat, segíts Szergejnek kinyitni az ajtót, különben nem jutunk
ki, ha valami történik!

Akszonov már régóta bajlódott a fedezék ajtajának kinyitá-

sával, de hiába. Egy náci holtteste torlaszolta el, akit Knyazev az ajtó résén át közvetlen irányzással lőtt le. Knyazev Szergej segítségére sietett, és az ajtó végül engedett. Akszjonov kisurrant rajta, magával vitt néhány kézigránátot és a telefonhuzal elszakadt végét. Szergej nem maradt el túl soká. Sikerült összekötnie a gránát által elszakított huzalvégeket, és hamarosan megcsörrent a telefon.

Knyazev vette fel a kagylót.

– Halló! Halló! Mi lesz már? Miért nem szólal meg? Itt a 3. zászlóalj. Mi van magukkal? Hallanak? Haladéktalanul adjanak helyzetjelentést!

– A „harmadik” érdeklődik a helyzet iránt – nézett rám Knyazev. – A zászlóalj törzskarának főnöke hív! – tette hozzá, hogy meggyőzőbb legyen.

– Akkor hát tegyél jelentést! Nem tudod, mit mondj, vagy mi van? Akkor mondd azt, hogy... – de nem tudtam befejezni a mondatot, mert Akszjonov puszkagolyóként vágódott be a fedezékbe, háta mögül számos robbanás hallatszott.

– Megint tüzelni kezdtek a rohadt gazemberek! Hogy állnak a dolgok? Minden rendben? Működik már? – azzal kivette a telefonkagylót Knyazev kezéből. – „Harmadik” elvtárs! Akszjonov híradós jelentkezik. A telefonkezelő meghalt. Csak most állítottam helyre az összeköttetést. Hárman vagyunk a harcállásponton: Nyikolajev mesterlövész, Knyazev szanitéc és én. Próbáljuk visszaverni az ellenséget. Felénk nyomolnak, a század lövészárkait akarják elfoglalni...

– Mondd meg, hogy tüzéségi tüzet kérünk! Vedd rá őket, hogy lőjék intenzívebben a vízmósást! Nagyon sokan vannak, nem tudjuk mindegyiket lelőni – sürgettem Akszjonovot.

– „Harmadik” elvtárs! Nyikolajev mesterlövész a vízmósás

bombázását kéri, közvetlenül a harcálláspont környékét! De gyorsan! A németek bármikor betörhetnek a fedezékbe! Sokan vannak, gránátokat dobálnak a lövészárkokba. Nyikolajev az ablakon át lövi őket.

– Vettem. Hol a századparancsnok?

– Nem tudjuk. Rögtön a légi bombázás után kiment a századhoz. Nincs összeköttetésünk a szakaszokkal, és nem is lehet helyreállítani, mindenütt németek nyüzsögnek. Nem tudunk kijutni a fedezékből. Igyekezzenek a tűztámogatással!

– Tartsanak ki, majd mi végzünk velük! Ne hagyják el a fedezéket, onnan kell majd tűzvezetést végezniük.

A tüzéségünk löni kezdte a vízmósást, a gránátok és aknagránátok robbanása elfojtotta a törzskariak hangját.

– Nagyszerű, „harmadik”, nagyszerű! Köszönet a tűzijátékért! Most úgy ötven méterrel előrébb, a töltés felé. A németek felénk, a harcálláspont irányába futnak! Ne törődjenek velünk! Célozzanak a fedezékre! – Akszjonov már hangosan kiabált a kagylóba.

Tovább lőttem a félelmükben visszavonuló nácikat, az arcukat vettem célba. A vízmósásnál esteledett, a látási viszonyok érezhetően romlottak.

– Huszonnyolc! – Knyazev tovább folytatta a találataim számolását. – Úgy tűnik, mára ez volt az utolsó, nem igaz?

És valóban, a vízmósásra csend telepedett, a lövöldözés mindkét oldalon abbamaradt. A németek visszavonultak, helyreállt az eredeti állapot. Biztosak voltunk benne, hogy éjszaka nem háborgatnak majd minket.

Néha előfordul, hogy egy csata – még ha alig néhány percig tart is – örökre bevésődik az emlékezetbe. Az ilyen összecsapásokban a fiatalok megöszülnek, a csendes természetűek vak-

merővé válnak, a pökhendiről kiderül, hogy gyáva. Ilyenkor nem csak mások jelleméről alkothatunk képet, magunkról is sokat megtudunk. A csata majdnem egész nap zajlott. Ráébredtem, hogy egyáltalán nem félek a németektől, akkor sem, ha tízszeres túlerőben vannak, mert nem vagyok egyedül: mellettük vannak a bajtársaim, akik mindig kimentenek a nehéz pillanatokban. Ha pedig életben akartam maradni és megakadályozni barátaim pusztulását, a nácikat meg kellett semmisíteni.

Amikor csend lett, szörnyű fáradtság tört rám, ekkor tudatosult bennem, mekkora volt a feszültség. Kedvem lett volna leülni és kinyújtóztatni a lábam, hogy megszűnjön az idegesítő remegés a térdemben.

– Akszjonov, menj vissza Knyazevvel futólépésben a századhoz! Állítsátok helyre az összeköttetést és segítsetek a sebesülteknek. Én majd gondoskodom a telefonról. Mindenképp keressétek meg a századparancsnokot. Ha él, visszamehet a harcálláspontra a telefonhoz – mondtam, miközben a sapkámmal letöröltem a verejtéket az arcomról.

A srácok pillanatok alatt elhagyták a fedezéket, egy perc múlva már a lövészárkunknál voltak. Ilyen helyzetekben fontos, hogy legyen valaki, aki határozottan magához ragadja az irányítást. Két társam számára most én voltam ez az autoritás, bár csak a rangomból kifolyólag. Azért is szükségem volt a századparancsnokra, hogy utasításokat adjon, különben elájulok a kimerültségtől. Majd leragadt a szemem, teljesen egyedül voltam a harcállásponton.

Valamivel később, miután a srácok elhagyták a fedezéket, megcsörrent a telefon. Felvettem a kagylót:

– Mi a helyzet, Nyikolajev? Mit látsz magad előtt? – kérdezte

a „harmadik”, miután azonosítottam magam és jelentést adtam a helyzetről.

– Itt csend és nyugalom van – feleltem. – A németek visszamentek a kiinduló állásaikba, reggelig talán már nem zaklatnak minket. Egyedül vagyok a harcállásponton, a századparancsnokot várom. A szanitécet és a híradóst visszaküldtem a századhoz, hogy helyreállítsak az összeköttetést és megtalálják a hadnagyot.

– Rendben. Ha van valami újdonság, haladéktalanul jelentse. Ha Popov megjelenik, azonnal lépjen kapcsolatba velem – hangzott Najda százados parancsa.

Mintegy húsz perccel a beszélgetés után Anatolij Knyazev, aki időközben visszajött a század harcálláspontjára, beszámolt a helyzetről:

– Úgy tűnik, a háborúnak mára vége. A századparancsnok életben van, bármelyik pillanatban itt lehet. Láttam a barátait, Rahmatullin és Dobrik mesterlövészt a lövészárokból. Úgy hallottam, jól megadták a náciknak. Ivan Karpov a géppuskás szakaszát is bevette és a saját puskáját is elhozta, ahogy mondják, dupla műszakot teljesítettek. A lényeg, hogy hatékony támogatást kaptunk!

Ivan Karpov őrmestert kiváló géppuskásként tartották számon az ezrednél. Amellett, hogy jól együttműködött másokkal, a pontos célzás művészetére is megtanította alárendeltjeit.

Ivan Karpov és az ő Maximja nagyszerű barátok voltak; nem bírtak sokáig megleenni a másik nélkül, jó néhányszor kimentették egymást a bajból. Ivan ma a géppuskát használta a harcokban.

– Hú, milyen jólesne egy vacsora! – ábrándozott Karpov társa és segédírányzója.

– A vacsorát ki is kell érdemelni! – jegyezte meg Ivan. – Erősítsük meg a géppuska alatti mellvédet és tisztítsuk meg a lőállást!

A géppuskások fürgén, rutinosan hozzáfogtak a lőállás rendbehozatalához. A munka jól haladt, körülöttük minden csendes volt.

– Állj! – kiáltott fel hirtelen Karpov őrmester.

Egy golyó süvített el mellettük, majd egy másik. Közben a század bal szárnya felől puska- és géppisztolyropogás hallatszott.

– Hát, srácok, a cigarettaszünetnek vége! Mindenki az állásához, szétszóródni! Készüljünk fel a hívatlan vendégek fogadására! – utasította Karpov az embereit, de azok már minden eshetőségre felkészülve elfoglalták helyüket a géppuskáknál. Német aknagránátok repültek a fejük fölött, hátul, a lövészárkok mögött csapódtak be.

– Pancserek! – kiáltott valaki megvetően a náci tüzérekre utalva. – Tanuljanak meg lőni!

– Ha ezt tudom, nem bajlódok azzal, hogy hasra vágom magam – kontrázott egy másik géppuskás. – Majd mi megmutatjuk, hogyan kell célozni!

A katonák tréfálkoztak, de alighogy a náciak ellepték a vízmosást, és közeledni kezdtek a lövészárkokhoz, a géppuskások arcán komolyság és összpontosítás tükröződött, felesleges mozdulatok nélkül, határozottan cselekedtek. Amint az ellenség 20-30 méteren belülre került, az őrmester kiadta a tűzparancsot.

Elsőként Karpov Maxim géppuskája szólalt meg. Erős, éles, dühös hangja volt. „Ratatata” – Ivan pergőtűzet zúdított a náciakra, válaszul jajveszékelés és nyögések érkeztek a sebesült

Fritzcek felől, akik nem számítottak ilyen határozott ellenállásra. A géppuskatűz hatására a támadók hulláma kis időre megtorpant, de rendezték soraikat és újabb frontális támadást indítottak.

– Akartok még? Akkor megkapjátok! Micsoda, nem tetszett? – sziszegte dühösen összeszorított fogain át Ivan Karpov, miközben meghúzta a ravaszt.

A sorokba felfejlődött náciak megálltak, és zavarodottan visszafordultak. A menekülő németek közül több tucatnyian holtan maradtak a vízmosásban, főleg Karpov őrmester géppuskája előtt volt nagyszámú halott, de aztán az ellenség aknagránátjai az ő lőállása előterében kezdtek robbanni.

– Észrevettek a patkányok! – bosszankodott Ivan, és vízhatlan ponyvát terített a géppuskájára. – Pihenj kicsit, cimbor! – és magához vette mesterlövész puskáját. – Hadd higgyék, hogy tönkretették a géppuskát!

De a németek nyomása nem enyhült, mind többen tűntek fel a vasúti töltés mögül. Mélyen lehajolva egyre közeledtek, géppisztolyaikból sorozatokat leadva biztatták magukat.

– Mindenki készítse elő a gránátokat! – kiáltotta Karpov őrmester, és ismét tüzelt a géppuskával; egymás után fűzte be a hevedereket, míg a hűtőburokban a víz fel nem forrt. Mellette löszereze, Vaszilij Nyeznyanov mesterlövész puskával lőtte a náciakat.

– Hat! – számolta fennhangon a találatait, majd hirtelen felnyögött. – Ennyi volt, srácok, viszlát! Őrmester, írja meg a... – de mielőtt befejezhette volna a mondatot, bezuhant a lövészárkokba.

Hátrapillantva a haldoklóra Karpov csak egy másodpercig tétozódott, leugrott és kivette a puskát a görcsbe rándult kézről.

Arra sem volt ideje, hogy kezét rázzon bajtársával és elbúcsúzzon tőle. Még erősebben összeszorította fogait, elrendezte a köveket, amin a géppuska feküdt, lejjebb engedte az irányzékat és egyenesen előre nézve felkiáltott:

– Bosszút állunk érted, Vaszilij!

És még dühödtebben kezdte lőni a nácikat.

Egy váratlan, erőteljes lökeshullám odébb taszította Karpovot a géppuskától.

– Aknavető! A gazfickók! De hol van a géppuska?

Mit sem törődve a tompa fájdalommal, a hányingerrel és a szédüléssel, megiramodott a Maximja felé, amit a mellvédfal mögül egy ellenséges kéz már megmarkolni készült. Aztán egy puskalövés, majd halálsikoly egy nácitól, és a kéz eltűnt. Karpov a hadállásba manőverezte magát, és egymás után három gránátot hajított át a mellvédfalon, aztán a lövészárók falához tapadva hallgatta a talaj morajló remegését és a sebesült nácik jajkiáltásait.

Ivanhoz hasonlóan az emberei is gránátokat kezdtek hajigálni a nácik felé, és a géppuskásaink ezúttal nem hagyták, hogy az ellenség megrohamozza a lövészárkunkat.

– Nem végeztünk rossz munkát, pajtás! – simogatta Ivan a géppuskáját, és csak ekkor tudott megkönnyebbülten felsóhajtani, majd az átmeneti nyugalmat kihasználva elsütötte egyik alkalmi tréfáját, és megeresztett egy géppuskasorozatot a Bari-nya nevű népi tánc dallamára.

A katonák a lövészárókban elmosolyodtak, mert már tudták, hogy Ivan életben van és a Maximja is működőképes!

Karpov imádta a géppuskáját. A harcok közötti nyugalmi időszakokban olajos ronggyal tisztította és beszélt hozzá, mintha jó barátok lennének:

– Párás idő van, úgyhogy most alaposan megolajozlak.

A hegyes állú őrmester széles, konok, határozott arcán mély aggodalom tükröződött, de szeme felragyogott, amikor egy géppuska koromfekete acéljával ügködhetett, ilyenkor minden borús gondolata tovaszállt...

Eljött a második nap. Egy ideig minden csendes volt, egyik oldalon sem hallatszott lövöldözés, de biztosra vettük, hogy a németek nem fognak csak úgy felhagyni a próbálkozásokkal, hogy utat törjenek Leningrád felé. Időközben a század megmaradt kevéske katonája élve a nyugalom adta lehetőséggel a védvonalak rendbetételével foglalkozott, és felkészült a támadások visszaverésére. Előrehozták a muníciót a hadtápterületről és új lövészgödöröket ástak, melyek nagyon hatékony fedezéknek bizonyultak a bombázás és ágyúzás ellen. A katonát csak közvetlen találat temethette el élve a lövészgödörben, de ennek valószínűsége majdnem a nullával volt egyenlő.

E huszonnégy óra leforgása alatt a náci hordák újabb három támadást intéztek a lövészárkaink ellen, de minden alkalommal visszavonulásra kényszerültek, és súlyos vesztségeket szenvedtek. A harc hevében piszkos, éhező, elcsigázott embereink sorra dobálták a gránátokat a visszavonuló németek után. Századunk életben maradt katonái a nap vége felé a szomszédos alegységek támogatásával szorosan az ellenség nyomában elsőként rohamozták meg a vasúti töltésen túli lövészárkukat. Csak egy magaslapon létesített lőállás nem került a kezünkre, ahonnan géppuskatűz zúdult az ellentámadásba lendült zászlóaljra. Fennállt a veszélye annak, hogy az előrenyomulás elakad.

Az ezred komisszára, Tomljonov ezredes ekkoriban érkezett ki a lövészárkunkhoz. Nemrég került az ezredhez Ivan Iljics Agasin helyére, akit visszarendeltek a Leningrádi Front határ-

védelmi erőinek főhadiszállására. Ekkor még igazán nem ismertük Tomljonov komisszárt, de nagyra értékeltük, hogy az összecsapás előtt megjelent a lövészárokban, és tömör „Utánam srácok, kommunisták előre!” felszólítás után kúszni kezdett a nedves fűben, magával ragadva a többieket.

Katonáink már nem másodjára, hanem nagyjából tizedjére indultak ellentámadásra, és ezúttal eredménnyel jártak, mert sikerült elfoglalnunk az ellenség lövészárkait. Az előretörésünket akadályozó géppuskát kiiktattuk, miután valaki kieszelte, hogy rohamsisakjával eltakarja a nyílást, ahonnan az őlmot zúdították ránk. Rögtön ezután kézigránátot dobtunk a futóárokba, ami elvégezte a megkezdett munkát: a hadállás mélyéről három német bukkant elő, felemelt kézzel megindultak az árok mentén. A félelmetes kiserőd elcsendesedett, de csak rövid időre, mert hamarosan újra működésbe lépett, ám a bevehetetlen acélerődítés immár ellenkező irányban tüzelt. Jó kezekben volt, a szakszerűen álcázott, földbe ástott harckocsi páncélborítása mögött szovjet mesterlövészek és megfigyelők ültek. Most már az volt a feladat, hogy megtartsuk a németektől elfoglalt hadállásokat, megvédjük őket bármi áron.

Előretörésünk kis időre lefékeződött. A németek még nem tértek magukhoz a vereség után, és ezt kihasználva újabb lövészárkokat foglaltunk el, ahol sietve át kellett alakítani a lőállásokat, hogy az ellenkező irányba, az ellenség felé tudjuk fordítani a fegyvereket.

Embereink benéztek a fedezékekbe, melyek egészen mostanáig masszív, tágas, kényelmes helyiségek voltak, de a páncéltörő gránátjaink becsapódásai nyomán részben beomlottak. Nem merészkedtek be, mert odabenn sok volt a tetű, az égett kén és

puskapor bűze mellett pedig valami teljesen ismeretlen, kellemetlen szag is terjengett.

Bementem egy ilyen helyiségbe. Különféle holmik voltak szétszóródva: női alsónemű, ócska berendezési tárgyak, gyermekjátékok, ételmaradék, fényképek és levelek. Felvettem egy bontatlan levelet a padlóról. Dortmundból küldték. Alig tudtam kibetűzni a *Frau* macskakaparását: „Kurt takarókat és egyéb dolgokat küldött Oroszországból.” A mama fosztogatásra és gyilkolásra buzdította Hans nevű fiát, de az ő Hansie-ja már semmit sem fog küldeni Oroszországból, tetűvel borítva a lövészárokban feküdt...

Undort és megvetést érezve léptem ki a fedezékből, és nem tudtam megtagadni magamtól az élvezetet, hogy bele ne rúgjak a halott nációba: „Miért heverészel ott gazfickó? Tudod mit, maradj csak fekve! Hamarosan mind így fekusztok majd!”

A sorozatos kudarcokon feldühödött nációk azonban nem adták fel. Őrszemeink jelentették, hogy a németek újra gyülekeznek, ezúttal ellentámadásra.

A német géppisztolyosok most saját egykori lövészárkaikat rohamozták, de géppuskásaink és Jusin légvédelmi ütegének legénysége már jó ideje igyekeztek bemérni a zóna távolságát. Ami engem illet, elrejtőztem a német páncélos lövegtornyában, a puskám átforrósodott a folyamatos tüzeléstől.

Elégedett voltam a kényelmes lőállással, miként azzal is, hogy lövéseim nyomán újabb és újabb nációk estek össze. Egyedül a bajtársaim miatt aggódtam, akik valahonnan a közelből szintén mesterlövész puskaikkal ritkították az ellenséget: „Hogy sikerült elhelyezkedniük? Biztonságban vannak? Élnek még?” Ivan Karpov, Ivan Dobrik és Zsagid Rahmatullin miatt nem nyugtalankodtam, tapasztalt fickók voltak, nem fognak

kudarcot vallani. De mi lesz a többiekkel, akik csak nemrég tanulták meg a mesterlövészet fortélyait, és alig pár találat szerepel bosszújuk dicsőséglistáján.

A mesterlövész nagy előnyt jelent. Egy jó parancsnok számára a mesterlövészek különleges helyet foglalnak el az osztagban, ezért megkülönböztetett figyelmet fordít rájuk. A rátermett parancsnok nem csak növelni igyekszik a mesterlövészek számát, hanem a szükséges feltételeket is megteremti számukra, segíti munkájukat és gondoskodik a biztonságukról. Nem küldi az elsőrangú mesterlövészt szuronyrohamra, mert tudja, hogy nagyobb hasznát veheti, ha az illető álcázott lőállásból lövi az ellenséget, és ezzel segíti a támadást. A jól pozícionált mesterlövészek nagyban hozzájárulhatnak a csatában az osztag sikeréhez, olykor a támadás végeredményét is döntően befolyásolhatják.

Az előző nap történései megmutatták, hogy a csata kimeneteletét jórészt a mesterlövészek pontos találatai döntötték el, akik nem engedték közel az ellenséget a lövészárkokhoz. Sokan közülük tíz, vagy még több nácit is hidegre tettek. Ráadásul a kikiktatott katonák száma mellett a „minőségük” is figyelmet érdemel: a mesterlövészek tiszteket, tűzmegfigyelőket, géppuskásokat, őrszemeket és a lövészárkainkba beugrani készülő katonákat likvidáltak.

Szilárdan tartottuk az elfoglalt területet. A rövid nyári éjszaka folyamán csapatainknak sikerült elvégezniük a szükséges erődítéseket a német lövészárkoknál, így reggel, amikor feljött a nap, az ébredő németek azt láthatták, hogy új, megközelíthetetlen akadály nőtt ki a földből az orruk előtt. Az ellenséget balszerencse-sorozat üldözte, de az ördögfattyak nem lankadtak. A mieink sorra verték vissza a késő éjszakáig tartó támadásokat,

a német halottak száma egyre nőtt, nekünk viszont alig voltak veszteségeink.

A következő éjszaka viszonylagos nyugalomban telt. A németek féltek a sötétől, éjszaka kerültek a harcot, és támadástól tartva sorra lövöldözték a világítórakétákat a sötét égbolt felé. Mi azonban nem akartunk támadni, pihennünk kellett és rendbe hozni a védműveinket. Csak a mesterlövészek voltak aktívak, a rakéták fényében kirajzolódó náci sziluetteket lőtték.

A harmadik nap reggelén a németek újabb kísérletet tettek az eredeti állapot helyreállítására. Ezúttal sokkal szerényebb célokat tűztek maguk elé: ki akartak űzni minket az előnyös pozícióinkból és visszafoglalni a lövészárkaikat. A harcteret zörzés és csattogás töltötte be; egy vízmósásból gyalogsági támogatás mellett harckocsik bukkantak elő, és megindultak az arcvonalunk felé. Ágyúik sorra lőtték ki a gránátokat, földgejzíreket fakasztottak a fejünk fölé. Aknavetőink és tűzérsegünk rettgett zenekara újból rázendített. Lövészeink és mesterlövészeink leválasztották a gyalogosokat a harckocsikról, mire a páncélozott szörnyetegek a golyózáporunktól kísérve visszafordultak.

A repülőgépek sem hozták meg a sikert a németeknek, alighogy feltűnt négy Stuka, Jusin léghárítói hatalmas tüzet zúdítottak rájuk. A német pilóták sietve ledobták bombáikat... a saját arcvonalukra. Az egyik gépet sikerült lelőni, még földet érés előtt felrobbant, darabjai a náci közé csapódtak. A náci a harmadik napon sem érték el semmit. Embereink rendíthetlensége, parancsnokaink szakszerű irányítása, az ezred politikai vezetésének tevékenysége és a Vörös Hadsereg katonáit dicső tettekre sarkalló emberek személyes példamutatása keresztülhúzta számításaikat.

Pár nap múlva a zászlóalj pártgyűlést tartott, ahol összegezték a nácikkal vívott háromnapos harc eredményeit. A gyűlés végén Tomljonov ezredkomisszár kiosztotta a hadsereg négyhasábos újságja, a *Csapás az ellenségre* több példányát.

Elvettem egyet belőlük. Az első oszlop vastag betűvel szedett címe rögtön magára vonta a figyelmem: „Nyikolajev helyettes politikai tiszt szülőföldünk 211 ellenségét likvidálta!” Majd valamivel lejjebb kisebb betűvel: „Kövessétek a példáját, sokszorozzátok meg a szent bosszú listáját!” Aztán a fényképem következett egy képaláírással: „A Katonatanács üdvözlét küldi Nyikolajev mesterlövésznek”. A szívem hangosan dobogott. Olvasni kezdtem a szöveget, de a betűk szétfolytak előttem:

Kedves Nyikolajev Elvtárs! A Katonatanács szívből gratulál a náci brigantik likvidálásához a Lenin városáért vívott legutóbbi harcokban. A 211 náci kiiktatásával tanúbizonyságot tett hazája iránti feltétlen szeretetéről és a náci szörnyetegek elleni ádáz gyűlöletéről.

További sikereket kívánunk a német megszállók Szovjetunióból való kisöprésének nemes, heroikus ügyében.

És az aláírás: „A Vörös Hadsereg Katonatanácsa”.

Felpillantottam az újságból. Kábultan figyeltem a körülöttem lévőket, barátaim mosolyogva néztek rám.

– Na, és ehhez mit szólsz? Olvasd csak! – mondta Ivan Dobrik orosz–ukrán keveréknyelven, egy másik, országos napilapot nyújtva felém.

Remegő kézzel vettem át. A *Pravda* volt.

„A Szovjetunió Távirati Ügynöksége jelenti” – olvastam, majd a főcím következett: „Nyikolajev mesterlövész három nap

alatt 104 náci likvidált”. Egy N. Voronov nevű, általam nem ismert újságíró beszámolt „néhány részletről a mesterlövész-fenomen bevetéseivel kapcsolatban”.

– Ez pedig az *Izvesztijja*: ismerteti a TASZSZ anyagát, és aztán itt egy levél Bustyirko élmunkástól a Kirov Művekből. Májusban náluk jártunk egy ünnepségen. Itt egy írás Jevgenyijhez:

Leningrád lakóitól Nyikolajev mesterlövésznek. Leningrádi Front, augusztus 10. (a TASZSZ különleges haditudósítójától). Az ... alegységnél szolgáló Nyikolajev mesterlövész, aki a korábbi sajtójelentések szerint három nap alatt 104 náccal végzett, számos levelet kap, melyekben Leningrád munkásai meleg üdvözlétüket és jókívánságaikat tolmácsolják neki. Bustyirkov kitüntetett élmunkás az egyik gyárból ezt írja: „Emlékszünk a télre, drága Nyikolajev elvtárs, a hosszú, kegyetlen télre, és tudjuk, hogy az ellenség megfizet mindenért – az összes pusztításért és szenvedésért. Üsd őket, kedves barátom, üsd a németeket, ahogy e három nap alatt! Tanítsd meg bajtársaidnak a mesterlövészet művészetét, hogy hozzád hasonlóan magas szinten művelhessék. Kívánom, hogy a mi Vörös Hadseregünknek több ezer, több tízezer, több százezer olyan katonája legyen, mint Te!”

– A levélíró helyesen látja a dolgot: kiképezni másokat, ez a mi közös célunk! – jegyezte meg a komisszár, majd elővett egy vékony iskolai füzetet egy mappából, és felém nyújtotta. – Nyikolajev, a maga helyében rögtön válaszolnék a Katonatanácstól érkezett üdvözletre.

– Igaza van, komisszár elvtárs, de olyan nehéz!

– Ülünk le, gondoljuk át együtt. Mint mindig, most is itt vannak a barátai, hogy segítsenek...

Végül az alábbi szöveget ötlöttük ki:

Megkaptam levelüket. Irántam tanúsított figyelmük mélyen megindított, egyszersmind újabb nagy tettekre ösztönöz. 211 náciit likvidáltam, de nem állok meg itt. Amíg ver a szívem, amíg kézbe tudom fogni a puskát, amíg szemeim látnak, folytatom a barna pestis pusztítását. Fogadalmamhoz, melyet a frontvonalon szolgáló mesterlövészek találkozáján tettem – miszerint 300 nácialal végzek – becsülettel tartani fogom magam. Eddig is a Vörös Hadsereg széles tömegeinek adtam át bevetések alatt megszerzett tapasztalataimat, és a jövőben is ezt teszem, újabb mesterlövészeket képezek ki. A fronton szolgáló összes mesterlövészt arra kérem, még nagyobb gyűlölettel üssék az ellenséget, hogy egyetlen náci se maradhasson élve a mi hazánkban.

Terjesszük a mesterlövészetet még szélesebb körben!

Legyen még nagyobb a versengés az alakulatok között!

Bajtársi üdvözlettel J. Nyikolajev kitüntetett mesterlövész, helyettes politikai tiszt.

A komisszár átvette a levelet, gondosan összehajtotta, betette a katonai táskájába, melyet úgy csapott össze, mintha pontot tenne egy ügy végére, majd mindenkitől elbúcsúzott, és távozásban odaszólt nekem:

– Holnap jelentkezzen Dobrikkal az ezred főhadiszállásán megbeszélésre! Az időpontról később tájékoztatjuk. Nos, bajtársak, további sok sikert kívánok a náci horda elpusztításához. A háromnapos harc alatt egyedül a mesterlövészeink 304 náci-

val végeztek. Kívánom, hogy dicsőséglistájuk minden nappal egyre hosszabb legyen, írjanak magukról az újságokban és a TASZSZ jelentéseiben is szerepeljenek.

– Nyikolajev, elolvastad már az édesanyádtól érkezett levelet?

– kérdezte Ivan Karpov váratlanul.

– Nem láttam semmiféle levelet.

– Hogyhogy? Kinél van Jevgenyij levele az édesanyjától?

– Itt van! Csak most boríték nélkül érkezett – azzal Zsagid Rahmatullin átnyújtott egy négyrét hajtott újságot.

A *szülőföldért* című újságban ezzel a főcímmel találkoztam: „Üsd őket keményebben, fiam!”, oldalt pedig kis betűvel ezzel a szöveggel:

Levél a frontszakaszunk nagyhírű mesterlövészének, J. Nyikolajevnek édesanyjától, Tambovból:

Drága Jevgenyijem! Büszke vagyok rád, a harcban elért sikereidre, amikor három nap alatt 104 náci pribéket iktattál ki. Üldözd őket, fiam! Amíg szíved lüktet a mellkasodban, amíg kézbe tudod venni a fegyvert! Állj bosszút minden fivérért, nővéreért és gyermekért, akik a vérszomjas csúszómászók kezétől pusztultak el. Hazavárlak fiam, hogy visszajöjj a győzelem kivívása után! Az egész család üdvözlétét küldi és szerencsét kíván a csatákhoz. Ölellek és csókollak! Édesanyád. Üdvözlét a bajtársaidnak is.

– Honnan tudta meg? Én semmit nem írtam neki erről – mondtam meglepetten.

– Az újságokból. Ugye nem gondolod, hogy nem olvassa őket, vagy igen? – jegyezte meg Ivan Karpov. – De most már menjünk vissza az állomáshelyünkre, a gyűlésnek vége. Foly-

tassuk a munkát. Érvényt kell szereznünk annak, amit mondtunk és amire ígéretet tettünk!

Elsőként ő indult el a lövészárkokon át a szakaszához, a többiek pedig sorra követték, miután elnyomták a maguk sodorta cigarettájukat.

19. FEJEZET

Ilyen a mi munkánk

Leningrád védői valóban legendába illő hőstettet vittek véghez. Népük szabadsága és boldogsága érdekében semmihez sem fogható példát adtak rendíthetetlenségből, kitartásból, tudatosságból, önfeláldozásból, hazaszeretetből és bátorságból. Anélkül, hogy bagatellizálni akarnám a tüzérség, a páncélosok, a repülőgépek és a hadihajók jelentőségét az állóháborúban – melyek a háború első éveiben rengeteget tettek Leningrád megvédéséért –, kijelenthető, hogy a védekezésben a gyalogság játszotta a főszerepet: puskákkal felszerelt katonák, akik szemtől szemben vették fel a harcot az ellenséggel, és megállították őket a város falai előtt.

1941 őszén, Leningrád ostromának leginkább embert próbáló időszakában mesterlövész mozgalom indult a Leningrádi Front alakulatainál, melynek kezdeményezői a Szovjetunió Kommunista Pártja és a Komszomol itt szolgáló tagjai voltak. A különféle alakulatok politikai vezetése és parancsnokai időben felkarolták a kezdeményezést, így 1942 elejére a mozgalom már tömegméreteket öltött. Akár támadó, akár védekező jellegű

hadmozdulatról volt szó, a szovjet mesterlövészek egyformán sikerrel likvidálták a náci betolakodókat.

Minden egyes lövésünket golyózáporban adtuk le, ugyanakkor a muníció szűkössége miatt minden gránáttal, minden tölténnyel el kellett számolnunk... A háború első hónapjaiban a nácik egyenes testtartásban járkáltak a hadállásaiknál, az elfoglalt területek urainak érezték magukat, a mesterlövészek megjelenésével azonban nagyot változott a helyzet, a náciknak nemcsak hogy egyre mélyebbre kellett hajolniuk futás közben, hanem szó szerint kúszniuk kellett. Országunk földje kezdett egyre forróbbá válni a talpuk alatt.

„Az oroszok ördögi pontossággal céloztak, minden lövésnél a fejet vették célba: a szemek közötti részt vagy a nyakat. Az orosz mesterlövészek nyugodt napokon hat-tíz emberrel végeztek a századomból” – vallotta ekkoriban egy náci hadifogoly. A foglyok elmondása szerint a németeknél az a szóbeszéd járta, hogy egy szibériai vadászokból álló különleges alakulat érkezett Leningrádba, akik egy mókusz szemét is képesek eltalálni.

A mesterlövész mozgalom életet lehel a védekezésbe, megóvta a katonákat a lövészárk-hadviseléssel járó veszélyes tespedtségtől, és lehetőséget teremtett arra, hogy korlátozott eszközök birtokában is jelentős veszteségeket okozzunk az ellenségnek. Az alegységek részeként már a háborút megelőzően is léteztek mesterlövész különítmények, a háború alatt pedig a mesterlövészek kiképzőként tevékenykedtek a saját alegységüknél, a legénységi állomány tagjaként pedig ők voltak az elsők, akik vezetni kezdték a bosszú dicsőséglistáját.

1942. január 26-án a Leningrádi Front Katonatanácsa arról tájékoztatta az SZKP Központi Bizottságát, hogy az 1942. január 20-i állapot szerint a mesterlövész-állomány több mint 4200

közlegényt, tisztet és politikai tisztet foglalt magában. 1942 első húsz napján a 23., a 42. és az 55. hadsereg, valamint a Csendes-óceáni Haditengerészeti Műveleti Csoport mesterlövészei az ellenség több mint hétezer tisztjével és közlegényével végeztek. 1942. február 22-re a mesterlövészek száma elérte a hatezret.

Mi, mesterlövészek arra törekedtünk, hogy olyan lövést válasszunk, amire a németek a legkevésbé sem számítanak. Jómagam például gyakran rejtőztem el épületromok között a kályha mögé, és a kályha kitört ajtaján keresztül tüzeltem, de a magas fákat és a templomromok harangtornyát is előszeretettel választottam rejtekhelynek. Néha egészen közel mentem a német lövészárkokhoz, behúzódtam egy bokor alá, álcáztam magam, és mozdulatlanul feküdtem közvetlenül a németek előtt, csak olyankor adva le egy-két lövést, amikor a saját tüzéségünk vagy a németeké rázendített, illetve géppuskaropogás hallatszott. Különösen a kilőtt harckocsik nyújtottak kényelmes fedezéket, odabenn teljes biztonságban voltam, az innen leadott lövéseket alig lehetett hallani, amellet nem kellett aggódni az ellenség lövedékei és srapnelei miatt. A mesterlövész számára az álcázás hatalmas jelentőséggel bír!

Világosban minden órában bevetésre készen kellett állni. Éjszakánként rendszerint szolgálaton kívül voltunk, de már jóval a hajnal első sugarai előtt a megfigyelőponton tartózkodtunk. Akár lövészárkokban, akár előkészített lövésszámban álltunk, akár álcázva magunkat a senki földjén hasaltunk, folyamatosan figyeltük az ellenség védelmi vonalait, melyeket úgy ismertünk, mint a tenyerünket. Hogy is lehetett volna másképp? Az objektumok körvonalait érintő legkisebb változásokat is azonnal észrevettük. Az összes alig látható fűszálat, a látómezőnkben

lévő minden tereptárgyat tüzetesen megvizsgáltunk. Ha változást észleltünk az ellenség védműveinél – még ha teljesen jelentéktelen volt is –, rögvest készenlétbe helyeztük magunkat. Egy nap valamiféle botot pillantottunk meg az ellenség lövészárkánál, melyet sem előző nap, sem korábban nem láttunk. Vajon mi lehet? Egy közönséges céltávcső egy gallyra emlékeztető pálcára helyezve? Egy náci megfigyelő vagy mesterlövész rejtőzik ott? Az ehhez hasonló rutintevékenységek élesítették a látásunkat és a hallásunkat, illetve gyorsabb észjárásra ösztönöztek. Megtanítottak arra, hogyan kell szakszerűen álcázni magunkat, idejekorán kifürkészni az ellenség terveit, ügyesen megtéveszteni őket, valamint csapdákat állítani a náci mesterlövészeknek és megfigyelőknek.

Megfigyeléseink eredményeiről mindennap jelentést tettünk a parancsnokságnak, ahol ugyanúgy felhasználták az információinkat, mint a felderítők jelentéseit. Beszámoltunk az új, jól álcázott lőállásokról, fedezékekről és megfigyelőpontokról, majd nyomjelző lövedékkel kijelöltük a célpontokat a tüzérségi megfigyelők számára. Mindössze két-három gránát, és semmi nem maradt a lőállásból.

Nem kétséges, a mesterlövész munkája veszélyes és igen fáradtságos: egész nap szinte teljesen mozdulatlanul feküdni tűző napon, szakadó esőben, hóviharban, fagyban, és talán egy náci mesterlövész célkeresztje előtt. Távolról sem volt könnyűnek nevezhető, főként ha az ember előző nap közelharcban vett részt, és még nem heverte ki, mert nem pihent, nem aludt eleget és farkaséhes. Ennek ellenére kitartóan végeztük feladatunkat, igyekeztünk minél több náci söpredékkal végezni.

A mai napig emlékszem a tanítványaimra: Pjotr Gyerevjanko törzsőrmesterre, Vaszilij Mustakov, Anatolij Vinogradov, Szo-

lovjov, Rjahin, Djakov, Zoszja Micskevics közlegényekre és a többiekre. Mintegy ötvenen voltak, és több mint hatszáz nácit tettek hidegre. És hogy feledkezhetnék el a „nemzetközi” kompániáról, vagyis Ivan Dobrik ukrán mesterlövészről, a fehér-orosz Vaszilij Sevcsenkóról, a tatár Zsagid Rahmatullinról és az orosz srácokról: Ivan Karpovról, Vlagyimir Subinról, Szergej Dmitrijevéről, Valentyin Loktyevről, Nyikolaj Kacsalinról, Vlagyimir Gyugyinról, Juruj Szemjonovról, Ivan Vasziljevéről, egykori tanítónkról, Puginról és az ezrednél szolgáló többi bajtársról.

És ott voltak a lányaink: Marija Mitrofanova (jelenleg Barszkova), Marija Nazarova, Margarita Katyikovszkaja és a többiek, akik mesterlövész puskájukkal lesben álltak, türelemmel viselve a háború összes terhét és megpróbáltatását. A gondtalan fiatalság az ő és a mi életünkéből is kimaradt, egyetlen örömünk az volt, hogy láthattuk a dicsőséglista hosszabbodását.

1942 végén átvezényeltek a kémelhárításhoz, találati listám így 324-nél megszakadt. Mindazonáltal így is betartottam az ígéreteimet, amit Andrej Alekszandrovcics Zsdanovnak és az első mesterlövész-találkozó résztvevőinek tettem a Szmolnijban. Miután felszabadítottuk Leningrádot az ostrom alól, hadosztályunk a Leningrádi Front más alakulataival együtt előrenyomult, visszaszorította a náciakat és egészen a fészükig tört előre. Az úton végig elkísért az én mesterlövész puskám, a puskauson mindmáig ott van a három nagy, a két közepes és négy kis csillog, melyeket a háború évei során rajzoltam rá...

Harmincöt évvel később

Így hát új megbízatást kaptam. Előléptettek főhadnaggyá, és a kémelhárító szervezet, a SZMERS biztonsági osztályára kerültem.

Újfajta szolgálatomat a régi hadosztályom egyik ezredénél kezdtem, egyszerre két zászlóaljnál voltam, mert a biztonsági személyzet létszáma nem volt elegendő. Ugyanarra a frontvonalra, ugyanazokhoz a gránát szaggatta lövészárkokhoz, a nácik kezén lévő, agyongyötört Urick előterébe kerültem. Ugyanazokban a mindennapos kimerítő légitámadásokban és bombázásokban volt részem, a golyók ugyanúgy süvítettek a fejem fölött, mint korábban.

Elsődleges feladatomban az ezrednél a parancsnokok tevékenységének a támogatása, illetve az ellenséges ügynökök időben történő elfogása és lefegyverzése volt, amihez kiválóan kellett ismernem a két zászlóalj összes tisztjét és közlegényét. Ám ezután átvezényeltek a 23. tüzerhadosztály 96. tarackos tüzerdandárjához, mely a pulkovói magaslatoknál állomásozott. Jól éreztem magam a dandárnál, a tüzerek művelt, intelligens, olvasott, harcra kész katonák voltak, sokan közülük az SZKP és

a Komszomol tagjai. Ilyen emberekkel könnyű és zökkenőmentes volt együtt dolgozni.

A zászlóalj tüzérségi felderítői a mi lőállásainkon keresztül vonultak át az előretolt védvonalhoz. Kedveltem a parancsnokukat, egy nagyon magas, rendkívül megnyerő, jó kedélyű fiatal tisztet, akit Szergej Sornyikovnak hívtak. A dandárjánál legendának számított, mindenki ismerte. Megtudtam róla, hogy Moszkvából származik, és már végzett az akadémián. Eltökélt, bátor, jó természetű srác volt, ugyanakkor nem volt beképzelt. Bár jól megérdemelt katonai dicsfényt övezte, a legkevésbé sem kérkedett vele. Nemcsak hogy nagyon könnyen ismeretséget lehetett vele kötni, hanem közel is lehetett kerülni hozzá. Amikor Szergejt kinevezték az 1. zászlóalj parancsnokává, összebarátkoztunk. Csapatunk ekkor már megkezdte a nácik visszaszorítását.

Menetben a zászlóaljparancsnok elöl haladt egy törzskari járműben a hadosztálytörzs főnöke, Polozov százados társaságában. German Polozov az ő csapattest parancsnoka volt, ketten együtt kiváló párost alkottak, valahogy kiegészítették egymást. A törzskfőnököt egyedül a testmagasság különböztette meg a hadosztályparancsnoktól, 160 centi volt, akárcsak én. Egyikük sem volt hallgatag típus, mindketten energikus, okos, derűs figurák voltak. Én rendszerint a menetoszlop közepén haladtam, a sort a helyettes politikai tiszt zárta. Pihenők alkalmával mindannyian a törzskari járműnél gyűltünk össze, megtárgyaltuk a dolgokat, ettünk és pihentünk. A zászlóalj politikai osztályának parancsnokhelyettese, Jefim Zaharovics Klimovics, akit a tartalékos állományból hívtak be, kétszer olyan idős volt, mint mi. Természeténél fogva szelíd ember volt, jó családapa a Távol-Keletről, szerette az életet, szerette az embereket és együtt

érezte velük, a szolgálatban pedig igazi komisszár: féltően gondoskodó, figyelmes és kedves. Klimovics őrnagy vérlázítóan értelmetlen körülmények között lelte halálát. 1944. április elején történt Pszkov vagy Osztrov térségében. Lendületesen nyomultunk előre, de aztán megálltunk, így a zászlóalj pihenőhöz jutott, hogy az állomány rendezze sorait és rendbe hozza a felszerelést. Az hadtápos teherautót vártuk, rajta a tábori konyhával és a vacsoránkkal. Nyílt terepen álltunk meg, nem messze tőlünk egy csermely, jobban mondva patak csobogott. Korábban valaki védművet akart építeni a csupasz földdarabon, de nem végzett a munkával. Semmiféle lövészárók nem volt, de néhány helyen belefogtak az ásásba, láthatóan lövészgödröket akartak készíteni. Háromszor három méter alapterületűek voltak, és valamelyest ki voltak mélyítve.

A járműben voltam Klimovics őrnagy jelenlétében, egy nemrég elfogott náci felderítő kihallgatását végeztem. A távolban egyszer csak gránátok robbantak, és a becsapódások egyre közeledtek. Meghallottam a híradós hangját:

– Százados elvtárs, tüzéségi tűz! Hagyja el a járművet és menjen fedezékbe!

Mivel odakinn volt, átlátta a helyzetet, nekem viszont nem volt időm összeszedni a dokumentumokat, fölöttünk szétrobbant egy gránát, és a halálos sebesülést szenvedett Klimovics borzalmas, rekedtes hörgéssel a padlóra zuhant. A kém a helyén maradt, de ő is örökre elnémult, méretes gránátrepesz fűrődött a halántékába. Felsőkabátomat, mely egy szegen lógott az ágy fejrészénél, számos repeszdarab szaggatta szét... Kiugrottam a járműből, és megiramodtam arra, amerre a többiek futottak, az ideiglenes fedezékként használt, vízhatlan ponyvával fedett mélyedés felé. Beugrottam az üregbe, és némi nehézség árán

bepréselődtem az egyik sarokba. „Mekkora tömeg...” – de csak eddig jutottam a tűnődésben, mert robbanás kíséretében gránát csapódott a gödörbe.

Az eztán történetekről tíz nap múlva szereztem tudomást. Amint abbamaradt a bombázás (nyilvánvalóan egy náci tűzmegfigyelő lehetett a közelben), a szanitéceink hozzáláttak a sebesültek ellátásához. Odafutottak a robbanástól felszaggatott gödörhöz, de úgy látták, nincs kit megmenteni, ezért úgy döntöttek, hogy tömegsírra alakítják, és betemetik.

Az áprilisi talaj kemény, fagyott és kissé havas volt, az ásás nehéznek bizonyult. Nem tudom, hogy történt a dolog, csak annyit hallottam, hogy amikor egy újabb ásónyom földet dobtak a gödörbe, valaki felkiáltott: „Állj! Az ott életben van, megmozdult!” Vagy a hideg föld és a hó volt segítségemre, vagy magamtól nyertem vissza az eszméletemet, mindenesetre mozogni kezdtem, és a katona ekkor figyelt fel rám. Kihúztak, vérrel borított testemet egy hordágyra fektették, és kórházba vittek.

Mindig a szerencse kegyeltjének mondhattam magam. Többször is előfordult, hogy nem egyszerűen sebesültnék, hanem halottnak kellett volna lennem, de végül minden jól alakult. Képzeljük el a következő helyzetet: a saját fedezékemben vagy valaki máséban ülök. Odakinn minden csendes, de valami minden ok nélkül távozásra készlet, és elhagyom a helyiséget, majd visszatérve azt látom, hogy a fedezéket közvetlen találat érte és megsemmisült. Ez többször is előfordult. Azt hiszem, édesanyám szeretete óvott meg...

Egy nap Szergej Sornyikov egy hatalmas, impozáns, oldal-kocsi nélküli motort hozott, melynek tele volt a tankja.

– Szállj fel, elviszlek egy körre – ajánlotta. – Nem félsz a szelek szárnyán repülni, vagy igen?

Kora reggel volt, az eső után a levegő langyosnak és üdének hatott, a kitűnő állapotban lévő, széles országúton nem járt senki. Miért is ne? Már egy csomó bémészkodó odagyűlt, találgatták, hogy a vakmerő Sornyikov mellett az ő parancsnokuk vajon milyen? Kihúzza magát a dologból vagy belevág?

Egy hang legbelül már sugdosni kezdett: „Ne szállj fel, keress valami kifogást!” De nem találtam semmilyen ürügyet. Nem voltunk szolgálatban, nem volt bombázás, ellenségnek hírehamva sincs...

– Gyerünk! – mondtam. – Adjad neki! Mögéd ülök.

Szergej úgy lőtt ki, mint egy rakéta. Tudtam róla, hogy bármilyen autómárkáról legyen szó, elsőrangú sofőr, már ültem mellette utasként. Azt viszont nem tudtam, hogy motorozni is tud. Most már meggyőződtem róla, és kicsit irigykedtem rá: „A mindenit, igazán ért hozzá!”

Kétségkívül nagyszerű motoros volt. Nyílvesszőként száguldottunk az elsőrangú országút sima burkolatán, Szergej mindent kihozott a járműből, amit lehetett. Görcsösen kapaszkodtam a derékszíjába, de a széles vállától nem láttam, mi van előttünk. Egy hatalmas gránátölcsér felé közeledtünk, mely fölé ideiglenes fahidat konstruáltak. A simára gyalult, széles deszkák átnevedesedtek a csapadéktól.

Szergej lassítás nélkül próbált átszágulni a hídon, de elszámította magát, nem vette figyelembe, hogy a pálló nyirkos. A motor három-négy méter magasra feldobott a levegőbe, s aztán egy kopár mezőn landoltam. Miután vagy tíz métert repültem a levegőben, egyenesen Sornyikovra zuhantam, aki a

motorbicikli alatt feküdt. Mindez a pillanat törtrésze alatt játszódott le.

Az országút kihalt volt, nem volt senki, aki segíthetett volna. Szergej csúnyán megsérült, mindenütt vér borította, sürgősen tetanuszinjekcióra volt szüksége.

– Szállj fel, menjünk vissza! – mondta Szergej, miután ellenőrizte a motor állapotát. Arca eltorzult a fájdalomtól.

Biztonságban visszajutottunk. Valaki azonnal elment orvosért, aki ellátta a sérüléseinket. Szergej viccelődött, mintha mi sem történt volna.

– Szétnézek, erre azt látom, hogy ott repül a parancsnokunk! Szépen száll, sőt még a saját leszállóhelyét is megválasztja, és aztán lenyűgöző pontossággal landol!

Szergej gyorsan lépkedett felfelé a ranglétrán. Egy dandár felderítőosztagának parancsnokaként kezdte, aztán a szemem előtt lett zászlóaljparancsnok, majd egy tüzérosztály parancsnoka. Mellkasát kitüntetések borították. Együtt fejeztük be a háborút Berlinnél, mindketten felírtuk a nevünket a Reichstag falára.

Szergej Sornyikovval különféle frontvonalakon hosszú utat tettünk meg egymás mellett. Felszabadítottuk Leningrádot az ostrom alól, megtisztítottuk Leningrád környékét a náciktól, csakúgy mint a Baltikumot, Lengyelországot, Németországot és a Karéliai-földnyelvet. Ott voltunk Riga, Tallinn, Danzig és más városok elfoglalásánál. Viszonylag kevés időt töltöttünk egymás közelében, viszont mozgalmas idők voltak. Csak később, jóval a háború után – amikor kapcsolatba léptem a gyaloghadosztályom veteránjaival – kezdtem arra gondolni, hogy miként feledkezhettem meg a 96. tüzérdandárról, melyet ugyanúgy a sajátomnak tartottam. Emlékezve, hogy Szergej Sornyikov

moszkvai illetőségű, kutakodni kezdtem a moszkvai címlistákban, de vagy mert nem volt elég információ Sornyikovról, vagy más okból, nem kaptam választ, így hát sajnálkozva felhagytam a próbálkozással, hogy bárkit is megtaláljak a tűzér-dandárból.

Hivatalos állami ünnepek alkalmával gyakran találkoztam az ismerős Sornyikov névvel. „A moszkvai Kreml parancsnoka, S. S. Sornyikov altábornagy fogadja X. Y. tisztelgését” és így tovább. „Ki lehet ez a Sornyikov? Talán a mi Szergejünk apja? Nem lehet, hogy ő?” – tűnődtem.

Egyszer csomagot kaptam Moszkvából, a feladó helyén ez állt: „Moszkva, Kreml, Parancsnoki Iroda, S. S. Sornyikov”. Éreztem, hogy hóhullám tör rám, a kezem remegni kezdett. Nem azért, mert a Kreml parancsnoka írta, hanem mert Szergej Sornyikov! Ez az!

„Üdvözöllek barátom! Végre megtaláltunk téged, a mi bátor műveleti parancsnokunkat” – írta Sornyikov. Ezen a ponton tudatosult bennem, hogy ez ő, az egykori zászlóaljparancsnokunk, Szergej Sornyikov, mert csak ő szólítana meg így. „Először is, fogadd elismerésemet, amiért több mint 35 éven át aktívan kerestél bennünket, miközben mi álcáztuk magunkat, hogy ne lehessen minket megtalálni, bár elegendő lett volna egyetlen sort lefirkantani nekem a Kremlben 1967-ben, és minden a helyére került volna.” Később leírta, hogy tűzér szakkifejezéssel élve hogyan sikerült „bemérnie”. Kiderült, hogy hosszú éveken át működött egy veterán bizottság a dandárunkból, és majdnem minden évben rendeztek találkozót Moszkvában vagy Lenin-grádban.

„Aztán Fajar Karzamanov, a te egykori küldöncöd adott nekem egy *A jelszó: Győzelem* című könyvet. A 109. hadosztály

parancsnoka, Rogyionov és az ezredkomisszár Agasin visszaemlékezésében a hadosztály mesterlövészeit, köztük a te nevedet is megemlítik. Az is benne van, hogy hol laksz és mit dolgozol. A többi csak formaság volt...”

A levél hosszú volt és könnyed stílusban íródott. Miután leszereltek a katonaságtól, Szergej távozott a dandártól és egy Kalinyingrádban állomásozó felderítő zászlóalj parancsnoka volt, majd ennek feloszlata után a 36. lövész gárdahadtest tűzérési törzsének a főnökhelyettese lett. 1950-ben felvételt nyert a Frunze Katonai Akadémiára. Szolgálati során különböző egységekhez vezényelték és különféle tisztségeket töltött be, most pedig a Kreml parancsnoka volt Moszkvában. „Úgy tűnik, az egész hadosztályból ő az egyetlen, aki még most is a seregnél van” – gondoltam.

A levél végén Szergej a lelkemre kötötte, hogy ha Moszkvában járok, keressem fel; megadta a címét és a telefonszámát. Amikor 1981-ben Moszkvába érkeztem, felhívtam a megadott számot. „Sornyikov, Kreml parancsnok” – szólalt meg az ismerős hang a vonal túlsó végén. Mikor bemutatkoztam, alig tudtam visszafogni magam izgalomban.

Alig néhány perc múlva egymás nyakába borultunk a Kremlben lévő irodájában. Arcon csókoltuk egymást; az eltelt harmincöt év, az öregedés, a sebesülések és minden más mintha eltűnt volna, szemben velem, a telefonokkal teli masszív íróasztal mögött ugyanaz a fiatal, derűs, szívélyes srác ült: Szergej Sornyikov.

„Az orosz lebilincselő története”

Minden évben ingyenes szanatóriumi kezelésre utazom, amit hadirokkantként a hadsereg tesz lehetővé számomra. A kezelés közepén feleségem, Tatyjana is csatlakozik hozzám, aki nem tudja hosszú időre otthagyni az otthonunkat és az unokánkat.

1977-ben Hosztába utazhattam. A szanatórium közelében, közvetlenül az út túloldalán találtam egy lakást Tatyjanának. Az időjárás nem volt túl kegyes hozzánk, szinte mindennap esett, a napos, meleg idő épp a hazaindulásunk előtt köszöntött be.

– Murphy törvénye – jegyezte meg Tatyjana –, pont akkor kell hazamennünk, amikor ilyen gyönyörű idő lett. Ne nézzünk el Szocsiba?

Tánya Szocsiban született, minden ottani dolog kedves volt a szívének, emlékeket ébresztett benne, mindent érdekesnek talált. Mindketten nagyon élvezzük ezeket a kiruccanásokat. Ezúttal azt a környéket jártuk be, ahol a gyermekkorát töltötte és iskolába járt. Persze elfáradtunk, így hát betértünk a Gyöngy Hotel kávézójába pihentetni a lábainkat és harapni valamit.

A kávézó üres volt, a több napig tartó rossz idő után alighanem mindenki lement a partra.

Szinte közvetlenül utánunk két-két újabb vendég lépett a helyiségbe. Egy derűs, fiatal férfi és egy nő leült az egyik az asztalhoz, a két középkorú férfi pedig egy másik asztalnál telepedett le. A férfiak hangosan beszélgettek egy általam nem ismert nyelven.

– Azok ketten miért néznek téged annyira? – súgta oda Tatyjana. – Úgy látom, ide akarnak jönni...

Ekkor orosz beszédet hallottam a hátam mögül.

– A új-zélandi kollégám és én újságírók vagyunk. A TASZSZ-nál dolgozom, én kísérem a vendégünket, aki érdeklődik ön iránt. Láttam, hogy az Újságíró Szövetség jelvényét és kitüntetések visel, ezért nagyon szeretné, ha válaszolna néhány kérdésére.

– Rendben, üljenek át az asztalunkhoz.

Jevgenyij Alekszandrovics Pozdnyakov, a TASZSZ tudósítója odaintette a kollégáját, majd bemutatkozottunk.

– A vendégünk tudni szeretné, honnan a sok kitüntetés és érdemrend, s hogy mivel érdemelte ki őket?

– Annak idején a nácik ellen kellett harcolnom, ezért kaptam őket – feleltem. – De nem olyan sok, mint amennyinek tűnik.

– Haditudósító volt a háborúban?

– Nem, mesterlövész a fronton Leningrád közelében, a blokáid idején.

– Fel tudna idézni néhány csatajelenetet a frontról? – kérdezte Jevgenyij Alekszandrovics lefordítva a külföldi látogató újabb kérdését.

– Megpróbálhatom.

A látogató figyelmesen hallgatta a mondandómat, néha közbeszólt és feltett egy-egy kérdést, majd figyelt tovább.

Nagyjából egy órán át beszélgettünk így, aztán a vendég meghajolt, meleg szavakkal köszönetet mondott és hosszasan szorongatta a kezem.

Másnap búcsút intettünk a tengernek, és kimentünk a reptérre. Még korán volt, sok időnk maradt az indulásig. Hirtelen rám köszöntek:

– Jó reggelt, Nyikolajev úr!

Ahogy körülnéztem, két tegnapi ismerősömet pillantottam meg a Gyöngy Hotelből.

– A kollégám dühös volt, amiért nem volt nála a fényképezőgépe. Most itt van, és szeretné önt lefotózni emlékül – mondta Jevgenyij Alekszandrovics.

Nemsoká levelet kaptam Leningrádból ezredünk egykori komisszárijától, Ivan Iljics Agasintól.

„Miért nem ír semmit magáról? Az embernek egy új-zélandi újságírótól kell megtudnia hol van és mi történt magával...” Agasin azt írta, hogy a polgárháború és a Nagy Honvédő Háború résztvevőjeként megkérték, hogy találkozzon egy új-zélandi újságíróval, aki ellátogatott Leningrádba. A leningrádi ostromról beszélgetve Agasin említést tett a mesterlövész mozgalmáról és rólam.

„Szocsiban találkoztam Jevgenyij Nyikolajev úrral” – közölte az újságíró.

Előfordul az ilyen...

Néhány hónap múlva küldemény érkezett Moszkvából, benne egy levél, két újságkivágás egy külföldi lapból és két fénykép.

Kedves Jevgenyij Adrianovics! Ezúton küldöm Önnek a *New Zealand Herald*-ban publikált két cikket, melyek a Szocsiban Önnel folytatott beszélgetés után íródtak. A két fényképet emlékeztetőül szánom. Köszönöm szíves közreműködését.

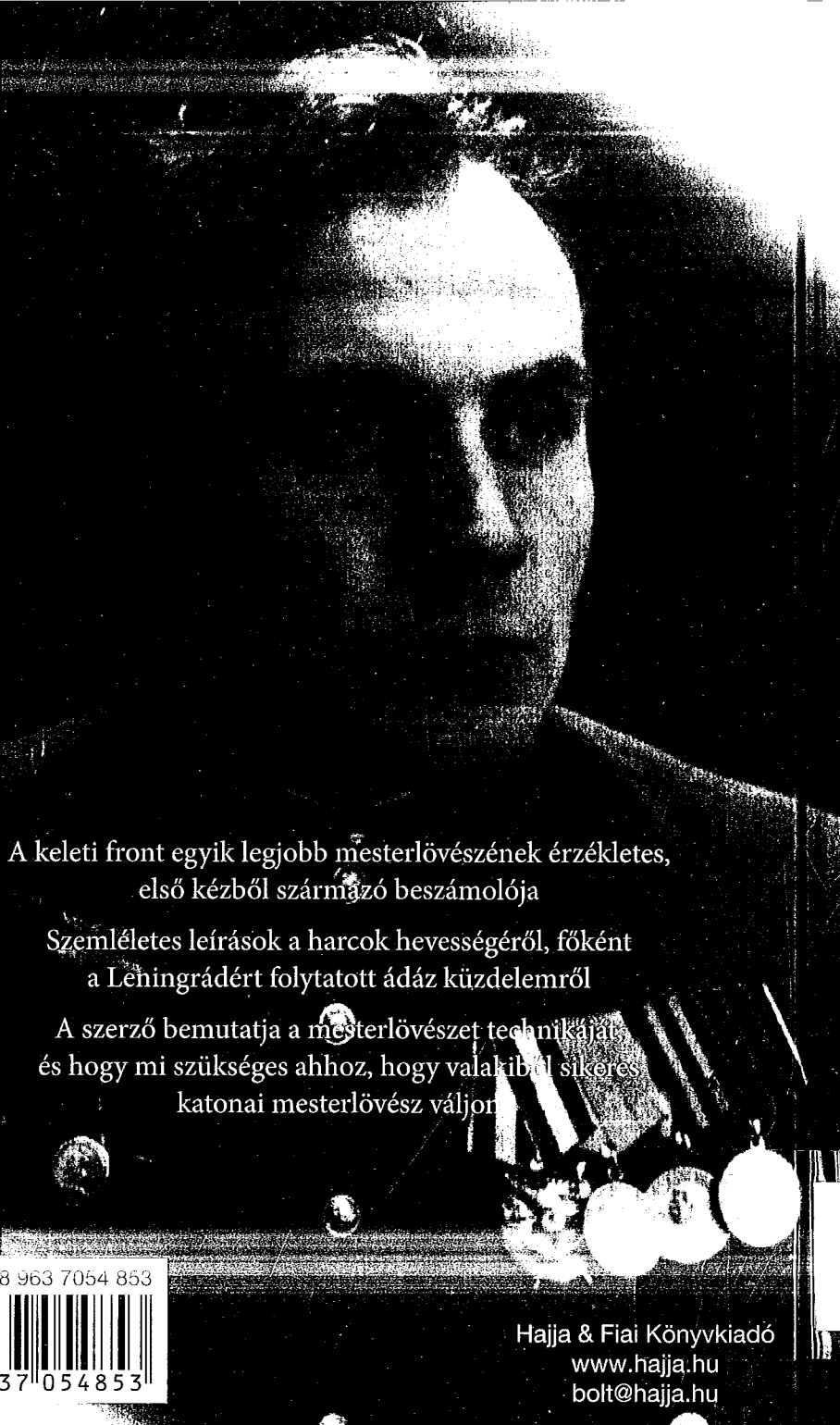
Minden jót kíván,
Jevgenyij Pozdnyakov

A cikkek le voltak nekem fordítva. Az egyik *Az orosz lebilincselő története* címet viselte, és a Szocsiban folytatott beszélgetésünk kivonatát tartalmazta. Minden hiteles volt, torzításoktól és kitalációtól mentes.

A másik cikket Agasinnak szentelték, és a lenyűgöző véletlennek, hogy ismerjük egymást.

Ami azt illeti, teljesítenem kell ígéreteimet, és mihelyt megjelenik, elküldeni Új-Zélandra a könyvemmet. Tudják meg, hogyan védjük Leningrádot a nácik ellen, hogyan álltuk a kilencszáz napos ostromot, s hogy mindez milyen erőfeszítéseket és áldozatokat követelt tőlünk. Arra az esetre, ha nekik is világszerte harcolniuk kellene a békéért...

A keleti front egyik legjobb mesterlövészének érzékletes,
első kézből származó beszámolója

Szemléletes leírások a harcok heveségéről, főként
a Leningrádért folytatott ádáz küzdelemről

A szerző bemutatja a mesterlövészet technikáját
és hogy mi szükséges ahhoz, hogy valakiből sikeres
katonai mesterlövész váljon

8 963 7054 853

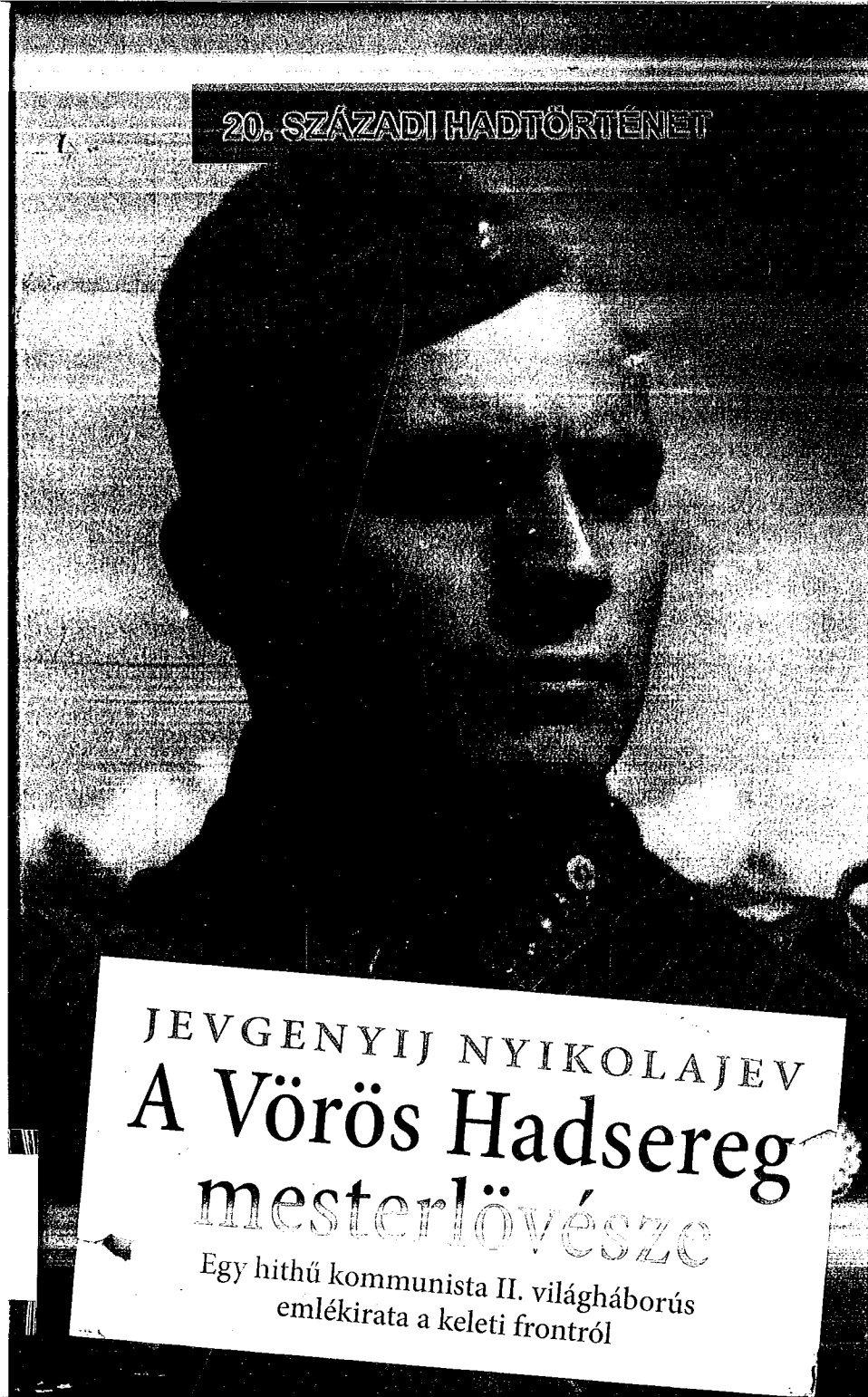

3 705 485 3

Hajja & Fiai Könyvkiadó
www.hajja.hu
bolt@hajja.hu

Jevgenyij Nyikolajev: A Vörös Hadsereg mesterlövész

355
N77

20. SZÁZADI HADTÖRTÉNET

JEVGENYIJ NYIKOLAJEV
A Vörös Hadsereg
mesterlövésze

Egy hithű kommunista II. világháborús
emlékirata a keleti frontról